BAPTISTÆ

MANTVANI

CARMELITÆ ADOLESCENTIA, SEV BVCOLICA,

Brevibus JOD. BADII commentariis illustrata.

His accesserunt, J. MURMELII in singulas Eclogas argumentum cum annotatiunculis ejusdem in loca aliquot obscuriora.

Accessit & index, non ille vetus & indigestus, sed novus omnino ac locupletior multò, operâ BARTH. LAURENTII.

8° St Am. 36.

LONDINI,
Typis E. Tyler, pro Societate
STATIONAR. 1655.

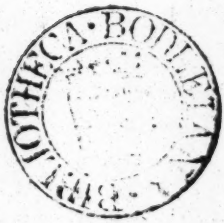
BIBLIOTHECA·BODLEIANA

BAPTISTA MANTVANVS CARMELITA, PARIDI CÆRESARIO *S P.D.*

AVdi, ò Pari, ænigma perplexũ, quod Oedipus ipſe nõ ſolveret. Ego quinquagenarius, & jam conſeneſcens, adoleſcentiam meam reperi: & habeo adoleſcentiam ſimul & ſenectam. Sed nè longa ambage te teneam, nodum hunc diſſolvo. Anno præterito, cùm Florentia rediens, Bononiã perveniſſem, intellexi apud quendam literatum virum eſſe quendã libellum meũ, quem olim ante religionem, dum in gymnaſio Paduano philoſophari inciperem, ludens excuderã & ab illa ætate *Adoleſcentiam* vocaveram. Carmen eſt Bucolicũ, in octo Eclogas diviſum, quod jamdiu tanquã abortivum putabã abolitũ. Vbi ſã reſcivi Saturnina fame repentè ſum percitus, & cogitavi quonã pacto poſſẽ proli meæ inferre perniciem. Iuvantibus ergò amicis, libellũ mihi vendicavi, ut perderem, quẽ ſuſpicabar erratis nõ poſſe non ſcatere. At ubi intellexi, & alia quædã exemplaria ſupereſſe, viſũ eſt præſtare, hoc quod vendicarã emendare, emendatumq. edere, ut ejus editione: cætera, quæ tòtinẽt multa nimis juvenilia, deleantur. Hoc igitur ſic caſtigatũ, duabus aliis eclogis, quas in religione luſi, in calce ſubjunctis, tibi, ò Pari, juvenis antiquæ nobilitatis & ſtudiorum, ac omnium bonarũ artium amantiſſime, noſtræque urbis decus egregium libentiſſimè dono, ut quando tetricis illis philoſophiæ ac theologiæ lucubrationibus, quibus aſſiduè vacas, fatigatus fueris, habes jucundulam

cundulam hanc lectiunculam, qua, tanquam ludo quodam blandulo, ſed liberali, laſſum legendo reparetur ingenium. Omnes autem penes quos immatura illa ſunt exemplaria, quæ dixi, rogatos volo, ut ſi quid unquam fuit eis dulce meum, confeſtim exurant, nec ullo pacto ſupereſſe permittant. Accipe ergò, Pari ſuaviſſime, libellum & autorem; & ambobus, tanquam rebus tuis, tuo deincèps utaris arbitrio. Vale.

Calend Septem. Ann. M. CCCC. XCVIII.

Anno-

Annotatiunculæ aliquot in ſubſequentem librum, ex epiſtola quadam *J. Murmelii* ad *Paulum Ruremundenſem.*

SEd ut (inquit) *ex ordine à te quæſitis reſpondeam, hæc accipe. In tertia Ecloga, quòd Thracius Hebrus Orphea fleviſſe dicitur, rectè ais, id tibi ex quarto Georgicòn Virgilii non conſtare; cùm ibi non Orphea, ſed ejus uxorem Eurydicen Hebrus fleviſſe dicatur. Adducendum itaque fuit teſtimonium Ovidii ità ſcribentis:*

Te mœſtæ volucres. Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi ſilices, tua carmina ſæpe ſecutæ
Fleverunt ſylvæ, poſitis te frondibus arbos
Tonſa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increviſſe ſuis.

Hîc enim per flumina, *Thraciæ fluvii, & cùm primis Hebrus (quod ſequentia indicant) ſignificatur. Venio ad patinâ Æſopi, cujus mentio fit in quinta Ecloga Qualis autẽ ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis hiſtoriæ cap. 51 his verbis:* Maximè tamen inſignis eſt in hac mẽoria, Clodii Æſopi tragici hiſtrionis, patina, ſexcentis ſeſtertiis taxata, in qua poſuit aves cantu aliquo aut humano ſermone vocales, nummis ſex ſingulas coemptas, nulla alia inductus ſuavitate, niſi ut in iis imitationem hominis manderet, nè quœſtus quidẽ ſuos reveritus, illos optimos & voce meritos: dignus prorſus filio, à quo diximus devoratas margaritas. Non fit tamen (ut verum fatear) facile inter duos judicium turpitudinis niſi quòd minus eſt, ſummas rerum naturæ opes, quam hominum linguas cœnàſſe. *Hactenus Plinius. Tertio loco quæſitum eſt ſuper illud ſextæ Eclogæ,* Nec nemus Ægeriæ ſonipes, nec vir bonus urbem, *cur Ægeriæ nemus quod ab Aricia non procul abeſt, equi deſugiant. Hujus rei cauſam apud Græcos Callimachus (teſte Servio) tradidit, apud noſtros verò Ovidius in 3 Faſtorum inquit;*

Vallis Aricinæ ſylva præcinctus opaca
Eſt locus antiqua relligione ſacer.

Hic latet Hipolytus loris distractus equorum,
Vnde nemus nullis illud aditur equis.

Et ante Ovidium, Maro in septimo Æneidos.

Vnde etiam templo Triviæ, luciſque ſacratis
Cerni pedes arcentur equi, quòd littore currum
Et juvenem monſtris pavidi effudere marinis.

Præterea cognoſcere cupis quem accipiendum cenſeã pe
Nurſinũ ſenẽ *in octava Ecloga, cujus fato juga* inclyt
dicuntur. Senex hic, divus pater Benedictus intelligendu
eſt, qui in Nurſia, vel civitate Piceni, vel provinciæ ortu
monaſterium condidit primùm in monte aliquo regiõis il
liùs; deinde cum religionis fratribus in Caſſenium mont
migravit, ibiq; Apollinis fano in divi Joan Baptiſtæ ſacell
commutato, virtutibus, miraculiſq; claruit; & tandẽ viti
defunctus, ibiq; in ſacello prædicto ſepultus juga illa mon
tana immortali nominis ſui memoria illuſtravit. Poſtrem
rogas, quonam modo defendatur Latinitas oratiõis illius i
Eclogá nona; Hæc armenta quibus caput à tellure levi
tur Altius, & cui ſunt longa internodia crurum. *Miran*
enim antecedenti pluralis numeri ſubjectũ alterũ plurali
numeri, alterũ ſingularis relativum. Scito igitur figurati
eſſe poetæ locutionẽ Teſte namque Priſciano, lib. 17. diver
ſi interdum numeri conſtruuntur. Saluſt. in Catilinar
Interea ſervitia repudiabat, cujus initio ad eum mag
næ copiæ cõcurrebant. *Cujus enim ſingulari, ad rem*
retulit, id eſt, *cujus rei,* viz. *ſervitiorum. Tibullus;* Vo
quoque abeſſe procul jubeo diſcedite ab aris, Cui tuli
heſterna gaudia nocte Venus. *Cui ſubintellige* turbæ, ve
multitudini. *Ita & hic, cui gregi armentorum, vel ar*
mento, Hactenus Murmelius.

ADELON.

Totum hoc poema conſtat dramatico genere, Nam auto
nuſquam loquitur, niſi paſtorali perſona aſſumpta quã u
inquit Badius, interdum ſub Candidi *nomine aſſumit; &*
Contendit idem Badius paſtorale decorũ ſermoniſque Bu
colici tenuitatẽ hic magis anxiè obſervatam, quàm i
Marone. Qualitas carminis, hexametra Bucolica, ſtylu
gracilis, Bucolicis congruens; perſonæ ferè argumenti n
men ſortiuntur. BAPTISTA

BAPTISTÆ MANTVANI, CARMELITÆ THEOLOGI, ADOLESCENTIA,

In decem Eclogas diviſa.

Ad PARID. CÆRESARIVM.

ECLOGA I.

De honeſto amore, & felici ejus exitu,
inſcripta FAVSTVS.

IOAN. MVRMELII argumentum.

Antiquos repeti vult Fortunatus amores.
Obſequitur Fauſtus; referens connubia læta.

COLLOCVTORES,
Fortunatus & Fauſtus.

Fauſte precor, gelida quando pecus omne ſub umbra
Ruminat, antiquos paulùm recitemus amores:
Nè, ſi fortè ſopor nos occupet, ulla ferarum,
Quæ modo per ſegetes tacite inſidiantur adultas,
Sæviat in pecudes. Melior vigilantia ſomno.

Fauſte precor, &c.) Hæc prima Ecloga *De honeſto amore & felici ejus exitu* inſcribitur, non ſine ratione. Nam licet nondum religionẽ profeſſus, hæc veluti ingenii ſui præludia cõpoſuerat, ad poeſim haud dubiè natus autor, tamen, quia nè tunc quidem quidquam inhoneſtum, aut concipere, aut edere voluiſſet, nunc cum recognoſceret, ſi offendiſſet, nimirum rejeciſſet. Proinde, nè ſi de amoribus titulum quiſpiã ſeverus religioſus lectitans aufugeret inſcripſit de amore honeſto, quo revera nihil eſt homine dignius. Hic autem amor honeſtus deſcribitur quia affectione matrimõiali initus. Additur autẽ *& felici ejus exitu*, ut eos qui amare volent, ad honeſtũ amorem invitet; quippe cujus felix eſt exitus. Nam de lubricis

bricis & in honeſtis ferè dicitur à compatriota ejus, in confimili opere, *Et quiſquis amores Aut metuit dulces aut experietur amaros.* Perſonæ, ut in præambulis diximus, etiam hic ab officio & rebus denominantur, Fauſtus, & Fortunatus. Nam utrumque in bonum ſonat ut *Fortunate ſenex. &c.* Et *O Fortunatos nimium bona ſi ſua norint, Agricolas!* Et, rurſus, *O fortunati quorum jam mœnia ſurgunt!* Præterea, *Fortunatus & ille, deos qui novit agreſtes.* Fauſtus autem ſi ad vocem alludere lubet, videtur quaſi fautus, aut favore auctus, aut favore ſtans. Ordo quem non ubique (quia opus non erit) repetemus, hic eſt: ô *Fauſte quando*) id eſt quando quidem, *omne pecus ruminat*) id eſt remandit prius in ventrem immiſſa, *ſub umbra gelida*) id eſt, temperie frigida (Perſius autem dicit, *Et patula pecus omne ſub ulmo eſt* (*precor*) *recitemus amores antiquos*) id eſt, honeſtos, quales erãt antiquis, Vnde Phavorinus apud Gel. lib. 1. cap. 10. ad juvenẽ nimis antique loquentem. *Sed antiquitatem tibi placere ais, quod honeſta, bõa ſobria, & modeſta ſit: Vive ergo moribus præteritis, loquere verbis præſentibus.* Antiquum etiã ſolet accipi pro *charo*, quod amici & vina & cætera id genus, ut quæque veterrima ita chariſſima nobis eſſe ſoleant, Vnde Macrob. in. 1. Satur. *Hinc eſt quòd mihi quoque inſtitutiõe tua nihil antiquius æſtimatur &c*, Veruntamen hic potius accepere pro *honeſtis*, & *antiquis congruentibus*, Id autẽ epitheton decenter additur, quòd ſine eo Servius velit amores lubricos dici. Nã qui honeſtatis & religionis eſt, numero unitatis eſterri ſolet. Veruntamen amores etiam honeſtos dici teſtatur Cicero in Offic. ſic dicens *Faciem honeſti vides quæ ſi oculis cerneretur, mirabiles* (*ãores*) *ut ait Plato*) *excitaret ſapientiæ* Recitemus ergò amores antiquos. Nè ſi forte *ſopor*) .i. profundus ſomnus, *nos occupet* videlicet, oſcitantes. *Vlla*) .i. quævis ferarum, quæ inſidiantur modò tacitè per ſegetes. *adultas*) .) .i. matura. *ſæviat in pecudes*) quod docet Maro in Culice. *Vigilantia*, ſcilicet eſt, *melior ſomno*) Generale Adagium quo ſententiam confirmat.

Antiquum.

Sopor.

Adulta ſeges.

Fauſt

Fauſt, *Hic locus, hæc eadem, ſub qua requieſcimus, arbor*
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arſi,
Ante duos, vel (ni memini malè) quatuor annos.
Sed tibi, quando vacat, quando eſt jucunda relatu,
Hiſtoriam, prima repetens ab origine, pandam:
Hic ego dum ſequerer primis armenta ſub annis,
Veſte ſolo ſtrata, ſedi jacuique ſupinus,
Cũ gemitu & lachrimis mea triſtia fata revolvens:
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore: ſenſus iners, & mens, torpore ſepulta,
Vt ſtomachus languentis erat quem nulla ciborum
Blandimenta movent, quem nulla invitat orexis
Carminis occiderat ſtudium: nam nulla ſonabat
Fiſtula diſparibus calamis: odioſus & arcus,
Funda odioſa, canes odioſi, odioſa volucrum
Præda; nucum calices cultro enucleare, moleſtum:
Texere fiſcellam junco, vel vimine piſcem
Fallere, ſcrutari nidos, certare palæſtra,
Sortiri digitis, res injucunda, voluptas
Magna prius. tanti dum mens erat inſcia morbi:
Colligere agreſtes uvas & fraga peroſus.

Hic locus) Sermo eſt, ut dixi, merè paſtoralis, & ita, aptus ac proprius. *Scit quibus ingemui curis*) Teſtimonio rem firmat. & ad tela Cupidinis alludit, qui altera manu tela, altera geſtat flammas. Vnde Maro Mantuanus, *At regina gravi jamjudum ſaucia cura, Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni,* Nam vulnus telo fit: unde *ſaucia curis* dicta. Nam cura ſecundum Servium dicitur, quod cor urat, Quocirca hic bene dicit. *Ingemui*) id eſt, intus & in præcordiis, vel multùm ingemui curis: quia *Res eſt ſoliciti plena timoris amor. Quibus nibus*) Quaſi dicat flagrantiſſimis, aut cæcis: ut ille, *cæco carpitur igni.* Ignis autem aliquando *amor* tur: ut, *Si quos aut Phillydis ignes, Aut Alconis ges laudes* Aliquando *amatus*: ut *At mihi ſeſe ert ultro meus ignis Amyntas. Vel, [ni memi- malè)* quod factum non cenſeet, quia *incminerũt nia amantis, Quando*) id eſt quandoquidem.

Cura. Ingemere.

Ignis

Quando.

Facun-

Iucunda relatu)id eſt,dum refertur,& recenſetur,vel u referatur. Eſt autem poſterius ſupinum, quod eo mod cum nominibus adjectivis conſtrui docet Valla, *Prim repetens ab origine*)Maronianum eſt. *Sub primis anni* quia primus furor amorũ graviſſimus eſt,cùm inexp ta exerceat pectora. *Veſte ſolo*]id eſt,per terram. *Strat* id eſt,extenſâ. Dicitur etiam ſolũ ſterni floribus. *Se* id eſt reſedi defeſſus. *Dũ ſequerer*)id eſt,ſequi deberem *Jacuique ſupinus*)quod amantis eſt, *Senſus iners*) id e ſine arte & induſtria. *Mens torpore ſepulta*) id eſt hebe tata torpore ex languore orto, *Vt ſtomachus languenti orat, quem*)ſcilicet ſtomachum, *Nulla invitat orexis*) i eſt nullus appetitus, aut nullus vomitus, ſive ructatio. *Orexis* enim Græcũ eſt,& idem eſt quod *appetitus*. Ex vomitu autẽ appetitus naſcitur: unde etiam apud Plinium in Epiſtola pro *vomitu* accipitur, Erant autem qui Latinẽ *oris exitum* interpretantur. Nam *os oris* primam producit: hoc autem corripitur,ut hîc, & a Juvenal,Sat.6, *Rabidam facturus orexim*:& Sat. 11. *Hinc ſurgit orexi, Hinc ſtomacho bilis Carminis occiderat ſtudiũ*) Commemorat ferè quæ paſtorem oblectare ſolent, & primum fiſtulum: de qua Æneid. 3. de Polyphemo loquens, a Maro, *Solamenque mali de collo fiſtula pendet. Diſparibu calamis*) Emphaticôs quidẽ dicit: nec etiam artificioſ ſima,ut eſt diſparibus calamis compacta; ut in Bucol Maro, *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtu* Etalibi, *Aut unquam tibi Fiſtula cerâ Juncta fuit?* Na ut alibi dicit. *Pan primus calamos cerâ conjũgere plur Inſtituit. Odioſus & arcus*)Plus eſt quam ſi ejus ſtud occideret. Id autem paſtorale ſtudium eſt,&,ut illud *figere cervos*, etiam de venatu intelligi poteſt, *Fund odioſa*) qua ſe pubes ruſtica ad futuram militiam ex ercere ſolebat. *Nucum calices*) id eſt, teſtas. *Enu cleare*) id eſt nucleis evacuare, & nucleos extrahe ſicut exoſſare. *Texere fiſcellam*) id eſt, vas vim um. Maro in Alexi; *Quin tu aliquid potius quori nunc indiget uſus, Viminibus mollique pa intexere junco.* Et in fine Bucolicorum, *Dum ſe*

Stratus.

Iners.

Orexis.

Calices.

Enucleare.

& gracili fiscellam texit hibisco, Est autem diminutivum à fiscina, de qua Georg. 1. *Nunc facili rubea texatur fiscina virga. Vel vimine*) id est, tenui pertica, seu virga. *Scrutari nidos*) Maro, *Parta meæ Veneri sunt munera, namque notavi Ipse locum, aëriæ quo congessere palumbes. Certare palæstra*) cursu & luctâ. *Sortiri digitis*) id est, micare, qui Italorum est ludus. Erigit autem micantiũ uterque quot vult digitos, & dividat, quot sint ambobus erecti, & qui prior nuntiat, depositum sortitur. *Agrestes uvas &c.*) labruscas; & fraga humi nascentia. Virgil. *Qui legitis flores & humi nascentia fraga.*

Vimen.

Sortiri digitis.

Mœrebam, ut pastu rediens Philomela, cibumque
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
Cum sublata videt, rostro cadit esca remisso,
Cor stupet, & contra nidos super arboris altæ
Fronde sedet, plorans infelices hymenæos.
Seu veluti amisso partu formosa juvenca,
Quæ postquam latos altis mugitibus agros
Complevit, residens pallenti sola sub umbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?
Dum sequor ambages, & verba & tempora perdo.
Summa hæc, vitales auras invitus agebam.
Quòd si forte volens cognoscere singula, dicas,
Fauste, quis in Syrtes Auster te impegerat istas?
Me mea verum etenim tibi, Fortunate, fatebor)
Me mea Galla suo sic circumvenerat ore,
Vt captam pedicis circundat aranea muscam.
Namque erat ore rubens, & pleno turgida vultu,
Et quamvis oculo penè esset inutilis uno,
Cum tamen illius faciem mirabar, & annos,
Dicebam Triviæ formam nihil esse Dianæ.

Mœrebam, &c.) Similitudinẽ affert, qua res fit clarior, sed rustico non impertinentem. *Pastu*) nomen est ut sit pastu seu pastura. Nam posteriora supina non ponunt *Pastu.*
peritii cum verbis de loco, quod tamen imperitorum praecipit manus. *Ore ferens*) Virg. de apibus;

Ore

Ore ferunt dulcem natis immitibus escam.

Philomela] dicitur luscinia: ea autem querula fingit propter amissam linguam, ut in Buc. Virg. dici sole *Quas illi Philomela dapes*. Legunt autē alii Philomell non simplici l, quia melos primam corripit, ut sit am trix dulcis cantus, Nihil enim artificiosius canit, ut a tor est Plinius, dices, *Est lusciniis diebus atq: noctibus co tinuis quindecē cantus, densante se frondiū germines. M raprofecto res est quod tanta vox in tantulo corpusculo si tā pertinax spiritus, & musicæ perfectæ modulatus sonu Certant inter se, & victa morte quiescit, prius vita, qua cantu deficiens. Audit disciplinam attente & corrigi propter hæc paria illis, ac servis pretia erant. In ore Ste chori poetæ adhuc infantis cecinit, &c.* Alii verò Phil mena per n legunt. *Rostro remisso*] id est non ampli escam tenente. Negant autem rostrum dici, nisi incurvum, *Super arboris altæ fronde*] antiquè, ut Ma *Fronde super viridi, & gemina super arbore sidunt*. Na nunc, *super frondem*, dicimus. Volunt præterea, *sup* dici, ubi res contingitur: *supra*, ubi distantia est. *Pl rans*] id est conquerens. *Hymæneos*] id est nuptias quibus Hymenæus à Græcis invocari solet, ut Thal sio à Latinis: quod in Epithalamiis, id est, carminib nuptialibus, videre est: ut autem docent Donatus Servius, Hymæneum quidam Liberi & Veneris fili dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit, id que per laudem cantari in virginalibus nuptiis ob jusmodi meritum. Alii virum fortem Atticum, qui ptas prædonibus virgines, oppressis latronibus, pat restituerit, Hinc etiam, inquit Servius, apud Roma Thalassio invocatur. Cum enim in raptu Sabinarū beius quidam raptam pulcherrimam duceret: nè ei ferretur ab aliis, Thalassionis cujusdam nobilis esse mulavit, cujus nomine fuit puellæ tuta virginitas. qua re Liv. l. 1. decadis prim est autor. Plura tamen quædam his diversa, apud Plutarchū legas: Alii, in Donatus, quod Hymen dicatur membrana quædā, est munira virginitas, quæprimo disrūpitur coitu.

Rostrum.

Seper.
Supra.
Hymenæus

Hymen.

menæ

menæũ dictum putant. Alii hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergò sic accipe Hymenæum in nuptiis quemadmodum in funere vel in sacris hymnum Ter. in Adelph. *Verũ hæc mihi mora est, tibicina, & hymenæũ qui cantent.* Hæc ille. Hic autem accipitur pro conjunctõe quasi nuptiali. *Seu veluti*) alia similitudo rusticis congrua. *Gramina non carpit*) Sic Maro, *Vlla neq. amnẽ Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbã. Dũ sequor ambages*) id est, dubios & longos verborũ circuitus & in volucra: ab *ambigo*, quod est *circumago*. Maro, *non hic te carmine ficto, Sive per ãbages, aut lõga exorsa tenebo. Vitales auras*) sic Æneid. 1, *Si vescitur aura Ætheria, nec adhuc crudelibus occupat, ũbris, Auster?*) quivis ventus importunus, Maro, *dare classibus Austros*. Est autẽ meridionalis, tẽpore corrumpens, ũde amoribus quadrat Maro, *Eheu! quid volui misero mihi? perditus Austrũ Floribus, & liquidis immisi fontibus apros.* Corrumpentem Ipsonia docet Juvenalis. *Et properat, velut urgeat Auster Syrtes*) sunt loca arenosa, habentia vada brevia. in quæ si insiderint naves, evelli nequeunt, de quibus Maro Æneid. 1. *In brevia & Syrtes urget.* Sunt autẽ in Getulia. Æneid. 6. *Hunc ego Getulis agerem si Syrtibus exul.* Hinc metaphoricos autallegoricos pro inextricabilibus amorum nexibus. Nã quiamant quod obtinere nequiunt, lupũ auribus tenent, cùm neque tenere, neque dimittere compotes sint. *Impegerat*) ab impingo, nam pango etiam pegi facit. *Istas*) tuas, & viles, Pertinet enim iste ad secundam personam, & ad contemptum. Maro. *Aut quid petis istis! Me mea Galla*) in Iuvenale etiam tenuis clientis uxor. *Galla mea est*, inquit, *Profert Galla (caput &c. Suo ore*) formositate oris. *Pedicis*) laqueis & vinculis pedum, sicut manicæ sunt manuum vincula Georgic. 1. *Tum gruibus pedicas, et retia ponere cervis Auritosque sequi lepores, tum figere damas.* Et Æneid, 2. *manicas atque arcta levari Vincula jubet Priamus*. Est etiam manica, manum. & brachiorũ tegumentum. Idem *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ, Et pleno turgida vultu*) Ter *succi plenâ*, sed id urbanius,

Ambages. *Auster.* *Syrtes.* *Iste.* *Pedica.* *Turgidus.*

Nam

Euſcus. Nam turgida, id eſt, inflata non ſuo pingui, non ruſticis placet, ut *& luſca*) id eſt, altero oculo ca
Trivia. Sed dicit *penè*, ut non merè luſcam, ſed pætam, id tremulis oculis putes. Nam & Venus pæta dicit *Dianæ Triviæ*) id eſt: tres vias habentis: in cœlo, Luna dicitur: in ſylvis, ubi Diana venatrix: & a inferos, ubi Proſerpina. Quod fingitur, quia Lu lumen nunc ſuperis, nunc inferis, nunc nobis cõſpicu
Legi poſſet *Dicebam*] id eſt, judicabam in animo *nihil eſſe*) videlicet ad hanc noſtram.

Fort. *Ludit amor ſenſus, oculos præſtringit & auſert*
Libertatem animi, & mirâ nos facinat arte.
Credo aliquis dæmon ſubiens præcordia flammam
Concitet, & raptam tollat de cardine mentem.
Nec Deus (ut perhibent) amor eſt: ſed amaror,
error.

Ludit amor ſenſus) Interloquitur Fortunatus, nè dur
ſit perpetuus tenor unius. *Ludit*) .i. eludit. *Oculos pr*
ſtringit) Vnde præſtigiæ & præſtigiatores, qui M
Faſcinare. curium principem habent. *Facinat*) .i. illigat, q
faſce, quodam incantamento. Maro, *Neſcio quis te*
Precordia. *ros oculus mihi facinat agnos. Aliquis dæmon*) id eſt
fer ſpiritus. *Præcordia*) id eſt membernulas cor cing
Concitare. tes, in quibus ſunt affectiones, ſeu paſſiones animor
Cardo. *Concitet*) à concito frequentativo, i. provocet aut c
moveat. *De cardine*) de ſtabilitate & firmitudine
Amator. *Nec Deus*) Maro, *Nunc ſcio quid ſit Amor, duris in*
bus illũ Iſmarus aut Rhodope, aut extremi Garaman
Nec noſtri generis puerum nec ſanguinis edunt. Ama
id eſt, amarities, amaritas, ſeu amaritudo: ab am
dicitur.

Fauſt. *Adde, quòd optatis nec ſpes erat ulla potiri,*
Quamvis illa meo miſerata faveret amori,
Monſtrarètque ſuos oculis ac nutibus ignes.
Nam quocunquè iſſet ſemper comes aſpera, ſemper
Nupta ſequebatur ſoror, & duriſſima mater,
Sicque repugnabant votis contraria vota,
Non ſecus ac muri catus, ille invadere pernam
Nititur, hic rimas oculis obſervat acutis.

Adde, &c.]Docet quomodo in Syrtes incidisse probetur. *non secus*)id est non aliter. *Ac*) id est, quam, scilicet repugnat. *Catus*) id est felis, animal revera *cautum*, id est, vafrum & callidum: & corripit catus primam; unde pert simplex scribitur, Horatius 1. carminum, *Voce formasti catus & decore*. Veruntamen multi, quando accipitur pro animali, per tt duplex scribendum putant *Perna*) à pede dicitur secundum Varronem, quasi sit pes porcinus cum carne; præcipuè priores pernas vocant, posteriores verò petasones. *Rimas*) id est fissuras, è quibus mus exiliat.

Catus.

Perat.

Petaso.

For. *Qui satur est, pleno laudat jujunia ventre;*
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus, cujus dictum, si ad durissimam matrem respicit, sensus est, matrem jam saturatam amoribus, non ignoscere filiæ amare incipienti; Si ad catum, illum invidere muri, aut sorici famelico, cum satur sit; quia tunc precipuè venatui intendit, cum contrà faciat canis.

Faust. *Tempus erat curva segetes incidere falce,*
Et late albebant flaventibus hordea culmis;
Affuit (ut mos est) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ præterit hordea messor,
Ignorabat enim vel dissimulabat amorem.
Dissimulasse puto, quoniam data munera natæ
Noverat, exiguum leporem geminasq: palumbes.
Fort. *Pauperies inimica bonis est moribus, omne*
Labitur in vitium, culpæ scelerumque ministra est.
Faust. *Farra legens ibat mea per vestigia virgo,*
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,
Vt decet æstatem, quæ solibus ardet iniquis:
Tecta caput fronde intorta: quia sole perusta
Fusca fit, & voto facies non servit amantum.
Jam tergo vicina meo laterique propinqua,
Spicae mea delapsa manu frumenta legebat.
Nec celare suas, nec vincere fœmina curas,

Nec

Nec differre poteſt: tantum levitatis in illa eſt.
Fort, *Quiſquis amat, levis eſt: nec fœmina ſola, ſed*
Quos ſapere & præſtare aliis mortalibus aiunt
Quos operit latus fulgenti murice clavus:
Quos vidi elatos regali incedere paſſu.
Tu quoque ſic affectus eras, dementior illâ,
Forſitan & levior: virgo data farra legebat,
At tu farra dabas: dic quæ dementia major?
Perge, opus eſt verbis aliquando arcere ſoporem.
Tempus erat curva ſeges incidere] Græcè. & dun
ut ruſtico competit Nã Latinè dicas, tempus inci
di autoribus Seruio, & Valla. Virgilius tamen Æne
dixit. *Sed ſi tantus ãor caſus cognoſcere noſtros, Colle*
parens) Hic locus videtur ſũptus ex Ruth, *Pauperies*
mica bonis eſt moribus,) ità ruſticis vitũ eſt, quibus n
dum intellecta deorum munera, aut quia indiger
difficile eſt bene operari, aut revera, quia per paupe
tem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ di
bus eſſent reſpuenda. *Omne labitur invitũ*) Sic Co
cus, *Inopia & cognatorum negligentia coacta*, Et. poſt
ut ingenium eſt omnium hominũ proclive à labore ad
dinem. Eſt quidẽ hæc ſententia ruſtico digna. Nam
que paupertas vitium eſt, neque in vitium impell
eam ferre noverimus? quin munus deorum à Luc
rectè dicitur, ſed nondum intellectum. Verùm
proclives ſumus ad libidinem, noſtro, non paupe
vitio ſæpe peccamus: unde Prov. 30. *Aut egeſtate c*
ſus furer, & perjurem nomen Domini. Et tamen idẽ
Paupertas & honeſtas à Deo ſunt. Dicimus ergo pa
tatem in ſpiritu, ſanctam, ſed deficilem ejus uſum.
Pauperies. peries propriè accipitur pro damno, ut ſi quadru
jectura pauperiẽ feciſſe dicatur. *Nuda pedem*) Græ
poëticæ locutiões ſunt. Maro Æneid, 1. *Nuda ge*
doq: ſinus collecta fluentes: ſunt autẽ oratoribus vit
Sponte mea) Sic & Booz ipſi Ruth fieri præcipit, *Cl*
Veſtis eſt Senatorum Romanorum. *Mur ex*) co
genus eſt, è cujus ſanguine fit purpureus color. *D*
dementia) in proſa potiùs dixero, *utra* vel *utru*

F

Fauſt. *Continuò aſpiciens ægrè tulit aſpera mater,*
Et clamans, Quò, dixit, abis? cur deſeris agmen?
Galla veni: namq: hic alnos prope mitior umbra,
Hic tremulas inter frondes immurmurat aura.
O inviſa meis vox auribus! Ite, precabar,
Ite (malùm) venti celeres, diſpergite vocem.
Si quis paſtor oves ad pinguia paſcua ducat,
Et vetet adductas præſens decerpere gramen;
Vel, ſi jam paſtas, potum compeſcat ad amnem,
Et ſitibundo ori ſalientem deneget undam:
Nonne importunus, naturæ in micus, & excors?
Illa mihi vox viſa Jovis violentior ira,
Cum tonat, & pluvius terris iraſcitur aer:
Non potui, & volui frontem non flectere: virgo
Demiſſi in cilium de ſubvelaminis ora
Me aſpiciens, motis blandè ſubriſit ocellis.
Id cernens iterum, natam vocat improba mater:
Galla operi magis intendens, audire recuſat:
Ut pede, ſic animo ſequitur. Tum providus ipſe
(Namque dolos inſpirat amor, fraudeſque miniſtrat)
Nunc cantu, nunc ſolicitans clamore metentes,
Velamenta dabam ſceleri: quò credere poſſent
Et ſoror & mater, non audiviſſe puellam.
Falce repellebam ſentes, nè crura ſequentis
Lævia, nè teneras auſint offendere plantas.

Fort. *Quiſquis amat, ſervit, ſequitur captivus amantem,*
Fert domita cervice jugum, fert verbera tergo
Dulcia, fert ſtimulos, trahit & bovis inſtar aratrum.

Continuò aſpiciens, &c.) Recitat argumentum amorum ſuorum. *Si quis paſtor*] indicat ſimilitudine, quàm incommoda fuerat matris reclamatio, Nam ſicut paſtor ovibus eſſet importunus, ſi eas à præſentibus herbis, aut fluminibus, cùm famerent, aut ſitirent, arceat: quæ Tanali pœna dicitur: ita importuna viſa eſt mater, quæ præſentiâ puellæ vetabat frui. *Jovis violētior irâ*) Amatoriè dictum. *Audire recuſat*) id eſt, hîc ut videtur diſſimulat. *Velamenta dabam ſceleri*) id eſt, fraudi, quæ

non ſemper ſelerata eſt. Sed eſt in puella non audita monitis maternis. *Sentes*) i. ſpinas & vepres. *Crura quentis*) ſcilicet virginis. *Levia*) non aſpera, nec pilo *Teneras plantas*] Maro, *Ah! tibi ne teneras glacies ſ aſpera plantas. Quiſquis amat ſervit*) ideo Ovidius, licet, *injuſto ſubtrahe colla jugo. Fert*) i. patitur ver Satyricus, *Solea puer objurgabere rubra Bovis inſta* in ſtatum, & in morem: quod Valla non appro vult enim *inſtar*, ad æquiparationem, non ad ſimilitu nem pertinere.

Fauſt. *Tu quoque, ut hic video, non es ignarus amoru*
Fort. *Id commune malum, ſemel inſanivimus omnes.*
Fauſt. *Hoc animi tam triſte bonum, tam dulce venen*
Quotidie crudele magis creſcebat in hora,
Vt calor, in nonam dum lux attollitur horam.
Pallebam attonito ſimilis, lymphaticus, amens,
Immemor, inſomnis, nec erat res ardua morbi
Noſſe genus, frons eſt animi mutabilis index.
Vt pater advertit mitem ſe præbuit ultra
Conſuetum, quod et ipſe ſuos expertus, amoru
Sciret onus, blandoque loquens humaniter ore,
Dic, inquit, dic Fauſte, Quid hoc? quod pectore v
Infelix puer, hæc facies teſtatur amorem.
Dic, mihi, nè pudeat curas apperire parenti.
Fort. *Sit licèt in natos facies auſtera parentum,*
Æqua tamen ſemper mens eſt & amica volunt
Fauſt. *Vt, facile m pater affectum præ ſe tulit, ultro*
Rem confeſſus opem petii. Promiſit, et ante-
Quam brumale gelu Borealibus arva pruinis
Spargeret, agnati unanimes cum patre puellam
Deſpondere mihi: nec adhuc ſine teſtibus illi
Congrediebar, eram medio ſitibundus in amne
Tantalus. O quoties miſſo cum bobus aratro,
Vt vacuis aliquando eſſet ſola ædibus, ibam!

Tu quoq:) Æneas Sylvius, qui & Papa Pius, aſſer nẽ ad trigeſimũ pervenire ætatis annum, qui no ſerit aliquando amoris ignem. Vnde proverbiali

itur hic, *Semel insani vimus omnes.* Quod Maro in Georgic. lib. 4. sic dicit, *Omne adeo genus in terris hominúmque ferarumque, Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres, In furtas ignemque ruunt, amor omnibus idem. &c. Hic*) id est, ex his à te dictis *Lymphaticus*) id est, furore percitus, ut hi, qui Limphas, id est nimphas se vidisse in aquis credunt. Errant autẽ, qui vinum lymphaticum dicunt pro diluto. *Amens*) id est, sine mente. Terent. *Nã hæc incœptio non amantium sed amentiũ est Frons est animi mutabilis index*) Proverbiale. Sed quia ceperunt homines dissimulare, dicit Juven. *Fronti nulla fides.* Ea dicata fertur verecũdiæ atq; pudori. *Frons index* sunt ergò index & similia, communia. Cic. *Hanc vocem multitiæ indicem. Vt pater advertit.*) i. rescivit. agnovit, annotavit animadvertendo. *Mitem se præbuit*] talẽ præstandum docet Mitio Terent, in Adel. *Vltra consuetũ*] i. præter cõsuetudine; quia solẽt patres esse severi in mores filiorũ: unde Menedẽus Terent, in Heaut. *Cœpi non humaniter, neque ut decuit animum ægrotum adolescentuli tractare, sed vi, & via pervulgata patrũ, quotidie accubabam, &c.* Causam autem quare pater mitior fuit, addit, *quod & ipse suos expertus.* Vnde & divum Petrum ubi contigit, ut sciret ignoscere, *Dic mihi, nè pudeat*] ex eo Terent. *Sit licet in natos &c.*] confirmat, ut vero nile fit quod ille dixerat. *Agnati*] id est affines. *Desponderе*] id est, desponderunt mihi puellam. *Nec adhuc ne testibus*) id est arbitris, & præsentibus. *Illi*) id est, cũ a. *Congrediebar*) id est, licet mihi esset desponsata, tamen non licebat convenire eam, nec cum ea loqui, cum la esset: quo custoditã ejus attestatur pudicitiam. Est ẽ locutio Virgiliana. Nã Virgilius verba ad certam pertinentia, cum dativo construit, quæ alii cũ abvo, mediante cum, ut, *placidone etiam pugnabis amore*) id est, cum amore. *Certa tibi*] id est, tecum. *Infelix atque impar congressus Achilli*] id est cum Achille. *m medio sitibundus in amne Tantalus*] id est, Tantalus similis, de quo Horat. primo sermonum, *Tantalus bris sitiens fugientia captat Flumina.* Quia enim

Lymphaticus.

Ament.

Tantalus.

deorum ſecreta revel[illegible], aut quia Pelopem filium epulandum appoſuit, hac pœnâ apud inferos damnatus dicitur, ut mento tenus, imò labiorum tenus habeat ciſtima flumina, quibus dum ſitim reſtinguere conatur, delabuntur: & naſo tenus fragrantia poma, item dum apprehendere conatur, ſubterfugientia. Significat autem avari, ut autor eſt Horatius, ſubdens, ibi: *Quid rides? mutato nomine, de te Fabula narratur.* congeſtis undique ſaccis *Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.* *Ut ædibus*] id eſt domibus privatis, ſcilicet paternis. *cuis*] ſcilicet patre, matre, ſorore, & reliquis familiaribus. *Eſſet ſola*) ſcilicet domi. *Ibam*) ſcilicet, ad

Omnia cauſabar, ſtivam, dentale, jugumque,
Lora jugi, rullam: deerant quæcunque, petebam
& ſoceri lare: ſola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi: piſcator, venator, & auceps
Factus eram, & ſolers ſtudia intermiſſa reſumpſi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tuliſſet,
Ad ſoceros ibat, gener officioſus habebar.
Nocte ſemel media ſubeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem
Eſſe rati invaſere canes: ego protinus altam
Tranſiliens ſepem, vix ora latrantia fugi.
His tandem ſtudiis hyemem tranſegimus illam:
Ver rediit, jam ſylva viret, jam vinea frondet,
Jam ſpicata ceres, jam cogitat hordea meſſor,
Splendidulis jam nocte volant lampyrides alis:
Ecce dies genialis adeſt, mihi ducitur uxor,
Sed quid opus multis? nox expectata duobus,
Venit, & in portum vento ratis acta ſecundo eſt.
Tum bove mactato, gemina convivia luce
Sub patula inſtructis celebravimus arbore menſis.
Adfuit Oenophilus, multoque ſalutus Iaccho,
Tempeſtiva dedit toto ſpectacula vico.
Et cum multifori Tonius cui tibia buxo,
Tandem poſt epulas & pocula, multicolorem.

Vent

Ventriculum ſumpſit, buccaſque inflare rubentes
Incipiens, oculos aperit, ciliiſque levatis,
Multotieſque altis flatu à pulmonibus hauſto,
Utrem implet, cubito vocem dat tibia preſſo.
Nunc huc, nunc illùc digito ſaliente, vocavit
Pinguibus à menſis juvenes ad compita cantu.
Saltidico, dulcique diem certamine clauſit.
Et jam tres hyemes abiêre, & proximat æſtas
Quarta: dies rapidis, ſiqua eſt bona, præterit horis:
Siquæ placent, abeunt; inimica tenaciùs hærent.
ort. *Fauſte viden' ? vicina pecus vineta ſubintrat.*
Jam, nè fortè gravi mulcta taxemur, eundum eſt,
Omnia cauſabar) Pergit quò occeperat, docens fau-
um amorum ſuorũ exitum, optatis videlicet nuptiis.
mnia cauſabar) ſcilicet excuſabam, ſeu accuſabam, & *Cauſari.*
excuſationem interminſſæ operæ adducebam; ut in
ſoceri, *Cauſando noſtros in longum ducis amores. Stivam)* *Stiva.*
d eſt manicam aratri, qua regitur. *Dentale)* id eſt, *Dentale.*
gnum ad quod inducitur vomer, ut dicit Servius, ad
lud 2. Georg. *Duplici aptantur dentalia dorſo. Rullam)* *Rulla.*
d eſt, partem, à ruendo dictam. *E lare)* id eſt, domo.
oceri) ſcilicet futuri, quiâ deſponſatione factâ. *Non*
eeram mihi) id eſt, officio meo, aut utilitati meæ. *Stu-*
ia intermiſſa) ſcilicet tempore langnoris, ut prius dixit.
ener) eſt conjux filiæ, & dicitur ad ſocerum & ſocrum
orrelativè. *Jam Ceres)* id eſt, ſeges, aut frumentũ. *Spi-* *Gener.*
ata) id eſt, ſpicas habens, *Lampyrides)* ſunt papiliones *Ceres.*
uædã quæ Nitedulæ et Cicindelæ dicuntur, de quibus *Spicatus.*
ipontinus ſic; *Cicindela à Græcis Lampyris dicta; qui-* *Lampyris.*
am Noctilucam, quòd noctu luceat, Nitedulámq; vocant.
Non ante matura pabula, aut poſt deſecta conſpicitur,
unc pennarum hiatu refulgens, nunc compreſſu obũ-
ata Hujus animalis ſtellãtes volatus maturitatis hor-
i ſignũ ruſticis præbẽt, mirâ benignitate naturæ. Ab-
lychnus penſilis, quem vulgò lampadem vocant, Ci-
ela appellatur, quæ nocte totâ ſervatur accenſa, &
yridis inſtar lucet. Mart de Cicindela, *Ancillã tibi*
dedit lucernæ, Totas quæ ſimul exigat tenebras. Scri-

bitur autem Græcè λαμπυρίς, ίδος, sed pro υ, etiam scribi à nobis solet. Quia ergò hordei maturitatẽ de tant, bene dicit, *Jam cogitat hordea messor. Splendi lis, &c. Dies genialis*) id est, in quo gignendis liberi gẽiali toro opera detur. *Ratis acta*) id est res de qua rum sperabatur, optatum sortita est exitum. *Gemina*

Patulus. solis, & tædarum. *Sub patula*) id est semper pate-
Oenophilus. *Oenophilus*] id est, vini amator. Oenophorum aut
Oenophorum magnum, in quo vinum affertur. Juvenal. *Totum phorum sitiens* Οἶνος Græcè dicitur vinum. *Iacch* est Baccho; hoc est, vino solutus; solvit enim curas:
Lyxus. Lyæus à λύω id est, solvo, dicitur Liber pater. *Toni*
Tonina. tonando dictus, cantor. *Cui tibia buxo*] Ex buxo
ferè fiunt nunc Fistulæ, olim ex tibiis grui: unde biæ dictæ. *Multicolorem ventriculum*] id est, folli
Ventriculus. quem inflare solent, variis panniculis tectum: musam cornutam vocant, eo quod obcurvam fist annexam habet. *Buccas rubentes*] ex vino. *Multoties* humile adverbium, quo idonei abstinere dicu *Vtrem*] id est, saccum illum ex corio. *Pinguibus à sis juvenes ad compita*] id est, loca, quæ plures pete lent, in quibus rustici choreas & cæteros ludos cent *Cantu saltidico*) id est saltandi formã dictam
Proximare, *proximat*] id est, proxime appropinquat, aut instat, *stas quarta*] quia æstatem pro messe dixerat. *Dies dis, &c. Si qua*] id est, aliqua. *dies*] .i. tempesti *bona*] id est læta, prosperat *præterit horis rapidis*] velociters transeuntibus: id enim videtur lætis. *In tenacius hærent*] Generalis sententia, qua finem plura tamen videtur dicturus, sed a Fortunato ad tionem pecoris avocarur. *Viden'*] id est videsne? *vicina subintrat vineta*] id est loca vitibuscõsita
Vineta *Eundum est*] id est, ire nos oportet ad custodiam *Ne taxemur*] id est, damnemur. *gravi mulcta*] pœnâ pro delicto dandâ.

De insania amoris, inscripta FORTVNATVS.

JOANN. MVRMELII argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia primum:
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

Faustus, & Fortunatus.

CVr tam serus ades? quid te (jam septima lux est)
Detinuit? gregibusve nocent hæc pascua vestris?
Fort. *Fauste, Padus, nostros qui præterlabitur agros,*
Creverat & tumidis ripas æquaverat undis.
Nos, cura gregis omissa, privata coegit
Publicaque utilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisque operis fluviumque arcere furentem.
Faust. *Fert Padus exundans mala sæpius omnia, noster*
Tityrus est autor, qui pascua dixit, & arva.
Fort. *Forsitan id verum quando extra tempora, & ultra*
Mensuram atque modum subito concreverit æstu:
Nunc autem id poscit tempus: nam liquitur altis
Nix hyberna jugis, implent cava flumina montes:
Se exonerant, fluviosque onerant: sic flumina rursum
Se exonerant pelagusq; onerant: hominum quoq; mos est,
Quæ nos cunque premunt, alieno imponere tergo

Cur tam serus ades?) In hac ecloga damnabitur amoris insania, qua Amyntam pastorem deperisse memorabit Fortunatus. Non enim nomini congruet, ut Fortunatus amores experietur amaros. Amyntas a Marone inducitur pastor æmulus, ũde dicit *invidit stultus Amyntas.* Amynticus autem dicitur vindicativus. Talis autem proximus est ad furoré & insaniam, cum cœptis desistere cogitur. Vtrumque deduci videtur ab ἀμύνομαι, quod est ulciscor, punio, repugno. Principium collocutionis est de inundatione Padi, quam Faustus accusat, quo minus affuerit illis diebus cum pecore. *Cur tam serus*) id est, tardus; sed utrumque sic accipio, ut ad tempus referatur. Virgilius. *Tardi venere subulci*) Nam lentus, piger, oscitans, etiam manè venire potest, serus autem vespere duntaxat; etiamsi celer & *Amyntas.* *Serus.*

præceps. *Jam ſeptima lux* ſeptimus dies. Prima tam lux, & primus dies, differunt, autore Vallâ. Nam primo eſt, luce facto, quod in prima parte diei: primo die quod, ipſo die qui primus eſt. *Gregibùsne nocens*) Quaſi dator. M minimè, cùm ager Mantuanus ſit optimus. Vnde M

Padus. *Et qualem infelix amiſit Mantua campum.* Padus fluvius eſt maximus Italiæ, in quem juxta Mantuam fluit Mincius, ũde de utroq; dicit Maro in Tityro *inter flumina nota. Et fontes ſacros frigus captabis cum. Noſtros ergò agros*) id eſt, Mantuanos. *Nos.* *gregis omiſsâ*) aut omiſsâ vulgatius: Horatium ſe depoſito b, dicimus omiſſa & õiſi, primâ brevi. *Nob niſque operis*) id eſt. operationibus aut operibus:

Opera. utrumq; ſignificat hæc opera. *Fert Padus exũdans* *ſæpius omina*) id eſt portenta, aut indicia futuræ

Ominatis mitatis. *Noſter*) id eſt noſtras, aut cõpatriota noſter.

Noſter. *Tityrus.* *tyrus*] id eſt, Maro, qui in primo Bucolicorũ per Ti intelligitur. *Eſt autor*] in fine primi Georgicorum. cædem Cæſaris, quam tot mala ſecuta ſunt. Quia *orum Rex Eridanus, campoſque per omnes, Cum ſta armenta tulit* Idem, enim eſt Padus, & Eridanus, ab dano, ſeu Phaëthonte, filio ſolis, qui in eo ſubmerſus citur denominatus. Idẽ dicit Horat. 1. Carm. de I *Vidimus flavum Tiberim, retortis Littore Hetruſco lenter undis, ire dejectum monumenta regis. Templ Veſtæ. Qui paſcua dixit, & arva*) id eſt, Bucolica Georgica. Prudẽter Æneida tacet, ut cujus lectio ad ſticũ nõ ſpectat. Horatius autẽ in ſermonibus re quia tunc nondũ erat emiſſa; *Forſitan*) Bene forſitan portentis fidem priſcorũ adhibere cenſeatur: quæ intempeſtivè fiunt, nihil portendere videntur præ *Nam liquitur*) id eſt liqueſcit & defluit. Virgil. Geo

Liquitur. corum primo. *Vere novo gelidus canis cùm montibu mor Liquitur. Montes*] Nominativus eſt, quia mo implent cava flumina, id eſt, alveos fluminum. *Se e rant*) videlicet montes & onerant flumina; flumina ſus onus ſuum in mare demittunt: nam *Omnia flu intrant mare, & mare non redundat.* Vnde ruſticè

Pelag

elagùsq; onerant: Quæ nos cunque) Tmesis, id est, in-
sio est, pro *quæcunque nos*. Dicitur autem Tmesis non
emesis. *Alieno imponere tergo*) unde de Pharisæis Sal-
tor. Math. 23. *Alligant autem onera gravia & impor-
bilia & imponunt in humeros hominum, digito autem
o nolunt ea movere.*

ort. *Sed jam contractum revocat suus alveus amnem.*
aust. *Decrescente Pado (dictu mirabile] noster,*
Fortunate, lacus majoribus æstuat undis.
Urbs natat, obscuræ fiunt cellaria fossæ.
Lintre cados adeunt, labens ad vina minister
Ridet, & ex imis fertur gravis obba lacunis.
Multa, licet nati fuerint melioribus horis,
Multa & magna ferunt aliquando incommoda cives.
ort. *Commoditas omnis sua fert incommoda secum:*
Et sorti appendix est illætabilis omni.
aust *Hactenus Eridanus: nostros repetamus amores:*
Quandoquidem hunc alma Venus movet omnia cœlum
Luce tepet nitidâ, tellus viret, arva volucres
Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia fœtant,
ort *Tu tua lusisti: sed nos aliena sequamur.*
Namque tibi noti referam pastoris amores,
Ut doceam Veneris nihil esse potentius igne.
Pauper & infesto sub sydere natus Amyntas,
Sex vitulos, totidemque pares ætate juvencas,
Armentique patrem ducens in pascua taurum,
Venerat ad Coitum, nitidis ubi Mincius undis
Alluit herbosos fugiens perniciter agros.
Arx nova propter aquas pinnatis ardua muris
Est Coitus, campo moles fundata palustri.
Hîc igitur recubans, vitrei prope fluminis undam,
Vitis ubi amplectens longis dumeta lacertis,
In vada curvata ripæ super eminet umbra,
Piscibus insidias tendebat arundine, & hamo.
Messis erat, solis rapidi violentia adustos
Prosciderat campos: finem Philomela canendi
Fecerat: & neque lux, passim morientibus herbis,
Pascere oves poterat, neque nox humore cicadas.

Dumque

Dumque incumbit aquis, ſtudioque intendit inani
Taurus (ut auditū eſt) primum vexatus ab œſtro,
Mox canibus, demum furaci à milite, ſylvis
Abditus, ex toto confeſtim evanuit agro.

Sed jam contractū) Non interrogativè, ſed indicativè legatur. *Suus alveus*), id eſt, proprius, aut debitus: hypallage, id eſt, ſuum amnem. *Mirabile dictu*) id eſt dicatur, vel dum dicatur. *Noſter lacus*) vicinus urbi ſtræ Mantuæ, ſcilicet Benacus, Mincius ēim ex Benaco fluit. *Lintre*) id eſt ſcaphâ, aut naviculâ. *Gravis obba*) id eſt lagena: Perſius ſeſſilem vocat eo quod in fundo quaſi ſedeat, dicens Natur. 5. *Exhalat vapida ſum pice ſeſſilis obba, Melioribus horis*) unde Juv. *Diſtat enim quæ Sydera te excipiant, modo primos in pientem, Edere vagitus, & adhuc à matre rubentē* id Ethnicis, quàm Chriſtianis conſonantius. Verum non trahimur, aut compellimur inviti; ducimur tamen zelo, & invitamur. *Appendix illætabilis*) quia in mundo non ſunt ſolida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant amaroris. Nam extremum gaudii luctus occupat. *Appendix* dicitur quod appenditur. *Illætabilis*) Dec non eſt lætandum Sic Æneid. 4. *Hinc Drepani me tus & illætabilis ora.* Multa ſunt proverbialiter di notaq; digna, tu Boetius dicit ſe dedicisſe, in foribus eſſe duo dolia, alterū boni, alterū mali; neminem naſci qui non aliquando ex utroq; bibat. *Hactenus danus*) ſcilicet dictus eſt, id eſt, inundatio Padi. *Noſ repetamus amores. Quandoquidem nunc*) ſcilicet in præcipue dū nix liquitur. Tunc enim Veneri potiſſ datur opera: unde Vernæ dicti quòd ferè verno tem re gignuntur. *Alma*) quia creatrix, ab alendo. Nam propagatione conſervat genus noſtrū. *Arva* cres) Maro, *Hinc volucrū concentus in arvis Exhilara* Ιλαρος Græce unde hilarem Terent. dixit: facit luro verbum, quod eſt hilarem & lætū facio. *Nunc nia fætant*) id eſt, fœtus producunt. *Tu tua luſiſti* tuos amores feliciter ceciniſti. Eſt enim ludere, res graves canere. Vnde Virg. in Bucol. *Et ipſū Ludere*

Linter.
Obba

Appundix.
Illætabi lis.

Vernæ.
Alma.

Hilarare.

Fœtare.
Ludere

pellem calamo permiſſit agreſti. Et Ovid. *Ille ego qui fuerã tenerorum luſor ãorum, Ingenio perii, Naſo poeta, meo* ita Maro in culi. *Luſimus Octavi gracili modulante Thalia. Atq; ut araneoli tenuem formavimus orſum. Sed nos aliena ſequamur*) Nõ enim Fortunato, ut dixi, infortunia amorũ congruũt. Ea enim dicturus eſt. *Veneris nihil eſſe potẽtius igne*) Mar. *Omnia vincit ãor, & nos cedamus amori.* Et ideo de tempore quo amant belluæ, dicit, Georg. 3. *Tempore non alio catulorum oblita leæna*
Sævior erravit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes urſi, ſtragemq, dedere
Per ſylvas, tum ſævus aper, tum peſſima tigris.
(Heu!) malè tum Libyæ ſolis erratur in oris.
Et infeſto ſub ſydere). i. moleſto & inferente quaſi vim; quod plus eſt, quam ſi *infauſto* legendum ſit. *Ad Coitũ*) *id* eſt, ad arcem ſic dictam quod eſſet ad fluentũ Padi, *Coitus.* & Mincii ex Benaco, ut dixii naſcentis. *Perniciter*) velociter. *Arx nova*) caſtellum notat. *Propter aquas*), i. juxta Virg. Georg. 2. *Et viridi in campo templum demarmore ponam Propter aquam, tradis ingens ubi flexibus errat Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.* Sed quærã, cùm ille in laudem Mincii dixit, *tardis flexibus* (Eſt enim ſic utilior navigantibus, adverſo præſertim flumine) cur hic dicat *fugiens perniciter.* Sed dicemus id ad inundationem, pertinere, qua flumina tarda aliis, pernicia fiunt. *Longis lacertis*) .i. brachiis, quia labruſcæ non putantur, nec reſecantur. *Arundine & hamo*) id eſt hamata arundine, .i. virga tenui. *Sciderat*) mutavit quiſpiam, fecitq; *Proſciderat:* Nam ſcindo ſcidi priorem corripit: *Æn. Heſperiñ Siculo latus abſcidit, arvaq; & urbes* Vbi Servius tamẽ videtur ſentire, debere produci, Nam *metri*, inquit, *cauſa* [*ſci*] *ſyllabam corripuit: Verum non legitur correpta, cum contra ſæpe reperiatur.* Hor. 1. Car. *Nequicquam deus abſcidit. &c.* Poſſet forte legi, *Solverat*, aut quid ſimile. *Neq: lux* id eſt diurnũ tempus. *Neq: nox humore* id eſt, rore. Virg. *Dumq: thymo paſcentur apes, dum rore cicadæ, Studioq: intendit inani*. i. piſcandi hamo unde parum utilitatis corſ quitur præſertim prætermiſſa cuſtodia armentorũ *Ab œſtro.*

Veſpæ genus eſt, ſic Græcè a ſono dictum. *Mox*) id paulò poſt, vexatus à canibus. *Demum*) id eſt tandem aut ultimò. *Abditus*] *id eſt, abſconditus. A milite*) eſt, viro belligero humilis conditionis, unde *furaci* dit. Non enim militem dicimus equitem auratum, milleſimum quemque, id eſt, quemlibet è numero plenario, etiam viliſſimum. Vnde milites Romani tiſſimùm pedites vocabant.

Miles.

Quod puer ut novit, tumulum conſcendit, & altâ
Voce bovem clamans, longo rura omnia viſu.
Proſpicit. Vt fruſtra niti ſe comperit, arcum
Corripit & pharetram, ſequiturq: per invia tauri
Illum per caulas, & per ſtabula omnia quærens.
Per colles, Benace, tuos, per conſita olivis
Jugera per virides ficis & vitibus agros
Venerat ad ſublime jugum, quod ſulphuris arcem
Suſtinet, & longis aperit proſpectibus illinc
Benacum, hinc campos longe latèque patentes.
Lux ea ſacra fuit Petro, frondente ſub ulmo
Mixta erat ex omni pubes poſt prandia vico,
Ducebatque leves buxo reſonante choreas.
Ruſtica gens, nulla genus arte domabile, ſemper
Irrequietum animal gaudet ſudore, peracto
Mane ſacro, feſta (quando omnibus otia) luce
Ipſa otî ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluviem, audito properat tibicine ad ulmum:
Hic furit, hic ſaltu fertur bovis inſtar ad aras:
Quam raſtris verſare nefas, & vomere, terram
Calcibus obduris & inerti mole fatigat,
Ac ferit, & tota Baccho facit Orgia luce,
Vociferans, videns, ſaliens, & pocula ſiccans.

Fauſt. *Stulte, quid hæc faris? ſolatia ruſtica damna*
Ruſticus ipſe? tuis malus es, tibi peſſimus ipſi.

Fort, *Dicta joco fuerint, noſtrum repetamus Amyntam.*

Quod puer) Proſequitur hiſtoriam, aut argumentum. *Proſpicit*) porrò aſpicit Æneidos 1. *Navem in ſpectu nullam, tres littore cervos Proſpicit errare.* *Ut*) i. poſtquam. *Per caulas, & per ſtabula omnia*

Proſpiceres

rens, Per colles, Benace, tuas) Non longè ergò distat ità ut de eo intelligi posset. quod dixit, *Noster lacus, &c Sulphuris arcem*) à sulphure denominatam. *Benacum*) qui ut Latius ex Alpibus augetur. *Sacra fuit Petro*) ad vincula, ut videtur, calendis Augusti. *Buxo*) id est, fistulâ ex buxo, Maro, *Tympăa vox buxusque vocat Berecynthia. Ipsa oti ac*) Sic Maro in fine Georg. *Ignobilis oti*, pro otii dixit. Nam ut hîc *otii* scribas, versus non patitur. *Bovis instar*) .i. in morem, quod Valla, ut dixi, improbat. *Quam rastris*) scilicet in cœmeterio, aut alio loco sacro; aut areâ publicâ. *Facit Orgia Baccho*) id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autem generaliter dicuntur omnia festa. *Orgia.* *Calcibus*) à nominativo calces. Sic enim scribendum præcipiunt; è stque incerti generis. Virg. *Ferrata calce fatigat*. Alibi mascul. leges. *Calces.* *Inerti mole*) .i. pŏdere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi*) confessus enim fuerat suos amores; unde potest in eum dici illud Horat.

Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Continuit gressum, baculóque innixus acerno,
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ah puer infelix! æstus te major in umbra
Corripiet. Nudam videas nè in fonte Dianam,
Claude oculos, blandis neu des Syrenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis. Narcissus in undis.
Dum sedare sitim properat, sitit amplius: at tu
Exteriorem æstum fugiens, intrinsecus ardes.
Quam melius fuerat, [nisi te sic fata tulissent]
Ad reliquum rediisse pecus, servasse juvencas,
Amissi bovis æquo animo dispendia ferre,
Quam dum conaris nil perdere, perdere teipsum!

Faust. *Sed post jacturam quis non sapit? utile non est,*
Consilium post facta dari, quod oportuit antè.
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressu] reliqua prosequitur *Baculo acerno*] ex cere arbore. Acer enim primâ brevi, hujus aceris, secũ- *Acernus.* ũ Priscianum, facit: unde acernus, a, um. *Intermisit iter*) quod habuit ad inquirendum taurum. *Ah puer infelix!*] Acclamatio Fortunati, Sic illic, *Ah virgo infelix! quæ te dementia*

dementia cæpit? Nudam videas nè in fonte Dianam. C
de oculos). i. averte oculos nè videas vanitatem. Se
fabulam alludit: Actæon enim, quia Dianã impru
nudã vidit, a canibus discerptus est. *Blandis ne de*
renibus aurem) nã *Sirenes*, ut aiunt, *surda aure tra*
Sirenes. *oportet*, ut inquit divus Hieronym. *Fuerunt* aut
toreServ. in fine 3. *Æn. tres, in parte virgines, & in p*
volucres, Acheloi flũminis & Calliopes Musæ filiæ.
rum vna voce, altera tibiis, tertia lyra canebat. Et p
juxta Pelorũ in Capreis insulis habitaverunt, quæ ill
suo cantu in naufragia deducebant. Secundum verit
meretrices fuerũt, quæ transeuntes quoniã deducebant
egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia. Has Vlyss
temnendo deduxit ad mortem. Hæc ille, Harum non
dicuntur Parthenope, à qua quæ nunc Neapoli
nova urbs, dicitur, olim fuit denominata, Leucosi
Legia. Dicuntur autem ab eo, quod est εἰρειν, q
significat connectere, & retinere; & aspiratio con
titur in Σ. Harum cantum ad Vlyssem transtulit Ci
in carmine, cujus principium est, *O decus Argoli*
Narcissus. *quin puppim flectis Vlysses, &c. Sors tua Narcisso s*
lis) Is enim secundũ Ovid Met. 4, cum superbia fo
clarus, cæteros contẽneret, amore sui in fonte visi
sit & cum sui compos esse non posset, in margine
guens tandẽ in sui nominis florem converti meru
sedare sitim properat) in fonte videlicet. *Sitit ampli*
more sui illic visi. *Intrinsecus ardes*) æstu amoris. *Q*
Quam. *mel us*) i. quanto. Sic Virg in. 7 *Tam magis illa tr*
& tristibus effera flammis, Quam magis, &c. Nisi
fata tulissent) imputat fatis, sed tamen immeritò,
gitur apud Aul. Gel. lib. 6. cap. 2. *Hei mihi! quid*
nant mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per no
la, cùm tamen ipsis, Vecordi præter fatũ sint mente d
Multi ergò satis imputant Juven. *Hunc ego fatis*
to Et alibi, *Fata regunt homines.* Et Manl. l. 3.
quoq: & vitas hominum suspendit ab astris. Sic feli
Fatum. *triste venit per singula fatum.* Verùm fatũ variè ac
solet: utcunq: tamen accipiatur, dicemus nõ impo
arbi

bitrio nostro necessitatē, etiamsi fata viam inveniunt
silīū post facta est, inquit, *imber post tempora frugū*]
ne ad suum institutum convertit, nè non rusticus pu-
ur. Vt autem Maro inquit, *Dulce satis humor.*

rt. *Vna, puellares inter pulcherrima turmas*
Virgo erat, alba comas, aliis procerior, annos
Nata quater quinos, vel circiter, ore nitenti,
Vrbanis certare potens, & vincere, nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora limbus
Ibat & ad pectus clausum velamen aheno
Claviculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum, nova candicat instita lapsu
Linea rugoso, pedibusque allabitur imis.
Hanc puer ut videt, periit, flammasque tuendo,
Hausit, & in pectus cœcos absorbuit ignes:
Ignes qui nec aquis perimi potuére, nec imbre
Diminui, neque graminibus, magicisve susurris;
Oblitusque greges & damna domestica, totus
Vritur, & noctes in luctum expendit amaras:
Sæpe gravescentem verbis compescere flammam
Nixus, & insanum juvenis cohibere furorem,
Dicebam, Miserande puer, quis te deus istas
Misit in ambages? sed non Deus, imo Satanum
Pessimus ex illis, quos noctibus atque diebus
Ter tribus, in terras fama est ex æthere lapsos.

a puellares) Non attendens ad interlocutionem Fau-
nam, pergit Fortunatus, describens puellam, cujus
ore exarsit. *Nata quater quinos*) id est, viginti, quæ
as rusticis uxorem ad laborem expetentibus grata,
m urbano junior placeat, ut in Eunuc. *Anni, quot?*
decim. Flos ipse, &c. Vrbanis nymphis) id est, sponsis,
t puellis pro nymphis habendis: est autem dativus,
ore Virgiliano, *Montibus in nostris solus tibi certat*
myntas: id est, tecum: & cum nymphis: sed duriùs
ditur, *& vincere*, cum sequatur *nymphis*. Nam sub-
dire oportet *eas*. *Aureolis*] id est parùm aureis, sicut
luteo luteolum deduxit Maro. *Limbus*) id est, vestis
longa. *Aheno*] id est, æreo. *Claviculo*] id est, spintere

Fulgenti

Fulgĕti ferro)ex uſu aut artificio, aut ex eo quòd a ferrum vocant. *Stringit in anguſtum*)ut graciliorem arum: nam *ſiqua eſt habitior paulo, pugilem eſſe Nova inſtita linea*) id eſt, faſcia annexa ſtolæ. Sunt tem duo epitheta quæ Latina lingua refugit, niſi di conſtruantur: ſed tamen hæc tolerantur, quia perin ac ſi dicat, inſtita nova ex lino, quæ ruſticis com Nam inſtita lanea, & ſerica ſtolæ matronali con *Allabitur imis pedibus* id eſt ad imos pedes defluit ratius ſermonum t. *Nil medium eſt. ſunt qui nolim giſſe niſi illas, Quarum ſubſutá talos tegat inſtita* eſt autem inſtita tenuiſſima faſciola, quæ prætexta tur, ut inquit Acron ad dictum locum. *Lapſu rug* eſt, in plicas contracto. *Hanc puer ut vidit, perit* ro: *Ut vidi, ut perii! ut me malus abſtulit error! maſque tuendo*) id eſt, inſpiciendo: hic active acc *Ignes, ignes*) Bona & artificioſa repetitio. *Qui nec* Unde ædituus apud Gell. lib. 19. cap. 9

Quid faculam præfers phyliros, qua nil nobis op
Ibimus, hoc lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt vis ſæva extinguere venti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, niſi ſi Venus ipſ
Nulla eſt quæ poſſit vis alia opprimere, &c.

Neque graminibus)id conqueritur Apollo apud nem. *Hei mihi! quod nullis amor eſt medicabilis Magiciſve ſuſurris*) id eſt, incantationibus, quæ o remordente conſcientiâ proferuntur. *Quis te De* veteri conſuetudine interrogandi. Nam hodie unum credimus Deum, ineptum eſſet, niſi abu dixi, ex poëtico more inferos dicamus deos, & aut virtutes, & vitia. *In iſtas ambages*) id eſt, inext les errores. *Sed non Deus*) Corrigit ergò quòd Deus: *Imo*, inquit, *Sat anum peſſimus*) ànominat tan hujus Satanos, ſicut Titan Titanos, Pæan P Peccant ergò qui etiam Satanas Satanæ, â, medi proferunt. *Ter tribus*) id eſt, novem noctibus, dem diebus ex novem choris Angelorum.

Dic agè, ſi noſti quenquam; reminiſcere, ſi quem
Videris hoc pacto diteſcere, ſurgere in altum,
Dilatare domum, majoribus horrea acervis
Complere, his ſtudiis extendere latius agros,
Multiplicare greges, acquirere paſcua bobus.
Inter tot populos, quot habet latiſſima tellus,
Sunt qui noſtra ferant menſis epulanda cruentis
Corpora, & humanos abſumant dentibus artus:
Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexat Erynnis:
Sed nullum eſt tã immane genus, tam barbara nuſquã
Gens, quæ fœmineos non execretur amores.
Hinc veniunt rixæ, veniunt & jurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum ſanguine mortes.
Hinc quoq; deletis everſæ mœnibus urbes.
Ipſæ etiam leges, rubriſq; volumina loris
Clauſa vetant ſcelus hoc, & deteſtantur amores.
Ut leges audivit, ad hæc reſpondet Amyntas,
(Civis enim fuerat puer, & verſatus in urbe)
His monitis prudens & circumſpectus haberi
Niteris, & ſenſu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc paſſim ſapiens dementia regnat,
Ipſe ſibi blanditur homo, ſolerſque putari
Vult animal; tamen incautus ſibi multa tetendit
Retia, & in foveam cecidit, quam fecerat antè.
Liber erat, ſervile jugum ſibi condidit ipſe:
Pondus, id eſt legum (vidi ipſe volumina) quas nec
Antiqui potuere patres, nec poſſumus ipſi,
Nec ſervare ætas poterit ventura nepotum.
Aſpice quàm ſtulta eſt hominum prudentia: cœlum
Sperat, & eſſe ſibi ſedem inter ſydera credit.
Forſitan in volucrem moriens tranſibit, & altum
Spiritus aſſumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego, Quid latras? legum Deus autor, & ipſis
Non parere, ſapit magnam nimis impietatem.
Fauſt. *Grandia de magnis hæc ſunt certamina rebus.*
Fort. *Quid fuerim reris? quamvis pannoſus & aſper*
Sim modò, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam:
Nec mihi ſeſe alius poterat componere paſtor.

Fauſt. *Nunc quoque ſi rectus vultu gradiare ſupino,*
Alter eris Marius, raſo ore videbere Carbo.
Fort. *Talia reſpondet ſit objurgatus Amyntas.*
Facto homini Deus invidit. Conceſſa voluptas
Viſa bonum nimis excellens, & vota repreſſit
Legibus inventis, ut equi ligat ora capiſtro,
Nè quocunque libet flectat veſtigia, ſeſſor.
Quæ mea ſit, me cogit amor, ſententia, fari,
Liberáque ora facit: Qui non communicat u
Conjugis, invidus eſt: livorem excuſat honeſt
Introducta uſu longi livoris iniquo.
Nam dum quiſque ſibi retinet ſua gaudia, nec
Publica, communis mos ac longævus honeſtas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
Invida res amor eſt, res invidioſa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere cont
Amplius, inſano rediens ab amante, receſſi.
Fauſt. *Cernis, ut hic malus affectus, ſic lumina men*
Claudat, in errores ut ſponte feramur aperto
Fort. *Cernis, ut à ſummo liventia nubila Baldo*
Se agglomerent? oritur grando: nè forte vage
Tempeſtas deprendat oves, diſcedere tempus,
Dic age] Progreditur in deteſtationem amorum, qu lum avertat: facitque id quaſi ſatyricè, docens nu ex amoribus emolumentum, nullumque per eos ſcere. *Sunt qui noſtra ferant*] Tyranni, qui ſangui & ſudorem pauperum abſumunt: aut ad Cyclop Læſtrygonas reſpexit, aut ad Ægyptios à Juv damnatos: ſed veriùs ad avaros, qui quicquid pau ſudore pariunt, devorant. *Everſæ urbes*] ut Tr aliæ (ut Hor. 1. Ser. ſentit) multæ.

Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Cauſa, ſed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editior cædebat, ut in grege, taurus.

Tetricus] ſeveros & rigidos, à Tetricis montibus a
Anteire] colliſio eſt, ſicut in *deinde, proinde, deeſſe* fie
Catones] duo nominati ſunt ſeveriſſimi, maj

Tetricus.
Anteire.
Catones.

Censorius, & minor Uticensis. *Ipsæ etiam leges*] ut lex divina, *Non mœchaberis:* lex humana, ut lex Julia in adulteros. De qua Juvenalis, *Lex Julia dormit, &c. Quas nec Antiqui potuêre patres*] Sic beatus Petrus. Act. 15. *Nunc ergò quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Sapiens dementia*] bona implicatio, sicut apud Juven. *Inter Socraticos notissima fossa cinædos:* cùm nihil sit magis repugnans, quàm Socraticũ & cinædum esse. sed ut in Prol. Andr. dicitur, Multi *Faciunt nœ intelligendo, ut nihil intelligant.* Videntur ergò sibi sapientes, cùm sint dementes, iniquã in se ferentes legẽ. Hor. *Quàm temere in nosmet legem sancimus iniquam! Quam fecerat ante*] Sic David, *Incidit in foveam quam fecit. Forsitan in volucrẽ*] tanta est amantibus insania, ut etiam quæ fidei sunt, irrideãt. Graphicè ergò docet, quàm nõ sit sui compos quisquis amat. *Grandia de magnis*] nè decori personarũ immemor videatur poëta (videtur enim altior hæc disputatio, quàm ut rusticis conveniat) inducit alterum interloquentem quasi minus habeat fidei: unde Fortunatus more senum qui se laudant, & sua tempora, (at Nestor apud Homerum, unde Flaccus in arte, *Laudator temporis acti, Se puero*) dicit se in adolescentia fuisse præstanti ingenio, & prudentiâ magnâ præditum. *Quid fuerim reris*) id est, arbitraris. *Quamvis pannosus*] id est, veste multis panniculis consutâ, & crasso panno. *& asper Sim modo*] id est, *pannis annisque obsitus*, ut inquit Comicus. *Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino, Alter eris Marius*] Qui procerus erat, &, ut Appianus docet, vultu severo; qui ex vultûs diritate, cùm nihil loqueretur, satis proferre visus, quàm ingentẽ machinaretur cædem. Papyrius autem *Carbo*, illâ tempestate, quâ cum juniori Graccho conspirabat, adhuc juvenis, seu imberbis erat: unde ait, *raso ore videbere Carbo*] alludens, ni fallor, ad carbonem, quo nihil nigrius. *Ut equi ligat ora capistro, Sessor*] id est, qui insidet equo. *Me cogit amor*] non ergò sui juris aut liberum se fatetur, sed amore coactum. *Qui non communicat usum Conjugis, invidus est*]

Reris.
Pannosus.
Carbo.

vult errore & hæresi Nicolaitarũ, etiã conjuges de communes esse, & per invidiam suã cuiq; datam, & gem Juliã in adulteros latã. Quæ res quia honesta livorem excusat honestas, Honestatem autẽ introd longus, sed iniquus, inquit, usus: quæ omnia sunt ab sano & demente amatore dicta. Unde quam vidit, maritali affectione amavit. *Invidares amor est*] id est videre faciens, quia nec regna parẽ, nec ferre Venus test. *Liventia*] subnigra & densa à livore, qui est ma plumbei coloris, ex compressu facta, Tibul. *Tum su herbasq: dedi, quis livor abiret, Quẽ facit impresso m dente Venus.* Et quia talem invidi contrahunt color ideo lividi dicuntur: & livor, invidia. *Baldo*] i. monti cino, Est autem futuræ Eclogæ paraskeve, i præpara

ECLOGA III.

De insani amoris exitu infelici, inscripta AMYNTAS.

JOAN. MVRMELII argumentum.

Agricolæ duram sortem, miserique furores
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

Faustus & Fortunatus.

ILla hesterna ruens Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia, divis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed, veluti ex illis veniens ait Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes, & ovilia sic est
Demolita, casas & pastoralia tecta
Sic evertit, ut agricolis spes nulla supersit.
Agricolis etenim pecus est substantia, & arva
His subjecta malis grandis thesaurus in arca
Civibus est, quem nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nullæ aeris iræ.
Fort. *Nescio quis ventos tempestatesque gubernat,*
Id scio, sed neque si scio, sat scio: sed tamen ausim
Dicere. Quid? vitáne ideo mulcta abor in ipsa?
Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto,

E

Extimo nil duros hominum curare labores.
Aſpice quo tenuem victum ſudore paramus.
Quot mala pro grege, pro natis, pro conjuge, paſtor
Fert miſer: infeſtis æſtate caloribus ardet,
Frigoribus riget hybernis: dormimus ad imbrem
Cotibus in duris, vel humi, Contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes, diſcrimina mille
Sollicitant, latro inſidias intentat ovili,
At q: lupus. mileſque lupo furatior omni.
Ut manus aſſiduo detrita incalluit uſu,
Squaluit os, barba obriguit, cutis aruit æſtu:
Una repentino rapit omnia turbine grando.
Hoc ſuperi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus faculas, & cerea vota.
Neſcio quæ pietas & quæ clementia tantis
Cladibus involvat paſtores omnium egenos.

Illa heſterna ruĕs]Factoeſt evĕtu paſtoribus Colloquio, ſequitur Fortunatus infelices amores Amyntæ. Styx, quia paſtoralis, facilimus eſt: quocirca breviſſimus ſe. *Illa grando heſterna*]cujꝰ meminit in fine præcedentis Eclogæ. *De vertice*].i. ſummitate. Vertex enim dicitur ſummitas, à qua vertendum eſt cùm altius ire nequeas, ut in capite & monte. *Baldi*]Baldꝰ mons eſt. *Dis*] .i. ſanctis. *Harculus*] ruſtici nomen, quaſi *bonus cultor* aut *arvicola*: aut *retiarius*: ἀρκυον enim dicitur *rete*. *Eſt demolita*] .i. dejecit, proſtravit, calamitatem ferendo. *Caſas*] tuguria paſtoralia, Et proinde dicit *paſtoralia tecta*. *Agricolis etenim*]Ordo eſt. Etenim ſubintia, .i. poſſeſſio et peculium, eſt agricolis pecus arva. *Nullæ aeris iræ*]id eſt tempeſtates, quaſi ab ira- Jove, qui aer dicitur, illatæ, *Neſcio quis, &c.*]Ruſticè dicit, ſed graphicè. Sunt enim ruſtici impatientes calamitatis, ità ut in proverbio ſit, *Qui ſua amittit & ſenſa amittit*: & Æneas amiſsâ conjuge (quanquam nomus alioquî deorũ cultor) ait *Æneid. 2. Quem non cuſavi amens hominumq: Deorumq: Aut quid in everſa idi crudelius urbe?* Et in Bucol, amiſſo nato, *Atq: Deatq: aſtra vocat crudelia mater. Vitane ideo multâ labor*

Vertex. *Baldus.* *Harculus.* *Demoliri.* *Caſa.* *Iræ aeris.*

in ipſa ?] .i.anne ob id vivens puniar?id quoq; de m
ruſticano. Nam illis durum non videtur, quod diffe
malũ, utpote poſt fata. *Numina ſi, ut perhibent*] Epic
enim negabant: unde Maro in Buc. *Nec curare D*
credis mortalia quenquam ? Lucr. *Nec bene pro me*
capitur, nec tangitur irâ. Ho. Ser. 1. *Credat Judæus ap*

Apella. *Non ego. namq; Deos didici ſecurum agere ævũ*, Iud
vocat *apellam*, id eſt, ſine pelle præputii, hoc eſt, circ

Securus. ciſum. *Securum ævum*].i ſeorſum à cura mortalium
de Epicurus' jactabat ſe levâſſe genus humanum d
bus ſummè malis, metu, & ſuperſtitione Deorùm:
tu quidem, quia dixit unum eſſe ſpiritũ humani &
luini interitum, & ità non eſſe metuenda, quæ poſt
tem eveniunt: Et ſuperſtitione, id eſt, anxâ religi
cum dii non curent mortalia. Sed utrumque impiu
ſceleſtum eſt, omnem pietatem & religionem deſtr

Extimo, Æſtimo. *Extimo*] pro exiſtimo: exiſtimo autem, i. cenſeo
dico: per x plurimi ſcribunt. Æſtimo autem, id eſt,
pretium conſtituo & liceor, per æ & ſt. *Diſcrimina*

Diſcrimen. Miles. pericula. *Mileſque lupo furacior*] miles dicitur quicu
ſtipendium belli gratiâ ſuſcipit. *Una grando*] Vnde
mitas, quæ dicta eſt, quòd calamos, id eſt, culmos
tum tetit. Eſt autem in ſermone multiplex pathos.
bus inclinamur] adorando & ſacrificando, nutu. Si
arbas. Æn. 4. *Dicitur ante aras media inter numi*
vûm, Multa Jovem manibus ſupplex orâſſe ſupini
infra: nos munera templis. Quippe tuis ferimus, fa
que fovemus inanem. Incalluit] id eſt, calluit, hoc e
morem & duritiem induit. *Paſtores omnium eg*
Æn. 1. *Omnibus exhauſtos jam caſibus, omnium ego*

Fauſt. *Fortunate, ſcelus nobis hæc omnia noſtrum*
Ingerit; ætherei ſententia judicis æqua eſt.
For. *Quod ſcelus? an fuimus Chriſti vitæ inſidia*
Fauſt. *Furgia, furta, ira, Venus & mendacia, rixæ*
Fort. *Quid meruêre boni? nec enim ſcelus obruit*
Et tamen una omnes pariter peſſundat Erin
Fauſt. *Heu! neſcis: malè de ſuperis ſentire, nefan*
His igitur, quæ ſcire nefas, neſcire neceſſe

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ,
Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.
Res vulgaris amor, studium commune juventæ.
Fort. *Mœror & affectus alii de cardine mentem*
Sæpe levant, animo sermo venit æger ab ægro.
Faust. *Intellecta licet, pro re, pro tempore, fari:*
(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita nunquam,
Fort. *Fauste, sapis: notos igitur repetamus amores;*
Restat Amyntæos postrema in fata furores
Dicere, & in misero lacrymas impendere casu.

Fortunate, &c. Nè approbanda videatur sententia Fortunati, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbum. *Omnia mala quæ patimur, peccata nostra meruere. Ætherei sententia judicis æqua*] Augustin. enim docet, occulta quidem esse interdum divina consilia, sed tamen nunquam injusta. Hoc Maro Æneid. 6. *Aut æquus amavit Jupiter*, & 10. Æn. *Rex Jupiter omnibus idem. Quod scelus?*] Graphicè exprimit rusticorum opinionem, qui sese intontes putãt, dum capitalibus criminibus vacant. Respondet autem Faustus: Quæris quod scelus? *Furgia*] id est, contentiones, quæ frequentes inter rusticos sunt; unde pro magno bono duxit Maro sepem, dicens, *Hanc tibi quæ semper vicino ab limite sepes, &c.*] *Venus*] i. luxuria tarnis. *Quid meruere boni?*] Non respondet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitûs amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticum, quæ Theologorum sunt, enodare. Unde dicit nefas esse de factis Dei inquirere. Satis enim esse debet, quia Deus ità vult, qui nihil injustum velle potest. Ideóq; ubi divina est præceptio, nulla debet esse percunctatio; ut Abraham nobis præclarè ostendit, dicente D. Aug. Nam filium non dubitavit mactare, in quo tamẽ propaginis promissionẽ acceperat. At si quæras, cur boni cum malis puniantur: dicetur, tantùm temporaliter puniri bonos, ut plus mereantur; malos autem, ad vindictam. Est ità pretiosa in conspectu Domini mors sanctorũ ejus. Mors autẽ peccatorũ pessima. *Nescire necesse est*] altiora te nè quæsieris: Mitte arcana Dei, &c. *Posthabitis*]. i. prætermissis, aut minoris

Furgia.

Venus.

Posthabere.

ris habitis; ut, *Posthabui tamen illorum mea seria lu*
&c. Posthabita coluisse Samo. Quas] id est, cujusmo
sumus experti, quia hoc commune malum: *Semel insa*
vimus omnes. Mœror & affectus alit.] i. affectiones
Cardo. passiones & perturbationes. *De cardine*] id est, de stab
litate. *Sæpe levant*] id est amovent. *Animo sermo ve*
æger ab ægro] quia ex abundantia cordis os loquitu
Unde Flaccus in arte, *Format enim natura priùs nos in*
ad omnem Fortunatū habitū, juvat, aut impellit ad ira
Aut ad humum mœrore gravi deducit, & angit. Post ef
animi motus, interprete lingua. Sic habitus Cosmas sapie
Cosmas (ut opinor) Medices, Florentin. ille diti
mus & memoratissimus pater Laurentii, & avus Pe
Medicis hîc intelligitur. *In postrema*] i. in ultima. *Fa*
Impendere. i. e. mortem usque. *Impendere*] .i. impertiri. *In m*
casu] id est, infelici exitu.

Præteriens illàc parvo post tempore rursum
Insanire hominem video, et miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno
Ebria fatali; populo jam fabula factus.
Non resipiscis adhuc? et adhuc in amore sepultus.
Te rapis atque tuos, pecus atque mapalia tecum,
Ut quondam moriens rapuit secum omnia Samson?
Quum senio curvatus eris, si forte senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cùm jam defecerit omne
Robur, et ingenium, sensusque recesserit omnis?
Hæc tibi cuncta feret, nisi mors prævenerit, ætas.
Esto domi, vigila, observa, super omnia semper
Prospice, quo tendas, et quò venisse dolendum est,
Ire cave: discerne vias, hominemque memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, levi tam perniciosa juventæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, ægrè
Vitam ago: tanta agros omnes invasit egestas,
Tot duri rerum eventus, incommoda passim
Tanta, tot adversi totus convolvitur orbis.

Præteriens illàc] Principium Narrationis; *illàc*] id

per locum illum, ubi dixi Amyntã amore languentem
acere. *Parvo post tempore*] Sic Maro: *Respexit tamen, &*
multo pòst tempore venit. unde *pòst*, & *antè* gratia excef-
ûs, ablativum regunt cum suo, si volumus, casu: aut post
dictum diem parvo tempore: sine autẽ casuali, videntur
dverbia, ut *postea* & *antea*. *O iterũ*] bonus est versus, quia
in principio carminis monosyllaba vocalia non abjiciũ-
ur, ut, *O utinam, O ego*: neque corripiuntur, sicut inter-
dum in medio, ut in Buc. *Te Corydon, O Alexi, trahit sua*
quemque voluptas. Mens inconsulta] id est, imprudens,
cui nihil est consilii aut pensi. Capitur enim *inconsul-* *Inconsultus.*
tus passivè pro eo cui non est datum consilium, ut Æ-
Peneid. 3. *Inconsulti abeunt sedémq; odère Sibyllæ*: & ta-
men *consulti* videntur, qui consiliũ dant, sed revera qui
consuluntur sæpe, id est, à quibus, ut prudentibus consi-
liũ petitur. Unde non solùm juris-consultus, sed etiã ju-
re-consultus dicitur, quasi in jure, aut de jure. *Veneno E-*
ria fatali.] i. amore ad mortẽ ducente: est enim amor
venenum, quia per venas it. Unde, *Vulnus alit venis*: nec
tamen fato imputandũ, sed nobis. Unde D. August. super
illud, *Ego dixi, Miserere mei, sana animam meam, quia*
peccavi tibi, ait, Ego peccavi, non fatum, non fortuna.
De hoc tamen plura jam diximus. *Populo jam fabula*] id
est, argumentum fabulandi: non tamen dicit, *jam fabu-*
la facta; quia ordo est, *factus jam populo fabula. Non re-*
spiscù.] i. iterum sapis, & ad sapientiam redis. *Pecus*
atque mapalia.] i. casas & caulas; Dicuntur etiam sic à
Virgilio; ut, *rarò habitata mapalia villis*; & *magalia*, sed
prima longâ; ut Æn. 1. *Miratur molem Æneas magalia*
quondam. Rapuit secũ omnia Samson] ut Jud. 16. latè de-
scribitur; nota est historia. *Senectam Fata tibi dederint*]
Qui enim (ut Seneca dicit) ad extremum fati pervenerit,
senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicé mortem;
ut *fatalem*, quæ quatuor cursus Saturninos explebat. i.
centum & viginti annos; ultra quos fata, id est, deorum
constituta, negabant posse vivere; Et *naturalem*, quæ tres
explebat. i. 90 annos; Tunc enim natura deficit, dicitur-
que *mors meritа*; id est, pro merito, in remediũ tot malo-
rum

rum quæ ſequuntur conceſſa: & *fortuitam* ac *violen*
quæ etiam in primo curſu contingere poſſit: quas
nes tangit Maro, Æneidos quarto ad finem:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed miſera ante diem, ſubitóque accenſa furore.
Hæc tibi cuncta feret] Unde Flaccus in arte, *Multi*
runt anni venientes commoda ſecum: Multa recen
adimunt. De incommodis ſenectæ. vide Juven. Satyr.
In qua dicit, *Sed quàm continuis & quantis longa*
ctus Plena malis! Proſpice, quo tendas] .i. ad q
ſtatum. Perſius: *Eſt aliquid quò tendis. Et quò*]. i. ad q
Quo. ſtatum. Ordo eſt, *& cave ire* [*eò*] *quò veniſſe dola*
eſt. Eſto domi] aut ſimpliciter dicit, aut quod Pe
Levis. *Tecum habita, & noris quàm ſit tibi curta ſupellex.* l
.i. facili & inconſtanti. *Tot duri rerum eventus*] Lic
Valla docet, in plurali frequentiùs dicatur *eventa*,
nere neutro: tamen etiam *eventus* legimus, ut Æne

——*cœcoſque volutat Eventus.*

Accipe rem non auditam, non tempore factam
Præterito; ſed quam lux hæc mihi protulit ipſi:
Ut mos, Autumno pecudes creſcente totondi,
Manè foro expoſui lanæ venalia pondo
Sexaginta, hodie grande æs conflare putabam:
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula poſſum
Mercari hybernis nivibus; quo cætera pacto
Sit victura domus, nondum mihi conſtat Amynta.
Quiſquis amat, dominæ munuſcula mittat oportet.
Tu verò cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, ſub quo pernoctat egeſtas,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem, ſatìs eſſe ſolebat amanti:
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magna
Credebantur opes: vetum eſt à gramine ad aurum
Regia res amor eſt hac tempeſtate, receſſit.
Mos vetus, & quædam mala lex inolevit amandi.

Accipe rem non auditã] Continuat ſermonẽ, quẽ ad
myntã habuit; in quo quod Amintæ dicit, omnibus

qui ſimili capiti ſunt morbo. Recitat ergò argumentũ pro te excogitatũ. *Non auditã*] quia falſa ſunt ſæpe audita. unde Plau. *Plus valet unus oculatus teſtis, quàm auriti decem:* .i. unus qui ſe vidiſſe dicat, quàm decem qui ſe audiviſſe dicunt. *Autũno totondi*] alibi in Maio tonditur. *Sexagintæ pondo*] .i. libras. *Mittere mala decẽ*] Virg. in Bucol. *Aurea mala decem miſi: cras altera mittã. Purpurei flores*] Idem: *Tibi lilia plenis Ecce ferunt Nymphæ calathis.* Sed id Amaſii poëtæ uberiùs dicunt. *Et raptus ab arbore nidus*] Idem: *Parta meæ Veneri ſunt munera: namq; notavi Ipſe locũ aeriæ quò congeſsêre palũbes. Gramen odoriferum*] Idem: *Tũm caſia atq; aliis intexens ſuavibus herbis. Mollia luteolâ pingit vaccinia calthâ. Credebantur opes*] unde, *Qui potuit violas addere, dives erat. A gramine ad aurum*] Ovid. *Melius nunc omen in auro eſt: Regia res*] .i. regalis, quòd potiùs dicerem: ſed tamen & *morbum regium* vocant, qui regalem expetit ſumptum. *Hâc tempeſtate*] hoc tempore turbulento. *Pondo.* *Regius.*

Talia ſuadenti torvo mihi rettulit ore;
Si cupis optatam mihi, Fortunate, ſalutem,
Da quod amo: noſtro hæc una eſt medicina dolori.
Cætera quæ memoras, mihi ſunt tormenta; revelli
Ex animo furor iſte nequit: mea pectora imago
Virginis obſedit, mecum eſt, mecum itque reditque,
Excubat & dormit mecum; caput, oſſa, medullas,
Cor complexa, poteſt cum ſola excedere vita.
Ac veluti quoties aliena ex arbore ſecto
Surculus inſeritur trunco, natura duorum.
Jungitur, & mixto coaleſcit corpore virga:
Sic dominæ dilecta mihi ſe immerſit imago,
Et fecit duo corda unum, duo traxit in unum
Pectora: ſenſus ineſt nobis & ſpiritus idem.
O me felicem, ſi, cùm mea fata vocabunt,
In gremio dulcique ſinu, niveiſque lacertis,
Saltem animo caput hoc languens abeunte jaceret:
Illa ſuâ nobis morientia lumina dextrâ
Clauderet, & triſti fleret mea funera voce!
Sive ad felices vadam poſt funera campos,

Seu

Seu ferar ardentem rapidi Phlegethontis ad unda
Nec sine te felix ero, nec tecum miser unquam.
O Dryades, florùmque deæ, nymphæque decentes:
O nemorum Sylvane pater, servate precamur,
Collibus in vestris gelidisq: in vallibus omne
Sylvarum rurisque decus: circundate saltus
Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit.
Ista precor, dominæ servate in funera nostræ.
Tunc omnis spargatur humus, redolentia serta
Texite quæ circa tumulum, supraque jacentem
Componantur heram: tristes ad busta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, signataque verba relinquent
Ista sepulturæ, relegenda nepotibus olim:
HIC tegitur virgo, cui nil, quin diva vocari
Debuerat, deerat, nisi dura fuisset amanti.

Talia suadenti] Recitat responsum miseri amantis. lam puellam deposcentis ut Charinus Terent. *Nihil ud nisi Philumenam volo.* Bene dicit *suadenti*, & n *presuadenti*, quia nihil efficit. *Furor iste*] id est, qu tu commemorâsti, & dixisti in me esse. *Excubat*] id e Excubias agit, hoc est vigilat mecum: Æneid. 4. *Ill absens absentem auditq: videtque.* Id quoque Phæd optat sibi à Thaide fieri in Eunuch. *ames me, me desi res, Me somnies, me expectes, de me cogites, me speres, te oblectes, mecum tota sis. &c. Caput*] unde furor in mante. *Ossa, medullas*] Æneid 4. — *est mollis flam medullas Interea, & tacitū vivit sub pectore vulnus.* Vn hic addit, *Cor complexa*] Hinc enim dicitur cura, q corruit. *Surculus*] id est, insita quæ pullulat virg *Duo corda unum*] unde 1. Cor. 6. *Et erunt duo in ca una.* Hic autem non ex re, sed ex affectione dicitur, q nondum adhæsit: qui autem adhæret (ut ibidem dic meritrici, unum corpus efficitur. *Et spiritus*]. i. anim quia Græcè ἄνεμος spiritus. seu vētus dicitur. *O me fe cem*] graphicè exprimit affectionem miserè amantis, dulce videtur in complexu amatæ mori Vir. in Buc. *ipso tecum consumerer ævo Illa suam nobis, &c.*] Ex T

Excubare.

Surculus.

Spiritus.

ul. ferè sũptus locus, aut ex ep. Ovid: *Tristi voce nani-s canendo. Sive ad felices campos*] i. Elysios. De quibus Æn. 6 *Devenere locos & ăœna vireta Fortunatorũ nemo-um sedésq; beatas, &c.* Nos paradisum vocamus. *Phlege-thō*) fluvius infernalis ab ardore dictus. *Nec sine te felix ro, nec tecum miser unquă*] Ex affectione, ut dixi, loqui-ur, non ex debito consilio: itaq: non est putandum eam sse poetæ mentem. Quod dico propter imperitos, qui on discernentes, quando ex sua sẽtentia, & quando ex lterius introducti loquuntur poetæ, indifferenter ci-ant quasi itâ senserint. Maro autẽ sentit etiam amores erdurare post fata, unde in eodem 6. Æn. *Curæ non ipsa n morte relinquunt.* Quin putavit easdẽ permanere af-ectiones, dicens, *Quæ gratia currum, Armorũq: fuit vi-is, quæ cura nitẽtes Pascere equos, eadẽ sequitur tellure re-ostos.* Juxta quod dictum est, *Qualẽ te invenio, talem te udico.* Et ità quia æterna est damnatis peccandi libido non enim immutari possunt] meritò est æternum sup-liciũ. Sed ad rusticum redeamus Amyntã, cui insanus mor non persuasit, quod Prophetæ divinitus persuasũ rat, dicenti, *Nō avertas faciem tuam à me, & sim lis ero escendentibus in lacum. O Dryades*] id est nimphæ arbo-um & præcipuè quercuum, quia δρυ'ς δρυο'ς quercus icitur. *Florumque deæ*] quæ *Napeæ* dicuntur. *Nymphæ-ue*) scilicet aliarum rerum, ut montium, quæ *Orcades:* fluminum, quæ *Naiades* dicuntur: & marium, quæ *ereides:* & arborum quoque, quæ *Hamadriades. O ne-orum Sylvane pater*) unde à sylvis denominatus. Hic oque ad venisse dicitur ad Gallum, amore pereun-m, à Virgilio in Bucolicis:

Venit & agresti capitis Sylvanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

nde dicit, *Servate, precamur:* quia nymphæ amare, amari solent. *Servate*, inquit, *Decus*) id est ornatum orum & herbarum. *Nè floribus obsit*] Virg Geor. 4, *Nec es, hædive petulci Floribus insultent, aut errans bu-la campo Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.* *la*] id est vestra domina. *Dominæ nostræ*] sic enim & Græci

Phlegethon.

Dryades.

Napea.

Orcades.

Naiades.

Hamadryades.

Sylvanus.

Domina.

Seu ferar ardentem rapidi Phlegethontis ad undam
Nec ſine te felix ero, nec tecum miſer unquam.
O Dryades, florúmque deæ, nymphæque decentes:
O nemorum Sylvane pater, ſervate precamur,
Collibus in veſtris gelidiſq: in vallibus omne
Sylvarum ruriſque decus: circundate ſaltus
Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obſit.
Iſta precor, dominæ ſervate in funera noſtræ.
Tunc omnis ſpargatur humus, redolentia ſerta
Texite quæ circa tumulum, ſupraque jacentem
Componantur heram: triſtes ad buſta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, ſignataque verba relinquent
Iſta ſepulturæ, relegenda nepotibus olim:
HIC tegitur virgo, cui nil, quin diva vocari
Debuerat, deerat, niſi dura fuiſſet amanti.

Talia ſuadenti] Recitat reſponſum miſeri amantis, jam puellam depoſcentis ut Charinus Terent. *Nihil aud niſi Philumenam volo.* Bene dicit *ſuadenti*, & n *preſuadenti*, quia nihil efficit. *Furor iſte*] id eſt, qu

Excubare. tu commemorâſti, & dixiſti in me eſſe. *Excubat*] id Excubias agit, hoc eſt vigilat mecum: Æneid. 4. *Ill abſens abſentem audit q: videt que.* Id quoque P hæ optat ſibi à Thaide fieri in Eunuch-. *ames me, me deſi res, Me ſomnies, me expectes, de me cogites, me ſperes, te oblectes, mecum tota ſis. &c. Caput*] unde furor in mante. *Oſſa, medullas*] Æneid 4. —— *eſt mollis flam medullas Interea, & tacitũ vivit ſub pectore vulnus.* Vi

Surculus. hic addit, *Cor complexa*] Hinc enim dicitur cura, qu corruit. *Surculus*] id eſt, inſita quæ pullulat virg *Duo corda unum*] unde 1. Cor. 6. *Et erunt duo in ca una.* Hic autem non ex re, ſed ex affectione dicitur, nondum adhæſit: qui autem adhæret (ut ibidem dici

Spiritus. meritrici, unum corpus efficitur. *Et ſpiritus*]. i. anim quia Græcè ἄνεμος ſpiritus. ſeu vẽtus dicitur. *O me f cem*] graphicè exprimit affectionem miſerè amantis, dulce videtur in complexu amatæ mori Vir. in Buc. *ipſo tecum conſumerer ævo Illa ſuam nobis, &c.*] Ex

ul. ferè sũptus locus, aut ex ep. Ovid: *Tristi voce nænicanendo. Sive ad felices campos*] i. Elysios. De quibus En. 6 *Devenere locos & ăœna vireta Fortunatorũ nemorum sedésq; beatas, &c.* Nos paradisum vocamus. *Phlegethon.* Phlegethon.
ō) fluvius infernalis ab ardore dictus. *Nec sine te felix ro; nec tecum miser unquă*] Ex affectione, ut dixi, loquitur, non ex debito consilio: itaq: non est putandum eam se poetæ mentem. Quod dico propter imperitos, qui on discernentes, quando ex sua sẽtentia, & quando ex terius introducti loquuntur poetæ, indifferenter cint quasi itâ senserint. Maro autẽ sentit etiam amores rdurare post fata, unde in eodem 6. Æn. *Curæ non ipsa morte relinquunt.* Quin putavit easdẽ permanere affectiones, dicens, *Quæ gratia currum, Armorũq: fuit vi-, quæcura nitẽtes Pascere equos, eadẽ sequitur tellure restos.* Juxta quod dictum est, *Qualẽ te invenio, talem te dico.* Et ità quia æterna est damnatis peccandi libido non enim immutari possunt] meritò est æternum supiciũ. Sed ad rusticum redeamus Amyntã, cui insanus nor non persuasit, quod Prophetæ divinitus persuasũ at, dicenti, *Nõ avertas faciem tuam à me, & sim lis ero scendentibus in lacum. O Dryades*] id est nimphæ arbo- Dryades.
m & præcipuè quercuum, quia δρυ'ς δρυο'ς quercus Napea.
citur. *Florumque deæ*] quæ *Napeæ* dicuntur. *Nymphæ-*
e) scilicet aliarum rerum; ut montium, quæ *Orcades:* Orcades.
fluminum, quæ *Naiades* dicuntur: & marium, quæ Naiades.
reides: & arborum quoque, quæ *Hamadriades. O ne-* Hamadryades.
rum *Sylvane pater*) unde à sylvis denominatus. Hic Sylvanus.
oque ad venisse dicitur ad Gallum, amore pereun-
n, à Virgilio in Bucolicis:

Venit & agresti capitis Sylvanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

nde dicit, *Servate, precamur:* quia nymphæ amare, amari solent. *Servate*, inquit, *Decus*) id est ornatum rum & herbarum. *Nè floribus obsit*] Virg Geor. 4, *Nec es, hædive petulci Floribus insultent, aut errans bu-a campo Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.*
a] id est vestra domina. *Dominæ nostræ*] sic enim & Domina.

Græci

Græci & Latini & Barbari uxores vocant. Vnde M
in Diris, *Quòd mea non mecum domina eſt. Circa tumu*
Credebant enim in veteri ſuperſtitione beatas anim
quarum corpora molliter requieſcerent, Undè Perſi
Nunc non cinis ille poetæ Felix? nunc levior cippus non
primit oſſa? Laudant convivæ; nunc non è manibus i
Nunc non è tumulo, fortunatáque favilla Naſcentur vi
Et Juvenalis, *Dii majorũ umbras, tenuem & ſine pon*
terram, Spirantéſque crocos & in urna perpetuũ ver,
præceptorẽ ſancti voluêre parentis Eſſe loco Et Martia
Sit tibi terra levis, molliq; tegaris arenâ. Ovid. *Oſſa*
eta, precor tuta requieſcite in urna. Et ſit humus cineri
oneroſa tuo. Contrà imprecatur Tibullus: *O tu, qui Ve*
docuiſti vendere primus, Quiſquis es, infelix urgeat
lapis. Triſtes ad buſta puellæ Pierides] id eſt, Muſæ. Ju
Buſtum. nalis: *Pierides, profit mihi vos dixiſſe puellas.* *Buſtum*
Urna. citur, quaſi bene uſtum, locus ubi urna condebatur.
na autem ab urendo dicta quòd uſtorũ teneret cine
Ideo autem Romani, qui tunc, ut nunc faciunt, t
condere ſolebant corpora defunctorũ, cœperant ea
cremare, quia per bella & invidiam eruta videbant
quando oſſa: Diverſitatem tamen hanc ex Philoſo
ortam putant, ut qui ex terra potiſſimùm ſumpta
rent, terræ mandarent corpora; qui ex igne, igni,
Nænia. *tabile carmen*] *Næniam* funebrem, aut corpore non
Epicedium. ſepulto *Epicedium*, & eo ſepulto *Epitaphium*. In Daph
Epitaphium. autem dicit Maro, *Et tumulo ſuperaddite carmen,*
genda nepotibus] id eſt, minorbus aut poſteris.

O virgo, ſi te tantus conſumeret ardor,
Per centum ſcyllas ad te, per mille Charybdes
Tranarem laturus opem: tu ſævior hydrâ,
Me fugis: at culpæ nihil eſt in virgine; nam me
Neſcit adhuc: ſi ſciret enim, ſuccurreret ultrò.
Nec putò ſub miti tam ferrea pectora vultu:
Signa tamen vultus fallacia; ſub cute molli
Mens fera, ſub blanda ſunt corda immania fron
Alloquar, & faciam noſtros intelligat ignes.
Si tamen illa meos vultus averterit, ibunt
In lacrymas oculi, triſte in ſuſpiria pectus.

Oderit illa licet ſemper fugiatque ſequentem;
Iſta tamen, quocunque ferar, me cura ſequetur.
Ite procul medicæ, non ſum ſanabilis, artes:
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum eſt)
Carmine pallentes animas revocatis ab orco:
Ite procul, vanis precibus qui flectere divos
Creditis: adverſum eſt, & inexorabile cœlum,
Me rapit impatiens furor, & juvat ire per altos
Solivagum montes, per luſtra ignota ferarum.

O virgo, &c.]Sunt verba Amyntæ per apoſtrophen puellam abſentẽ alloquentis. *Per centum Scyllas*]numerus infinitus pro numero infinito. Scylla autem & Charybdis, pericula ſunt maxima in mari Siculo; finguntur autẽ à poëtis eſſe monſtra marina, ex puellis tranſmutata. Nam Scylla Phorci fuit filia; Charybdis mulier vorax. De Scylla dixit in Bucol. *Quid loquar? aut Scyllam, Niſi aut quã fama ſequuta, &c.* De Charybdi & etiam Scylla. Æn. *Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis Obſidet.* Et ità, quia, ut dixit Horatius in arte, *Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currũt. Ducit enim in vitiũ vitii ſimilitudo ſi caret arte:* ideo de eo, qui unum periculum evitans in aliud incidit, dici ſolet. *Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu ſævior hydrâ*] quam Hercules quondam exuſſit, cùm amputato capite illi ſemper bina pullulare videret. Erat enim lacus quẽ exuſſit, & locum fertilem reddidit; ſed ſerpens aquatica fingitur. *At ſpe*] id amatoriè. Nam ſemper amicas aut purgant, aut non credunt peccâſſe. Unde ille. *Nec ſi mihi credere tantum. Signa tamen vultus fallacia*] ſc. ſunt. Iuven. *Frontis nulla fides: quis enim non vicus abundat Triſtibus obſcœnis? Mens fera*] unde notus, ſed minùs idoneus autor, *Omnis quæ nitido volucris plumeſcit amictu, Non eſt ſi ſimulat, vera columba tamen. Sæpe ſub agnina latet hircus ille Lycaon, Subque Catone pio perfidus ille Nero. Si quæ men illa meos vultus averterit*] videtur Hypallage, ut ſit, ſi averterit ſuos vultus à me. Id enim dignabundi faciunt. Æneid. 1. *Diva ſolo fixos oculos aversa tenebat.* Sed ſi accipiatur averto, ſicut aver-

Averto.
Averſor.

ſor

Avertor. sor & avertor accipi solet, pro eo, quod est per indig-
tionē avertendo contemno, sicut Servius fieri posse a-
rit, qui dicit averto & avertor in una significatione
clinari posse; dicitur recta loquutio. & non figurata, q
lis est illa apud Boetiū, *Heu! heu! quàm surda miser*
vertitur aure! &c. Vnde est frequentativū aversor
frequetiùs utimur. Ovid. in Fast. *Officioq; levē non a*
satus honorē Medicæ artes] Vnde Apollo apud Ovid.
primo dicit, *Inventū medicina meū est opifexq: per or*
Dicor & herbarū subjecta potentia nobis: Hei mihi
nullis amor est medicabilis herbis! Nec prosunt domin
prosunt omnibus, artes! Ite procul, &c.] quia Romani
rum erat odiosa professio. Vnde. Æn. 4. *Magicos in*
accingier artes. Quod nec credere dignum est] Vnde
Pythonissa quæ Samuelem excierat, dubitant Theol
an Samuelem revera, an neqaam spiritum in illū tr
figuratum: quod Augustinus potiùs asserere vide
Animas revocatis ab Orco], i. ab inferno urgetis. V
Orcus. Orcus quasi urgus, à quibusdā dictus videtur. Sic in

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto:
His ego sæpe lupum fieri, & se condere sylvis
Mœrim, sæpe animas imis exire sepulchris,
Atque satas alio vidi traducere messes.

Vanis precibus] .i. impiè: sed ex amentia amanti
Solivagus. Epicuro tamen dignum. *Solivagū*] non in solo, s
lumvagantem. Soli autem sibi videntur amantes
sunt sine amata. *Per lustra*] per latibula, aut late
Ignota] scilicet hominibus, hoc est, invidia. Æn. 4.
don. *Semperq: relicta, Sola sibi, semper longam incon*
videtur ire viam, Tyrios deserta quærere terra, E
nidū veluti, &c. Id autem tunc erat illi, & est
huic, futuræ mortis indicium.

Talia jactantem, verbis conabar amicis
Flectere: sed vulnus nihil insanabile curat.
Illum per campos nox intempesta silentes,
Illum exorta dies inter dumeta videbat,
Insomniem semper, rarò sylvestria poma

Carpentem, & potu contentum ſimplicis undæ:
Poſt longos gemitus, exhauſtaque lumina fletu
Aſſiduo, poſt lamenta & convulſa frequenti
Pectora ſingultu, moriens finivit amores.
Exanimum corpus tumuli ſine honore relictum,
Nocturnæ abſumpsere feræ, volucreſque diurnæ.
Fauſt. *Heu funeſta lues, fatalis machina, paſſim.*
Corda venenatis penetrans humana ſagittis,
Æquiparans hominem pecudi! Quæ pocula Circe?
Quæ pejora unquam potuit dare philtra Calypſo?
Quæ ſtyx? quis phlegethon gravior? quæ major Erinnys?
O ſtulti, quicunque Deum dixiſtis Amorem!
Num natura nocens Deus eſt? ubicunque locorum
Sit Deus, eſt homini clemens, innoxius, æquus.
Fort. *Heu miſerande puer, tenerâ ſublate juventâ!*
Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera? quæ tam
Noxia pars cæli eſt, ut te, nil tale merentem,
Læſerit, & primis infortunarit ab annis?
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit; omne
Carmen, & argutis quicquid modulamur avenis,
Doctus eras: niſi te mors immatura tuliſſet,
Dignus eras hederis, dignus Parnaſſide lauro,
Nec melius cecinit pugnas, ac triſtia bella,
Hordea, & agrorum cultus, & paſcua noſter
Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.
Namque tibi præcox animi ſolertia, nobis
Cognita jampridem, magnam producere frugem
Cœperat, & ſpecimen tuleras virtutis & artis
Non vulgare tuæ: poteras jam gloria dici
Ruris, & ætatis decus indelebile noſtræ.
Te Padus, & noſter lugubri Mincius ore,
Cum Nymphis flevêre ſuis, ut Thracius Hebrus
Orphea: te triſtes ovium flevêre magiſtri,
Ut Daphnim luxiſſe ferunt: te paſcua & agri
Undique, & audita eſt totis quærimonia campis.
Spargite paſtores tumulum redolentibus herbis,
Atque ſacerdotum cantus, ac thura quotannis
Dicite, & æternam requiem cantate poetæ.

Fauſt. *Tu tamen arva tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Elyſium, nos hîc te flemus Amynta.
Fort. *Flendum hodie nobis fuerat, nam triſtia nocte*
Neſcio quæ mœſtis cernebam inſomnia formis.
Sed jam veſper adeſt, & ſol, ſe in nube recondens
Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbres.
Cogere, & ad caulas pecudes convertere tempus.
Talia jactantẽ] Fortunati eſt in ſua perſona loquen
& impietatem atque amentiam Amyntæ damnan
Æneid. i. *Talia jactanti, &c. Verbis amicis*] id eſt eſt,
amicos decent. Eſt enim amicus, a, um, adjectivum, Un
amicior & amiciſſimus leguntur. *Conabar*] id verè, q
Curare. ſine effectu conamur. *Sed nihil*] id eſt, nulla res. *Cur*
id eſt, purgat vulnus inſanabile. Nullum tamen eſt
moribus tale ante ſuprema fata. Aut *vulnus inſana*
nihil] id eſt, nihili curat verba. *Inter dumeta*] ubi
Inſomnia. mi & vepres creſcunt. *Inſomnẽ*] id eſt, nullum ſomn
admittentẽ, quod miſerè amantium eſt. Æneïdos q
to: *At non infelix animi Phœniſſa, nec unquam Sol*
tur in ſomnos, oculiſve aut pectore noctem Accipit.
veſtria poma] In ſylvis naſcentia *Exhauſtaque lumi*
Lumina. id eſt, oculos exhauſtos. *Moriens finivit amores*] U
& Comicus, *Hanc niſi mors mihi adimet nemo.* D
tamen Maro. *Curæ non ipſa in morte relinquunt.*
honore tumuli] id eſt, inſepultum. *Fatalis machina*]
ludit ad equum Trojanum, de quo Maro Æneïdo
cundo, *Scandit fatalis machina muros. Fatalis* igitur
china] id eſt, inſtrumentum ad exitium fatale duc
Æquiparans bovinem pecudi] unde fictæ ſunt trans
mationes, quas Circe in ſocios Ulyſſis exercuit.
miſta: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, &c.*
tra] id eſt, amatoria pocula ad amorẽ inducentia.
ce autem & Calypſo ex Odyſſea Homerica notiſſ
ſunt, ad quas Ulyſſes appulſus dicitur, &c. De Circe
dem Solis filia ad principiũ. 7. Æn. plura videbis.
lypſo auiẽ, autore Heſiodo, Oceani & Tethyos, aut
mero judice, Atlantis filia, inſulam à ſe denominat
mari Jonio tenuit, ad quam Ulyſſ. ut à Circe diſceſſe

naufragus pervenit, & amatoria illectus, ſeptem annos permanſit, vixque divelli potuit. *Philtra* autē dicuntur, quia φίλτρα amator dicitur, pocula, aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. *Quæ Styx?*] infernalis palus à triſtitia dicta. *Phlegethon*] fluvius ab ardore denominatus. *Erinnys*] dicitur furia. *Num*] id eſt, nunquid. *Natura nocens*] Phyſicè hoc dicit. Nam virtutes naturales, Deos dicebant. Unde Plinius lib. 2. naturalis hiſt. *Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit, fragilitatis ſuæ memor, ut portionibus quiſque coleret, quo maximè indigeret, &c.* Vim ergò amoris, Cupidinem genere maſculino, quia Deum, dicebant. *Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera?*], iterum fatale putat. Vide ubi de hoc loquuti ſumus. *Cœlum defuit*] id eſt, benigna influentia cœli. *Doctus erat*] Quemvis ergo ſui temporis doctum defler, ſecutus Maronē in Daphnide. *Mors immatura*] id eſt, ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturū, quod nondum eſt maturum. Præcox autem, quod ante tempus maturum, quaſi præcoctum & præcequum. *Illud autem* (inquit Quintilianus) *præcox ingenium haud temerè ad frugem pervenit: quia præcoci ingenio præditi, aut citò moriuntur, aut ſtudia deſerunt. Dignus eras hederis*] quibus coronantur poëtæ, eò quòd ſint in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India rediit. Horatius: *Me doctarum hederæ præmia frontium, Diis miſcent ſuperis.* Perſius. *Quorum imagines lambunt hederæ ſequaces.* Iuven. *Ut dignus venias hederis, & imagine macta* Virg. in Bucol. *Atque hăc ſine tempora circum Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.* Et iterum, *Hedera creſcentem ornate poetă. Dignus Parnaſſide lauro*] i. in Parnaſſo monte Phocidis Bœotiā verſus Muſis & Apollini ſacro, naſcente. Eſt ergo Parnaſſis Patronymicū à patria ſumptū. Sed hîc pro nomine patrio ponitur, quaſi ſit Parnaſſica. *Nec meliùs cecinit pugnas*] ut in Æn. *Et agrorum cultus*] ut in Geor. *Et paſcua*] i. paſtores, ut in Bucol. Nam etiam paſcua in Geor. dicit. *Noſter*] id eſt, noſtras; hoc eſt, Mantuanus. *Tityrus*] id eſt, Virgilius, qui ſe per Tityrū in primo Bucolico carmine

Philtra. *Phlegethon.* *Erinnys.* *Immaturus.* *Præcox.* *Hedera.* *Parnaſis.* *Parnaſſus.*

ſignificavit. *A magno Alexi*] id eſt, Auguſto. *Præcox lertia*]quia ante barbam. *Et ſpecimen tuleras*] ſcil. præ te,aut *abſtuleras ſpecimen*).i. ornamẽtum, *Non gare*)id eſt, egregium, *Cum Nymphis flevere*. Sic M

Hebenorus. de Daphnide in Daphnide. *Ut Thracius Hebrus*)ſcil. fluvius, *Orphea*) ſcilicet flevit, ut quarto Georgicor innuit poeta. *Ut Daphnim*)de quo inBucolicis Virgi latè; *Spargite paſtores*)Sic in Daphnide; *Spargite foliis, inducite fontibus umbras Paſtores mandat fier talia Daphnis; Et tumulum facite.* Et hæc pro Epic ſunt quod canitur ante inhumationem. Sequentia, taphii,quod poſt inhumationem canitur,vicem habe *Tu tamen arva tenes*)Hoc quidem videtur minùs drare ſuperioribus. Nam cùm furor & amentia, a impietas in ſuperos, vilipenſio legum in Amynta rit; & ita mortuum nec penituiſſe ſignificaverit; videtur congruè dicere. *Et altum incolis Elyſium*)id paradiſum,Sed purgari poteſt,tum quod paſtoribus dicuntur, tum quòd afferendo Elyſium incolere, t

Inſomnia. pœnitentiam egiſſe ſignificat. *Cernebã inſomnia*) Ph taſmata nocturna, quaſi futuræ lacrimationis prog ſtica;idq;ex ſuperſtitione ruſtica. *Vicinos nunciat imi* Georgicorum primo; *Sol quoque & exoriens, & qua condet in undas. Signa dabit: ſolem certiſſima ſigna quentur, &c.* Sed illic de ortu dicit, quod hîc de ſu. Addit enim;

Ille ubi naſcentem maculis violaverit ortum,
Conditus in nubem, medioque refulcerit orbe,
Suſpecti tibi ſint imbres.

Cogere, & ad caulas)id eſt ovilia. Virgilius in Si *Cogere donec oves ſtabulis, numerumque referre* *Tempus cogere*) pro cogendi, Græca loquutio, ut:

Et jam tempus, equum fumantia ſolvere colla.

EC

De natura mulierum, inscripta ALPHUS.

IOHAN. MURMELII argumentum.

Amissum memorat caprum, puerique furorem
Janus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre.

Alphus & Janus.

IAne, caper,(video) macer est tuus: esse solebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc dejectus humi, flaccis piger auribus, herbam
Olfacit & summis attingit gramina labris.
Janus. *Languet, & ex isto languore facetia surgit:*
Quæ, quoties memini, risum ciet; edita nondum est;
Edita cum fuerit, totus mirabitur orbis.
Alph. *Jane soles narrare sales lepidissime, & ore*
Suaviloquo; dic ergò tuus cur langueat hircus:
Janus. *Res non ficta, Deus testis, sed facta recenter:*
At dulce id facinus non est narrabile gratis.
Quid pretii sperare licet? quæ dona reporto?
Alph. *Jane, ubi congessit nidor Philomena, docebo.*
Janus. *Qui leviter spondet, promisso eludit inani.*
Alph. *Qui non crédit, inops fidei; sed pignore tutum*
Te faciam, duo tela mea deprome pharetra.

Jane, caper] Principium hujus Eclogæ ex macie capri captat occasionẽ facetæ narrationis de pastore mercenario, qui captus amore puellæ, in foveam feris positã incidit: ubi inventus & à vicinis rusticis extractus furorẽ moris non destituit; occasione cujus; graphicè mulierũ ingenia describuntur. *Macer est*, qui *solebat esse acer, & elatis*, &c. Unde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam quibusdam belluis competit; *Profectò hoc sic est, ut puto; omnibus nobis ut res dant sese, ità magni atque humiles sumus. Flaccis auribus*] id est, auriculis laxis & pendentibus, quia mollibus. *Herbam olfacit*] id morbi indicium est. *Risum ciet*] id est, excitat, à *cieo* secundæ conjugationis; est enim præsentis temporis. *Totus mirabitur orbis*] Rusticâ jactantiâ & garrulitate hoc dicit;

nam si ex persona poëtæ dicatur, verè illi dici pos
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Quid en
mirum, si rusticus imprudens in foveam cecidit? *Jane
les narrare sales*] id est, non insulsos apologos. *Ubi
gessit*] Latinius Maro: *Namque notavi Ipse locum, a
quò congessere palumbes.* Nam quæ ferre aut tendere
locum significant, ut *convenio, confluo, congero*, adve
um ad locum desiderant, & non in loco; Potest tam
dici *ubi congessit*] id est, concinnavit & construxit, p
quam allata fuit materies. *Qui leviter spondet*] prove
ale est: nam ferè usu venit, ut qui citò promittunt, d
culter promissa exhibeat, & è converso. *Qui non cre
Alio proverbio ex arte Rhetorica respondet: Qui
credit, inops est fidei*; quia qualis quisque est, talem ju
cat quemlibet: & ità, qui fidus non est, neminem fi
existimat. *Deprome*] id est, eximè. *Duo tela*] id est,
spicula, aut duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. V
Cum Daphnidis arcum Fregisti & calamos.

Jan. *Incipiam, Nymphæ Parnassides, orâ movete;*
Et memorate mei dira infortunia capri,
Ac Philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer, præfectus ovili,
Assiduè pascebat oves, caprum atque capellas.
Servitium nobis pueri fuit utile, donec
*Virgine conspectâ, quæ tum huc veniebat aquatu
Tabuit: ex illo vecors jam tempore factus,*
Frigidiùs curare gregem, contemnere caulas
Cæpit, & exhausto subvertere cuncta cerebro.
Quum sopitus erat, poterat vigil esse videri
Nugabatur enim quando vigilabat, inerti
Corporis officio, solvebat somnia mente.
Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum
Viminibus validis inter dumeta ligarat,
(Quarta dies hodie) tentans an vincula possit
Vincere cervice, ac præduræ robore frontis.
Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat.
Corda subit virgo, dilecta recogitat ora;
Ora sinus, & quæ furi pudor, omnia volvit.

Telum.

Lux fugit interea, capri redit immemor, altâ
Nocte recordatus surgit, pavidusque per umbras
Dum graditur, ruit in foveam, quæ fronde salignâ
Captandis obducta feris & stramine sicco,
Instar erat putei fundo irremeabilis alto.
Est caper in vinclis, puer est in carcere, pastor
Nullus oves curat: jam tertia luxerat hora.
Miror, oves refero ac numero: caprumque requirens,
Obstupeo; puerum clamo, magalia lustro.
Vera loquar: magicis ne fortè liquoribus unctus,
Extimui, ascenso migrâsset in aere capro:
Namque striges, tali fama est ope, nocte vagantes,
Ad quædam longinqua procul convivia ferri.
Attonitus tandem pecudes ad pascua duco,
Dumq; nemus subeo meditans mecum, ecce, per umbras,
Ecce, procul caper in dumis strepit atque reluctans
Cornibus adversis contra sua vincula pugnat.

Incipiam] Sic Æneïdos secundo, *Incipiam: Fracti bello*, &c. *Nymphæ Parnassides*] id est, Musæ Parnassum frequentare solitæ. *Ora movete*] Virg. *Pandite nunc Helecona deæ, cantusque movete.* Sed quia præcipitur ab Hor. in arte, *Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus Inciderit*; videbitur quibusdam non apta invocatio, quia non debet Deus invocari aut induci ad difficultatẽ dissolvendam, nisi res tanta sit, ut opibus humanis fieri aut geri nequeat. Verum poëtæ aliquãdo ridiculè, aliquãdo juxta æstimationem invocantis invocationem faciunt: Unde Juvenal. descripturus Rhombũ. dicit Satyrâ quartâ, *Incipe Caliope, licet hîc considere, non est cantandum, res vera agitur: narrate puellæ Pierides: profit mihi vos dixisse puellas.* Hoc autem ridiculè dicit: hîc verò loquitur rusticus, cui quam dicturus est res summã difficultatem habere visa est. Unde priùs dixit, *Totus mirabitur orbis. Philomenæos*] quos Philomena congessit. *Conductus*] ergò mercenarius. *Servitium*] id est, famulatus. *Tabuis*] i. lẽtâ tabe exhaustus est. *Vecors* i. pravi, aut perversi cordis. *Frigidius*] i. negligẽtiùs, sicut in re diligenti dicit per contrarium Maro, *Fervet opus, Exhausto cerebro*] nẽ,

Servitium. *Tabescere.* *Exhaustus.*

Sopitus. nimiâ ſollicitudine effœto. *Quum ſopitus erat*] id eſt, *Nugari.* ſomno obrutus, *poterat videri eſſe vigil. Nugabatur enim* id eſt, ſecum inaniter loquebatur, Hor. *Neſcio quid meditans nugarum.* Perſius: *Nugari ſolitos. Ludens*]id eſt, ad ludum, ut curam animi præmeret. *In ſaltu*] in paſcuis *Tentans.* ubi pecudes ſaliunt. *Tentans*] id eſt, periculum faciens. *Quæſitum pererrat*]id eſt, pererrando it ejuœſitum; non enim conſtruitur priùs ſupinum ſine motu, ſaltem tentante. *Et quæ fari pudor*] ſcilicet *eſt*: id eſt, gremium & infra gremium pudenda. *Fronde ſalignâ*]id eſt, ſalix cum foliis *Obducta*] id eſt, obſtructa in ſuperficie. *Saligna. Obducta. Tandis feris*]id eſt, ad captandas feras. *Jam tertia luxerat hora*] ſcilicet poſterioris diei. *Refero*] Recenſeo *Refero.* aut ſeparo. *Magalia*] id eſt, caſas, & tuguria. *Striga* *Magalia.* ſortilegæ, & magicis utentes. *Ad quædam longinqua* Id enim ſibi perſuadent dæmonibus illuſæ. *Ecce* quaſi diceret, Præter ſpem.

Terruit incautum ſubitò feralis imago,
Et nil tale ratum: firmato pectore tandem.
Noſco animal; ſubienſque rubos, ſeco vincula runci.
Serò domum rediens, video per paſcua longè
Turbam exultantem riſu juveniliter alto.
Ut propè conſtitimus, méque agnovêre ſalutant,
Et, Tuus, ecce, aiunt, puer hic, ô Jane, luporum
Erutus è foveis, dum nocte perambulat agros,
Incidit in caſſes. Et ſic inventus uterque,
Et caper, & paſtor. Caper hæc incommoda paſſus
Languet adhuc: puer imprudens, inſanior hirco eſt.
Virgo ſuperbivit mox, ut ſe audivit amari;
Et pueri ſimulans curam ignorare pudorem
Fingit, ut ad formam faciat pudor, ora ſinumque
Ornat, & in terram verſis incedit ocellis,
Callida vulpinâ rem ſimplicitate gubernat.
Hæc ſtudia, hi caſſes, hæc ſunt mulieribus arma.
Ille ſuâ ſperans Galateâ aliquando potiri,
Contemptâ mercede, ſuos ſectatur amores.
Propterea plauſtro, ſtivâ bobuſque relictis,
Ad paſtoris opus redeo: ſubjecta furori

Iſta

Ista juventutis levitas rura omnia vexat.

ferruit incautum] Rem prosequitur. *Feralis*] id est, terribilis ut fera; id est, mors. Nam si dicatur *imago feralis*, id est, ipsius feræ, non videtur ratio carminis stare: nam *fera* primam corripit. *feralis* producit. Æneidos quarto: *Solaq; culminibus ferali carmine bubo. Incautũ & nil tale canentem. Firmato pectore tandem, nosco animal*] scilicet ubi propiùs accesseram. *Seco*] .i. abrumpo vincula quibus vepribus alligatus erat. *incidit in casses*] in foveam, laqueos. Ovidius: *Incidit in casses præda petita meos. Virgo superbivit*] Principium principalis narrationis. *Et pueri simulans curam ignorare*] Non simulans curam, sed dissimulans se ignorare curam, scilicet amorum. Nam simulamus, id quod non est, esse: dissimulamus, id quod est, non esse. *Pudorem fingit*] id est simulat, & falsò citer præ se fert. *Ora sinumque*] in quibus est muliebris pecies. *In terram versis*] id enim pudicas decet. Unde Æneid. primo, *Tum breviter Dido vultũ demissa profatur. Hæc sunt mulieribus arma*] *Mulieribus* naturâ antepenultimam corripit, sed necessitate producit. Lucanus: *Siqua Deûm soboles, siqua est mulieris origo: Suâ Galateâ*] puella lactea, sed rustica. Unde Maro, *Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat, Nec spes libertatis erat, nec cura peculi. Contemptâ mercede*] scilicet quam à Jano acceperat. *Ista*] scilicet vilis. *Levitas*] .i. inconstantia propter amores & leves mores.

Feralis. *Casses.* *Simulare.* *Dissimul.* *Galatea.* *Levitas.*

Alph. *Quod nequit ingenium, casus facit: ô stupor! ô sors*
Ingeniosa! ô res risu celebranda bimestri!
Jane, fides servanda, tibi Philomena laborat.
Sed quod tam vasto memoras de virginis æstu,
Rettulit in mentem, quæ psallere sæpe solebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus Umber.

Janus. *Dic, Umbri, dic, si quid habes, meditare parumper*
Et verba & numeros; Umbri est memorabile carmen.

Alph. *Est, ut ais, sed non gratis memorabile carmen.*
Quas referres grates! & quid mercedis habebo?

Janus. *Accipe, promissis absolvo, & spicula reddo.*

Alph. *Dum. vado ad ventrẽ post hæc erecta levandum.*

Jane,

Jane, meum tu coge pecus, nè vitibus obſit.
Ianus. *O aries, aries, qui tortis cornibus atrum*
Dæmona præſentas, ſemper vineta ſubintrans;
Non ſapies donec foſſa tibi lumina fronte
Eruero. Non ſunt porrecta in jugera centum
Paſcua ſat, niſi pampineos populeris & agros?
Quod nequit ingenium, caſus facit] Interloquitur Alp
né unius ſermo faſtidio ſit. Senſus autem eſt, Mult
per ingeniũ excogitare nequeas, caſu in mentẽ ven
Bimeſtris. *Riſu bimeſtri*] i. duos menſes dur ãte. *Tibi Philomen*
Umber. *borat*] i. nidificat. Unde Maro, *Sic vos non vobis nidifi*
aves. Fœmineis de fraudibus Umber] homo ex Um
Sunt qui Antonium Campanũ intelligant. *Dic, Um*
Ordo eſt, *Dic, dic*, inquam. *ſi quid habes Umbri*, i. de
bro aut de carminibus ejus. Virg. *Quin age, ſi quid*
bes, in me mora non erit ulla. Et iterũ: *Si quos aut Phy*
ignes, Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.
Meditari. *tare*] exerce, experire. Virg. *Sylveſtrẽ tenui muſam*
taris avena Et verba & numeros] Idẽ: *Numeros me*
ſi verba tenerem. Non gratis] .i. non ſine mercede.
miſſis] ſc. Philomenæ pullis. *Et ſpicula*] .i. Sagittas.
vado ad ventrẽ] Hoc profectò nimis ruſticè, tame
ſtico congruit; facit tamen poëta ad exprimendũ
ruſticũ. *Tu coge*] i. compelle in unum nè divagetur.
Lytire coge pecus. Nè vitibus obſit] depaſcẽdo pamp
aut uvas decutiẽdo. *O aries, aries*] Alloquutio ruſti
pecus. Sic Mirto ad arbores: *Et vos ô lauri carpã, &*
xima myrte, Sic poſitæ quoniã ſuaves miſcetis odores.
abjicitur aut ẽ, nec corripitur, ô, quia vox monoſyl
in principio carminis poſita. *Atrũ Dæmona*], i. ſpir
malè calidum, qui, cùm pingi verè non poteſt, com
tamen pingitur. *Non ſapies*] i. non eris ſapiens & fug
malorum, *donec ego eruero tibi lumina*] i. oculos, &
Luminari. *fronte foſſa*] i. perforatâ & excavatâ, evulſis oculis
Populare. *puleris*] i. deprædaris, ſpolies. *Et*] i. etiam. *Agros pamp*
os] i. vineas, in quibus vites ſunt, quarum frondes
pinos vocamus. Dicitur etiam *populo*: Virg. *Æneid.*
nos aut Lybicos ferro populare penates Venimus, &c.

Alph. *Jane, recordatus redeo; ſed plurima forſan*
Nondum nota tibi referam; cognoverat Umber
Omnia, quæ fas eſt homini perdiſcere; cœlos,
Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes.
Viderat & Rhodopen, atque alta Ceraunia, & Oſſam,
Gallica regna, Ararim, Rhodanũ, Tiberimque, Padũque,
Attica Romanis referebat carmina verbis,
Ore utroque potens, & lingua primus utraque.
Hunc unum nobis invidit Græcia, & ipſi
Arcades, & Thracum ſaltus, & Theſſala Tempe.
Si quid erit quod forte velis tibi notius eſſe.
Candidus, illius ſemper documenta ſecutus,
Non procul hinc; hæc ille tenet, nos ille docebit.
Sed jam ſeptiferem flatu experiamur avenam.
Ante tamen Nymphæ, precor, ut Libethrides adſint;
Præſertim quæ plus meminiſſe Polymnia fertur.

Jane, &c.] Purgatâ alvo redit ad narrationem. *Viderat*] Hac Periphraſi videtur Gregor. Tifernatem dicere, qui eâ tempeſtate vixerat. Nam γηγορέω ſignificat vigilo: vigilantis eſt autem multa videre. *Viderat & Rhodopen*] id eſt, Thraciam, ubi Rhodope mons eſt: *atque alta Ceraunia*] montes Epiri à fulminibus dictos. *Et Oſſam*] montem Theſaliæ. *Ararim*] qui à Lugdunenſibus nunc *Sogona* dicitur: Uterque autem, tam Arar ſeu Araris, quam Rhodanus. Lugdunum confluit; ad cujus confluentem erat olim illa ara de qua Juv. *Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram. Tyberim*] fluvium Hetruriæ, qui Romam perfluit. *Padum*] fluviorum regem in Italia, in mare Adriaticum ex Alpibus inferioribus incidentem. Unde Homerus Eridanum, qui & Padus dicitur, ex inferis ad ſuperos tẽdere dicit. *Attica*] i.e. Græca, & potiſſimùm Attica, quia Attica lingua è quinq; Græcorũ linguis cultiſſima eſt. *Romanis*] i. Latinis verbis: nam aliter ea non intellexiſſet ruſticus. *Ore utroque*] & Græco ſermone & Latino. *Et primus*] i. peritiſſimus utrâq; linguâ. *Hunc unum nobis invidit Græcia*] id eſt, invidè nobis eſſe conſpexit, cùm ſimilem non haberet: quod in vita Antonii Campani etiam de Turcis com-

Rhodope. *Ceraunia.* *Oſſa.* *Araris.* *Tyberis.* *Padus.*

commemorát: verùm hìc Tifernatem intelligam, *Et ipsi Arcades*] *ipsi*, emphasim habet, quasi dicat peritissimi musici, *Et cantare pares & respondere parati*, *Et Thracũ saltus*] ubi Orpheus, Amphion, aliíque complures versati sunt vates. *Et Tempe*].i, amœnissima loca Thessaliæ, quibus etiam musicus chorus versatus est. *Candidus, illius &c.*] Per *Candidum* credo poëtam intelligi, cujus exterior vestis, ut Carmelitis cæteris, & mens ferè candida est, *Hæc*].i. documenta Umbri.] *Sed jam septiforẽ*].i. septem foramina habentẽ. Virg. *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. Libethrides nymphæ*].i. Musæ ab Libethrũ, locum quendam in Thracia, aut Libethram fontem in Magnesia regione Thessaliæ adjuncta incolentes. Maro: *Nymphæ noster amor Libethrides, &c. præsertim quæ plus*] subaudi cæteris; alioqui dixisset, plurimum. *Polymnia*] à πολὺ ..i multum, & μνεία, i. memoria, cujus filiæ Musæ sunt. Dicitur etiam *Polyhymnia*, i. multorum hymnorum, seu laudum. Hor. *Nec Polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton,*

Tempe.

Septiforem.

Libethrides.

Polymnia.

Fœmineum servile genus, crudele, superbum,
Lege, modo, ratione caret: confinia recti
Negligit, extremis gaudet, facit omnia voto
Præcipiti, vel lenta jacet, vel concita currit
Fœmina: semper hyems, atque intractabile frigus,
Aut canis ardentes contristat sydere terras:
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat;
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit.
Si gravis est, mœret torvo nimis hernica vultu,
Si studeat comis fieri, gravitate remissâ
Fit levis; erumpit blando lascivia risu,
Et lepor in molli radiat meretricius ore.
Flet, ridet, sapit, insanit, formidat, & audet,
Vult, non vult, secumque sibi contraria pugnat,
Mobilis, inconstans, vaga, garrula, vana, bilinguis,
Imperiosa, minax, indignabunda, cruenta,
Improba, avara, rapax, querula, invida, credula, mĕdax,
Impatiens, onerosa, bibax, temeraria, mordax,
Ambitiosa, levis, maga, lena, superstitiosa,

Desidi-

Desidiosa, vorax, ganeæ studiosa, palatum
Docta, salax, petulans, & dedita mollitiei,
Dedita blanditiis, curandæ dedita formæ;
Iræ odiique tenax, in idonea tempora differt
Ulciscendi animos, infida, ingrata, maligna,
Impetuosa, audax, fera, litigiosa, rebellis,
Exprobrat, excusat tragicâ sua crimina voce.
Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
Ridet amicitias, curat sua commoda tantùm.
Ludit, adulatur, defert, sale mordet amaro,
Seminat in vulgus nugas, auditaque linguâ
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum:
Dissimulat, simulat, doctissima fingere causas,
Ordirique dolos, fraudique accommodat ora
Ora omnes facili casus immitantia motu.

Fœmineum servile genus] Multa in muliebrem sexũ sunt perciliosè dicuntur, quæ omnia in malas dici possunt: sed rarissimæ sunt bonæ secundum Lucilium, qui dicit, *Heu! facul est homini inventu bona fœmina nusquam:* ubi *facul*, pro *facile* antiquè dixit. Et Sularion Megarens. antiquæ comœdiæ princeps: *Audite populus, Susarion hæc dicit filius Phylini Megarensis tripodiscius; Malum sunt mulieres: sed tamen, O populares, non est invenire domum sine malo.* Multa tamen etiam in sanctis litteris in bonarum commendationem dicuntur. *Sed mulierẽ fortem quis inveniet? Modo*] i. moderatione, de qua Hor. 1. Ser. *Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos ultra citráque nequit consistere rectũ. Extremis gaudet*] quæ ambo mala sunt, quia uni virtuti duo vitia opponuntur; alterum per abundantiam, alterum per defectum peccans. *Aut canis*] id est, canicula, aut *Sirius Odit*] præteriti est temporis, & ità producitur; nec reperies apud idoneos *odio*, nisi semel in Cicerone *odias: Nimis hernica*] id est, aspera, ut Hernici montes in Italia asperrimi. *Gravitate remissâ, fit levis*] quia *Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt, Ducit enim in vitium vitii fuga, si caret arte. Lepor meretricius*] id est, suaviloquium, & blanditiæ meretricibus dignæ. *Sibi contraria*] .i. inconstans, unde

Facul.

Modus.

Canis.

Hernica.

unde addit, *Mobilis, inconſtans*] Æn. 4. —— *varium*
Imperioſus. *mutabile ſemper Fœmina, Imperioſa*] .i affectrix
Indignabundus. perii. *Indignabunda*] faſtidiens frequenter. *Cruenta*]
Cruentus. oris & ſanguinis appetens, & maximè, ut Juv. docet,
Improbus. dictæ. *Improba*] .i. improbanda. *Avara*] quia rapax,
Avarus. tamen inutiliter expendit. Juv. *Prodiga non ſentit pe-*
unte fœmina cenſum: Ac velut exhauſta redivivus pul-
let arca Nummus, & è pleno ſemper tollatur acervo,
unquam reputat quanti ſibi gaudia conſtent. *Papax*]
ut expendat. *Querula*] quia, ut dicit Juven. *Aut odit*
Maga. *eros, aut ficta pellice plorat.* *Maga*] i. ſortilega, mag
arti intendens, ut Iuv. docet: *Hic magicos affert can-*
Lena. *hic Theſſala vendit Philtra, quibus valeant mentè ver-*
re mariti. *Lena*] etiam filiarū venditrix. Iuven. *Scili*
expectas ut tradat mater honeſtos, Aut alios mores
quos habet; utile porrò Filiolam turpi vetulæ produc-
Gauea. *turpem. Superſtitioſa*] quod idem Iuven. ſexto docet,
cætera ferè quæ hic habentur. *Ganeæ*] ſic & alii C
ſtiani poëtæ, ſed ganeo primum producit. Satyr. *Oc*
Salax. *tas ganeo pultes. Palatum docta*] i. delicato. *Salax*]
luxurioſa. *Tragicâ voce*] .i. quali utuntur tragici
infortunia regum lamentantur. *Litigioſa*] quia m
ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem movet. N
i. nihil pendet fœdera. *Ludit*] i. illudit. *Defert*] i.d
diffamat, & crimen occultum pandit. *Sale amaro*] ic
lidâ reprehenſione. *Seminat*] i. diſpergit in vulgus.
gas.] i. res frivolas. *Ex humili tumulo producit Oly*
i. nil ſibi non promittit poſſe efficere. *Ora omnes*] O
Accommodat, inquam, ora imitantia facili motu. *Om*
caſus] i. eventa omnia, hoc eſt, ſcit ſe accommodare
bus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flenti
imò interdum utrumque ſimul.

Non potes inſidias evadere, non potes aſtum
Vincere: tantæ artes, ſolertia tanta nocendi.
Et quanquam videas oculis præſentibus, audet
Excuſare nefas, potis eſt eludere ſenſus.
Sedulitate animi, nihil eſt, quod credere poſſis,
Et nihil eſt quod non, ſi vult, te credere cogat.

His facient exempla fidem. Quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri.
Sæviit in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris Ægeas oneravit navibus undas
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti.
Concubitu nati longæva Semiramis ardet.
Causa necis vati conjux fuit Amphiarao.
Occidêre viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuere poetam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaeæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.
Decipit Judæa virum Rebecca, suamque
Progeniem, velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ conjux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem. Lavinia Troes
Implicat ancipiti bello. Bryseis Achillem
Depulit è castris demens Chryseide factus
Fulminat Atridas & sentit Apollinis iras.
Eva genus nostrum felicibus expulit arvis.

Non potes] Eandem rem prosequitur. *Astum*] id est, astu- *Astus.*
am. *Nihil est quod credere possis*] quia *Et quanquam*
ideas oculis, &c. Iuven—*nihil est audacius illis de-*
censis, iram atque animos à crimine sumunt.—*Quæ*
crimina non sunt Fœminea tentata manu?] Quasi di-
cat, nulla non sunt, & ità omnia sunt. *Tarpeia*] virgo *Tarpeia.*
quæ, ut armillas, quas in brachiis hostium vidit, haberet,
dedidit illis arcem Capitolinam: unde armis brachio-
rum obruta interiit. Dicitur autem hîc *brachi*] pro *bra-*
chii: quia aliter versus non staret. *Sæviit in natos*] Virg.
Sævus amor docuit natorum sanguine matrem Comma-
culare manus: nam Medea à Iasone spreta, omnes com-
munes liberos præter Thessalum trucidavit. *Tyndaris*] id *Tyndaris.*
est, Helena Tyndari) ut putabatur) filia, a Paride rapta,
ut ipsum sequuta, mille carinis à Græcis repetita est.
Scylla] Nisi Magarensium regis filia, abscisso purpureo *Scylla.*
capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem
per

Biblis. pertulit. *Biblis*] Ovid. Met 9. docet, exardet amore
ni fratris: à quo ſpreta, in fontẽ ſui nominis cõver
Myrrha. *Subicit ſe Myrrha parenti*] ſc. Cinyræ: de quo li.
quæ etiam in Myrrhã arboré illîc converſa dicitu
autẽ in verbo *ſubicit*, Syncope. Nam ſi (ut debet) ſ
ſcriberetur, eſſet poſitio brevis. Fecerunt tamen
Semiramis. quoque: *Semiramis*] regina Babiloniæ, & regni A
orũ moderatrix, exarſit amore Nini filii, quem diu
laverat, ut Iuſt. docet lib. 1. *Cauſa necis vati conjux*
i.e. Eriphile. De qua in Thebaïde Statii multa legu
Belides. *Belides*] Beli neptes, filiæ Danai fratris Ægypti regi
quinquaginta nupſerunt totidem patruelibus, id e
trui Ægypti filiis, coactæ ab eo: ſed à patre, qui ab
culo habuit ſibi cavendum à tali genero, perſuaſæ
mâ nocte omnes maritos ſuos interfecerunt præt
permneſtram, quæ Lynceo pepercit, à quo Danau
Cicones. truncatus. *Cicones*] Mulieres Thraciæ, ut autor eſt V
Paſiphae. ſine Georg. *Paſiphae*] uxor Minois regis Creten
amore tauri incenſa, ſe in ligneam vaccam à Dæda
fictam includi fecit; ſic cum tauro concumbens, &
cum Minoë, Minotaurum genuit. Ordo eſt: *peru*
luxuriæ Paſiphaeæ] i.e. ipſius Paſiphaës, ſcil. *eſt* co
Phædræ] Paſiphaës & Minoïs filia, Hyppolytũ priv
cui deſponſata, ſed non tradita à Theſeo fuerat, i
pellavit de ſtupro. At cum ille renueret, nè patri
rius ſit, detulit apud patrem, quaſi ille interpellâſſ
ſam; unde credulus pater, à Neptuno ſive à patre
impetrat, ut à Phocis marinis belluis equi Hippol
furorem verſi, ipſum diſſolverent: unde Hippolyt
Hippolytus. Ἵππος, quod eſt equus & equa, & λύω, i.e. diſſolvo
præſagio quodam videtur; nam ab Hippolyte ma
Rebecca. nomen priùs habere potuit. *Decepit Judæa Rebec*
rum] ſcilicet, Iſaacum cujus oculi caligaverant. *S*
que progeniem] id eſt, filium chariorem Jacob. *Velam*
cino tergo] id eſt, pellibus hircorum aut caprorum
loſus perciperetur, ut erat Eſau. *Conjux*] ſcilicet, Dei
ra. *Fatale venenum*] id eſt, tunicam ſanguine venen
Deianira, Alcides, Neſſi intinctam dedit. *Alcidæ*] id eſt, Herculi Alci

poti putativo: Nã Amphitryonides dicitur cùm Jovis sit filius. *Hippodamia*] Oenomai Helidis & Pisæ regis filia, patrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupsit. Erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando illa nuberet; nupsit autem superata in curruli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quasi equorum domitrix. *Lavinia*] filia Latini, Turno desponsata a matre Amata, et Æneæ per oracula & patris assensum. Trojanis multis exitii causa fuit. *Bryseis*] quæ Achilli forte obvenerat; cùm abducta Chryseïde, quæ Agamemnoni obvenerat, hanc Agamemnon vi abstulisset, effecit ut Achilles iratus armis abstineret, & multos Græcorum interimi sineret, donec Patrocli amici necem ulcisci vellet. *Atrides*] id est, Atrei filius saltem putativus, Agamemnon. *Fulminat*] i. e. irâ & amore æstuat. *Factus demens Chryseide*] id est, per amorem Chryseïdis, filiæ Chrysæ sacerdotis Apollinis, qui cùm infulatus in exercitum Græcorum filiam expetitam veniisset, nec obtinuisset, sævâ pestilentiâ ab Apolline impetratâ, tandem eam abduxit. *Sentit ergò iras Apollinis*] i. peste quâ totus exercitus mulctabatur. *Felicibus arvis*] paradiso.

Hippodamia

Lavinia.

Bryseis.

Atrides.
Fulminare.
Chryseis.

Credite pastores, per rustica numina juro,
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,
Si vobis ovium cura est, si denique vobis
Grata quies, pax, vitaq; leves prohibete puellas,
Pellanturq; procul vestris ab ovilibus omnes,
Thestylis, & Phyllis, Galatæa, Neæra, Lycoris.
Dicite, Quæ tristem mulier descendit ad Oreum,
Et rediit? potuit, si non malè sana fuisset,
Eurydice revehi per quas descenderat umbras;
Rapta sequi renuit fessam Proserpina matrem.
At pius Æneas rediit, remeavit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Unus equis, alter pugnis bonus atque palæstra;
Et noster Deus, unde salus & vita resurgit.
Hæc sunt, pastores, hæc sunt mysteria nobis
Advertenda; animi fugiunt & scœna viriles,
Fœmineas loca delectant infamia mentes.

Ut semel in scopulos vento contortus, & undâ
Nauta, scit incautis monstrare pericula nautis:
Sic senior longo factus prudentior usu,
Præteritos meminit casus, aperitque futuri
Temporis eventus, vitæque pericula monstrat.
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia cervi,
Si agna lupum, si dama canem: muliebria cur non
Baldimenta fugis, tantum tibi noxia pastor?

Credite pastores] Convertit sermonē ad pastores, quo docēdi gratiâ hæc de feminis dixit. *Per rustica numi* id antiquè, nisi ad Deū & sanctos quibus arva custod sunt, referamus. *Thestylis, &c.*] Harum enim memi Virgil. in Bucol. dicens *Thestylis & rapido fessis messo bus æstu, Allia serpyllúmque herbas contundit olentes* iterum *Jampridē à me illos abducere Thestylis orat.* Ite *Phillida mitte mihi, meus est natalis Iola: & Philida* ante alias: *nā me discedere flevit.* Item, *Malo me Gala petit lasciva puella.* Et *Huc ades ô Galatea, &c.* Item, *Neæram Deum fovet.* Item *Tua cura Lycoris Perque ni alium perque horrida castra secuta est. Dicite*] ingeni excogitatio. *Rapta*] Raptæ leguntur mulieres ab in ris, & ferè redemptæ, sed non rediisse. *Euridice*] Orp conjux, cùm eam *Aristæus* pastor insequeretur, à serp te, qui in herbis delituit, extincta, ab Orpheo cith beneficio redempta ab inferis fuit, eâ lege, ut ea non spiceret; quod tamen fecit: unde reverti coacta est; q quarto Georgicon ad finem graphicè describitur, Boëtio non segniter. *Proserpina*] Ceretis filia, à Plu surrepta, & a Cerere matre inventa, redempta fuiss nihil apud inferos gustâsset: sed granum pomi gust ut non rediret. Vnde Geo. 1. *Nec repetita sequi curat serpina matrem, At pius Æneas rediit*) postquam illuc, ce Sibyllâ, patris videndi gratia descendisset, ut 6. Æn latè dicitur. *Remeavit & Orpheus*] relictâ tamen con ge, *Maximus Alcides*] id est Hercules, ut Phirithoū re meret. Virgil *Quid Thesea magnum? Quid memor Alciden? & duo fratres, Unus equis*] scilicet Castor: men Virg. ponens nomen pro nomine, dixit, *Domi*

Eurydice.

Proserpina.

Alcides.

Polli

Pollucis habenis. Alter pugnis] scilicet, Pollux. Fratres geminî in cœlũ translati, ubi Geminos constituunt: signum tam latum, ut dum alterũ occidat, alterũ oriri incipiat; unde fabulæ locus est, ut alter mortalis quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis, ab Jove satus dicatur ed mutuâ charitate ità devincti, ut immortalitatẽ communicarent, ut alter moriente, alter reviviscat. Vnde sexo Æneidos: *Si fratrẽ Pollux alterna morte redemit, Itq; reditq; viã toties.* Melius autem legitur *alter*, quam *alius*: quia *alter* de duobus, *alius* de pluribus dicitur. *Et noster Deus*) Dominus noster Jesus Christus, qui descendit d inferna, & tertiodie resurrexit à mortuis: *Advertẽda*) onsideranda. *Animi viriles fugiunt obscœna*] naturaliter quidem usq; adeo, ut qui non fugiunt, effœminati dicantur aut muliebres. Vnde est illud Ennii apud Ciceronem n 1. de officiis: *Vos etenim juvenes animos geritis muliebres, Illaq; virgo viri. Fœmineas loca delectant infamia mentes*] id quidem de turpibus verum est. *Senior*] Vult bi in are experto fidem adhiberi; sicut nautis veteranis e periculis marinis creditur. *Fulicæ*] aves sunt marinæ. Docet autem belluas prudentiores esse in fugiendis nocivis, ac insidiosis, quam nos sumus. *Alter.* *Alius.* *Fulica.*

Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ:
Cum flet, & appellat te blandius, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus;
Non animis, non vertuti, non viribus ullis
Fidito, non clypeo, cujus munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impunè Medusæ
Monstra peremerunt multi domuêre gigantes,
Evertêre vrbes, legem imposuêre marinis
Fluctibus impetui fluviorum, & montibus asperis.
Sacra coronârunt multos certamina: sed qui
Cuncta subegerunt, sunt à muliere subacti.
Rex qui pastor erat, fundâ spolioq; leonis
Inclytus & natus qui templa Sionia fecit
Primus & excellens invicto robore Sampson,
Fœminæum subiêre jugum: minus officit ignis,
Saxa minùs, rhomphea minùs, minùs hasta, minùs mors:
Nec formæ contenta suæ splendore, decorum

unde addit, *Mobilis, inconstans*] Æn. 4. —— *varium*
mutabile semper Fœmina, Imperiosa] .i affectatrix
Imperiosus. *Indignabundus.* *Cruentus.* *Improbus.* *Avarus.*
peril. *Indignabunda*] fastidiens frequenter. *Cruenta*]
oris & sanguinis appetens, & maximè, ut Juv. docet,
dictæ. *Improba*] .i. improbanda. *Avara*] quia rapax,
tamen inutiliter expendit. Juv. *Prodiga non sentit p*
unte fœmina censum: Ac velut exhausta redivivus p
let arca Nummus, & è pleno semper tollatur acervo,
unquam reputat quanti sibi gaudia constent. Papax]
ut expendat. *Querula*] quia, ut dicit Juven. *Aut odit*
Maga. *eros, aut ficta pellice plorat. Maga*] i. sortilega, mag
arti intendens, ut Iuv. docet: *Hic magicos affert cant*
Lena. *hic Thessala vendit Philtra, quibus valeant mentē ve*
re mariti. Lena] etiam filiarū venditrix. Iuven. *Stili*
expectas ut tradat mater honestos. Aut alios mores
quos habet; utile porrò Filiolam turpi vetulæ produ
Ganea. *turpem. Superstitiosa*] quod idem Iuven. sexto docet,
cætera ferè quæ hic habentur. *Ganeæ*] sic & alii Ch
stiani poëtæ, sed ganeo primum producit. Satyr. *Oc*
Salax. *tas ganeo pultes. Palatum docta*] i. delicata. *Salax*]
luxuriosa. *Tragicâ voce*] .i. quali utuntur tragici
infortunia regum lamentantur. *Litigiosa*] quia
ferè causa est, in qua non fœmina litem moverit. N
i. nihil pendet fœdera. *Ludit*] i. illudit. *Defert*] i. c
diffamat, & crimen occultum pandit. *Sale amaro*] i.
lidâ reprehensione. *Seminat*] i. dispergit in vulgus.
gas.] i. res frivolas. *Ex humili tumulo producit Olymp*
i. nil sibi non promittit posse efficere. *Ora omnes*] Or
Accommodat, inquam, ora imitantia facili motu. *Om*
casus] i. eventa omnia, hoc est, scit se accommodare
bus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flentib
imò interdum utrumque simul.

Non potes insidias evadere, non potes astum
Vincere: tantæ artes, solertia tanta nocendi.
Et quanqam videas oculis præsentibus, audet
Excusare nefas, potis est eludere sensus.
Sedulitate animi, nihil est, quod credere possis,
Et nihil est quod non, si vult, te credere cogat.

His facient exempla fidem. Quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri.
Sæviit in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris Ægeas oneravit navibus undas.
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti.
Concubitu nati lo[illegible]eva Semiramis ardet.
Causa necis vati conjux fuit Amphiarao.
Occidêre viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuere poetam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaeæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.
Decipit Judæa virum Rebecca, suamque
Progeniem velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcida conjux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem. Lavinia Troas
Implicat ancipiti bello. Bryseis Achillem
Depulit è castris demens Chryseide factus
Fulminat Atridas & sentit Apollinis iras.
Eva genus nostrum felicibus expulit arvis.

potes] Eandem rem prosequitur. *Æstum*] id est, æstu- *Æstus.*
m. *Nihil est quod credere possis*] quia *Et quanquam*
eas oculis, &c. Iuven—*nihil est audacius illis de-*
nsis, iram atque animos à crimine sumunt.—*Quæ*
mina non sunt Fœminea tentata manu?] Quasi di-
nulla non sunt, & ità omnia sunt. *Tarpeia*] virgo
e, ut armillas, quas in brachiis hostium vidit, haberet,
didit illis arcem Capitolinam: unde armis brachio-
obruta interiit. Dicitur autem hîc *brachi*] pro *bra-*
is quia aliter versus non staret. *Sæviit in natos*] Virg.
vus amor docuit natorum sanguine matrem Commă-
lare manus: nam Medea à Iasone spreta, omnes com- *Tyndaris.*
nes liberos præter Thessalum trucidavit. *Tyndaris*] id
, Helena Tyndari) ut putabatur) filia, a Paride rapta,
ipsum sequuta, mille carinis à Græcis repetita est.
lla] Nisi Magarensium regis filia, abscisso purpureo *Scylla.*
illo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem

per

Biblis. pertulit. *Biblis*] Ovid. Met. 9. docet, exardet amore ni fratris: à quo spreta, in fontē sui nominis cō-

Myrrha. *Subicit se Myrrha parenti*] sc. Cinyræde quo li. quæ etiam in Myrrhā arborē illīc conversa dicit autē in verbo *subicit*. Syncope. Nam si (ut debet) scriberetur, esset positio brevis. Fecerunt tamen

Semiramis. quoque: *Semiramis*] regina Babiloniæ, & regni orū moderatrix, exarsit amore N. filii, quem dum laverat, ut Iust. docet lib. 1. *Causa necis viri conjux* i.e. Eriphile. De qua in Thebaïde Statii multa leg-

Belides. *Belides*] Beli neptes, filiæ Danai fratris Ægypti regi quinquaginta nupserunt totidem patruelibus, id est trui Ægypti filiis, coactæ ab eo: sed à patre, qui sb culo habuit sibi cavendum à tali genero, persuasa, mâ nocte omnes maritos suos interfecerunt præ- permneſtram, quæ Lynceo pepercit, à quo Danai-

Cicones. truncatus. *Cicones*] Mulieres Thraciæ, ut auctor est V-

Pasiphae. fine Georg. *Pasiphae*] uxor Minois regis Creten amore tauri incensa, se in ligneam vaccam à Dædal fictam includi fecit; sic cum tauro concumbens, & cum Minoë, Minotaurum genuit. Ordo est: *pernl luxuria Pasiphaes*] i.e. ipsius Pasiphaës, scil. est co-

Phædra] Pasiphaës & Minois filia, Hyppolytū priv- cui desponsata, sed non tradita à Theseo fuerat, i- pellavit de stupro. At cum ille renueret, nè patri rius sit, detulit apud patrem, quasi ille interpellâs- sam; unde credulus pater, à Neptuno sive à patre A- impetrat, ut à Phocis marinis belluis equi Hippoly-

Hippolytus. furotem verti, ipsum dissolverent: unde Hippolyt- *Ἵππος*, quod est equus & equa, & *λύω*, i.e. dissolvo- præsagio quodam videtur; nam ab Hippolyte nu-

Rebecca. nomen prius habere potuit. *Decepit Judæa Rebec- rum*] scilicet, Isaacum cujus oculi caligaverant. *Se- que progeniem*] id est, filium chariorem Jacob. *Velan- cino tergo*] id est, pellibus hircorum aut caprorum lo- sus perciperetur, ut erat Esau. *Conjux*] scilicet, De-

Deianira, Alcides, ra. *Fatale venenum*] id est, tunicam sanguine ven- Nessi intinctam dedit. *Alcida*] id est, Herculi Alce-

oti putatiuo: Nã Amphitryonides dicitur cùm Jovis sit
filius. *Hippodamia*] Oenomai Helidis & Pisæ regis filia, *Hippodamia*
patrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupsit.
erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando illa
uberet; nupsit autem superata in curruli certamine,
dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia,
quasi equorum domitrix. *Lavinia*] filia Latini, Turno *Lavinia.*
desponsata a matre Amata, et Æneæ per oracula & pa-
tris assensum; Trojanis multis exitii causa fuit. *Bryseis*] *Bryseis.*
quæ Achilli forte obvenerat, cùm abducta à Chryseide,
quæ Agamemnoni obvenerat, hanc Agamemnon vi ab-
stulisset, effecit ut Achilles iratus armis abstineret, & mul-
tos Græcorum interimi sineret, donec Patroclus amici ne-
cem ulcisci vellet. *Atrides*] id est, Atrei filius saltem pu- *Atrides.*
tatus, Agamemnon. *Fulminat*] i. e. irâ & amore æstuat. *Fulminare.*
Qui demens Chryseide] id est, per amorem Chryseï- *Chryseis.*
filiæ Chrysæ sacerdotis Apollinis, qui cùm infulatus
exercituum Græcorum filiam experitam venisset, nec
obtinuisset, sævâ pestilentiâ ab Apolline impetratâ, tan-
dem eam abduxit. *Sentit ergo iras Apollinis*] i. pestẽ qua
tus exercitus mulctabatur. *Felicibus arvis*] paradiso.

Credite pastores, per rustica numina juro,
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,
Si vobis ovium cura est, si denique vobis
Grata quies, pax, vitæ leves prohibere puellas,
Pellanturq; procul vestris ab ovilibus omnes,
Thestylis, & Phyllis, Galatæa, Neæra, Lycoris.
Dicite, Quæ tristem mulier descendit ad Orcum,
Et rediit? potuit, si non malè sana fuisset,
Eurydice revehi per quas descenderat umbras;
Rapta sequi renuit fessam Proserpina matrem.
At pius Æneas rediit, remeavit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Unus equis, alter pugnis bonus atque palæstræ;
Et noster Deus, unde salus & vita resurgit.
Hæc sunt, pastores, hæc sunt mysteria nobis
Adverrenda: animi fugiunt & scæna viriles,
Fœmineas loca delectant infamia mentes.

Ut semel in scopulos vento contortus, & undâ
Nauta, scit incautis monstrare pericula nautis:
Sic senior longo factus prudentior usu,
Præteritos meminit casus, aperitque futuri
Temporis eventus, vitæque pericula monstrat.
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia cervi,
Si agna lupum, si dama canem: muliebria cur non
Baldimenta fugis, tantum tibi noxia pastor?

Credite pastores] Convertit sermonē ad pastores, quo docēdi gratiâ hæc de feminis dixit. *Per rustica numi* id antiquè, nisi ad Deū & sanctos quibus arva custo sunt, referamus. *Thestylis, &c.*] Harum enim memi Virgil. in Bucol. dicens *Thestylis & rapido fessis mess bus æstu, Allia serpyllumque herbas contundit olentes* iterum *Jampridē à me illos abducere Thestylis orat.* Ite *Phillida mitte mihi, meus est natalis Iola: & Philida ante alias: nā me discedere flevit.* Item, *Malo me Gala petit lasciva puella.* Et *Huc ades ô Galatea, &c.* Item *Neæram Deum fovet.* Item *Tua cura Lycoris Perque ni alium perque horrida castra secuta est. Dicite*] ingen excogitatio. *Rapta*] Raptæ leguntur mulieres ab i

Eurydice. ris, & serè redemptæ, sed non rediisse. *Euridice*] Or conjux, cùm eam Aristæus pastor insequeretur, à ser te, qui in herbis delituit, extincta, ab Orpheo cit beneficio redempta ab inferis fuit, eâ lege, ut ea non spiceret; quod tamen fecit: unde reverti coacta est; quarto Georgicon ad finem graphicè describitur,

Proserpina. Boëtio non segniter. *Proserpina*] Ceretis filia, à P lu surrepta, & a Cerere matre inventa, redempta fuis nihil apud inferos gustâsset: sed granum pomi gust ut non rediret. Vnde Geo. 1. *Nec repetita sequi curat serpina matrem, At pius Æneas rediit*) postquam illuc ce Sibyllâ, patris videndi gratia descendisset, ut 6. Æ latè dicitur. *Remeavit & Orpheus*] relictâ tamen co

Alcides. ge, *Maximus Alcides*] id est Hercules, ut Phirithoū meret. Virgil *Quid Thesea magnum? Quid mem Alciden? & duo fratres, Unus equis*] scilicet Castor men Virg. ponens nomen pro nomine, dixit, *Do*

Pol

Pollucis habenis. Alter pugnis] scilicet, Pollux. Fratres Gemini in cœlũ translati, ubi Geminos constituunt: signum tam latum, ut dum alterũ occidat, alterũ oriri incipiat; unde fabulæ locus est, ut alter mortalis quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis, ab Jove satus dicatur sed mutuâ charitate ità devincti, ut immortalitatẽ communicarent, ut altero moriente, alter reviviscat. Vnde sexto Æneidos: *Si fratrẽ Pollux alterna morte redemit, Itq; reditq; viã toties.* Melius autem legitur *alter*, quam *alius*: quia *alter* de duobus, *alius* de pluribus dicitur. *Et noster Deus*) Dominus noster Jesus Christus, qui descendit inferna, & tertiodie resurrexit à mortuis: *Advertẽda*) considerandа. *Animi viriles fugiunt obscœna*] naturaliter quidem usq; adeo, ut qui non fugiunt, effœminati dicantur aut muliebres. Vnde est illud Ennii apud Ciceronem 1. de officiis: *Vos etenim juvenes animos geritis muliebres, Illaq; virgo viri. Fœmineas loca delectant infamia gentes*] id quidem de turpibus verum est. *Senior*] Vult in ea re experto fidem adhiberi; sicut nautis veteranis periculis marinis creditur. *Fulicæ*] aves sunt mari. Docet autem belluas prudentiores esse in fugiendis nocivis, ac insidiosis, quam nos sumus.

Alter. Alius.

Fulica.

Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ:
Cum flet, & appellat te blandius, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus;
Non animis, non vertuti, non viribus ullis
Fidito, non clypeo, cujus munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impunè Medusæ
Monstra peremerunt multi domuêre gigantes,
Evertêre vrbes, legem imposuêre marinis
Fluctibus impetui fluviorum, & montibus aspris.
Sacra coronârunt multos certamina: sed qui
Cuncta subegerunt, sunt à muliere subacti.
Rex qui pastor erat, fundâ spolioq; leonis
Inclytus & natus qui templa Sionia fecit
Primus & excellens invicto robore Sampson,
Fœminæum subiêre jugum: minus officit ignis,
Saxa minùs, rhomphea minùs, minùs hasta, minùs mors:
Nec formæ contenta suæ splendore, decorum

Auget mille modis mulier: frontem ligat auro,
Purpurat arte genus, & collocat arte capillos:
Arte regit gressus, & lumina temperat arte.
Currit, ut in latebras ludens perducat amantem:
Vult dare, sed cupiens simplex & honesta videri,
Denegat, & pugnat; sed vult super omnia vinci:
Fœmina Cæciaco (res mira) simillima vento est,
Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Crocodilus. *Est in eis pietas (rocodili]* Crocodilus, est animal terre-
stre, & aquatile: crescit ex minimo ad decem & septem
amplius cubitos: quibusdam Ægyptiorum Crocodili
crolancti sunt: quibusdã non sunt, sed veluti hostes ex-
gitantur. Unde Juven. *(rocodilon adorat Pars Hæc.*
autẽ bellua hæc, quæ ova parit instar anserinorum, con-
tra fugaces terribilis, contra insequentes autẽ fugax:
betes oculos habet in aqua, extra aquã acerrimi visus
conspecto homine emittit lacrymas, mox appropinqu-
tem devorat: unde factum est proverbiũ, *Lacrymæ Cro-*
codili, de his qui sub specie pietatis homines fallu-
Hyæna. Graphicè ergo dicit, *Est in eis pietas (rocodili. Hyæ-*
autẽ animal est in Africa præcipuè nascens; vtram
naturam esse nonnulli existimat, & alternis annis
rem, alternis fœminã fieri. Hoc Aristoteles negat. C
lum ei & juba cõtinuatæ spinæ porrigitur; flectiq; nisi
cum actu totius corporis non potest. Humanum sermo
inter pastorũ stabula assimulare dicitur, nomenq; a
jus discere, quem foras evocatum dilaceretũ vomitio
etiã hominis imitari ad solicitandos canes, quos inv
Solet præterea id animal sepulchra eruere, ut corpora
quirat: Hæc Sipontinus ob quæ rectè dicitur, *astutia*
ænæ. Fidito] i. e. confidito, *Non clypeo]* scil. crystallin
Fidito. sius Palladis, cujus numine protectus Perseus Med
interemit; è cujus sanguine natus fingitur Pugasus
Medusa. alat9. Erat autẽ Medusa una trium Gorgonum quæ u
habuisse oculum, quo vicissim uterentur, dicuntur
est, unionem seu margaritã: erat autem pulcherrima
de se inspicientes, in stuporẽ traxit, & ita in saxa ve
dicta est. Hanc enim visam Neptunus ardens a

in templum usque Palladis insequutus, illic oppressit; undeirata dea, ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutavit, deditq; ut omnes eâ inspicientes, in lapides verterentur; Perseus autẽ dicitur Danaës Acrisii regis Argivorum filiæ, ab Iove oppressæ, filius. *Monstra perenerunt multi*] ut Hercules, Theseus, Perseus. *Domuêre gigantes*] ut in dii bello giganteo, & Hercules Antæum in Lybya, & Geryonẽ in Hispania, Cacũ in Italia, & alios alibi. *Everêre vrbes*] ut Scipio Carthaginẽ in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Trojam, & alii alias. *Legem imposuêre marinis Fluctibus*] ut Cæsar, & Augustus, Lucrino lacui: Xerxes, qui pontem super mare extruxit, & cùm dirutum videret, flagellis cædi jussit. *Et montibus aspris*] ut idem Xerxes, qui Athon montẽ æquavit solo, & pro parte navigabilem fecit. Iuv. *Scissicatus Athos.* Dicitur autem *aspris*, per Syncopen, pro *asperis*. *Sed qui cuncta subegerunt*] Iuv. Sat. 6. *Nunc patimur longæ pacis mala: sævior armis Luxuria incubuit, victumq; ulciscitur orbem. Rex qui pastor erat*] David quia] quâ Goliah stravit. *Spolioq; leonis*] quẽ se adhuc pastorum interemisse dicit. *Et natus*] .i. filius ejus Salomon. *Qui templa Sionia*] id est, Hierosolymitana: Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in libris Regum, & de Samsone lib. Iud. dicitur. *Rhomphæa*] framea, quâ Angelus à Paradiso terruit Adam & Evam. Plebeii acerriviales sunt versiculi: *Adam, Samsonem, Lotb, Davidem, Solomonem, Fœmina decepit: Quis modò tuus erit? Frontem ligat auro*] quod crinale vocant: aut periculo aureo, seu aurato. *Purpurat*] .i. purpureas facit, hoc est, rubicundas. *Arte*] scilicet fucatoriâ. *Lumine*] .i. oculos. *Currit ut in latebras ludens, perducat amantem*] unde poëta *Malo me Galatea petit lasciva puella: Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.* Aut ad eam respicit de qua Prov. 7. mirum in modum graphicè loquitur Salomõ: omisso verbo, quia in manibus sunt. *Vult dare*] scil. stuprum, & copiam sui. *Sed vult super omnia vinci*] ut vim sibi illatam dicat. *Sæciaco vento*] Cæcias enim vehit ad se nubes, quas alii venti propellunt.

Quisquis es, (expertus moneo) tentare recusa
Dum licet, hæc fragilis quot habet fastidia sexus,
Immundum natura animal, sed quæritur arte
Munditiesʒ id luce opus est, ea somnia nocte,
Deglabrat, atq; lavat, pingit, striat, ungit & ornat
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum.
Consilio speculi gerit omnia, labra movere
Discit & inspecto vultum componere vitro.
Discit blandiri, discit ridere, jocari.
Incedens, humeros, discit vibrare, natesque.
Quid sibi vult nudum pectus? quid aperta superne
Rimula quæ bifidam deducit in ubera vallem?
Nempe nihil nisi quò virus penetrabile sensum
Plus premat & Stigia rapiant præcordia flamma.
Hijuvenum scopuli, Syrtes, Scyllæ atque Charybdes
Hæ immundæ Phinei volucres, quæ ventre soluto,
Proluvia fœdâ, thalamos, cœnacula, mensas,
Compita, templa, vias, agros, mare, flumina, montes
Incestare solent: hæ sunt Phorcynides ore
Monstrifico extremis Libyæ quæ in finibus olim
Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es (expertus moneo) Parenthesis est. *Tentare* id est attentare & periculum facere. *Recusa*] Ovid. *licet indigno subtrahe colla jugo.* Et iterum; *Primo obsta: sero medicina paratur, Dum mala per longas valuêre moras.* *Fastidia*] id est superbos contemptus. *Immundũ naturâ animal*] si animo vituperandi hoc ret ineptiret. Nam si naturâ immundæ & cura ar mundæ sunt, in hoc venient laudandæ, quod arte n corrigunt: verùm animo dehortãdi ab earũ illecebr lucata venustate, id dicit. *Id luce opus est*] id est, nihil ud faciunt noctes & dies, sive noctu & interdiu. *D brat*) id est, lævem & glabrã facit cutem rugis & pil moris. *Striat*) in tricas colligit capillos. *Tota*) scilice aut existens dolus. *Tota histrio*) Ludicra, & scurrilis *venenũ*] quia utitque videndo fœmina, & tactu Vnde quidam, *Est tactu viscus mulier, visu basil* *Humeros discit vibrare*) id nimiùm petulantes fa

Fastidia.

quæ humeros agitant ſicut in amplexu: nam honeſtæ matres ſtudent eſſe demiſſis humeris. *Nateſque*] id eſt, clunes: Satyric. *Tremulo deſcendunt clune puellæ. Rimula*) id eſt, fiſſura veſtium in ſinu inter mamillas. *Quæ biſidam*] i. in binas patres diviſam. *Virus*] .i. venenum quo vita inficit, *Flamma Stygia*) i.. infernales: potiùs dixiſſem Phlegethontea. *Præcordia*) ſunt tenues membranæ circa cor, quæ dicuntur affectionum, ſive paſſionum ſedes. *Hi juvenum ſcopuli Syrtes*] .i. brevia vada arenoſa, in quæ qui inciderit, difficulter evadit. Allegoricè ergò ſumma pericula intelligit, ſicut ſunt Scylla & Charybdis, in mari Siculo. *Immundæ Phinei volucres*] .i. Harpyæ, de quibus Æneid. 3. *Excipiunt Strophades, Graio ſtat nomine dicta Inſula Ionio in magno quas dira Celæno, Harpyaq; colunt aliæ, Phineia poſtquam Clauſa domus, menſaſq; meum liquêre priores. Triſtius haud illis monſtrum, nec ſævior ulla peſtis, & ira Deum Stygiis ſeſe extulit undis. Virginea volucrum vultus, fœdiſſima ventris Proluvies, uncæque manus, & pallida ſemper Ora fame.* Phineus autem ex Arcadiæ liberis novercam ſubinduxit, (ὅ ἐστι ut illi complaceret, excæcavit: ob quam rem irati dii, ei oculos ſtulerunt, & immiſerunt Harpyas, quæ illi cibum briperent: quod & diu fecerunt. Sed quia Argo-nautas hoſpitio ſuſceperat, miſerunt ad eum Zetem, & Calaim, Borex regis ac venti Thraciæ, ac Orithyæ ab eo raptæ filios, juvenes allatos, qui eas ad Strophadas uſque pepulerũt. *Cœnacula*] altiora domo, aut pro locis in quibus cœnatur. *Inceſtare*] .i. polluere, & non caſtum reddere Æneid 6. *Et totam inceſtat funere claſſem. Hæ ſunt Phorcynides*] .i. Gorgones. Ovid. *Finibus extremis Libyes, ubi fervida tellus. Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem Squallebant latè Phorcynidos arva Meduſæ.*

Carmina doctiloqui curſim recitavimus Umbri,
Quæ ſi viſa tibi nimium prolixa, memento,
Ipſius id rei vitium, non carminis eſſe.
Non longum eſt carmen: mulierum amentia longa eſt.
O memorande ſenex, quo ſe vetus Umbria tantum
Jactat, & ipſe tua Tyberis conterminus urbi:

Bifida. *Virus.* *Præcordia.* *Harpyæ.* *Cœnacula.* *Inceſtare.*

Martia non abs re tantum te Roma vocabat,
Ipsa tuas artes, & non trivialia nôrat
Carmina; te vitâ functum flevere Latinæ
Naiades & Graiæ. Tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea vivat Olympo.

Carmina doctiloqui] Hunc, ut dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemvis ea tempestate doctum. *Ipsius id rei*) contra artem produxit syllabam. Nã quintæ declinationis nomina non producunt e ante *i*, nisi præcedat *i*: & rei, spei, fidei, plebei, penultimam corripiunt. Possum versum amendare sic: *Ipsius esse rei vitium, non carmen illud. Non longum est carmen*] Unde Martial. *Non longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma* aut bellicosa olim, aut Martem autorem habens. Livius in præfatione, *Si cui populo licere oportet, consecrare origines suas, & ad Deos referre autores: ea gloria est P. R. ut cùm suum, conditorisque sui parentem Martem potissimum ferat, tam hoc gentes humanæ patientur æquo animo, quàm imperium patiuntur. Et trivialia*] Non vulgaria, Virg. *Non tu in triviis indocta solebas Stridenti miserum stipulâ disperdere carmen.*

Naiades. *vitâ functum*] id est, defunctum. *Latinæ Naiades*] id est, fluviorum & fontium Italicorum nymphæ, propter sermonem Latinum. *Et Graiæ*] id est, Græcæ, propter Græcum. *Tua molliter ossa quiescant*] unde prius de sepulchro levi loquuti sumus, differuimus: hoc autem pertinet superstitionem, nam verius Virg. dicit, *Facilis jactura sepulchri*. Et Sen. *Quid refert, mine an in sublimi putrescã? Mens aurea*] id est, pulcherrima. *Vivat Olympo*] i. cœlo: hoc catholico viro dignum est. Olympus autem Macedoniæ mons altissimus, cœlo à Græcis potissimùm poni solet.

Graiæ.

Olympus.

De Consuetudine divitum erga Poetas, inscripta CANDIDVS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Otia Sylvanus miratur inertia vatis,
Candidus abjectos quæritur nunc esse poetas.

Sylvanus & Candidus.

Candide, nobiscum pecudes aliquando solebas
Pascere, & hic gelidis calamos inflare sub umbris,
Et miscere sales simul & certare palæstrâ.
Nunc autem quasi pastores & rura perosus,
Pascua sopito fugis, & trahis otia, cantu.
Vos, quibus est res ampla domi, quibus ubera vaccæ
Plena ferunt, quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte nivent, & pingua prandia fumant,
Carmina laudatis, si quid concinnius exit,
Plauditis, ac læti placidas extenditis aures;
Pro numeris vanas laudes, & inania verba
Reditis: interea pastor sitit, esurit, alget.
Nonne potes curare greges, & dicere versus,
Cum vacat, & positis vitam traducere curis?
Omnẽ operam gregibus pastorẽ impendere oportet,
Ire, redire, lupos arcere, mapalia sæpe
Cingere, mercari paleas & pabula, victum
Quærere: nil superest otij, laudabile carmen
Omnem operam, totumque caput, Sylvane, requirit.
Grande utrunq; opus est & nostris viribus impar.
Cum cecini, sitio: sitienti pocula nemo
Porrigit, irridet alii: Tibi penula (dicunt)
Candide trita, genu nudum, riget hispida barba:
Jam sylvæ implumes, & hyems in montibus albet.
Irascor, doleo, indignor: fert omnia victus,
Lanitium fœtusque mares: non vendimus agnas,
Sed quia lac pascunt, premitur nihil: ubera siccant.

Candide, nobiscum, &c.) Argumentum hujus eclogæ est accusatio tenacitatis divitũ in poetas: quorum ingratitudine

tudine & avaritiâ, aurea vena in poëtis exting
Per *Candidum* autem mihi verisimile sit, poëtā po
telligi; per *Sylvanum*, quemvis divitem avarum.
cit tamen utrumque pastorem, unde dicit *sub his*
bris] quasi dicat, sub quibus sumus; nec quicqua
tius *Sylvano*, quàm esse in *sylvis*. Est autem ferè
farrago quæ in Juvenal. Satyr. 7. *Et miscere sal*
est, lepôres sermonis. *Sopito*] id est oppresso, &
cto cantu quæ res doluit *Sylvano*. Nam divites
licèt nihil conferāt in poëtas bonos, admirantur
eos, & oblectantur eorum carminibus: unde Juve
dicta Satyra, *Spes nulla ulterior, didicit nam dives*
rus Tantum admirari, tantum laudare disertos
pueri Junonis avem, id est, pavonem admiran
laudant: quia laudato nihil porrigunt, sed, si po
plumas auferunt. *Plena ferunt*] Maro significanti
stenta dixit. *Alba mulctralia*] id est, mulctras, ho
vasa in quæ mulgetur, lacte albicantia. *Cymbia*]
vasa incurva in morē cymbarum facta. *Carmina*
tis] sicut jam Juven. dixit. *Si quid concinnius*]
modulatius: & ut Persius; *Si quid tamen aptius*
Plauditis] id est, applauditis. *Vanas laudes*] quia
commodi afferentes. Nam *probitas laudatur &*
Alget] quia nudus & ita algore conficitur. Iuven.
Tædia tunc subeunt animos, tunc seque suamque
choren odit facunda & nuda senectus. Et post, ne
cantare sub antro Pierio, Thyrsumve potest con
sana paupertas atque æris inops, quo nocte dieq;
eget. Satur est cùm dicit Horatius, Ohe, &c. O
operam, gregibus] Iuven. *Pectora nostra duas*
mittentia curas Magnæ mentis opus, &c. M
id est, casas & tuguria. *Sepe*) sepimento: Est abl
a nominativo *sepes*. *Nil superest oti*) pro otii; enu
autem negotia pastoralia, volens a consimili etiam
intelligi. *Tibi penula*) id est, vestis exterior, attrita
implumes) id est, foliis spoliatæ. *Fert omnia victus*
est, aufert, sicut Maro; *Omnia fert ætas, animum*
Victus autem] id est, necessitas edendi ut viva

Mulctralia.
Cymbia.
Concinnius
Penula.

ctus]id est, cibo quo vivas *Fert*] id est absumit. *anitium*]id est, lanam. *Fœtusque mares*]id est, arie-s & hœdos, ac coleatos reliquos. *Non vendimus ag-s*] quia ad futuram propagationem recipiunt eas. *ac pascunt*]id est fugunt & absumunt, dum pascuntur. *remitur nihil*]id est, non fit caseus mollis. Maro: *Et essi copia lactis. Vbera siccant*] ex Marone est, ut alia ulta

Pœnitet ingenii si quid mihi, pœnitet artis,
Pœnitet & vitæ, postquam mihi nulla secundant
Ex tot syderibus quot sunt in nocte serena.
Hactenus, ut nôsti gratis cantavimus; ætas
Indiga paucorum, merces fuit: altera longè
Conditio senii, quod nunc subit: omnium egenos
Reddit, & extinctis lucri spem viribus aufert.
Mox erit utendum partis, modò quærere tempus.
En! formica brevis, sed provida bestia condit
In brumam nova farra cavis æstate latebris;
Nevè renascantur fruges secat ore sepultas.
Sylv. Scire genethliacos fatalia sydera dicunt:
Hi sub Mercurio vates, & sub Jove reges,
Magnatesque locant: istis dat Juppiter aurum
Atque Magistratus, dat Majæ filius illis
Ingenium, linguam, citharas, & carminis artem.
Hæc tua sors; quid quæris opes? Deus omnia in omnes
Dividit, ut melius nobis videt esse futurum.
Sorte tuâ contentus abi, sine cætera nobis.
Can. Sunt, tibi divitiæ mihi carmina; quid petis ergò
Carmen & invadis partes, Sylvane, alienas?
Sylv. Non tibi surripio carmen, nec Apollinis armæ;
Sed dare dulcisonis aures concentibus opto.
Can. Si gaudere meis igitur concentibus optas.
Nos gaudere tuis opibus, Sylvane, decorum est.
Sylv. Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit
Invidus, atque animo bona fert aliena molesto.
Can. Sic quoque tu nostris absens gaudere camœnis
Sat potes: hæc artis sat sint tibi gaudia nostræ:
Carmina sunt auris convivia, caseus oris.

Si

Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus: omnia non da
Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeatque
Alter ope alterius: quæ res conjungit in unum
Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Pœnitet ingenii] Prosequitur *Candidus* querelas [illegible] *Pœnitet ingenii*], i. habere ingentium ad carmen apt[illegible]

Si quid mihi] scilicet est ingenii. *Nulla secundant*] id [illegible] prospera sunt, ut ventus & flatus secundus, id est, sequ[illegible] & à tergo veniens navigantibus. *Quæ sunt*] id est, [illegible]

Indiga. parent. Nam plura sunt. *Gratis*] id est, sine mercede. *[illegible]atas*] scilicet luvenilis. *Indiga*], i. indigens paucorũ: [illegible] enim subjecta est morbis, nec tanto eget munim[illegible] contra frigora. *Quod*] scil. senium. *Nunc subit*] id [illegible] surrepit, non animaadvertentibus nobis. *Omnia* eg[illegible] *Reddit*] Vnde Iuven. *Lucri spem*] id est, spem luc[illegible] di. *Mox erit utendum partis*] i. acquisitis in Iuv[illegible] *Nunc quærere*] pro quærendi id est, acquirendi. *Te[illegible]* lubaudi. *Est En! formica*] Solomon, Prov. 6. *Vade ad [illegible] micam, ô piger, & considera vias ejus, & disce sapi[illegible] am: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, [illegible] principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in [illegible] quod comedat. Et 30 Formicæ populus infirmus qui [illegible] paratin messe cibum suum.* Horat. primo Sermonum. *[illegible]cut Parvula (nam exemplo est) magni formica labo[illegible] Ore trahit, quodcunque potest atque addit acervo:*

Brume. *struit, haud ignara, ac non incauta futuri. In bruma[illegible]* ad brevissimum diem, ut est in solstitio hyberno. [illegible]

Condere. est. *Condit*] i. absconditÆstate) i. per estatẽ, *cavis [illegible] bris farra nova. Neve*] pro & ne. *Renascantur*), i. ge[illegible] nent. *Secat ore*) i. germen auferendo, dirumpit. *Fu[illegible] sepultas*) id est absconditas in terris. *Genethliaci*, de geneli & nativitate judicãtes, qui inspecto nativ[illegible] horoscopo, futurã vitam pradicunt. *Hi*] scilicet, ge[illegible] liaci, mathematici, *locant sub Mercurio*] id est, hor[illegible] scendi, quâ Mercurius dominatur. *Vates*), i. propher[illegible] poëtas, & omnes prudentes cantos ac ingeniosos. [illegible] *Jove reges magnatesq:*] Vnde secundum Homeru[illegible]

liad. *Honor autem à Jove est. Maiæ filius*] i. Mercurius. *Dat illis*] scil. vatibus sub se natis ingenio, & ita vult os contentos esse debere sua sorte: dicens, *Sorte tua contentus abi. Sine*] id est, de relinque. *Cætera*] id est, divitias & opes. *Nobis*] id est, qui ingenio & carminis arte non habemus. *Quid petis ergò Carmen?*] subtilis objectio. *Non illi surripio carmen*] Callida quoque responsio: *Nec Apollinis arma*] citharam scilicet, cujus est inventor, ac cætera instrumenta musica, quia *In medio recidens complectitur omnia Phœbus*: est enim princeps musicorum. Horat. *Lyræ solers & cantor Apollo.* Unde, secundum Plinium, carmen Herculem oraculis Apollinis debemus. Et Augusto illi ædem consecravit, ad quam carmina Sibyllæ digna ferantur: de qua Persius. *Ad sacra vatum carmen affero nostrum: &* Juven. *Musarum & Apollinis vexatio. & c. Sigaudere*] Rursus acris objectio, & subtilior purgatio, sed subtilissima rursum rejectio. *Carmina non curo: parcis quæ cantica mensis, Et non ad lucrum, sed ad aures convivia, caseus ad nasum, pulmenta ad oris.* Pulchrum & proverbiale. *Quæ res conjungit in unum*] id verè dicit. Nam propter egestatem, & mutua auxilia, sunt inter varias naticones mercia. *Iberos*] id est, Hispanos.

Sydera jungamus: facito mihi Juppiter adsit,
Et tibi Mercurius noster dabit omnia faxo,
Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis alas.
Iv. Vana super vacuis inculcas plurima verbis.
In. Vana inquis; quæ damna tuis inferre videntur
Divitiis: si vis nostras audire camœnas,
Erue sopitam de solicitudine mentem:
Vult hilares animos tranquillaq; pectora carmen.
Torpet ut esuriem patiens & frigora milvus:
Jamdudum squarrosa cutis, sitis occupat ora.
Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum
In loculis: & vis positis me vivere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, rege, pasce, gravi succurre senectæ;
Invenies promptum versu & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena,
Plena penus, pleniq; cadi, plenæque lagenæ,

Hor-

Horrea plena, greges læti, gravis ære crumena.
Tunc juvat hybernos noctu vigilare Decembres
Ante focum & cineri ludos inarare bacillo,
Torrere, & tepidis tostas operire favillis
Castaneas, plenoque sitim restinguere vitro,
Fabellasque inter nentes ridere puellas.
Tityrus (ut fama est) sub Mecœnate vetusto
Rura, boves, & agros, & Martia bella canebat
Altius & magno pulsabat sydera cantu:
Eloquium fortuna dabat, Nos debile vulgus,
Pannosos, macie affectos, farragine pastos,
Aoniæ fugiunt Musæ, contemnit Apollo.

Sydera jungamus] id est, Jovem cum Mercurio; id communica mihi dona Jovis & communicabo tecũ na Mercurii. *Faxo*] id est, faciam, ut *Mercurius noster* est poëtarum pater, & ingenii largitor, *det tibi pile*[illegible] id est, galerũ, qui Mercurio assignatur, quod semper radiis solaribus quasi galero tectus sit. *Virgã*) id est, duceum. Unde Maro Æneid. 4. *Tum virgam capit, animas ille evocat Orco Pallentes, alias sub tristia* [illegible] *tara mittit: Dat somnos, adimitque, & lumina* [illegible] *resignat, Illâ fretus agit ventos, & turbida tranat* [illegible] *bila.* Id autem ex ultimo Iliad. sumptũ videtur, qui [illegible] sic versus est: *Tum virgam capit hac oculos Deus ex*[illegible] *ipse, Hac dulces suadet somnos, & lumina claudit.* [illegible] l. 1. Sat. dicit. *caduceum* duobus draconibus orn[illegible] fuisse, mare & fœminâ in nodũ obligatis invicem [illegible] mediâ voluminis sui: unde Mart. l. 7. *Cyllenes cœli*[illegible] *cus, facunde Minister, Aurea cui torto virga dracon*[illegible] *ret. Citharas*] quia tetrachordum invenit, id est, [illegible] quatuor chordarum; cum Apollo septemchordarũ [illegible] nisset. Vnde Hor. l. 1. Car. *curvæq; lyræ parentem.* [illegible] *Herculis*] id est, inextricabilem, qualẽ Hercules [illegible] nit, qui nec principiũ, nec exitum habere videatur [illegible] tamen dissolverat, dives erat, Hunc in caduceo ja[illegible] draconibus consertum diximus. Alii *Herculanum* [illegible] dicunt non ab Hercule inventum, sed à Mercurio [illegible] ab Hercule dissolutum: non quidem arte, sed vi; qu[illegible]

Faxo.
Pileolus.
Cithara.
Nodus Herculis.

Alexan[illegible]

lerandrum magnum feciſſe dicunt. Vterque tamen, Mercurius mercium ac mercatorum deus, & Hercu- ,divitias quibus fauent conferre dicuntur. Vnde Ho- .*Dives amico Hercule.* Et Perſius: *O ſi ſub raſtro crepet enti mihi ſeria dextro Hercule!* Antiquitas enim (ut ibit Diodorus) fabulata eſt Herculem dixiſſe, poſt- am ad deos tranſlatus erat, qui ſibi decimam bonorũ arent, vitam felicem ducturos: quod Lucullus diui ſi- s, & alii Romanorum plurimi fecerunt, vſque adeò ex decimis illi templum egregium trans Tyberim æ- cârint. Per nodum ergò intelligam difficultatem ac- rendarum diuitiarum quas uterque confert: Mercu- s quidem, vafrâ mente & ingenio cauto; Hercules quâ aures mala abſtulit. *Alus*) quibus à diis ornatus titur; ut *Æn. 4. Hic primum paribus nitens Cyllenius conſtitit. &c. vult hilares animos*) Vnde Ovid *Car- a proueniunt animo dedulla ſereno. Squarroſa cutis*] mos dicũtur quorum cutis exurgit ob aſſiduam il- em. Lucil. *Verorum ac rapidum ſquarroſa incondita , promptum verſu*] id eſt, ad verſum. Videri poteſt vus antiquus. *Plena domus*] ſcilicet diuitiarum. *n abigit*, quod tamen multis contrà euenit: Nam ut luuen. *Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia- ſcit. Horrea plena*] Legam melius hordea plena. *Gre- lati*) id eſt pingues, qui lætitiam afferunt dominis; bene curati, & ita reuera læti, *Gravis ære crumena*] t, marſupium, ut quidam dicunt. *Ære*) pecuniâ, quia primum fuit. Vnde *erarium*, quê fiſcum nunc ap- ant. *Ludos inærare*) id ſecuri faciunt ruſtici, diuinare tes quem ſulcum tetigerint. *Bacillo*] parvo baculo citur in nominativo bacillum. *Tityrus*] id eſt, Vir- . *Farragine*] pulmentario ex farre facto. *Aonia* in Phocidis montibus, quos Aones olim habitave- frequentes ſunt.

Lucullus.

Squarroſus.

Crumena.

Ærarium.

Bacillum.

Farrago. Aonia.

Si ſperata mihi dederit fortuna quod opto,
ndide preſenti te ſollicitudine ſolvam.
Vtinam, Syluane, foret tibi tanta voluntas,
Quanta eſt hac etiam tibi tempeſtate facultas!

Non

Non ego divitias Cosmi, non Serica posco
Pallia, non Tyrias chlamydas, non prandia regum
Non patinam Æsopi fameo, clypeúmve Minervæ
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut, si mens non fallitur, ænea barba.
Hæc me jampridem memini didicisse sub Umbro.
Postulo vestitum, peto victum sub lare parvo,
Certior istud opis toti non defore vitæ;
Sint mihi Pythagoræ mensa, Codrique supellex.
Sæpe alios, qui spem dederint, invenimus ore
Magnificos, sed re modicos: tibi fidimus uni.
Tu mihi si fueris mendax, preciditur omnis
Spes, ut solstitio fiam Philomela reverso
Mutus & elinguis; suspendere postibus arma
Tempus erit, clausoque abigi spectacula circo.

Si sperata &c.] Graphicè ostendit quod Ovidius dicit, quia *Pollicitis dives quilibet esse potest. Non ego divitias Cosmi*] Alii Cosmæ legunt illius Florentini [illegible]simi. Sed & Cosmi multi fuerunt divites; congruum est divitibus nomen. Nã Κόσμος dicitur ornamentum & mundus: κοσμίω idẽ est quod orno. Unde & Latini mundũ pro ornamento accipiunt, dicentes *mundũ muliebrem*, quæcunque ad mulieris ornatum faciunt.

Seret. *Serica posco pallia*] Seres populi sunt circa Indiam apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quæ frondiũ canitiẽ depectunt aquâ perfusâ, ex quo vestimenta conficiuntur, quæ Serica appellantur, ut [illegible]tor est Plinius. Vnde & Maro, *Velleraq; at foliis depectunt tenuia seres.* Erat autẽ Servius qui Serica à bombyce confici vult, cùm bombyces non apud Seras, sed in Asia, & insula Coo peculiariter proveniant. Qui quidem bombyces vermiculi sunt, telâsq; aranearum modo [illegible]xunt, ad vestem luxúmq; fœminarum, quæ bombyces appellantur. Juv. *Quarum delicias pannus bombyces urit. Non Tyrias Chlamydas*]. i. vestes ex purpura dibapha i. e. bis tincta, ut apud Tyrũ fiebat, & idcirco in [illegible] erant pretio. *Non prandia regum*]. i. prædivitum. [illegible] *In luxum, & prandia regum. Non patinam Æsopi*

Serica.

Bombyces.

Bombycina.
Dibapha.

qualem procuravit Æsopus, non fabulator ille Phrygius sed Romanus histrio, qui filiis ex quæstu histrionico du centies sestertiûm reliquit, quas opes filii absumpserunt Vnde horat. 2. Sermonum: *Filius Æsopi, detractam ex aure Metellæ, Scilicet ut decies solidûm exorberet, aceto Diluit insignem baccam* i. margaritam seu unionē pretio decies sestertiûm, aceto liquefecit & absorpsit. Et itâ filius hîc notaretur quia eitiam Æsopus dici potuit. Literæ enim omnes diffamāt patinam Æsopi, Vnde & Beroaldus: *Jam patina Æsopi cedato jam luxus Apiti, Et Ptolomæorum prodiga luxuries. Clypeumve Minervæ* Ji quanti æstimata est ægis in pectore Minervæ, quæ prudentiam denotat, quâ pectora sapientum muniuntur. *Nil opus est regis laribus* Ji. domibus aut ædibus. *Cui ferrea &c.* Qui dam Pyrrhum intellligerē, qui (ut Servius tradit) cùm à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus à colore pilorum, qui subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone, aut majoribus ejus, qui æneam dicti sunt habere barbam, atque Ænobarbi vocati, De qua re sic dicit Sipontinus: *Ænobarbus, hoc est, rutilâ & quasi æneam barbam habens, fuit cognomen Domitiorum, ex qua familia Nero fuit. Autorem autē originis patiterque cognominis habuerunt L. Domitiū, cui rure quondā reverenti juvenes gemini augustiori formâ apparuerunt, jusseruntq; nuntiari Senatui, ac populo Romano victoriam, de qua adhuc incertum erat: atque in fidem majestatis ades permulserunt malas, ut e nigro rutilum arique assimilem capillum redderent, quod insigne mansit & in posteris ejus, ac magna pars rutilâ barbâ fuerunt. Vnde Cn. Domitium Neronis atavum, [qui in Tribunatu suo pontificibus offensio, quòd alium quàm se in patris sui locum cooptâssent, jus sacerdotum surrogandorum à collegiis ad populum transtulerat, ac in consulatu Allobrogibus Alvernisque superatis, elephanto victus fuerat. Barba militum quasi inter solennia sacrificii prosequente] Lucius Crassus Orator dixit non esse mirandum, quòd æneam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum esset. Hæc ille. Quia ergò Neronem constat palatium*

Æsopitina.

Pyrrhus.

Ænobarbus.

sumptuosissimum extruxisse, fuisséque de Ænobar
familia, de illo intelligendũ putem. Unde dicit S
nius in ejus vita, quod nõ in alia re damnosior, qu
ædificando fuit. Nam domum à palatio Exquilia
fecit, quam primò transitoriam, mox incendio ab
ptam, restituramque, auream nominavit. De cuju
tio atque cultu sufficeret hoc retulisse; vestibulum
fuit, in quo Collossus ducentorum viginti pedum s
ipsius effigiei tanta laxitas, ut porticus triplices m
rias haberet, item stagnum maris instar, circumse
ædificiis ad urbium speciẽ, & reliqua quæ prosc
Tranquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea bar
nomen dederit, vel quòd ferreus, id est, durissimus
vel quòd os ferreum dictus est habuisse Domitiu
quòd rustico congruit de nominis causa dubitare,
ille, *In medio duo signa, Conõ, & Quis fuit alter*
scripsit radio totum qui gentibus orbem? Hac me
pridem memini didicisse] Valla diceret non esse
dum, *jampridem didicisse*, quia persistentem acti
& præsens tempus efflagitant *jampridem, jamdu*
jam olim, aut *olim jam*. Verum, licet durius, posset
Jampridem memini: At Agretius negabit rectè di
memini didicisse. Valla enim *memini* cum præsenti
struendum: sed Valla contrà sentit, in Raudem. Un
Persius, *Nec in bicipiti somniasse Parnasso memini*
Umbro] de quo prius dictum est. Id autem add
contra decorum peritior haberetur pastor, aut ut p
ptori suo non ingratus sit, si quem nescio aut ut p
ptori suo non ingratus sit. quem nescio an Sipont
Pythagoreas. dicam, à quo plurima sumpsisse videtur. *Sint mihi*
thagoræ mensæ] qui carnibus abstinuit, & ventri in
non omne legumen, quia etiam fabis abstinuit; sed
bis, vel cebatur crescentibus in hortis: unde *epulum*
Codruss *centum dare Pythagoreis. Codrique supellex*] pau
Poetæ ac Philosophi. de quo Juven. Sat, 3. *Lectus*
Codro procula minor, urceoli sex Ornamentum
nec non et pârvulus infrà Cantharus, & recubans
eodem marmore Chiron: Jamque vetus Græcos
bat cista libellos, Et divina opici rodebant car

res. Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen
Perdidit infelix totum nil. Hæc ille. *Ore*] id est,
licitationibus, *Magnificos: Sed re*] id est, exhibi-
e pollicitorum, *modicos. Tibi fidimus*] id est, con-
mus. *Ego fiam Philomela reverso solstitio*] id est,
hilomela in solstitio, *quia mutus, & elinguis*] id est,
l can im, sicut nec Philomela, quæ in vere præcipuè
. *Suspendere postibus arma Tempus erit. Arma*] id *Arma.*
fistulam, plectra, & cætera instrumenta musica: al-
tamen ad arma pugilum, qui ad postem Herculis
ant arma sua, quando essent emeriti, aut amplius
cere nollent; sicut & cæterorum officiorum diis
quicunque amplius uti nollent, suspendebant ar-
Et tempus erat abigi spectacula] id est, spectatores, *Circus.*
] id est, theatro clauso.

candide, vidisti Romam, sanctique senatus
atificos, ubi tot vates, ubi copia rerum
tarum? facile est illis ditescere campis:
Desperis, me velle putans ditescere: vesci
lupus omne animal crudis existimat escis.
ue putas alios, quo tu pede, claudere passum.
on ego ditari cupio, sed vivere parvo:
s habeam tenuem sine sollicitudine victum:
contemnus eam, Romana palatia vidi.
quid Roma, putas, mihi proderit, o Sylvane?
cidit Augustus, nunquam rediturus ab Orco.
quid Roma dabit: nugas dabit: accipit aurum,
ba das: Heu! Rome nunc sola pecunia regnat,
ilium virtus patitur: sperare jubemur
ique & in toto vates spe pascitur orbe.
Dic pugnas, dic gesta virum, dic prælia regum:
ere ad hos quisceptra tenent qui, regna gubernant.
unes qui qui te de sordibus eruat istis,
Invenam qui me derideat, & subsannet.
pestate ista reverentia tanta poësis.
anta luminari: Quid me Sylvane lacessis?
Nondecet obscœnis ventem prorumpere verbis.

Can. *Non possum non vera loqui si vera taceri*
Forte velis, levibus me parce lacessere dictis.
Sylv. *Utile consilium præstare lacessere non est.*

Candide, vidisti Romam?) Disertè describit mo
navatorum, qui ne juvent alio mittūt opem implora
Sanctique senatus Pontifices] .i.e., Cardinales, sicu
nitur clare, *senatus apostolorum*, quem Cardinales, re
sentare dicuntur. *Facile est illis ditescere campis*) Vo
licet tot divites sunt. *Decipiere me velle putans ditesc*
Non enim quæro ditescere, sed victū, & uestitū, qu
contentus quis sit. *Vesci*) Ordo est, *Et lupus existi*
id est, censet & judicat omne animal *vesci crudis*) i
Crudus. incoctis *escis*) scilicet carnibus, quibus ipse vescitur. I
id est, & tu putas alios *claudere passum*) id est, ingre
pede, *quo tu*), i.e. moveri eâ affectione quâ tu per p
enim sæpe intelligūtur affectiones) hoc est quia tu c
ditescere, cēteres omnes id cupere. *Tenuē sine sollicit*
victum,) Non ergò affluentiam petit, sed securitatē
tamen Salvator sine sollicitudine à se sperandam d
vetans, *nè solliciti simus quid bibamus & comedam*
Sylvane) Sponda icus versus non ineptus, quia & la
Augustus. rem animi loquentis, *&* pondus rerum habe. *Augu*
id est, beneficus in poëtas, *Virgilium Horatium, Tu*
Nugæ. *Varum* cæteroſque principes. *Nugos*) pollicitation
anes. *Sola pecunia regnat*) Horat. *Et genus, & fa*
regina pecunia donat. Ovid. *Dat census honores, C*
amicitias pauper ubique jacet. Juven. *Quantum qu*
sua nummorum servat in arcis Tantum habet &
Et rursus Horatius; *Hos solos aiunt sapere & bene*
quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.
iterum Juv. de Romanis loquens; *Quandoquidem*
nos sanctissima divitiarum Majestas, etsi funesta pe
templo Nondum habitas, nullas nummorū ereximus
Ut colitur pax atque fides, &c. *Exilium virtus pa*
Idem Juven. *Aude aliquid brevibus Gyaris & ca*
dignum, Si vis esse aliquid: probitas laudatur, &
Criminibus debetur honos, &c. *Vates spe pas*
omnes] quia nihil recipimus. *Die pugnas die gesta*

liud ſubterfugiũ avari. *Vertere*] imperative à *vertor*, id eſt, ſis converſus, ſeu verte te *ad hos*] id eſt, ad eos *qui tenent ſceptra*] id eſt, ad reges. *Et ſubſannet*] iterum ſponhicus verſus conſimili ratione compoſitus. *Quãta lupanari*] id eſt, proſtibulo, aut proſtitutis. *Lupos* vocabant olim proſtitutas; unde & proſtibula, lupanaria. Hinc fum volunt Romulum à lupa nutritum. *Non decet*] per liũ ſe caſtigat. *Levibus dictis*] non parvis, aut modicis, ſed vanis, aut contumelioſis; ſicut mulieres leves quibus roſtituta eſt pudicitia; dicuntur & mores leves, qui inonſtantes. *Me parce laceſſere. Parce*) id eſt, abſtine, ut Encidos primo. *Parce metu Cytherea.*

Lupanar.
Lupis.

Can. *Conſilii locuples ego, ſed pauperrimus auri.*

Qui pugnas, qui geſta virum, qui prelia regum
Dicet inops vates, cui nec quo fiſtula poſſit
Aptius incidi, fierique foramina, culter?
Aſpice ut excuſſis laxata manubria clavis,
Ut dentata acies verique ſimilima ſerræ.
Hoc leve: ſed menſæ grave & intolerabile damnum,
Vtile conſilium firmat, ſed inutile mentem
Frangit, & extenuat vires animumq; retundit.
Magnates dare parva pudet, dare magna recuſant.
Adde quòd & noſtri curant ità carmina reges,
Vt frondes Aquilo, mare Libs, vineta pruina,
Ipſi ad delicias reges, & ad otia verſi,
Quod celebrant laudari optant; hinc carmina manant
Perdita, de ſtudio Veneris, de ſcurrilitate,
De ganea, de ſegnitie, de infamibus actis:
Qua caſtum, capitale nefas, celebrare poetam.

Conſilii locuples ego, ſed pauperrimus auri] Hor, etiam cum genitivo conſtruxit, dicen, *Horum ego optarim pauperrimus eſſe bonorum. Qui*] id eſt, quomodo: aut ſupplere dicet inops vates pugnas &c. *Cui nec*] ſupple eſt *culter, quo fiſtula poſſit Aptius incidi, & quo foramina poſſint fieri. Aſpice ut manubria*] ſcilicet cultrorum, id eſt capuli quibus capiũtur, & tenentur in manibus, *laxata*, ſupple *ſint*] laxa & diſſoluta. *Clavis*] id eſt, clavicus quibus compinguntur. *Excuſſis*] hoc dicens oſtendit

Manubrium.

cultrum suum. *Et aspice ut*] id est, qualiter, *Acies*] s
licet cultri, id est, acuta ejus pars, *dentata*] supple sit
in modum serræ, in dentes effracta. Unde addit, *veter*
Serræ inventio. *simillima serræ*] quã Dædalum invenisse quidam vol
ad similitudinẽ maxillæ serpentinæ. *Hoc damnũ*] sc.
instrumentis, & vestitu. *Est leve*] id est, tolerabile.
mensæ] id est, victûs, est grave & intolerabile. *Magna*
dare parva pudet] quia, ut dicit Horatius, *Magnos mag*
decent. Sed hoc vafrãento scimus nonnullos usos, dic
tes petẽtibus magna; Indignos esse, qui magna recipia
& exiguũ quiddam orantibus, Se nõ decere tam exi
munera conferre. *Ut frondes aquilo*) qui eas nihili fa
ut Libs] ventus Libycus, *Curat mare*) in quod sæpe s
Pruina. vit: Et ut *pruina*] id est ros congelatus, aut gelu ma
Vineta. num, *Curant vineta*] id est, vires: quod etiam nihil
quia etiam congelantur. *Ipsi ad delicias*] Ordo est, *Ipsi*
ges] id est, præpotentes, *Versi ad delicias*) id est, dele
tiones & illecebras carnis. *Et ad otia*] i. desidiam,
tant laudari quod celebrant) i. e. oblectamenta sua.
studio Veneris, id est, amoribus impudicis. *De scurrili*
Ganea. id est, in honestã dicacitate. *De ganea*] i. caupona, &
lositate, *De segnitie*] i. e. desidia: dicuntur enim seg
seorsum ab igne, qui activissimus est, tepidi & ignav
infamibus actis id est, privatis, cum gesta ferè sint p
ca. Melius autem [autore Valla] *pacta*, quam *actus*, in
Significatione dicimus. *Quæ castum, capitale nefas*
brare poëtam] Idem sancte & Catholice sentit in op
lo contra impudicè scribentes, unde explodenda e
tulli na sententia. *Nam castũ esse decet pium poëtam*
sum, versiculos nihil necesse est: Qui tum deniq; haben
lem & leporem, Si sunt molliculi ac parum pudici. C
men multi gentilium subscripserunt. undè ad Vo
am poetam Adrianus Imp. *Lascivus versu, mente*
dicus eras, Et Ovid. de se, *Crede mihi, mores dist*
carmine nostro: Vita verecunda est, Musa jocosa mi
Mart. *Lasciva est nobis pagina, vita proba.*

At qui dura manu gesserunt bella potenti
Fortiter utentes ferro, non molliter auro,

Dilexère graves Musæ, Heroica facta
Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.
Ut cessere viri fortes, & mascula virtus,
Dicendum altiloqui nihil invenêre poeta.
Occidit ingenium vatum, ruit alta poesis.
At si forte aliquis regum gerat aspera bella,
Et decus armorum studiis belloque paravit,
Nil genus externum, venturaque secula curat,
Laude sua gentis satur, & presentibus annis.
Barbarus est, neque carmen amat, vel avarus in auro
Mergitur, atque Midæ curis flagrantibus ardet.
Est & apud reges rudis, invida, rustica turba,
Mimus, adulator, leno, assentator, adulter,
Histrio, scurra, quibus virtus odiosa: poetas
Mille modis abigunt, ut quando cadavera corvi
Invenere, fugant alios volucresque ferasque.

At qui dura &c. At particula adversativa, locum habet ... contraria nectimus jam dictis, ut dicto de Æneæ in ... tertii, *Fallôque hic fine quievit*, subdit de Didone ... principio quarti, *At regina gravi jamdudum saucia* ... Pulchrè ornat carmen epithetis, quæ sic construuntur: *At qui gesserunt potenti manu dura bella Fortiter. &c. Dilexere graves Musæ*] *reges, qui faciunt heroica facta, laudant heroica carmina. Ut*] id est, postquam. *Viri fortes cessere*] id est, è medio sublati sunt; *Masculus.* ... quia fortes cedere nescirent, *Et mascula*) i. virilis. *At si forte*] bene occurrit argumento, quod jà cuivis in promptu ... Nam si heroica gerêres, heroicis gaudent carminibus ... cur ad illos non abeat, illosque cantet Cædidus ... quod respondet, raros quidem esse qui heroicè vivant ... quisquis, eos non habere curæ de æterno nomine *Mi-* ... curis] i. avaritiâ, quæ ductus petiit à diis ut quicquid ... contingeret, aurum fieret; quo impetrato, medià absumptus est. Nam & cibus, & potus in aurum versus est. *Est & apud reges, &c.*] Alia causa cur apud reges non sit bonis poetis locus, quia illic sunt literarum & probitatis hostes utpote rudis & rustica turba: cùm poëtæ sint pauci, urbani & eruditi. *Mimus*] id est, gestu corporis morum imitator *Mimus.*

cùm poëta gravis rem more philosophorũ serverè nar
Adulator]cum poëta sit severus. *Leno*] cum verus po
sit turpitudinis omnis hostis & expulsor. *Assẽtator*]c
poeta sit virtutis laudator. *Adulter*,]cum nihil musi
magis contrarium quam adulterium Nam quæcu
poetis aptantur, casta sunt, ut *Pierides, Minerva, Da*
ne, fontes, Histrio] cum poetæ suæ dignitati consul
Quibus]scil. omnibus virtus est odiosa. *Poetas mille m*
abigunt]quasi à præda inventa, ut quando cadav
corvi invenere, Aptior esset similitudo, si honesti à
bus honestis abigantur per inhonestos, ut apes à flo
bus per araneas.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci.
Qui sine lege aliti, sine præceptoribus, audent
Quicquid amant reges, (& amant infamia solùm)
Scribere: nam vates etiam dementia vexat.
Hi se nescio qua mentis levitate poetas
Esse volunt, postquam trivialibus ora cicutis
Applicuere sibi applaudunt sua carmina jactant,
Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti.
Qui solet his vacuas præbere ambagibus aures,
Id vitium commune putat, doctisque resistit
Vatibus, à vero indoctus discernere falsum.

Sylv. *Candide, per superos, per Olympica numina juro,*
Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)
Laturum auxilium meliora in temporavive:
Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.

Can. *Si mihi sic optas, tibi sit, Sylvane, quod optas,*

Sylv. *Opto equidem, dictumq; fides non sera sequetur.*

Can. *Vade malis avibus, nunquam rediturus avare,*
Et facias subito quicquid tractaveris aurum,
More Midæ, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates) Docet tertiam causã, cur poetis no
sit apud reges locus, quæ est, quia multi versiculorũ in
eptorum factores, & turpis vitæ homunciones, sacrũ Po
etarũ nomen indignissimè sibi usurpârint, quod ægerri
mè patitur Hor. dicens in arte, *Descriptas servare vices*
operumque colores, Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta
salutor

lutor? petulci] id est, petulantes, audentes quæ non
sint, *Nam vates etiam dementia vexat*] Non quidē
ves, sed leves & futiles. *Trivialibus ora cicutis*] Ci-
ta est herba fistulosa, quâ pastores canere solebāt: un-
Maro. *Est mihi disparibus septē compacta cicutis Fistu-*
Idem: *Non tute in triviis indocte solebas Stridenti*
ferum stipulâ disperdere carmen? Vnde *Trivialia* di-
tur exodia, id est, rustica carmina quæ in compitis &
viis ab indocta rusticorū pube in compitalibus & am
ralibus cātari solebant. *Sibi applaudunt*] sibi placen-
Sua carmina jactant] existentes *Insulsi*] id est, sine
libus sermonis, *Illepidi*] i. e. sine lepore ac venustate
monis. *Indociles*] quia discere nolunt; & ità incorrigi-
les. *Improvidi*) quia non videntes se ad interitum tei-
re, & alios ducere. *Inepti*] id est, amusi, & ab omni ap-
rudine tum verborum, tum factorum abhorrentes. *Am-*
gibus] id est, verborum inculcationibus, cum artem
nam non habeāt. *Id vitiū commune putat*] & ità rejicit
nos propter malos. *A vero indoctus*] i. nescius *discer-*
re falsum. *Candide, per superos*] Videns Sylvanus Can-
dum virtutis amatorem verūmq; poetam, pollicetur o-
ram cum juramento; nihil tamen confert in eū. *Per*
lympica] i. per cœlestia. *Si venti*] Proverbiale, i. si res *Olympica.*
rospere mihi succedāt, & eveniāt mihi quæ opto. *Me-*
ra in tempora vive] Virg. Æneid. 1. *Durate & vosmet rebus servate secundis*. *Paulisper*] per paululum
mporis. *Fides non sera*) id est non tardè faciens quod *Fides.*
xi. Nam *fides* videtur autore Cicerone, dicta, eò quod
at dictum, sive quod dictum & conventū est. Candidus
ē non contentus pollicitationibus, imprecatur in ab-
ntem omnia mala, dicens, *Vade malis avibus*] i. malo *Malis avibus.*
spicio; quasi dicat, in rem malam. *Nunquā redituris*
are] Hoc autem videtur dicere in absentem quasi ob-
murando, postquam se nihil recepturum speravit. *Et*
ias subito quicquid tractaveris aurum, More Midæ] *Quando.*
quo jam diximus. *Quando*) i. quandoquidem, *virtus*
vilior auro] *scil. est*, cum tamen Horatius in Epistolis
tra dicat, *Vilius argentū est auro, virtutibus aurum.*

ECLG.

De civium & rusticorum discrepatione, inscripta CORNIX.

Iohan. Murmellii argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris & urbis,
Et pergit varios stultorum carpere mores.

Cornix & Fulica.

Ningit hyems, mugit Boreas, à culmine pendet
Stiria, depositis bobus requiescit arator,
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ovili
Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neæra,
Atque polenta coquit. Prius intolerabilis æstas
Nunc laudatur, hyems æstu laudata molesto
Displicet: optatum damnant præsentia frigus.
Ful. *Omne bonum præsens minus est, speratæ videntur*
Magna, velut majus reddit distantia lumen.
Cor. *Delicias habet omne suas & gaudia tempus.*
Aspice ut impexi, trita æque in veste ligati,
Cede suum pueri exultent: Inflatur in utrem
Immissis vesica fabis, sonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obvia pugno:
Si cadit, attollunt: cursu labor atque recursu
Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit.
Nos tamen hîc melius tepido sub stramine faci
Transigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.
Ful. *Pauperiem declarat hyems: improvida certè*
Turba sumus juvenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis; nostrum æs, tibicinis omne est.
Ut redit è Scythia Boreas, nidosque volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas.
Stultitiam declarat hyems, sapientius urbes
congeriem nummûm accumulant, & ad ilia vulpes,
Melotasque trahunt, maculosaque tergora lynces.

Ningit hyems] Contentio est inter *Cornicem* pastore[m] partes rusticorum agit; & *Fulicam*, qui urbanorum pa-

præstantia fortunæ utrorumque: Occasionè cujus multa quasi satyricè dicuntur in mores potiùs civiũ, quam rusticorũ. Videntur autem tam *Cornix* quam *Fulica* pastorum nomina. Vterque enim se rusticum profitetur & masculino genere nominat. *Hyems*] i. tempestas pluviosa, & nivosa. *Boreas*] ventus frigidus à septentrionali plaga, quæ frigida est, flans] *Mugit*, mugitum imitatur flatu alto. *Stiria*) id est, glacies concreta. *A culmine*] à tecto. *Dormit humus*] sopitur nive, & non exercetur. *Pastor tunicatus*] quia otiosus: unde dictum est, à poeta, *Nudus ara, sere nudus: hyems ignava colonis. Neæra*] conjux rustica. *Fumosa*] quia ferè ligna viridia aut malè sicca comburunt. *Atque polenta coquit*) Ovid. *Quod coxerat antè polentũ*. Reperitur tamen & fœmineum, cum hoc solum inter Latina primæ declinationis reperiatur neutrum. *Omne bonum præsens minus est*] i. minoris æstimatur, quia nemo contentus suâ sorte; unde Horat. in principio Ser. *Qui fit, Mecanas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu sors objecerit, illâ contentus vivat, laudet diversa sequentes*] Veruntamen id contrà usu venit, ubi minimè opus; quia bona terrena, eo quod præsentia sunt, plus nos delectant, quam cœlestia quæ futura sperantur. *Aspice ut impexi*) Docet exemplis, non rerum sed animorum esse discrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur variis: ut *Cæde suum*) id est, porcorum, tu vesicam habeant, cujus agitatione brumale frigus superent: rustici pilam magnam vento inflatam manibus pedibusque agitantes, glaciale gelu non curãt. *Pauperiem declarat hyems*] i. paupertatem. Est tamen interdum damnũ, ut si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Nos *juvenes sumus turba improvida*] quia securi estate vagamur. *Nostrum æs*) id est, pecunia nostra. *Est tibicinis*) scil. canentis ad choream instituendam. *Congeriem nummûm*] i. e. nummorum per Syncopen: *& ad ilia*] scilicet fovenda, & cooperienda, *trahunt*) i. contrahunt, *Vulpes*] i. pelles vulpinas, *& μηλωτά* id est, pelles ovinas. Græcum est; cætera nota sunt.

Hyems. *Boreas.* *Mugire.* *Stiria.* *Neæra.* *Polenta.* *Minus.* *Melotæ.*

Cor.

De civium & rusticorum discrepatione,

inscripta CORNIX.

Iohan. Murmellii argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris & urbis,
Et pergit varios stultorum carpere mores.

Cornix & Fulica.

Ningit hyems, mugit Boreas, à culmine pendet
Stiria, depositis bobus requiescit arator,
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ovili
Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neæra,
Atque polenta coquit. Prius intolerabilis æstas
Nunc laudatur, hyems æstu laudata molesto
Displicet, optatum damnant præsentia frigus.
Ful. Omne bonum præsens minus est, speratæ videntur
Magna, velut majus reddit distantia lumen.
Cor. Delicias habet omne suas & gaudia tempus.
Aspice ut impexi, tritâque in veste ligati,
Cæde suum pueri exultent: Inflatur in utrem
Immissis vesica fabis, sonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, strictâ nunc obvia pugni:
Si cadit, attollunt: cursu labor atque recursu
Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit.
Nos tamen hîc melius tepido sub stramine foci
Transigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.
Ful. Pauperiem declarat hyems: improvida certè
Turba sumus juvenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis; nostrum est, tibicinis omne est.
Ut redit è Scythia Boreas, nidosque volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas.
Stultitiam declarat hyems, sapientibus urbes
Congeriem nummûm accumulant, & ad ilia vulpes,
Melotasque trahunt, manuloque tergora lyncis.

Ningit hyems.] Contentio est inter *Cornicem* pastoré & partes rusticorum agit; & *Fulicam*, qui urbanorum pa-

præstantia fortunæ utrorumque: Occasionè cujus multa quasi satyricè dicuntur in mores potiùs civiũ, quam rusticorũ. Videntur autem tam *Cornix* quam *Fulica* pastorum nomina. Vterque enim se rusticum profitetur & masculino genere nominat. *Hyems*] i. tempestas pluviosa, & nivosa. *Boreas*] ventus frigidus à septentrionali plaga, quæ frigida est, flans] *Mugit*, mugitum imitatur flatu alto. *Stiria*) id est, glacies concreta. *A culmine*] à tecto. *Dormit humus*] sopitur nive, & non exercetur. *Pastor tunicatus*] quia otiosus: unde dictum est, à poeta, *Nudus ara, sere nudus: hyems ignava colonis. Neæra*] conjux rustica. *Fumosa*] quia tere ligna viridia aut malè sicca comburunt. *Atque polenta coquit*) Ovid. *Quod coxerat antè polentũ*, Reperitur tamen & fœmineum, cum hoc solum inter Latina primæ declinationis reperiatur neutrum. *Omne bonum præsens minus est*] i. minoris æstimatur, quia nemo contentus suâ sorte; unde Horat. in principio Ser. *Qui fit, Mecanas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu sors objecerit, illâ contentus vivat, laudet diversa sequentes*] Veruntamen id contrà usu venit, ubi minimè opus; quia bona terrena, eo quod præsentia sunt, plus nos delectant, quam cœlestia quæ futura sperantur. *Aspice ut impexi*) Docet exemplis, non rerum sed animorum esse discrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur variis: ut *Cæde suum*) id est, porcorum, tu vesicam habeant, cujus agitatione brumale frigus superent: rustici pilam magnam vento inflatam manibus pedibusque agitantes, glaciale gelu non curãt *Pauperiem declarat hyems*] i. paupertatem. Est tamen interdum damnũ, ut si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Nos *juvenes sumus turba improvida*] quia securi estate vagamur. *Nostrum æs*) id est, pecunia nostra. *Est tibicinis*) scil. canentis ad choream instituendam. *Congeriem nummûm*] i. e. nummorum per Syncopen: *& ad ilia*] scilicet fovenda, & cooperienda, *trahunt*) i. contrahunt, *Vulpes*] i. pelles vulpinas, *& μηλωτά* id est, pelles ovinas. Græcum est; cætera nota sunt.

Hyems. *Boreas.* *Mugire.* *Stiria.* *Neæra.* *Polenta.* *Minus.* *Melotæ.*

Cor.

Cor. *Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli.*
Immo ipsos vexat grævior dementia cives.
Verum illis mater, nobis fortuna noverca,
Nos premit: infelix fors est dementia: fac sim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in urbe,
Audiar, assurgent omnes, me vertice nudo
Vulgus adorabit, me plebs, me consulet omnis
Turba, magistratus etiam, populusque patresque.
Ful. *O Cornix. Cornix! Non est fortuna sed ipse*
Quo sapiunt homines animus: fortuna potentem
Non facit, immo Deus; causam recitabat Amynta.
Cor. *Est fortuna deus; sed quid recitarit Amyntas,*
Dic, precor; in causis erat ingeniosus, & acer.
Ante tamen paulum pecus & præsepia vise,
Vade, redi; calor est post frigora dulcior, ito.
Ful. *Attingit nix alta genu, vix tecta resistunt*
Tanto oneri: sublimis apex in vertice furni
Pyramidem fecit, metaque assurgit acutâ.
Cor. *Da pecori cordum, stipulisque foramina claude,*
Si paries hiat: & rediens latamine muni
Limina: nulla gregi gravior, quam frigora, pestis.
Jamne ades? Oh! quanâ hac solito properantia mo
Ful. *Sollicitum me reddit hyems in frigore & igni,*
Maxima strenuitas fœno recubare calenti:
Abscondique cavo accubitu post frigora, dulce est.
Cor. *Incipe & enarra discrimina ruris, & urbis.*

Desipiunt omnes] id graphicè docet Hor. 2. Ser. Nec rum, quia stultorum infinitus est numerus. *Nos.*] sci rustici: unde se rusticos asserunt. *Verum illis mate* lepide, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis n contulit magnâ & sevâ mercede: ità ut nō sit facile stimare, parēsne melior, an sæviornoverca fuerit. *In*

Dementi. quis.

fors] id est, paupertas, & tenuis fortuna, est *dementi* est, reputatur demens quicunq; pauper: unde Horati epistolis. *Hos solos aiunt sapere & bene vivere, qu*

Assurgat.

Conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Assurgi id est, reverentiam & honorem assurgentes impe *Vulgus adorabit*] id est, corporis gestu hono

Nam adoramus etiam statuas & crucem Domini; sed *Adorare.*
oramus tantum rationem habentes & sensum. *Consulet*) *Orare.*
id est consilium poscet. *Non est fortuna*) id verè Juven.
Sed nos te facimus fortuna deam. Est fortuna deus] id
ex falsa opinione, & rusticè: Ná cũ deá neget nostra
fides etiam fortunam deũ dicit. At id facit poëta, quod
numina putabantur utriusq; sexus. Vnde de Venere Æn.
. *Descendo, ac ducente Deo.* Et de Alecto, aut Junone,
. *Nec dextræ deus erranti affuit:* Vnde in Cypro erãt
arbatæ Veneris simulacrum. Vnde dictum est, *Pollen-*
mq; Deum Venerem. Videtur autem Cornix dominus
saltem major quam Fulica, quem mittit an caulas
abiturus dicit, *Attingit nix alta genu, In vertice*
rni) ubi minimè consistere posse videtur propter
ne quod panis in eo coqui solet. *Pyramidem.* i. cumu *Pyramis.*
m nivis in Pyramidis formam. Est autem Pyramis
ructura ex lapidibus in morẽ ignis ascendentis, cujus
rtex acutiùs est extructus, quales in Ægypto leguntur
iæ altitudinis fuisse: de quibus Martial. in principio,
arbara Pyramidum sileat miracula Memphis. Addit
tem Cornix, *Da pecori cordum*] id autem dicitur fœ-
um quod autumno secatur; sicut corda frumenta vo-
ntur, quæ serò maturescunt. *Lætamine muni*) id est,
no, *Jamne ades*) intelligendum est aliquantulum mo- *Lætamen.*
intetfuisse, & interea tacuisse Cornicem. Omnia
tem faciliora sunt quam ut expositione egeant.

l. Hoc igitur tantum ruris discrimen & urbis
Taliter exortum, noster recitabat Amyntas:
Principio rerum primaque, ab origine mundi,
Cum muliere marem sociali fœdere jungens,
Cœli opifex (sic namque Deum appellabat Amyntas:
Nomen adhuc teneo) natos producere jussit,
Atque modum docuit fieri quo pignora possent.
Accinxere operi, mandata fideliter implent;
Sicque utinam de pomi esu servata fuissent!
Fœmina fit mater, puerum parit atque puellam,
Atque puerperio simili fœcunda quotannis
Auxit in immensum generis primordia nostri,

Post

Post tria lustra Deus rediit: dum pignora pectit.
Fœmina prospiciens, venientem à limine vidit,
Adam aberat, securus oves pascebat, adulter
Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
Connubiis, fraudata fides, sine cornibus hirci
Fulli, & zelotypo conjux suspecta marito:
Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur.
Erubuit mater, nimiæque libidinis ingens
Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
Accelerat, fœno sepelit, paleisque recondit.
Jamque lares Deus ingressus, salvere penates
Jussit, & hæc dixit, mulier, tua pignora profer.
Fœmina majores natu producere mandat,
His Deus arrisit velut arridere solemus
Exiguis avium pullis, parvisque catellis,
Et primo lætatus ait, Cape regia sceptra,
Rex eris: at ferrum, & belli dedit arma secundo;
Et dux, inquit, enses fasces, populique secures
Protulit, & vites, & pila Insignia Romæ:
Jamque magistratus celebres partitus in omnem
Progeniem humanos tacitus volvebat honores.
Interea mater rebus gavisa secundis,
Evolat ad caulas, & quos absconderat ultro
Protulit. Hæc, dicens, nostri quoque pignora ventris
Hos aliquo, pater omnipotens, dignabere dono.
Setosum albebat paleis caput, hæserat armis
Straues, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore,
Vos fœnum, terram, & stipulas (Deus inquit) oletis.
Vester erit stimulus, vester ligo, pascua vestra
Vester erit vomer, juga vestra, agrestia vestra
Omnia, aratores eritis pecorumque magistri.
Fœnisecæ, solifossores, nautæque bubulci.
Sed tamen ex vobis quosdam donabimus urbe,
Qui sint fartores, lanii, lixæ, artocopique.
Et genus hoc alii saliti sordescere, semper
Sudare, & vota servire pudoribus avo.

Taliter omnipotens fatus repetivit Olympum.
Sic fallum servile genus, sic vivis & urbis
Indultum discrimen, ait Mantous Amyntas.

Incipitur] Apologo rusticano discrimen urbanorū & rusticorum commemorat à Deo factum, sicut & mercedem nonnulli sic dicunt instituram differentiam. Nam cum mechanici à Deo, quantum mercedis exigerent, exquisissent; assignâsse eos sutoribus, crepidariis, & pluribus aliis quotidianâ mercede conductis denarios binos, lanionis autē, & fabris lignariis ac carpentariis senos; distulerunt priores quantum possessionis ex tantula merce comparatent: respondit, Quantū satis esset ipsis & suis quotannis jugerum. At reliquis quantum cōparent pactibus, respondit, Quotidie tantū terræ posse comparare, quantum per crura retrorsum bipenni projicerent. Conati autem præ avaritia in longum projicere pedicem projicerunt; in quem ferè magnæ mercedes ac quoque projiciuntur. Præterea dicūt ranas & sienis effectas; cùm mulierecula, scilicet Eva, aut alia nimis timida, vererentur venienti Deo omnes liberos prodere, voluit quosdam in furno, quosdam sub vase elixorio. Reliquis autē beneficio donatis, & negante plures habere posse Deus, qui in furno essent in ranas convertis; qui sub vase, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, fabellam anilem hic prosequitur autor. *Modum addens*] dicens, *Crescit & multiplicamini*, per coitum scilicet. *Accinxe te operi*] id est operam dederunt diligenter liberis procandis. *Mandata fideliter implent*] juxta narratio, quia hodie quoque ad illud præceptum nos æquo inclinamur. *Post tria lustra*] id est, quindecim annos. Nemo autem sit mihi tam ineptus, ut historiam non a poëta narrari. *Hirci sine cornibus*] id est, fœdi & deteri, *Nam quæ quisque devitat*] proverbialiter, & diserte quàm illud, *Qui fuit in furno, socium sibi quærit in furno*. *Salvere Penates*] i. familiares, & omnes in domo habitantes. *Tua pignora*] id est, nates. Nam *Pignora* nates *Pignora.* dicuntur *pignora rerum*. *Ridens arrisit*] sic annuit hilarem arque affabilis fuit. *Cavillis*] i. e. canis fœtui.

primo]

primo]scilicet omnium. Vnde ad primæ genituræ
alludit. *Fasces*]qui erant ex virgis, in quibus securis
Fasces. collig ata; ferebantur autem a lictoribus post eos
stratus, qui in corpus & sanguinē animadvertere
rant. *Securis*) a secando dicta, quod intersecat, ut co
Securis. nocentium, *Et vites*]quibus cēturiones & cæteri
Vites. milites cedebant. Nam ex vite erat baculus, non e
arbore nè severiores haberentur, saltem in conc
Nam alios virgis cædere licebat. Juvén. Sat. 8. N
Pila. *post hæc frangebat vertice vitem. Si lentus pigrâ m*
castra dolabrâ. Et pila] quæ sunt Romanorum
Lucan. *Signa pares aquilæ, & pila minantia pilis.*
Stimulus. *ferat armis*) id est, humeris, *Stimulus*] quo boves i
Ligo. gantur. *Ligo*] instrumentum rusticorum. ut *pasti*
Pastinum. quod bifurcum est ferramentū, quo pastinatio & rep
natio vinearum fit. *Fœniscecæ*] id est, secantes se
Fœnisecæ. Persius: *Fœnisecæ pingui vitiârunt unguine p*
Solifessores. *Solifossores*]fodientes terram: est autem una vox
si duæ essent, *soli* secundam produceret, quam
posita corripiunt in mediis syllabis; dummodo etia
nominativo id habent, ut *fœniseca, solifossor*: quod
quia *quanticunque* à nominativo *quantuscunq*
quantumcunque producitur, ut *qualicunque* à *quali*
Fartores]qui farmimen faciunt. *Lanii*]id est, carn
Lixæ]aquam ferentes. *Artocopi*] panifices, aut p
incidentes *Et genus hoc alii*]sicut dicimus, *id gen*
ejus generis; sic ponit *hoc genus*, pro *hujus generis*
tous]i. Mantuanus; sed Mantous dicitur à Māto N
pha matre Oeni, qui Mantuam à matre denomina
quo Maro. *Fatidicæ Mantûs & Thusci filius*
Amyntas autem is est, de quo in Amynta visum

Cor. *Mirabar si quid recti dixisset Amyntas.*
Civis erat, semper nobis urbana juventus,
Cui nihil est præter stulta hæc commenta negotii,
Ludit in agrestes, semper joculatur, & urbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
At neque de superis pudet has componere nugas

Iſte jocus manifeſta gerit convitia ſecum:
Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaſo,
Ut neque perpendas iſto te ſcommate carpi?
Nos quoque pauliſper mentem extendamus ad urbis
Stultitiam, nè fortè putes ſapientiùs illos
Vivere qui ſplendent auro, qui murice fulgent.
His oculis vidi tunicis pleroſque ſuperbis
Veſtiri, atque foro regali incedere greſſu,
Quos ſecreta fames premit, atque domeſtica egeſtas.
Stultius his certe nihil eſt: opulentia fiſta,
Paupertas & ſegnities, & inertia vita
Vera, quid eſt aliud quam deſipientia vera?
Vidi etiam patres (ô rem indignam atque nefandam!)
Dum ſegnes dormire volunt, & vivere lautè,
Proſtituiſſe ſuas vulgò cum conjuge natas:
Quid pejus, quid perfidius, quid ſtultius unquam?
Ful. *Quid ſi vitam alio nequeant traducere pacto?*
Cor. *Cum totidem, quot nos, habeant animáſque manuſq;*
Dic cur vitam alio nequeant traducere pacto?
Mirabar, ſi quid rectè dixiſſet Amyntas.) Quaſi dicat, juvenis ille inſanus amore, & ruſticos odio habens. *Cui nihil negoti*] pro negotii. *Vrbana juventus*) id eſt, multitudo juvenum urbanorum. *Convitia*] contumelias. *Omaſo*] id eſt, inteſtino pingui, tarditatem ingenio afferente Hor. & Perſius atteſtantur. *Iſto ſcommate*] id eſt, irriſorio dicterio. *Te*] qui ruſticus es. *Carpi*] id eſt, reprehendi. *Nos quoque*] id eſt, viciſſim. *Qui murice*) id eſt, purpura. *Proſtituiſſe*] id eſt, ad turpem quæſtum in lupanariis & proſtibulis ſtatuiſſe, quaſi pro foribus, ubi luxuriâ perditos expectant. *Quid*] ſcilicet dicas, aut quid faciãt? & eſt inanior deſidioſorum purgatio, quam ut refellatur. Vnde dicit Cornix, Habent cives urbani manus & pedes, ut nos: Cur non quærunt ſibi victum laboribus & parſimoniâ, ut nos?

Eſt etiam, cujus vecors induſtria vanos
Quærat opes, ubi nullus opes invenit ab ævo.
Æs lavat herbarum ſuccis, & vertere in aurum
Æſtimat, ac nigrâ ſemper fuligine pallet.

Est qui, dum tellure latens desiderat aurum,
Dat magicis operam studiis, & tempora perdit.
Quid lævius, quid futilius, quid inanius unquam,
Omnia, ne veniant ad opus telluris & agri,
Omnia pertentant: ut agant nihil, omnia versa
Semper agunt, nunquam peragunt; ex fœnore v
Infamem extorquent; vi, fraude, dolisque labora
Mille viis opibus, mille insidiantur honori.
Nos capras & oves, armentaque pascimus: illi
Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecos.
Rusticus est ovium pastor; volucrumque, canumq
Civis: utrum melius, te judice, nobiliusque,
O Fulica? utilitas unde, aut opulentia major:
Ful. *Si venit ex nostris operis opulentia major?*
Civibus unde igitur tantarum copia rerum?
Cor. *Ex vi, fraude, dolis; vi fraude, dolisque labora*
Nonne vides, insane, ut nos crudeliter urgent,
Quo capiunt astu? Nos irretire loquendo,
Sacrum offerre putant, & opus sublime, piumque.
Huc aures oculosque adigunt, huc ora manusque.

Vecors. *Est etiam*] affert alia urbanorũ vitia, & fere oppo
gnitiei, dicens, *Est etiam*] scilicet civis, *cujus vec*
est, perversi cordis industria, *quærit opes vanas*] i.
tra quàm satis sit, & non justâ ratione, ut qui per
Alchimia. (ut dicunt) Alchimiæ, i. e. adjuvaminis, adjuvan
turam, sperant æs aut argentum vertere in aurũ: q
nullus inquit, hactenus invenit opes; certum est
invenisse pauperiem: dicunt tamen ejus rei studio
ventos, qui ad intentum pervenerint. *Fuligine*
quia vapore fumeo, *pallet*] quomodo, nisi ad an
tem inseramus, non constat. *Est qui, &c.*) Alius
eorum, qui magicis artibus, & caracteribus, nescio
bus, sperant posse inveniri thesauros absconditos. (
nè veniant ad opus telluris & agri, Omnia, inq
pertentant) id est, experiuntur, ne fiant agricolæ
nihil honestius; nec justius. *Semper agunt,* nu
peragunt) id est, perficiunt nihil eorum quæ inc
Ex fœnore) id est, usurâ, *Accipitres*] id est, aves ad

m. *Catulos*] ad venationem. *Et equos*) ad venandũ, aut
ibus, aut canibus. *Cercopithecos*) id est, caudatas simias.
ἄκερκος, dicitur cauda, πίθηκος, simiꝰ, aut simia Sũt
gò, quos catos marinos quidam vocant, capite, ut dicit
inius, subnigro, & pilo asinino, quibꝰ deformitas deco-
est, suntque ob cautum ingeniũ divitibus in deliciis.
vis] est pastor volucrum & canũ, quia eos pascit. *Quo*
la] id est, calliditate, ab ἄστυ, id est, ab urbe, ubi astu- *Astus.*
res sunt. *Irretire*] id est, in laqueos & retia illigare,
c est, circumvenire & decipere verbis, putant *sacrũ of-*
rre] id est, arbitrantur se obsequium præstare Deo,
ndo nos decipiunt. *Huc*] id est, ad hanc operã ut nos
cipiant. *Adigunt*] id est, applicant. *Ora*] id est, om-
a quæ dicunt. *Et manus*) id est, omnia quæ faciunt.

l. Unde urbanarum tibi tanta peritia rerum?
or. Hæc didici quondam, ductis in mœnia capris,
Cùm lac vociferans ibam venale per urbem.
Mansi apud artocopum, sapiens, & ad omnia promptus
Farta erat, & crudum ferro subradere panem.
Ipse, ut erat mores urbis doctissimus, ista
Tradidit, affirmans nihil esse nocentius urbe.
Se quoque furari didicisse aiebat ab urbe.
Sunt etiam, qui parta ab avis patrimonia fundunt
In meretricum usus: quid fœdius, improbiusque?
Dic ubi mœcandi ars, homicidia, seditiones:
Nonne inter cives, atque intra mœnia regnant?
Quid reges, qui regna hominum per vulnera quærunt
In mortemque suos adigunt? quid pectora miles
Objiciens telis, per mille pericula vadens,
Pro stipe dat vitam? Nulla est insania major,
Gloria præfertur vitæ. Quid gloria? quid laus?
Quid fama est, quid honor? Voces, & opinio vulgi.
Omnia longa dies abolet: cùm vivere cessas,
Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit.
Qui mare sollicitant remis cùm vivere possint
In patria, stulti: ventis qui credit & undis,
Stultus: divitiæ cui sunt, & negligit uti,
Stultus: qui, ut natis cumulet patrimonia, partis

Abstinet, & genium fraudat, stultissimus; & qui
Quæ facere ipse potest natis facienda relinquit.

Vnde urbanarum] Bona interrogatio, ut decorum sen
tur, & verisimilis narratio. *Artocopum*] ut videtur,
cipit pro panifice, seu (ut dicitur) pistore, qui Græc
citur ἀρτοκόπος, i. artopœus; quia ἄρτος dicitur pa
& κοπῶ facio. Sed artocopus, dicitur quasi labor pa
namK κόπος labor dicitur, sed accipitur pro laborante,
venalis autem videtur accipere pro pane, dicens Su
quintâ, *Sal... sit artocopi reverentia.* Ubi tamen
pistore accipi potest, ut sic maneat discretio panis, q
artocopus fecerit, & ita observando ejus justum sit e
verentia. Sed ad Poëtam nostrum. *Ipse, ut erat mores*
bis doctissimus] Hoc exemplo convincere possumus,
ticipia comparari. Nam si nomen sit doctissimus, non
geret accusativum. Quocirca ego quidem *morum* po
dicere; hic tamen versus *mores* potiùs docet legend
Neque tamen omnino in auditu, si superlativa à par
piis accusativũ regentibus deducta, accusativũ reg
cùm adverbia à præpositionib9 orta id faciãt, ut *pro*
Hispaniam Mauri sunt, inquit Salustius. *Sunt* et
Aliam affert urbanorum stultitiam, qui patrimonia
avis parta cum meretricibus absumunt. *Qui reges*] D
& reges & cæteros bella pro dominio aut inani gloria
rentes, urbes ferè incolere; stipendiarios autem, quii
cati nomina sua dant, etiam urbanos esse, & maxim
sanire, cùm pro modica stipe periculũ vitæ subeunt
rustici non nisi coacti faciunt pro libertate patriæ, &
juge ac liberis. *Qui mare sollicitant*] Rursus alind ge
stultitiæ (quod Persius quoque prosequitur) eorum,
cùm satis habent, navigant tamen cum periculo vitæ
Stultus, divitiæ cui sunt, & negligit uti] ut avar
Avarus. Nam, ut dicit Seneca, *Tam deest avaro quod habet,*
quod non habet. Unde de sene avaro Hor. *Querit, &*
ventis miser abstinet, & timet uti. Et primò Iterm. *Con*
undiq; saccis Indormis inhians, & tanquam parcere sa
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Stultu
ut natis cumulet, &c.] quia sæpe malè absumunt.

Per

Persius, *ut tuus iste nepos olim satur anseris extis, &c.* Vide Satyram ultimam, ubi totum hoc est argumentum. *Et genium*) id est, naturam. Est enim genius Deus naturæ & loci nativi, quem qui alimentum naturæ debitũ subtrahunt, defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Sum defraudans genium. Quæ facere ipse potest*] quod per fabellam, seu apologum de cassita pulchré recitat Gellius.

Qui numerant stellas, & se comprendere fata
Posse putant, stulti: verum dementior istis,
Naturam quicunque Dei scrutatur, & audet
Figere in immensam lucem tam debile lumen:
Nostra fides melior: civis ratione coactus
Difficile assentit; nudis nos omnia verbis
Credimus & plures faculas accendimus aris.
Civibus, est infida fides: inquirere nunquam
Mente sinunt arcana Dei. Si numina scire
Esset opus, poterant nobis se ostendere: verum
Quando latere volunt, quid vestigare necesse est,
Quæ nos scire negant ipsi qui cuncta gubernant?
Nostra etiam pietas pietate potentior urbis.
Namque viri, qui sacra canunt, templisque ministrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæsitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea rustica) fruges.
Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,
Causidici, latratores, rabulæque forenses,
Nummorum aucupium, legumque tyranni:
Ære patrocinium vendunt; producere causas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam est.
Sunt & equestre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & pondere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, etsi tenebras palpant, est facta potestas
Excruciandi ægros, hominesque impune necandi.
Qui vero populis præsunt, hominesque gubernant,
Quo plus juris habent, quantoque licentia major,
Insanire solent tanto amplius. O ubi sancti

Rectores, & justitiæ, & pietatis amici,
Quos patres sero ante focum memorare solebant?
Omnia nunc abeunt pessum: spoliata queruntur
Templa gemunt inopes, viduæ lacrimantur. Et hujus
Quænam causa mali? Quia stat pro lege libido.

Qui numerant stellas) ut astronomi; *& se compren-*
fata) ut astrologi genethliaci, & mathematici. *Natu-*
quicunque Dei scrutatur) Unde ille; *Mitte arcana D*
Et alius *Altiora te ne quæsieris:* Et utroque major;
nimis sapere; sed ad sobrietatem. Nostra) id est, rust
rum. Civis ratione coactus) i. rationibus innitens. *P*
res faculas) id est, tædas & cereos tortos. *Mente sin*
id est, desinunt. *Poterant nobis se ostendere*] Argum
quo verisimile sit, Deum non velle a nobis nosci, cu
non præbeat noscendum. *Quid vestigare*] i. e. inqu
re necesse est ea, *quæ ipsi qui gubernant cuncta*) scil.
peri, *negant*] id est, prohibent nos scire: quasi dicat,
hil necesse, &c. Quando, i. quandoquidem. *Nostra*
am pietas) i. e. charitatis, ut dicunt, exhibitio in elec
synis errogandis. *Legunt*) id est, colligunt. *Stultorum*
aliud) In pragmaticos & causidicos invehitur quasi S
ricè. Vnde aptè personam Cornicis assumpsit. *Rab*
forenses] i. e. forum judiciale, seu causas sectantes. *R*
la, secundũ Festum, dicitur multis intentus negotiis,
ratusque ad reddendum quid, aut auferendum; vel qui
in negotiis agendis acrior, quasi rabiosus. Secund
Marcellum autem, *rabula* à rabie dictus est, quem n
advocatum vel causarum patronum dicimus. Cicero;
enim declamantorem aliquem de ludo aut rabulam
ro, sed doctissimum, atque perfectissimum quærimus.
ergò *rabulæ* (ut iterum Nonius attestatur) litigiosi.
cupium] id est, captationem, ad avibus captandis. C
cus; *Hoc novum est aucupium. Legumq; Tyranni*) Q
summum jus summa malitia est. *Ære patrocinium*
dunt, &c.) Enumerat causidicorum vitia. *Vendemia* q
i. lucrũ ut vindemia quæ est vini collectio, ut messis
gum. *Sunt & equestre genus medici*) Et hoc quoq; Sa
ce. Equestres sunt quia mulis fere vehũtur medici. *V*

Facula.

Rabula.

Aucupium.

Vindemia

illicita

licitas] ad femora mulierum. *Nomina temeraria*] id est rebus non convenientia; quæ fingũt, ne ignari deprehẽdantur. *Etsi tenebras palpant*] id est, cæci & ignari sunt. *Est facta potestas*) Quia morientibus ægrotis inter curandum, in jus non vocantur. *Qui verò populis præsunt*] in primores & optimates, ac magistratus invehitur. *Insanire solent tanto amplius*] cùm tamen vel leve in illis scelus, in illis maximum sit. Vnde Juven. *Omne animi vitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto qui peccat major habetur. Abeunt pessum*] id est, pessumantur & pereunt. *Spoliata quæruntur*) id est, combuntur templa.

Ista tua, O cornix excandescentia fines
Transit honestatis: scelus omnibus objicis omne.
Innocuos habitare homines & in urbe memento.
Cor. Non habitant colubri quædam Balearibus arva,
Proxima, (non memini nomen) neque noctua Cretam,
Nec nemus Ægeria sonipes, nec vir bonus urbem.
Pul. Vir bonus est animal rarum, paucasque per urbes
Et per rura locos habet: est rarissima virtus.
Cor. Insanis, Fulica, insanis: Tot in urbibus hostes
Sunt tibi, quot cives; hi nos tondentque, pilantque,
Non habitâ nostri capitis ratione: coarctant
Nos ad furta, ipsi mox ad suspendia mittunt.
Fas igitur, si quid nostris sese unguibus offert,
Radere, & insidiis ac nostra indagine captos
Deplumare levi tactu sensim, & pede pressim.
Si videt, excusa; si sunt secreta, negato
Furta: quod occultum est, non est injuria, furtum.
Quicquid habent, noster labor est, industria nostra est.

Ista tua, ô Cornix, excandescentia] i. vehemens ira. *Fines*] i. limites transit honestatis. *Baleares*) insulæ sũt in Hispania, Græcis dictæ à fundarum jactu. Nam βάλλω significat, *jacio*, tollitur autem nunc *l*. Balearicos autẽ contra glires à senatu auxilium petiisse constat, cùm in quibusdam arvis vicinis non possent vivere serpentes; ea autem arva sunt in Ebuso, quæ est insula inter Orphiula, & Pityusam. Ebusi enim terra serpentes fugat, omnium *Ebusus*

 veneno-

venenoſorum animalium expers; eadē cuniculos gig populantes meſſes Balearium. Dicit autem ſe *nominis memorem*, ut decorum ſervetur. Nā non congruit ruſ co longinquarum inſularū nomina ſcire, ſicut Maron nus ruſticius oblitus erat nominis Geometræ, dicens *medio duo ſigna: Conon, & Quis fuit alter, Deſcri radio totum qui gentibus orbem? Neque noctua Creta* ſcil. habitat; cujus nomen non ignorat, quia ſub Ve torum ditione eſt. Noctua autē quæ in Creta negat plurima Athenis eſt, uſq; adeò ut, in proverbio ſit, Ἐλαί εἰς Ἀθήνας, id eſt, *Noctuas Athenas*, ut *in Athenas*, ſ licet ferat is qui merces eo, ubi abundāt, inutiliter tra vehit, ac ſi aquas in mare vehat. *Ægeriæ* autē *nemus* ubi Numa Pompilius ſecundus Romanorum rex colla quium cum Ægeria nympha uxore ſua, de rebus religi ſis habuit; ubi *ſonipes* negatur vivere. Eſt autem equus ſono pedum ſic dictus, Æneid. 4. *Stat Sonipes ac fre ferox ſpumantia mandit. Nec vir bonus urbem*] ſcili habita; ſicut nec Albionem, ſeu Britanniam majo lupus: *Vir bonus eſt animal rarum*] Mar. *Vir bonus ſapiens qualem vix repperit unum Millibus à cun hominum conſultus Apollo, Judex ipſe ſui.* Juv. *Re quippe boni, &c. Habet* id eſt, habitat, reſidet. *Sunt* ſcil. ruſtico. *Pilantq;*] Hor. compilo ſecundâ longâ ſuit, *nē me Criſpini ſcrinia lippi Compilâſſe putes, ver non amplius addam.* Eſt autem notum Gallis vocabul quod ſi tractū eſt à pilis, naturā primam corripit. In autem tractum volunt per apologū Æſopi, quo, qui as uxores habuit, alteram juvenculam, quæ canos dec pſit radicitus; alterā grandē natu, quæ, ut ſibi conſe mem haberet maritū, nigros capillos ſuſtulit; calvu depilatus manſit, atq; ita nudatus & privatus intelligi ſuis; quod efficere pilare eſt. *Coarctant*] i. e. compell nos ad furta, quia exigūt quod ſine furto nos habere posſe ſciunt, *& mittunt mox ad ſuſpendia*] Potuit nō Candidus quē alii ex agro Parmenſi, alii ex Mantu oriundū dicunt, *Noſtris unguibus*) Argute; quia corni & fulicæ unguibus diripiunt, *Senſim*] i. imperceptibi

r, hoc est, paulatim, & *pede pressim*]id est, quasi presso
de sine strepitu. *Deplumare*]quia aves id avibus faciunt.
videt]scilicet quisquam furta, *excusa*]dicens videlicet
jocari voluisse. *Si sint secreta, negato. Furtum quod*
cultum est, non est injuria. Quia *quicquid habent.* scil.
ves, est noster labor, est industria nostra.]Hæc autem
ornici potiùs quàm bono pastori conveniunt dicere;
ia furta nulli licita sunt: nec sua sibi vendicare sine
perioris autoritate permissum. Unde dicit Fulica,
ul. *Jam longè egrederis metam rationis, & æqui.*
Cor. *O Fulica, improbitas urbana coinquinat orbem.*
Unde tot in terras veniunt æstate procellæ,
Flumina, venti, amnes, grando? Vidisse recordor.
Tellurem tremere, ac postes & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
Cur segeti lolium, messi dominantur avenæ,
Uva in capreolos transit, caligine verni
Depereunt flores? Mala parturit omnia nobis
Hæc civile nefas; pariet quoque plura deinceps.
Unde venit furor armorum, bellique tumultus,
Qui genus omne mali secum vehit? Omnibus urbs est
Fons & origo malis. Descendit ab urbe Lycaon;
Deucalion Pyrrha cum conjuge rusticus: ille
Intulit illuvium terris; hic abstulit: ille
Abstulit humanum terris genus; intulit iste.
Si terra (ut perhibent) flammis abolebitur unquam,
Istud grande nefas ulla descendet ab urbe.
ul. *O Cornix, jam pone modum sermonibus istis,*
Audio jamdudum pueros de pulte loquentes:
Cætera, si quiquam superest, post prandia dices:
Pulti indulgendum monet urbibus hora relictis.
Jam longe egrederis metam rationis, & æqui]quia urbanos
deplumare, sic clàm fore speretur, consulis. *Coinquinat*]
contaminat, polluit. *Orbem*].i. universum mundum. *unde*
tot in terras]dicit omnem tempestatem importunam,
omnémq; calamitatem propter urbanorum scelera à Deo
emitti. *Cur segeti*]Vir. *Grandia sæpe quibus mandavi-*
mus hordia sulcis, Infelix lolium & steriles dominantur
avenæ.

Abſtinet, & genium fraudat, ſtultiſſimus; & qui
Quæ facere ipſe poteſt, natis facienda relinquit.

Vnde urbanarum] Bona interrogatio, ut decorum ſer-
tur, & verſimilis narratio. *Artocopum*] ut videtur,
cipit pro panifice, ſeu (ut dicitur) piſtore, qui Græci
citur ἀρτοποιὸς, i. artopœus; quia ἄρτος dicitur pa
& ποιῶ facio. Sed artocopus, dicitur quaſi labor pa
namKόπος labor dicitur, ſed accipitur pro laborante,
venalis autem videtur accipere pro pane, dicens Sa
quintâ, *Salva ſit artocopi reverentia.* Ubi tamen
piſtore accipi poteſt, ut ſic maneat diſcretio panis, qu
artocopus fecerit, & ita obſervando ejus juſſum ſit ei
verentia. Sed ad Poëtam noſtrum. *Ipſe, ut erat mores*
bis doctiſſimus] Hoc exemplo convincere poſſumus, p
ticipia comparari. Nam ſi nomen ſit doctiſſimus, non
geret accuſativum. Quocirca ego quidem *morum* po
dicerē; hic tamen verſus *mores* potiùs docet legend
Neque tamen omnino in auditū, ſi ſuperlativa à pa
piis accuſativū regentibus deducta, accuſativū re
cùm adverbia à præpoſitionib9 orta id faciāt, ut *pro*
Hiſpaniam Mauri ſunt, inquit Saluſtius. *Sunt et*
Aliam affert urbanorum ſtultitiam, qui patrimoni
avis parta cum meretricibus abſumunt. *Qui reges*] D
& reges & cæteros bella pro dominio aut inani glori
rentes, urbes ferè incolere; ſtipendiarios autem, qui
cati nomina ſua dant, etiam urbanos eſſe, & maxim
ſanire, cùm pro modica ſtipe periculū vitæ ſubeunt
ruſtici non niſi coacti faciunt pro libertate patriæ, &
juge ac liberis. *Qui mare ſollicitant*] Rurſus alind g
ſtultitiæ (quod Perſius quoque proſequitur) eorum,
cùm ſatis habent, navigant tamen cum periculo vitæ
Stultus, divitiæ cui ſunt, & negligit uti] ut avar
Nam, ut dicit Seneca, *Tam deeſt avaro quod habet, q*
quod non habet. Unde de ſene avaro Hor. *Quærit, &*
ventis miſer abſtinet, & timet uti. Et primò ſerm. *Cong*
undiq; ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſa
Cogeris aut pictis tanquam gaudere tabellis. Stultus,
ut natis cumulet, &c.] quia ſæpe malè abſumunt. U

Avarus.

Persius, *ut tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis, &c.* Vide Satyram ultimam, ubi totum hoc eſt argumentum. *Et genium*) id eſt, naturam. Eſt enim genius Deus naturæ & loci nativi, quem qui alimentum naturæ debitū ſubtrahunt, defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Suum defraudans genium. Quæ facere ipſe poteſt*] quod per fabellam, ſeu apologum de caſſita pulchrè recitat Gellius.

Qui numerant ſtellas, & ſe comprendere fata
Poſſe putant, ſtulti: verum dementior iſtis,
Naturam quicunque Dei ſcrutatur, & audet
Figere in immenſam lucem tam debile lumen.
Noſtra fides melior: civis ratione coactus
Difficile aſſentit; nudis nos omnia verbis
Credimus & plures faculas accendimus aris.
Civibus, eſt infida fides: inquirere nunquam
Mente ſinunt arcana Dei. Si numina ſcire
Eſſet opus, poterant nobis ſe oſtendere: verum
Quando latere volunt, quid veſtigare neceſſe eſt,
Quæ nos ſcire negant ipſi qui cuncta gubernant?
Noſtra etiam pietas pietate potentior urbis.
Namque viri, qui ſacra canunt, templiſque miniſtrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæſitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea ruſtica) fruges.
Stultorum eſt aliud genus immedicabile quoddam,
Cauſidici, latratores, rabulæque forenſes,
Nummorum aucupium, legumque tyranni:
Ære patrocinium vendunt; producere cauſas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam eſt.
Sunt & equeſtre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & pondere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, etſi tenebras palpant, eſt facta poteſtas
Excruciandi ægros, homineſque impune necandi.
Qui verò populis præſunt, homineſque gubernant,
Quò plus juris habent, quantoque licentia major,
Inſanire ſolent tanto amplius. O vbi ſancti

Rectores, & justitiæ, & pietatis amici,
Quos patres serò ante focum memorare solebunt?
Omnia nunc abeunt pessum: spoliata queruntur
Templa gemunt inopes, viduæ lacrimantur. Et hujus
Quænam causa mali? Quia stat pro lege libido.

Qui numerant stellas) ut astronomi; *& se comprendere fata*) ut astrologi genethliaci, & mathematici. *Naturam quicunque Dei scrutatur*) Unde ille; *Mitte arcana Dei*. Et alius *Altiora tene quæsieris:* Et utroque major. *Ne nimis sapere: sed ad sobrietatem. Nostra*) id est, tuitionem *Civis ratione coactus*) i. rationibus innitens.

Facula. *res faculas*) id est, tædas & cereos tortos. *Mente finire*] id est, desinunt. *Poterant nobis se ostendere*] Argumentum quo verisimile sit, Deum non velle a nobis noſci, cùm non præbeat noscendum. *Quid vestigare*] i. e. inquirere necesse est ea, *quæ ipsi qui gubernant cuncta*) scil. *imperi, negant*] id est, prohibent nos scire: quasi dicat, *Nihil necesse, &c. Quando*, i. quandoquidem. *Nostra etiam pietas*) i. e. charitatis, ut dicunt, exhibitio in electionis errogandis. *Legunt*) id est, colligunt. *Stultorum aliud*) In pragmaticos & causidicos invehitur quasi satyricé. Vnde aptè personam Cornicis assumpsit. *Rabulas forenses*] i. e. forum judiciale, seu causas sectantes.

Rabula. *la*, secundũ Festum, dicitur multis intentus negotiis, paratusque ad reddendum quid, aut auferendum; vel qui est in negotiis agendis acrior, quasi rabiosus. Secundũ Marcellum autem, *rabula* à rabie dictus est, quem nos advocatum vel causarum patronum dicimus. Cicero: *enim declamantorem aliquem de ludo aut rabulam fori, sed doctissimum, atque perfectissimum quærimus.* Sic ergò *rabulæ* (ut iterum Nonius attestatur) litigiosi.

Aucupium. *cupium*] id est, captationem, ad avibus capiendis. Cornicus; *Hoc novum est aucupium, Legumq; Tyranni*) Quæ summum jus summa malitia est. *Ære patrocinia vendunt, &c.*) Enumerat causidicorum vitia. *Vendemia*

Vindemia i. lucrũ ut vindemia quæ est vini collectio, ut messis frumentum. *Sunt & equestre genus medici*) Et hoc quoq; Satyrice. Equestres sunt quia mulis fere vehũtur medici. Vel illicita

illicitas]ad femora mulierum. *Nomina temeraria*] id est rebus non convenientia; quæ fingũt, ne ignari deprehẽdantur. *Etsi tenebras palpant*]id est, cæci & ignari sunt. *Est facta potestas*) Quia morientibus ægrotis inter cuandum, in jus non vocantur. *Qui verò populis præsunt*] In primores & optimates, ac magistratus invehitur. *Insanire solent tanto amplius*] cùm tamen vel leve in aliis scelus, in illis maximum sit. Vnde Juven. *Omne animi vitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto qui peccat major habetur.* *Abeunt pessum*] id est, pessundantur & pereunt. *Spoliata quæruntur*)id est, comburuntur templa.

Ful. *Ista tua, O cornix excandescentia fines*
Transit honestatis: scelus omnibus objicis omne.
Innocuos habitare homines & in urbe memento.
Cor. *Non habitant colubri quædam Balearibus arva,*
Proxima, (non memini nomen) neque noctua Cretam,
Nec nemus Ægeria sonipes, nec vir bonus urbem.
Ful. *Vir bonus est animal rarum, paucaque per urbes*
Et per rura locos habet: est rarissima virtus.
Cor. *Insanis, Fulica, insanis: Tot in urbibus hostes*
Sunt tibi, quot cives; hi nos tondentque, pilantque,
Non habitâ nostri capitis ratione: coarctant
Nos ad furta, ipsi mox ad suspendia mittunt.
Fas igitur, si quid nostris sese unguibus offert,
Radere, & insidiis ac nostra indagine captos
Deplumare levi tactu seusim, & pede pressim.
Si videt, excusas si sunt secreta, negato
Furta: quod occultum est, non est injuria, furtum.
Quicquid habent, noster labor est, industria nostra est.

Ista tua, ô Cornix, excandescentia]i. vehemens ira. *Fines*].i. limites transit honestatis. *Baleares*)insulæ sũt in Hispania, Græcis dictæ à fundarum jactu. Nam βάλλω significat, *jacio*, tollitur autem nunc *l*. Balearicos autẽ contra glires à senatu auxilium petiisse constat, cùm in quibusdam arvis vicinis non possent vivere serpentes; ea autem arva sunt in Ebuso, quæ est insula inter Ophiula, & Pityusam. Ebusi enim terra serpentes fugat, omnium veneno- *Ebusus*

venenosorum animalium expers; eadē cuniculos gigni populantes messes Balearium. Dicit autem se *nominis memorem*, ut decorum servetur. Nā non congruit rusticō longinquarum insularū nomina scire, sicut Maronianus rusticius oblitus erat nominis Geometræ, dicens, *medio duo signa: Conon, & Quis fuit alter, Descripsit radio totum qui gentibus orbem? Neque noctua Cretam* scil. habitat; cujus nomen non ignorat, quia sub Venetorum ditione est. Noctua autē quæ in Creta negatur plurima Athenis est, usq; adeò ut, in proverbio sit, Γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, id est, *Noctuas Athenas*, aut *in Athenas*, scilicet fert is qui merces eo, ubi abundāt, inutiliter transvehit, ac si aquas in mare vehat. *Ægeriæ* autē *nemus* est ubi Numa Pompilius secundus Romanorum rex colloquium cum Ægeria nympha uxore sua, de rebus religiosis habuit; ubi *sonipes* negatur vivere. Est autem equus a sono pedum sic dictus, Æneid. 4. *Stat Sonipes ac fremit ferox spumantia mandit. Nec vir bonus urbem*] scilicet habita; sicut nec Albionem, seu Britanniam majores lupus: *Vir bonus est animal rarum*] Mar. *Vir bonus & sapiens qualem vix repperit unum Millibus ē centum hominum consultus Apollo, Judex ipse sui.* Juv. *Rara quippe boni, &c. Habet*]id est, habitat, residet. *Sunt tibi*] scil. rustico. *Pilantq;*] Hor. compilo secundâ longâ posuit, *nē me Crispini scrinia lippi Compilâsse putes, verbi non amplius addam.* Est autem notum Gallis vocabulum quod si tractū est à pilis, naturā primam corripit. Intactum autem tractum volunt per apologū Æsopi, quo, qui duas uxores habuit, alteram juvenculam, quæ canos decerpsit radicitus; alterā grandē natu, quæ, ut sibi consentirem haberet maritū, nigros capillos sustulit; calvus & depilatus mansit, atq; ita nudatus & privatus intelligitur suis: quod efficere pilare est. *Coarctant*] i. e. compellunt nos ad furta, quia exigūt quod sine furto nos habere non posse sciunt, *& mittunt mox ad suspendia*] Potuit nōn Candidus quē alii ex agro Parmensi, alii ex Mantuano oriundū dicunt. *Nostris unguibus*) Argute; quia cornices & fulicæ unguibus diripiunt. *Sensim*] i. imperceptibili-

er, hoc est, paulatim, & *pede pressim*]id est, quasi presso
ede sine strepitu. *Deplumare*]quia aves id avibus faciunt.
i videt]scilicet quisquam furta, *excusa*]dicens videlicet
jocari voluisse. *Si sint secreta, negato. Furtum quod*
celtum est, non est injuria. Quia *quicquid habent.* scil.
ves, *est noster labor, est industria nostra.*]Hæc autem
Cornici potiùs quàm bono pastori conveniunt dicere;
uia furta nulli licita sunt: nec sua sibi vendicare sine
superioris autoritate permissum. Unde dicit Fulica,
ul. *Jam longè egrederis metam rationis, & æqui.*
Cor. *O Fulica, improbitas urbana coinquinat orbem.*
Unde tot in terras veniunt æstate procellæ,
Flumina, venti, amnes, grando? Vidisse recordor.
Tellurem tremere, ac postes & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
Cur segeti lolium, messi dominantur avenæ,
Uva in capreolos transit, caligine verni
Depereunt flores? Mala parturit omnia nobis
Hæc civile nefas; pariet quoque plura deinceps.
Unde venit furor armorum, bellique tumultus,
Qui genus omne mali secum vehit? Omnibus urbs est
Fons & origo malis. Descendit ab urbe Lycaon;
Deucalion Pyrrha cum conjuge rusticus: ille
Intulit illuvium terris; hic abstulit: ille
Abstulit humanum terris genus; intulit iste.
Si terra (ut perhibent) flammis abolebitur unquam,
Istud grande nefas ulla descendet ab urbe.
Ful. *O Cornix, jam pone modum sermonibus istis,*
Audio jamdudum pueros de pulte loquentes:
Cætera, si quiquam supereſt, post prandia dices:
Pulti indulgendum monet urbibus hora relictis.
Jam longe egrederis metam rationis, & æqui]quia urbanos
deplumare, si clàm fore speretur, consulis. *Coinquinat*]
contaminat, polluit. *Orbem*].i. universum mundum. *unde*
tot in terras]dicit omnem tempestatem importunam,
omnémq; calamitatem propter urbanorum scelera à Deo
emitti. *Cur segeti*]Vir. *Grandia sæpe quibus mandavi-*
mus hordia sulcis, Infelix lolium & steriles dominantur
avenæ.

avenæ. Est autem lolium, de quo Salvator *Nonne bonum semen seminasti? unde ergo habet zizania? Inimicus homo super seminavit. Vuæ in capreolis*] id est, acidis quibus chordulas, quibus sese vites palis & ramis alligãt, quas etiam vesci solent divites. *Caligine*] id est, nẽre nebulis & obscuro, atq; ità infecto. *Parturit*] pro parit, i. pro vocat. *Civile nefas*] i. nefandum civium scelus. *Desedit ab urbe Lycaon*) quem ob perfidiam Jupiter in lycum i. lupum transformavit & occasione cujus sceleris Juvium (secundũ Ovid.) superinduxit. *Deucalion Pyrrha cum conjuge*) id est, uxore, *rusticus*] scil. fuit, qui in montibus Thessaliæ habitavit, ubi inter saxa degens, ad se profugiẽtes cẽpore particularis diluvii benigne recepit, quocirca humanũ genus jactis post terga lapidibus servâsse fingitur. *Ille*) scil. Lycaon, hoc est, scelus ejus. *Intulit illuviem*] i. e. inundationem aquarum, hoc est, diluvium. *Terris*) id est, in terras; ut inferetq; deos Latio. *Hic*] scil. Deucalion cum Pyrrha. *Abstulit*] scil. illuviem, *Ille*) scil. Lycaon *abstulit*) genus humanum terris. *Iste*) i. Deucalion, *intulit*] scil. in terras genus humanũ, quod secundum fabulas perierat; ut secundũ historiam illic periisset, si non servasset. *Si terra ut perhibent*) id dubitanter rusticus aut ex ethnicis sumptum, quibus non est fides habenda, nisi eadem in sanctis quoq; literis habeantur. Nos autem credimus ignẽ conflagrationis diem judicii præcessurum. Sed & Ovid. aliquando mundum igne periturum asserit Metamor. 1. *Esse quoq; in fatis reminiscitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cœli, Ardeat, & mundi moles operosa laboret. Istud gravi de nefas*] scil. propter quod mundus ardebit. *Descẽdere ulla*] id est, a quivis una urbe, & non ab agro. *O Corydon jam pone modum*] id est, finem. *Sermonibus istis*] scil. improbis, & contumeliosis. *Audio jamdudum pueros*] i. minores famulos, aut liberos, *loquentes de pulte*] i. instar horam prandii. *Si quicquam supereſt*] i. reliquú est. Gallus docet *supereſſe*, supra id quod satis est esse. *Hora*] scil. prandendi, *Monet indulgendum*] i. operã dandã esse, non invigilandum. *Pulti*] i. cibo illi rustico, quo Romani olim vixerunt. *Vrbibus*) i. e. contumeliis de urbibus relatis.

De converſione juvenum ad religionem,
Cùm jam autor ad religionem aſpiraret,
inſcripta POLLVX.

JOANN MVRMELII argumentum.

Galbula paſtores ad ſydera laudibus effert,
Et canit ut viſo verſus ſit numine Pollux,

Alphus & Galbula.

GAlbula quid ſentis? Pollux doctiſſimus olim
Fiſtulicen ſubitò, quodam quaſi numine tactus,
Deſtituit calamos, tunicas, armenta, ſodales:
Bardocucullatus caput, ut campeſtris alauda.
Quatuor ante dies in religioſa receſſit
Clauſtra; ferunt illum, pecudes dum ſolus in agris
Paſceret, effigiem quanquam vidiſſe deorum:
Cætera non memini; ſed tu quid, Galbula ſentis?

Galbula) Si frivolum non ſit, dicam non ſinè ratione in hac ſeptima ecloga agi de converſione juvenum. Nam ſeptenarium numerum, qui ex primo impari, & proximè illum ſubſequente pari conficitur, conſtat habere neſcio quid myſterii, non ſolùm in ſanctis literis, ſed etiam apud poëtas; unde eſt illud, *Oterque quaterque beati, &c. Nam te jam ſeptima portat Omnibus errantem terris ac fluctibus æſtas.* Dicunt præterea, ſeptimo quoque anno immutari nobis ætatem: ut primis ſeptem annis ſimus infantes, proximis pueri, tertiis adoleſcentes, quartis juvenes; quâ ætate conſtituendum eſt nobis genus vitæ, quos & quales nos eſſe velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergò (ut de cæteris ætatibus quæ pari ordine ſubſequuntur, taceam) in hac ſeptima ecloga agitur de juvenum ad religionem converſione: unde hactenus *adoleſcentiam ſuam* (ſic enim inſcripſit opus)

opus] poëta ceciniſſe putatur, deinceps cantaturus ventam & virilem ætatem, in duobus videlicet ultim carminibus, quæ in religione compoſuit. Sed linqua hæc argutioribus. Per *Pollucem* hoc loco intelligo po tam. *Fiſtulicen*) id eſt, canens fiſtulâ, ut noſtrâ æ ſicut tibicen, canens tibiâ gruis, ut olim factitaban nunc quoque nonnunquam. *Quodam quaſi numine* *Fiſtulicen Tibicen.*

Ctus] quia ſpiritus ubi vult ſpirat. *Bardocucullatus* ca id eſt, habens *Bardocucullum* capiti tegendo aptum: B *docucullus* veſtus eſt Gallica groſſioris villi, facta co poſitione ex Bardis, qui poëtæ erant Gallicani, & cuc lo: Cucullus enim veſtis eſt groſſior, capiti tegēdo a *Bardocuculatus.*

Bardi item dicebantur olim ſtulti, apud Gallos, ut po accipere *Bardocucullum* veſtem fuiſſe Gallicam, ſtul rum, & villium hominum. Vnde Martial in diſtich. G *lia Santonico veſtita eſt Bardocucullo: Cercopithe rum penula nuper erat. Bardus*] ad hoc, autore Feſt ſtultus, à tarditate ingenii, appellatur per *Matatheſi* Græcè enim βραδὺς dicitur. Præterea, ut idem ino bardus Gallicè cantor appellatur; qui virorum fort laudes canit, à gente Bardorum. De quibus Lucan. *P rima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Nonius autem d bardum eſſe propriâ vi & ingenio tardum. Nam Gr tardum Βραδὺν, id eſt, bardum dicebant. Plau. in Per *Bardus.*

Nimis equidem pro barda & ruſtica reor habitam Ex his & aliis multis, ut de Alpibus, patet Gallicā quo linguam immutatam eſſe: nam multa nunc aliter, qua olim dicebantur, à Gallis dicuntur. *Ut campeſtris*) id *Alauda.*

in campis verſari ſolita. *Alauda*] id eſt, avis cucull & plumeam criſtam habens. *Effigiem quandam vid deorum*] ut in proceſſu patebit. Videtur autem div Virginē intelligere; aut quæ Herculi occurriſſe à Cic rone memoratur: de qua ſuo loco dicam. *Cætera non m mini*] id enim & ruſtico convenit, ut jā ſæpe dixim et œconomiæ, atque argumento hujus eclogæ. Nam i tendit narrando duo facere: colligere videlicet laud paſtorum; & perfectionem religionis; potiſſim Carmelitanæ, quæ prima eſt.

Gl

Gal. *Vt dixêre patres, Faciens primordia rerum*
(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber)
Instituit Deus agricolas, pecorisque magistros.
Primus agri cultor rudis, immansuetus, & asper,
Qualis humus segnis, lapidosa, rebellis aratro.
Ast ovium primus pastor, mitissima proles,
Instar ovis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis unquam pastoribus asper.
De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras,
Nunc ove, nunc pingui vitulâ faciebat, & agnâ
Sæpius, & magno divos ambibat honore:
Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
Vt fuerit primo mundina scentis ab ortis
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratissima cura.
Assyrios quosdam (sed nescio nomina: curæ
Diminuunt animum) Deus ex pastoribus oli
Constituit reges, qui postea murice & auro
Conspicui gentes bello domuêre superbas.
Cùm Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
Aut Paris, aut alius; puerum qui obtruncat ad aram
Pastor erat. Quando cœlesti exterritus igne,
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
Exul apud Graios Amphrysia Pastor Apollo
Rura peregravit, posito deitatis honore.
Cœlestis animi, Christo ad præsepia nato,
In caulis cecinere Deum pastoribus ortum.
Et nova divini partus miracula docti
Pastores, primi natum videre Tonantis;
Et sua Pastores infans regnator Olympi,
Ante magos regesque dedit cunabula scire.
Se quoque pastorem Deus appellavit, ovesque
Mittibus ingeniis homines, & mentibus equis.
Et ne vana putes hæc somnia, nuper ab urbe
Rus veniens, picto perlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes pictæ, parvi sub matribus agni
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto
Monte venit, radiant auro diademata divûm,

Et

Et ſuſpenſa tenent vaga lumina prætereuntum.
Non igitur mirum, noſter ſi numina Pollux,
Vidit: amant villas, & oves, & ovilia divi,
Simplicibus præſens Deus eſt, offenditur aſtu.

Vt dixêre patres] Ut probet veriſimile eſſe, paſtori numen viſum, altius orditur laudes paſtorum, de quod verum eſt, *Abelem* primum juſtum fuiſſe rem, multóſque reges, ut *Abraham*, *David*, & ſimil iſſe paſtores: *Chriſtum* ad hoc ſe appellâſſe paſtore centem, *Ego ſum paſtor bonus*; & recens natum p paſtoribus agnitum atq; viſum, & multa id genu quæ legendo patebunt. *Vt dixêre patres*] Virgil. *meminêre ſenes.* Ruſtici enim non ex libris, ſed e jorum relatu hiſtorias diſcunt. *Deus jaciens pri rerum*] i. e. in prima hominum geneſi inſtituit a las, ut *Adam*, & primogenitum (*ain. Pecoriſque ſtros*] ut *Abelem:* quia autem dicendo primordia viſus eſt altius ordiri, bonam facit *Parentheſin*, *Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmbe* totam doctrinam ſuã ubique acceptã fert. *Primi cultor*] ſcilicet *Cain. Ovium primus paſtor*] id eſt, *Inſtar*] id eſt, in ſtatum & morem, ac ſimilitudinẽ, Valla negat. *Quæ bile*] id eſt, choler â amaritiem afferente. *Sacrum ponebat ad aras*] Hiſtoria pa principio Geneſeos. *Vitulã faciebat*] ſcil. rem ſa Sed *facio* & *operor* per ſe poſita, de rebus ſacris gantur. Nec dices, *Faciam vitulam*, quia id tauri *vitula* aut *vitulo*, ſubaudiendo rem divinam; ut in Maro: *Cùm faciam vitulâ pro frugibus, ipſe veni vos ambibat*] i. e. ambientium more venerabund rabat. *Sic*] id eſt, uſque adeo numina flexit, at ex coris fuerit à primo ortu mundi naſcentis, ſcilicet *ad hoc*, id eſt, noſtrum *tempus*, *gratiſſima*] id eſt, priſſima, *cœlo*] id eſt, cœleſtibus. *Aſſyrios*] ut *ham*, *Loth*, *Iacob*, & cæteros Patriarchas. *Cùm* Alexander, qui & Paris, paſtor fuit. Nam cum ipſa gravida viſa eſſet geſtâſſe catellum facé quâ tota Troja incendebatur, idq; ad Primã

& ille ad ſomniorum & phantaſmatum interpretes, re-
ponſum accepit, filium geſtare, qui Trojæ cremandæ
ccaſionẽ daret: quocirca pater quicquid pareret inter-
ci juſſit. Mater autem non interfecit, ſed exponendum
ris dedit, ubi à paſtoribus inventus, ab illis quoq; edu-
atus in virum crevit, atq; ab Oenone Nympha adama-
us eſt, judiciumque inter tres deas dediſſe fertur. Cum
eò optimus eſſet athleta, & cum Hectore congreſſus
ũ viciſſet, ab eo interemptus fuiſſet, niſi frater agnitus:
ndem pro Helena promiſſa in Græciam profectus fa-
lem attulit prædam. Vnde Statius in Achilleide; *Sol-*
erat Oebalio paſtor de littore Claſſem Dardanus. Paris
rgo aut alius] quia de nomine, ut ruſticus dubitat; *cùm*
idit tria numina] ſcilicet *Junonem, Palladem, & Vene-*
em de præſtantia formæ concerantes, *In Ida*] i.e. Silvâ
e dictâ. *Iliaca*] id eſt Trojana. Quod additur, ad diſcre- *Iliaca.*
onem Idæ Crætenſis. *Erat paſtor puerum qui obtruncat*
d aram] ſcilicet Abraham, *qui id facere voluit*, erat pa-
or. *Paſtor erat Moſes . quando cœleſti exterritus igne*] *Moſes.*
ilicet in rubo, qui non comburebatur. *Venit ad often-*
um] id eſt, miraculum aliud portendens ut virginitatem
væ genetricis Chriſti. *Pedibus nudis*) quia juſſus eſt
lceamenta exuere. *Moſes*, inquam, *à flumine tractus*]
il. à filia Pharaonis regis Ægypti, cùm eſſet in fiſcella
per aquas natans, unde nomẽ accepit. Apollo ſpoliatus
vinitate pavit Admeti regis armenta novẽ annis, unde
omius] id eſt, paſtoralis eſt dictus: pavit autem apud *Nomius.*
mphryſum fluvium Theſſaliæ, ſpoliatus, dico, divin-
te propter interfectos Cyclopas; unde in principio 3
eor, dicit Virg. *Et te memorande canemus Paſtor ab*
mphryſo. Ideo hæc ſecundum Macr. l. 1. Saturn. fin-
itur, quia Apollo ipſe eſt ſol, qui omnia paſcit. *Deita-*
) Latinius diceretur *divinitatis*, ſed carnem, id non
cipit. *Cœleſtes animi*) id eſt, ſpiritus unde, *Qui fecit*
ngelos ſuo ſpiritus. In caulis) id eſt, ſeptis paſtorũ, ubi *Caulæ.*
ebant vigilias ſuper gregem ſuum; ut Lucas præclare
morat. *Ante magos*) i. ſapientes Perſarum & Indorũ,
ia eadẽ nocte quâ natus eſt, cùm ipſis, ad minimum,

decimo

decimo tertio die primũ visus sit. Dico ad minimũ, controversia est, an eodem anno, an alio. *Ante me regesque*) Vnde *magos* pro regibus accipimus, prop illud, *Reges Tharsis* &c. *Se quoque pastorem Deus pellavit*, dicens, *Ego sum pastor bonus. Oveſque*] dens, *Agnovi oves meas, & cognoscunt me meæ*] id mitì ingenio præditi homines. *Picto perlegi hæc templo*] id est, in parietibus fani, ubi picta hæc fuer & ideo dicit, perlegi. Maro in 6. *Quin protinus om Perlegeret*. Magna enim est convenientia pictor scriptoris. Unde eos Flaccus æquiparat dicens, *Pict bus atq; poetis Quidlibet audendi semper fuit aqua testas. Sunt pecudes*] scil. pastorum, qui Christum runt. *Ingens equitatus*] scilicet trium regum. *Diadem divûm*] aut regum aut angelorum, aut Christi & pu tũ ejus; hoc est, matris veræ, et patris legalis, ac n tii, & naturalis à quibusdam putati. *Et suspensa te vaga lumina*] id est, oculos prætereuntium, hoc est gũt præterire volẽtes immorari donec picturã per erint. *Amant villas*] id est, domus rusticas & ov ovilia divi. *Simplicibus præsens Deus est*] Id sanctè moraliter, si cordis simplicitatem intelligit.

Alph. *Vera refers, pecori si sint innoxia nostro*
Pascua. Vidi asinum, vidi præsepe, bovemque:
Jam memini turbæ venientis, & ora videre
Indica jam video regum sua dona ferentum.
Vnum oro: Quænam pollucí occurrit imago?
Galbula, si nosti, nè sit labor omnia fari.

Galb. *Et novi, & memorare libet; res digna relatu,*
Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum.
Durus & immitis pater, atque superba noverca
Pollucem graviore jugo premsêre juventæ
Tempore, cùm dulces animos nova suggerit ætas:
Et cùm jam invalidæ longo sub pondere vires
Defecerint, nullaque odium mansuesceret arte,
Constituit tentare fugam: res una volentem
Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor juvenilibus annis.
Res est fortis amor, violentia fortior, ivit.

Et tales abiens (mihi namque ſolebat amores
Enarrare ſuos) mœſto dedit ore querelas:
O virgo, lacrymæ nè tuis ſolvuntur ocellis,
Cùm tę tam charo cernas ab amante relictam?
Ullúne deceſſu duces ſuſpiria noſtro?
Túne mei crudelis eris forte immemor unquam?
Vſque adéone tuum poterit frigeſcere pectus,
Pectus quod toties tot lumina fletibus implet?
Tuné trahes crebros gemitus, & pallida fies?
Cerno oculos, cerno lacrymas, cerno anxia corda
Virginis. Heu! tantum quá diſſimulare dolorem
Fas evit arte? Dolor duplex mea pectora torquet;
Illius atque meus: ſed fas mihi flere, quod illi
Non licet. Occultus longè magis æſtuat ignis.
Incolumem mihi vos divi ſervabitis illam,
Vt quando exilio repetam mea rura peracto,
Fiat amor felix ſaltem ſemel ante ſenectam.

Vera refers] Approbat Alphus. *Vidi aſinum, & bovem, & præſepe.*] ſcilicet Domini, qui in eo ante aſinum & bovem eſt poſitus. Vidi, inquit, de pictura intelligens. *Jam memini turbæ venientis*, id eſt, in mentem venit, *& videor mihi nunc. videre ora Indica*] id eſt, Indorum regum, ab India venientium *Et videor videre ora regum ferentum*]id eſt, offerentium dona, ſc. *aurum, thus, & myrrham. Et novi, & memorare libet*] quia *res* eſt *digna relatu*]id eſt, ut referatur, & recẽſeatur; & *factum*, ſcil. Pollucis, eſt *imitabile. Durus & immitis pater*] *Eſt mihi namq; domi pater, eſt injuſta noverca.* Videtur autem hæc vera vitæ ipſius poëtæ deſcriptio. *Gravicre jugo*] Quia nimis rigidi, & ſeveri erant, ut 1 prima ecloga docuimus *Et cùm invalidæ*] Eſt enim ea ætas imbecillis & inops conſilii. *Nullâq; odium*]ſc. parentum. *Arte*]ſcilicet filii. *Conſtituit tentare fugã*]id eſt, diſcedere clàm á parentibus tam duris. *Error enim communis*] Unde priùs, *Semel inſanivimus omnes. Res eſt fortis amor, violentia fortior*] ſc. eſt. *O virgo*) Querulosa diſceſſio ab amica. *Crudelis*] quæ amantem non redamas. Maro: *O crudelis Alexi! Nihil mea carmina curas, &c. Lumina*] Sic *tot* legendum videtur,

detur, ut ſit, *pectus* inquam, *quod implet toties lumina fletibus. Dolor duplex, Illius, atque meus*] illius ſcilicet virginis, quam occulto æſtuantem putat amore. *Atque meus*] qui manifeſto abſumptus ſum igne. *Exilio peracto*] quia in exilium voluntarium, ut patris ſævitiam & novercale odium devitet, abſcedere deſtinavit. *Fuit amor felix*] ut potiatur amicâ ſaltem ſemel: id amatorie & modeſtè.

Talia pergebat memorans, voluîtque reverti:
Tantus amor juvenem, vis tanta furoris agebat.
Sed jam jacta fugâ cunctis erat alea notâ.
Fronde ſub Herculea ſeſſus mœrore ſedebat:
Ecce puellari virgo ſtipata coronâ,
Oro, manus, oculos, habitúmque ſimillima Nymphæ,
Et tali affata eſt puerum ſermone dolentem:
Chare puer, quò tendis iter? veſtigia verte.
Neſcis (heu!) neſcis quò te via ducat; & audet
Ignotis errare locis, nihil inſidiarum
Per campos ratus herboſos, nihil eſſe pericli:
Omnia tuta putas, & quod placet, utile credis,
Mora juventutis ſtolidæ. Collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber ſub graminis umbra.
Eſi facile, incautos offendere: Parvulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec niſi jam læſus vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu conſuevit amæno
Fallere; delicias offert, & gaudia: Verùm
Ingreſſis, quum triſte nihil ſupereſſe putatur,
Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, ut collem greſſu ſuperaveris illum,
Ducit in umbroſam ſylvam, crudele ferarum
Hoſpitium, loca tetra ſitu, & caligine opaca.
Quiſquis eò deceptus abit, remeare vetatur:
Et piceis primùm velatur lumina vittis;
Deinde per omne nemus, dumeta per aſpera tractus,
Tranſit in effigiem monſtri: dum volvere linguam
Atque loqui tentat, mugit: dum attollere ſeſe
Credit, humi graditur quadrupes, neque ſuſpicit aſtra.
Ima tenebroſæ vallis lacus æquore nigro

Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis.
Huc tracti, in Stygios latices, atrúmque barathrum
Præcipites dantur : rapidâque voragine merſi,
In Styga, & æternas Erebi rapiuntur in umbras.
Heu! quot paſtores iſtis ambagibus acti
Cum gregibus periêre ſuis! Ego ſedula ſemper
Monſtro iter : hic ad opem vigilo indefeſſa ferendam.

Talia pergebat memorans] Commemorat quæ virgo viſa ſit Polluci, cùm jam fugam facere decreverat. Eam autem, quia in Carmelum ire ſuadet, & virginum coronam ſecum duxit, non ineptè putaveris divam virginem Mariam, cujus protectione & nomine inſignitur nunc Carmelitana religio, quam autor noſter profeſſus eſt. Quin adeò eclog. 8. id manifeſtè docet. Alludit tamen ad eam quæ Herculi apparuiſſe dicitur: Unde dicit apparuiſſe jacenti *Fronde ſub Herculea*] Reſpexit quoque bivium Pythagoricæ literæ, de qua in opuſculo Maroniano abunde diximus. Ut verò ſciamus quæ Herculi apparuerit, audiamus Ciceronem 1. officiorum ità diſſerentem. *In primis conſtituendum eſt, Quos nos & quales eſſe velimus, & in quo genere vitæ. Quæ deliberatio eſt omnium difficillima. Ineunte enim adoleſcentiâ, cui ineſt maxima imbecillitas conſilii, tunc id ſibi quiſque genus ætatis degendæ conſtituit quod maximè adamavit. Itaque antè implicatur aliquo certo genere curſúque vivendi, quàm potuit quod optimum eſſet judicare. Nam Herculem Prodicus dicit, ut eſt apud Xenophontem, cùm primùm pubeſceret, (quod tempus à natura ad diligendum, quam quiſque viam vivendi ſit ingreſſurus, dictum eſt) exiiſſe in ſolitudinem, atque ibi ſedentem diu ſecum multúmque dubitâſſe, cùm duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, utram ingredi melius eſſet. Hoc Herculi, Jovis ſatu edito, potuit fortaſſe contingere; nobis non itidem, &c.* Hæc Ciceronem aiunt autem inter dubitandum duos acceſſiſſe matronas, *Virtutem & Voluptatem*; qualem voluptas prior ingreſſa, accuratiſſimè erat ornata, & omnes delicias poſt ſe trahebat, reſpectans aliquando, cum faſtúque omni multa

ostentans, & multa etiam plura pollicens, secum trahere Herculem tentavit. At *Virtus* aspera, & dura severéq; intuens contrà, Non polliceor inquit, aliquam voluptatem aut quietem, sed laborem, pericula, sudores infinitos terrâ mariq; tolerandos: sed horum præmium erit, Te Deum fieri. Quod audiens Hercules, gravibus verbis *Voluptatem* repellens, *Virtutem* sequutus est. Cujus, ut inquit Maro, primus ingressus difficilis videtur. *Nam via virtutis dextrum petit ardua callem, Difficilémque aditum primum spectantibus offert: Sed requiem præbet sessus vertice summo.* Sed ad autorem: *voluitque reverti*] licet ad virginem quam constituerat deserere; quia nihil inconstantius amante. *Sed jam alea erat jacta*] id est, jam perfricuerat frontem; hoc est, periculum infamiæ non amplius timuerat, & ità erat *extra aleam*, per quam significatur omnis incertus eventus, & omne periculum: ut alea belli, &c. *Erat* autem *jacta fugâ*] id est, per fugam quam paraverat: *notâ cunctis*] id est, omnes sciebant quod fugere constituerat, & hoc animo sedebat *sessus mœrore* amore languens & mœrore confectus, *sub fronde Heraclea*] id est, sub populo, quæ plurima crescit in ripis Padi. Unde Ovid. *Populiférque Padus &c:* Ea autem arbor dicatur Herculi. unde in Buc. *Populus Alcidæ gratissima*, qui ejus fronde coronatus, ad inferos descendit, ac rediit. Significat autem virtutē, quæ intrinsecus viret, & extrinsecus pallet, ut ipsa frons populea. *Ora manus, &c.* Sinecdoche est: ut Æn. 4, *Omnia Mercurio similis, vocémque colorémque, &c. Per campos herbosos*] id est, virides, & adolescentiam notat. *Sepæ latet*] Maro; *Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba. Parvulus infans*] alludit ad Mosen, qui, relicto auro, carbonem ardentē in suum intulit, quo se innocentē adhuc declaravit. *Adit* id est, introitu: *amœno*] delectabili, & voluptuoso. *Tramittit hic*] scilicet tam amœnus. Pronomen *hic*, anceps est: de hoc loco corripitur; Adverbiū autem semper producit vult. *Crudele Hospitium*] appositorié: sicut Æn. 6. *In antiquam sylvam, stabula alta ferarum. Situ*] id est, mucore, & lanugine immundâ. *Remeare vetatur*] Ma-

Alea.

Facilis descensus Averni : Noctes atq; dies patet atri janua Ditis. Sed revocare gradum, superásq; evadere ad auras ; Hoc opus, hic labor est : Pauci, quos æquus amavit Juppiter, aut ardens evexit ad æthera virtus, Diis geniti potuêre. Piceis vittis] id est, caligine ignorantiæ & desperationis. *Velatur lumina*] i. habet oculos velatos; est. n. Græce locutio: *vitis*] i. fasciis, quibus ligari solēt decollandorum oculi. *Transit*) id est transformatur in effigiem monstri. Docet quid Metamorphôses poetarū sibi velint quibus Ulyssis socii in feras & pecudes versi finguntur: quia homo voluptati deditus, fit bestialis *Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritûs Dei.* Unde *neque suspicit*) i. sursum inspicit astra: ut Esa. 38. 14. *Attenuati sunt oculi mei (suspicientes in excelsum. Ima occupat*) id est, semper versatur in limo carnalium desideriorum. *Mos plurimus*. i. difficultates & pericula, quæ in luxuriosa vita sunt. *Latices Stygios*). i. obscœnas aquas tristitiæ infernalis. *Altúmq;*. i. profundum, *Barathrum*) i. voraginem. *In Styga*). i. lacum infernalem, à tristitia dictū. Declinatur autem hæc Styx, *huius* Stygos: inde hanc Styga, Accusativus. *Erebi*) *Erebus* ferè à doctis sine *h* scribitur dicitúrq; lacus obscurus. nam Ἐρεβεννὸς obscurus dicitur. *Ego*) sc. virtus, aut bona inspiratio. *Indefessa*) id est, indefatigabilis. Multa prætereo, quia nota sunt etiam pueris,

Vitta.

Suspicere

Stygius Barathrum.

Erebus.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinquæ
Atria, secreti tutam pete littoris oram,
Quâ contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum.
Primus hic antiquis patribus spelæa,, domósque
Præbuit arboreas, intra nemus illice densum.
Ex hoc in vestros deducta cacumine montes
Religio venit, sicut de fonte perenni
Flumina, & ex uno multi genitore nepotes
Illius in sylvis, abies ubi plurima surgit,
Pinguis ubi piceæ sudat liber & terebinthi,
Innocuum postquam feliciter egeris ævum,
Mox tua mutatis ætas renovabitur annis,
In locate tollam meliora, virentia semper;
Immortalis eris, divûm comes, ire per astra

Inter

Inter Hamadryades, & Oreadas, atque Napæas
Flore coronatas caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac ſuper & ſubter cognoſcere cœ'os.

Tolle moras] Perſequitur verba virginis, quæ Pollucis paruit. *Blanda atria mortis propinquæ*] quia *ducunt in hu dies ſuos, & in puncto deſcendunt ad inferna.* Et alib *Stulte, hac nocte rapient animam tuam. Tutam ordin*] eſt, montis Carmeli, qui *contra Idolios fluctus*] i. Cypr protenditur. *mihi*] aut divæ virgini, aut ſanctæ inſpira ni. Nam omnis religioſa profeſſio Hel ã & Heliſæum terôſque filios Prophetarum habet autores, etiam Hie nymo cenſore. *Hic*] ſc. Carmelus præbuit primus *exe patribus*] ſc. jam dictis, *Spelæa*] i. ſpeluncas *Domor rent*] i. ſub arboribus. *Intra nemus denſum ilice*] i. in more ilicibus pleno. Unde dixit, *caput cinctum viridi bore. Religio venit deducta ex hoc cacumine*] i. e vertice Carmeli. *In veſtros montes*] qui ſc. in Europa Nam duce divo Ludovico primùm in Galliam tran ſunt. *Sicut flumina*] ſc. deducuntur, *de fonte perenni*] totum annum, & in perpetuũ fluente. Flumina enim in montibus fontem habent pro capite. *Illius in ſil* Ordo eſt, poſtquam egeris felicitèr ævum innocu *ſylvis illius*] ſc. Carmeli, *ubi*] i. in quibus ſurgit plu abies, *& liber*] i. cortex interior, *Piceæ*] ſc. arboris *guis*] quia picem exudat. *Et liber terebinthi ſudat.*] ſc. nam & picem. Allegori ôs vult illîc tranquillam, & penuria eſſe vitam: quia *qui omnia derelinquunt, Chri ſequentes, centuplum recipient, & vitam æternam poſſid Mutatis annis*] ſc. in æternitatem, qui erant tranſi

Hamadryades. Oreadas. Napæas.

Ire per aſtra inter Hamadryades] i. Nymphas arbor *& Oreadas*] i. Nymphas montium; *atque Napæas* eſt, Nymphas florum. i. inter cœtus virginum. *Fa* quia & ipſa virgo, *Hi ſunt qui ſequuntur agnum quo ierit, &c. Ac ſuper & ſubter*] quia in medio erit.

Sic effata levet virgo diſceſſit in auras.
Tum ſua juravit Pallux mutata repentè
Pectora, & extemplo victum expirâſſe furorem;
Non aliter quàm flamma cadit, ſi ardentibus egris

Effluat, & totas præceps Padus evomat undas:
Sic abiit crudelis Amor, qui sæpe pharetram
In juvenem, dum principiis obstaret amandi,
Dum tepet, ac timidè insanit, consumpserat omnem.
Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.
Alpha. *Sunt quibus aspirent etiam nolentibus ultro,*
Sunt quibus infensi sine causâ & crimine dii sint.
Galb. *Quod nos in pecudes, in nos id jurâ habent dii.*
Hoc rus scire sat est: sapiant sublimius urbes.
Sic docuit rediens aliquando ex urbe sacerdos
Janus, & in magno dixit sibi codice lectum.
Alph. *Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit;*
Nos quoque jam sero cum sole recedere tempus:
Galbula, sarcinulas nè sit tibi ferre molestum;
Pena levis, levis est & cantharus: omnia parvus
Ferre labor ferò; grave manè, sed utile pondus.
Ipse pecus ducam: mihi pars erit ista laboris.

Sic effata] Bene effata, quia sic dicuntur oracula. *Virgo*] aut Virtus, aut diva Virgo, *discessit in leves auras.*] id est, evanuit. *Tum sua juravit Pollux*] ideo juravit, quia difficile creditu. Simile D. Th. Aquinati contigisse fabulantur, qui accinctus lumbos, postea Venereum ardorem non sensit. *Et extemplo*] i. illico, è vestigio: tractum ab auguribus volunt, qui designato templo, dicebãt, Extemplo, quo dicto subitò abscesserunt. *Furorem*] id est, amores. *Non aliter*] scilicet ut aqua extinguit ignem. *Qui consumpserat in juvenem omnem pharetram*] i. omnes vires suas: *dum principiis obstaret*] i. obstare vellet aut deberet: juxta illud, *Principiis obsta, &c. Dum tepet*] i. *dum animus indubio est, facili momento huc illuc impellitur. Ac timide insanit*] id est, adhuc timore & pudore afficitur, & nondum consentit in illecebras. *Sic igitur Pollux in claustra silentia venit*] ubi impeditam habet venam, nè liberè canat. *Sunt quibus aspirent*] quia *Spiritus ubi vult spirat. Sunt quibus infensi sine causa & crimine dii sint*] id impiè, nimisque rusticè: quia consilia Dei sæpe occulta sunt, nunquam autem injusta. Videntur autem dii infensi bonis & insontibus, quando maximè amici sunt, *Extemplo*

hoc eſt, quando eis tribulationem, ut meliores evadant, immittunt. Nam *virtus in infirmitate perficitur*. Quia ergò ruſtici id non animadvertũt, videntes bonos affligi dicunt Deum eis infenſum, cùm minimè ſit: veruntamen ſi ſit, non tamen injuſtus eſt, quia non habet præſcriptam legem. Unde dicit Galbula, *Quòd nos in pecudes*] Ordo eſt, *dii habent id juris in nos, quod nos* ſcil. habemus *in pecudes. Hoc rus ſcire ſat eſt*] ſcil. ruſticos. *Sapiant ſublimius urbes*] id eſt, urbani. *Sic docuit redeens*] id eſt, veniens, cùm illîc habitent feré prædicatores. *Et Janus dixit ſibi lectum in magno codice*] ſcil. Decretorum, aut Bibliorum. *Sol cadit*] Pro more ſuo finem parat eclogæ, docens eſſe diſcendendi tempus. *Galbula, ſarcinulas*] Ordo eſt, *ô Galbula, nè ſit tibi moleſtum*] i. grave, *Ferre*] id eſt, auferre & colligere, *ſarcinulas*,] id eſt, parvas rerum paſtoralium ſarcinas. *Pera*] ſcil noſtra, in qua panis, & cætera edulia ferri ſolent, *eſt levis*] Unde dicunt Æſopum, eum aliis accinctum ad iter, libenter ſubiiſſe reticulum panis, licét ponderoſius eſſe; quia novit in itinere imminutum iri. *Cantharus*] id eſt, poculum quo Silenus eſt uſus, ut dicitur in Buc. Virg. *Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.* Cantharus ergò ſc. *levis*, quia exhauſtus. *Parvulus labor eſt ferre omnia*] cibi & potûs repoſitoria, *Serò*] id eſt, veſperi; & *grave pondus, ſed utile* eſt ea *omnia ferre mane. Ipſe.*] ſcilicet ego, *ducam pecus*] i. gregem noſtrum.

ECLOGA VIII.

De religione ruſticorum, inſcripta RELIGIO.

JOANN. MURMELII argumentum.

Ille canit montes, rura hic campeſtria: Nymphæ
Polluci viſæ laudes & feſta canuntur.

Candidus & Alphus.

HOrrida ſolſtitio tellus ſitit, Alphe, reverſo:
Ad ſolitos montes, ubi vos in gramine, & æſtus
Mitior, hæc armenta monet deducere tempus.

Alph.

Alph. *Aereos montes, & ſumma cacumina longè*
Proſpicio; quid ſint montes (tibi vera fatebor)
Neſcio: ſemper enim campeſtria rura, lacúſque
Incolui. Montanus ager quá fruge redundat?
Cand. *O rude & illepidum ingenium! prope flumina ſemper*
Verſatus, fulicæ in morem, limoſa per arva,
Sunt ubi ranarum, culicum, pulicum, cimicumque
Luſtra inter ſalices, ulvas viridéſque papyros,
Irridere audes, & nauci pendere montes,
Unde fluunt amnes, templis ubi tanta locandis
Marmora cæduntur, fulgens ubi naſcitur aurum?
Qua parit antennas tellus? medicamen ab herbis,
Dic, quibus eſt niſi montanis? De vertice Baldi
Sæpe melampodion legi: medicina capellis
Nulla magis præſens: quondam Valſaſinus Ægon
Tradidit hoc, dum vere ſues caſtraret & agnos;
Tradidit, & dixit, Solus medicamen habeto.
Dic, ubi caſtaneæ plures? ubi copia major
Glandis? in excelſis fontes & paſcua vidi
Montibus, artocreas: & pingue polenta comedi.
Sunt populi fortes illic, robuſta juventus,
Lata pedes, calloſa humeros, nervoſa lacertos,
Hiſpida, dura manus, moli indefeſſa ferendæ.
Horrida ſolſtitio tellus ſitit:] in hac ecloga, quæ inſcribitur. De *religione ruſticorum*, habentur primò laudes montium, quas Candidus, nactus occaſionem ex calore ſolſtitiali, quo urgente montes petere ſuadet accumulat, non immemor (ſi rectè ſentio) Carmeli ſui, quem incolere jam animo conſtituerat, & cujus laudes proſequi intendit. *Solſtitio*] ſcilicet æſtivali, non brumali. Eſt enim duplex; Alterum quo ſol ſtare dicitur, quód altiús aſſurgere inepicyclo ſuo nequit; alterum, quia profundius deſcendere non poteſt, ut in bruma. *Ad ſolitos*] ſcilicet Candido, & gregi ejus. Nam Alphus montes ignorat. Ordo eſt, *Tempus monet deducere* (Dicerem *perducere* aut *producere*: nam *deducere in altum*, inuſitatum eſt) *hæc armenta ad montes ſolitos, ubi ros eſt in gramine, & æſtus mitior*] id eſt temperatior; quia in ſummis montibus

montibus tempore æstivo frigus opacum est. *Montanus ager quâ fruge redundat*,] Ex hac quæstione nanciscitur occasionem montium describendorum. *O rude ingenium! versatus*] Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum, *Scelus, qui me perdidit*. *Pulicum*] primam communem hrbet hæc vox. *Cimicum*] Cimices sunt vermes fœtidi, parietibus & lectis inhærentes, &, ubicunque vapor est aquarum, frequentes, ut culices, pulices, muscæ, & id ignis bestiolæ. *Lustra*] potiùs ferarum sunt. *Inter salices*] quæ in locis humidis nascuntur. *Ulvas*] id est, herbes palustres; & *Papyros*] id est, arundines quæ in Ægypto tantæ nascuntur, ut ex singulis internodiis faciant naviculas. Habet autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant. Unde nunc abutuntur vocabulo, *papyrum* pro chartis dicentes. *Et nauci pendere*] id est, non pluris facere, quam nauci: quod aut putamen est nucis, ut Priscianus & Tortellius sentiunt aut granam fabæ cùm se aperit, ut Servius vult; aut, ut nonnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretii & valoris. *Unde fluunt amnes*] quia ferè in montibus ortum habent. *Ubi tanta marmora cæduntur locandis*] id est, constituendis templis, id est, ad constituenda templa. *Antennas*] id est malos transversos. *Sæpe melampodion*] Melampodion genus nigri hellebori, à Melampode quodam, qui eo uti in divinationibus solebat. Dictum autem, à pastore ejusdem nominis, qui primus hanc herbam invenisse dicitur, dum capras eo purgari animadvertit, datóq; earum lacte furentes Prœtidas sanari. Unde Maro dicit Georg. 4. *Inventæq; nocent artes: cessere magistri Phillyrides Chiron, Amithaoniúsque Melampus*. Interpretatur autem Melampus *nigri pedis*. Dicitur enim Græcè μέλαν nigrum, & πὸς pes. Fuit & alius *Mantis*, id est, vates insignis. *Medicina capellis. Nulla magis præsens*] id est, præsentiùs, & citiùs sanans. *Quondam Valsasinus Ægon*] Nè contra decorum medicinæ peritus censeatur, dicit se accepisse ab Ægone, quem Valsasinum à loco nominat. *Dic, Ubi castaneæ plures?*) videlicet, quám

Cimax. *Lustra.* *Ulva.* *Papyrus.* *Nauci pendere.* *Antenna.* *Melampodion.* *Melampus.* *Mantis.*

in

in montibus, quasi dicat, nusquam. *Artocreas*] i. panem cui caro includitur. *Pastillum* vulgò vocant; ἄρτος enim dicitur panis, & κρέας caro. *Lata pedes*] id est, habens latos pedes. *Calloſa humeros*] id est, habens humeros calloſos ex labore, aut pulpoſos. *Nervoſa lacertos*] i. habens lacertos nervoſos. *Hiſpida*] i. piloſa. *Moli ferendæ*] id est, *ad molem ferendam*] id est, quod vis onus portandum, *indefeſſa*] id est, indefatigabilis. *Artocreas* *Paſtillus.* *Hiſpidus.*

Vallibus ex illis, opera ut navalia curet,
Conſuit huc: nullum eſt hominum genus aptius urbi
Sive velis caſtrare pecus, ſeu, ſcindere fagos,
Sive ſimum ferre è ſtabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, viámque aperire coactis
Sordibus, & ſcalis puteos deſcendere in altos:
Ingenio callent, & duro robore pollent.
Sed quid opus multis? Subeunt opus omne: Popinis
Inſervire, focos lignis cumulare, verúque
Artifici verſare manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre,
Verrere humum immundam ſcopis, doctiſſima gens eſt.
Quodque magis miror, ſemper ſub pondere currunt:
Cotibus in duris oriuntur, & ardua vivunt
Per juga, cum capreis habitant ſpelæa ferarum.
Adde quòd in cœlum brevis eſt è montibus altis
Tranſitus; erectum caput uſque ad nubila tollunt;
Nubila tranſcendunt aliqui; puto, ſydera tangunt.
Eſſe locum memorant, ubi ſurgit ab æquore Titan,
Qui (niſi dedidici) contingit vertice Lunam,
Et vixiſſe illîc hominem, ſed poſtea abactum
Improbitate gulæ, quòd ſcilicet omnia poma
Manderet, & magno ſervaret nulla Tonanti.
Hinc divi, ſanctique patres in montibus altis
Delegêre domos tacitas: Carthuſia teſtis,
Carmelus, Garganus, Athes, Laureta, Laverna,
Et Sina, & Soractis apex, umbroſáque vallis,
Et juga Nurſini fato ſenis inclyta, & altis
Abietibus turrita caput Camaldula ſanctum,
Cætera prætereo: nec enim ſermonibus iſtis

Omnia

Omnia complecti ſtatuo: Montana frequentant
Culmina cœlicolæ: ſed anas, & mergus, & anſer,
Ibis, onocrotalus, milvi, fulicæq; paludes.

Vallibus ex illis].i. inter montes ſitis; aut loquitur de planitie, quæ eſt in montibus. Enumerat autem ſordida miniſteria, ad quæ ferè aptiores ſũt, ĩ mõtibus orti, ſicut ad omnem laborem. Unde Juven. Sat. 2. *Et illud Montanum poſitis an diret vulgus aratris.* Poſſit tamen videri lo. qui de natis in planitie, & in convallibus: ut illis det honeſta miniſteria, his ſordidiora. Sed de his, qui ĩ mõtibus naſcuntur totus eſt ſermo; quia dicit, *Cotibus in duris oriuntur*] Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt purgaturi cloacas & fumaria, idq; quaſi Satyrico morſu, ut neſcias an laudet, an veriùs irrideat eos, niſi quia ruſtico dat partes laudandi, cui etiam vile miniſterium, dum ſtrenuè ſit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus, quæ ſunt ſub vertice montium, inter montes tamen, *Confluit huc*], i. ad hæc plana loca, ſubauditur, ex ſuperioribus, *robuſta juventus; ut curet opera navalia*] id eſt, nauticum expleat munus. *Caſtrare*] .i. emaſculare aut excolare; *ſeu ſcindere*] .i. incidere, & amputare *fagos*] arbores glandiferas; à φάγειν. i. commedendo dictas. Non aũ intelligo ut toreumata factã aut cœlaturas, ad quas fagus apta: unde eſt, *Tibi pocula ponam Fagina, cœlatum divini opus Alcimedontis.* Cloacæ ſunt cryptæ ſubterraneæ, per quas ſordes in fluvium demittuntur. *Sordibus coactis*].i cõgregatis & compactis, ut aquæductus claudantur. *in altos puteos*] eorum purgandi gratiâ. *Popinis.*] .i. culinis. *Dare libera fumo Spiramenta*] id eſt, purgare fumaria; vulgus caminos vocat. *Ventres ad flumina ferre*] aut ſordes alvorum, aut inteſtina pecorum mactatorum. *Semper ſub pondere currunt*] quod in vallibus ortis non congruit, & multò minùs quod ſequitur. *Cotibus in duris oriuntur*) id eſt inter cautes, & ſaxa aſpera. *Spelæa*) id eſt, ſpelũcas ſed Græcum eſt, *Adde quòd in cælum*) id ſcommate non caret, aut ruſticâ ſimplicitate; quaſi vero animæ ſpatio ferantur in cœlum. *Nubila tranſcendunt aliqui*) Athos enim eſt ultra mediam regionẽ aëris, uſque adeo ut ĩ eo neque

Cloacæ.

Popina.

Spelæa.

neque nubes, neq; venti sint, sed cineres ex sacrificiis derelicti reperiãtur, anno peracto, indispersi. *Esse locum memorant*] scilicet paradisum terrestrem, quem quidam sub lunari globo ponunt. *Quòd scilicet omnia poma*] id quoq; pastorali loco non caret. *Hinc divi sanctiq; patres*] Hoc videtur principaliter intendisse, ut tandem Carmelũ laudet *Carthusia*] non longè à Gratianolopi, in Delphinatu, prima domus Carthusianorum, virorum profectò cœlestium, quibus, ut solidis tibicinibus, Christiana fulcitur religio. *Carmelus*] antiquitate omnes excellens, & observatione candidæ religionis cæteris non inferior. *Garganus*] divo Michaëli mons insignis. *Athos*] mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo est Poliadæa religone insignis, quia cineres in aris derelicti illic disturbari negantur. *Laureta*] ubi diva Virgo habet ædem excellentissimam, & miraculis ac donariis clarissimam. *Laverna*] dea quæ à furibus colebatur, cui ædes erat juxta Lavernalem portam, quæ in Christianũ conversa est usum. *Et Sina*] mons est (ut dicitur Gal. 4.) in Arabia; sepulchro divæ Catharinæ religiosus, & Præceptis Mosi datis olim jam illustris. *Apex Soractis*] Apollinis observatione olim præclarus. Virg. *Summe Deûm, sancti custos Soractis Apollo.* Nunc quoque, quòd illic sub Constantino nondũ converso delituit Sylvester Romanorum Pontifex, insignis, & *vallis* dicitur *umbrosa*, in qua ille delituit. *Et juga Nursini fato senis inclyta*] á Nursia oppido in montibus posito. Æneid. 7. Et *et montosæ misêre in prælia Nursæ, Vfens, insignem famâ, & felicibus armis. Et Camaldula turrita caput sanctum*] id est, habens sanctum caput *Turritum*] id est, quasi turribus insignitum, *abietibus*] quæ ardores in montibus nascuntur, súntque quas *sapinos* vocant. Est autem non longè à Florentia. *Cœlicolæ*] ut Michaël & cæteri angeli in Sina auditi. *Anas*] avis immunditiâ aquarum gaudens, *& mergus*] ad limum tendens, *& anser*] etiam fluvie aquarum pastus, *& ibis*] ut Ciconia, cui similis est, serpentibus nutrita. *Onocrotalus*] etiam obscœnitatem arguens, nam ab quod est inquino, deduci videtur. *Milvi*]

Carthusia

Carmelus
Garganus
Athos.

Laureta

Laverna

Sina.

Soractes

Onocrotalus.

Milvus:

vi] aves rapaces & obſcœnis viventis. *Fulicæ*] aves circa littora turpem victum quæritantes. *Paludes*] ſi licet frequentant.

Alph. *Inter montanæ tantos regionis honores,*
Cur de meſſe nihil, nihil eſt de palmite dictum;
Hæc tamen humanæ duo ſuſtentacula vitæ
Maxima. Monticolæ veniunt è rupibus ad nos
Hordea mercatum, torvi fuligine tincti,
Setoſi, macie affecti, laceri, ac ſituoſi.
Indigenæ oſtendunt, quæ ſit natura locorum.
Sed quod montanis de religionibus inquis,
Retulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea, ſi nôſti, viſa eſt? quæ, Candide, nympha?
Dic agè; nam cœptum certamen inutile nobis,
Utilior ſermo de religione tenendus.

Cand. *Galbula, qui ſolitus pecudes in paſcua tecum*
Ducere te, ſatis hoc potuit docuiſſe, quod optas.

Alph. *Plura quidem Polluce ſuper narrata: Sed ipſam*
Nec docuit nympham, nec me quæsiſſe recordor.
Nunc ſubiit mentem, cùm religionis oborta eſt
Mentio, & illarum viſa eſt mihi maxima laudum.

Cand. *Non erat illa Dryas, neque Libethris, nec Orcas:*
Venerat è cœlo ſuperûm regina Tonantis
Mater, anhelanti pacem latura juventæ.
Huic Tethis, huic alma Ceres famulatur, & ipſe
Æolus, æquoreis ventos qui frænat in antris.
Hanc Deus aſtrorum flammas ſuper, atque volantes
Solis equos, ſupra fulgentem Caſſiopeam
Extulit, & ſacram biſſeno ſydere frontem
Cinxit, & adjecit ſubter veſtigia Lunam.

Inter montanæ] Objicit Alphus nullam eſſe mentionem factã de frugibus, quas uberiores in æquore, ſeu planitie naſci contendit. *De meſſe*] id eſt, de frugibus: *de palmite*] id eſt, vitibus. *Mercatum*] Supinum à *mercor*, id eſt, emptum. *Torvi*] quia immiti ferè ſunt fronte, uſquèadeò ut immites dicantur *in cotibus orti*. Unde Maro in Buc. *Nunc ſcio quid ſit Amor; duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Nec noſtri generis puerum,*

uerum, nec sanguinis edunt. Fuligine] i. pingui fumo. *Se-*
tosi] i. hirsuti. Juven. *Hispida membra quidem, & duræ per* *Setosi.*
brachia setæ Promittunt atrocem animum. Situosi] Val-
la docet, *siticulosi* esse in usu: licenter autē hic usurpatur
situosi; quia per regulam fieret *sitosi*. *Indigenæ*] inde ge- *Indigine*
nitī, hoc est, ut hîc accipitur, *incolæ*. *Sed quod*] Tendit ad
principale, quod est, declarare divam Virginem esse visā
Polluci, hoc est, poetæ, ejúsque laudes accumulare, &
poetæ in religione vitam paucis significare. *Galbula*] de *Galbula.*
quo in Polluce satis dictum est, videtur per dimunitionē
dici à *Galba*, de quo Juvē. *Nec vilis Galba tulisset. Polluce*
super] i. de Polluce. *Est enim Anastrophe. Super* autē acci-
pitur cum Ablativo pro *de*, ut Æneid. 1. *Multa super Pri-*
amo rogitans, super Hectore multa. Nunc subiit mentem]
id est, venit in mentem. *Non erat illa Dryas*] i Dea arbo- *Dryas:*
rum & præcipuè quercuum, ut diximus; *Neque Libethrias* *Libethrias*
id est, una Musarum, quæ Libethrum incolunt; *nec Oreas* *Oreas.*
id est, dea montium. Nam ὄρος mons dicitur. *Tonantis*]
id est, veri Jovis cujus est tonare; hoc est, Jesu Christi filii
Dei. *Mater*] scil. Maria. *Juventæ arbitranti*] id est, labo-
ranti in periculo vitæ. *Pacem*] i. tranquillitatem mentis. *Tethys.*
Tethys] id est, magna dea maris, uxor Oceani facitq; Te-
thyos in Genitivo, & utramq; producere potest, ut in Ge-
orgicis; *Teq; sibi generum Tethys emat omnibus undis. Ce-* *Ceres.*
res] dea frugum dicta regina Siciliæ. *Alma*] quia nos suo
invento alit. *Et ipse Æolus*] rex ventorum dictus, quòd *Æolus.*
illorum usum mari fecit, abscisâ silvâ quæ impedimento
erat. *In antris æquoreis*] id est, vicinis æquori. Æneid. 1.
Æoliam venit loca fœta furentibus austris, &c. Frænat]
ibidem; *Illa se jactet in aula Æolus, & clauso venti-*
um carcere regnet. Deus extulit hanc] scilicet divam Vir-
ginem, super flammas astrorum. Unde canitur, *O gloriosa*
femina excelsa super sydera, quia assumpta es Maria ad
æthereum thalamum. Atque volantes] i. pernices: *equos*
Eois] quos quatuor Ovid. in principio 2. Metam. ponit,
& alibi diximus. *Supra fulgentem Cassiopeam*] quæ est *Cassiopea.*
circulo arctico; effigies tamen corporis ad æstivū cir-
culum pervenit, quem capite & dextrâ manu tangit
quam

quam propé mediam dividit circulus lacteus, non longé á Cephei circulo locatam, ubi occidit cum *Scorpione*, exoritur cum *Sagittario*. Hanc Euripides, & Sophocles, & alii multi scripserunt gloriatam olim fuisse, quòd Nereïdas corporis pulchritudine superaret, propter quod in siliquastro conspicitur sedens, & verte re se mundo resupinato capite ferri videtur. *Bisseno sydere*] ut Apocalyps. 12. *Mulier amicta sole; & luna sub pedibus ejus*

Alph. *Candide, mira canis nullis pastoribus unquam*
Cognita. Quid Tethys? quid fulgens Cassiopeat?
Æolus æquoreis ventos quis frænat in antris?
Qui sunt solis equi? magna atque ignota recenses.

Cand. *Sydera sunt partim, partim sunt nomina prisca.*
Omnia quæ Pollux mihi cùm narrásset, in ædem
Duxit, & Ista sacer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries signis, & imagine multá.
Omnia non memini; mens est mihi debilis: ista
Vix tenui, dum sæpe animo volvo, atque revolvo.
Sæpe recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo;
Ista potest siccis fluvios dare frugibus imbres,
Cùm volet; ista novos duris emittere campis,
Cùm volet; emissos poterit restringere fontes.
Qui modo sunt steriles, & nudi gramine campi.
Si volet, in pingues poterit convertere glebas.
Frigida Saturni cùm sydera suscipit atro
Scorpius hospitio, non offeret hordea grando,
Nec domus ardebit nam tunc hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo.
Si favet hæc nobis, complebunt horrea messes,
Adjiciétq; gregi semper fœtura gemellos.
Si pecus infelix erit, & sine vellere, solo
Ipsa potest nutu dare lac, dare vellera, & agnos,
Et curare greges, omnémq; avertere morbum.
Nil opus est modò Pana sequi, neque cætera ruris
Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur.

Vi

Vidi ego circum aram nymphæ pendere capellas,
Plaustra, boves, & oves; hîc Jani vidimus hircum.
Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam,
VOTUM pro salvo Janus breve reddidit hirco.

Candide, mira canis.] Nè contra decorum majora quàm quæ pastoribus conveniant, cecinisse putetur, castigat poëta, dicens se à Polluce didicisse. *Sydera sunt partim*] ut Cassiopea. *Iste sacer paries*] scil. qui erat in æde sacra. *Sæpe recordari.*] subaudi *est*, *fortius omni medicamine.* *Fluviis imbres.*] i. effluentes & abundantes. *Novos fontes emittere*] quod usu veniisse varia loca prædicant. *Frigida Saturni* (id enim prognosticon est futuræ *calamitatis*) id est, culmorum per grandinem dejectionis. Unde dicit Maro Georg 1. *Hoc metuens cœli menses & sydera serva, Frigida Saturni sese quo stella receptet.* Quia, ut autor noster interpretatur, dum in scorpium venit, grandinem generat Saturni sydus: sed divâ Virgine intercedente, *non auferet hordea grando, Nec domus ardebit*) id est comburetur fulmine. *Fœtura*) id est, fœcunda productio fœtûs. Maro. *Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.* *Fœtura.*

Adjicit) scilicet, ad gregem. *Gemellos*) id est, geminos fœtus. *Si pecus infelix*) id est morbidum & miserabile fuerit: bene autem convertit sermonem ad rem pastoralem. *Solo nutu*) solo indicio capitis. *Pana*) Deum pastorum. De quo Maro, *Pan curat aves, ovîumque magistros.* *Cætera numina*) ut *Palem*, *Apollinem*, *Faunos*, *Sylvanos*, *Ægipanas*, *Satyros*, *Cererem*, *Bacchum*, *&c.* *Nymphæ*) id est, divæ Virginis, æterni Patris sponsæ. *Capellas*) id est, capras cereas. *Hircum Jani*) id est, quem Janus putârat amissum, cùm à puero in vepribus alligatus esset, ut priùs vidimus: Est autem artificiosè hoc dictum. Nam sit priùs dictam veram historiam asserit. Erat autem *hircus* cereus, aut depictus, ut patet ex carmine. Moris est autem Italorum, in tabellis votivis depingere casus suos, & miraculosas liberationes aut recuperationes. Unde & Amasius poëta,

Nunc Dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Dúmque ea perlegerem, Pollux hæc carmine ſupplex,
Ante aram genibus poſitis in marmore, dixit:
O dea, quæ ſervas urbes, & rura, precamur
Nè Padus exundet, nè ſtrix nocturna per umbras
Hauriat infantes, nec eant per compita larvæ.
Diva, fave agricolis: talpas occide, malignam
Aggeribus peſtem: gelidis fata læta pruinis,
Quando bruma venit, conſpergere, diva memento;
Ne tineæ rodant anno frumenta ſequenti.
A Boreæ flatu pingues defende mariſcas,
A gruis ore fabas, & ab anſere farra paluſtri,
A ſerpente boves, à vulpe & fure cohortem,
A bruco erucas, à bruma grandine vites,
A vi & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
A rabie catulos, à flamma & fulmine villas,
A murum inſidiis petaſonem, à milite perras
A campe & pigris, pigris (Heu! cætera neſcit
Mens oblita ſequi; numerus me in verba reduxit
Sæpius; in numerum rediens, oblivia forſan
Mente abigam; retro gradior, numerúmque recurro)
A murum inſidiis petaſonem, à milite pernas,
A campe, & pigris vir ides limacibus hortos,
Alphe viden' quæ vis numeri? jam cætera cerno)
(A tonitru reboante cados, à frigore fœtas,
A gravibus vitulos œſtris, à guttere porcos
Anginoſo: operas pubes ne ruſtica perdat,
Adſis, ô Dea: nec lædant examina fuci,
Neu milium furenter aves, neu vellera ſentes
Succida, nec lappas apprendat lana ſequentes.
Diva gubernatrix hominum, cuſtodia vatum,
Diva laborantum requies, medicina dolentum,
Et tutela gregum, noſtris, precor, annue votis,
Talibus orabat Pollux. Ego poſtibus hærens,
In baculum pede porrecto recitata notabam
Altiùs, ac memori condebam ſingula mente.

Dúmque ea perlegerem.) Oſtendit Pollucem in religione memorem paſtorum, atque orare pro rerum ruſticarum conſervatione: Unde carmẽ ejus deprecatorium recte

ſet. *Perlegerim*] ſcilicet oculis, non ore. Nam (ut dixi) picturæ ſunt indoctorum libri, *Ea*] ſcilicet, quæ depicta dixit: *in marmore*] ſuper marmor pavimentitium. *Né Padus exundet*] quia ſæpe, ut Maro dicit, *Fluviorum rex Eridanus, campôſque per omnes, Cum ſtabulis armenta trahit. Ne ſtrix nocturna*] id ex ruſticorum ſuperſtitione, qui putant ſtriges & lamias noctu volare, quæ infantes auferunt edendos: quod fictù eſt ad terrorem puerorum, ne noctu vagentur. Autor eſt Porphyrio, ad illud Horatii in arte Poëtica; *Lamiæ*

Né, quod cunque velit, poſcat ſibi fabula credi.
Neù pranſæ lamiæ vivum puerum extrahat alvo. *Striges.*

Perottus autem dicit de ſtrigibus ſic. Striges non á ſtringendis iufantium corporibus, ut quidam falsó exiſtimãt. ſed á ſtridore nomen habent: fabuloſumque eſt, quód eà tradunt ubera infantium labris immulgere. Aves ſũt nocturnæ: Lucan. *Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur.* Conſtat tamen & in maledicts jam eſſe, & etiam apud ve tuſtiſſimos fuiſſe, accipíque pro maleficis mulieribus, quæ noctu gradientes, infantiũ corpora anguinem ſugendo exhauriunt. Hæc ille. *Hauriat igitur*] id eſt, exhauriat ſanguinem ſugendo: *nec larvæ*] id eſt cacodæmones, ac lemures, hoc eſt, nequam ſpiritus, qui vagari putantur; & dum innocui ſunt, lares dici. *Talpas*] appoſitoré: malignam peſtem *aggeribus*] id eſt, cum ulis terræ *Né tineæ*] ſcil. nivales, aut alii vermiculi, ut limaces, bruchi, tineæ blattæ. *Mariſcas*] id eſt, ficus. *Ante paluſtri*] id eſt, indomito, in paludibus verſarí ſolito: *á ſerpente boves*) id eſt, quia in alvum immitti ſolẽt: *hortem*) id eſt, gregem: *brucho*) . i. vermiculo, caules erucas, quæ ſalaces ſunt herbæ, depaſcere ſolito: *á bruma*) id eſt brumali frigore: *á rubigine*) infeſtâ pluviâ quæ rubiginem inducit: catulos. i. catellos: *villas*) id eſt domos in agro: *petaſonem*) id eſt anteriora crura ſuum: *milite*) id eſt ſtipendario. Franci arcitenentem Francum appellant: *á campe*) id iſt, vermiculo illo hortenſes maximé herbas & arborum frondes erodere ſolito: Unde Columella, *Nec ſolùm teneras audent erodere* *Larvæ.* *Mariſcas.* *Bruma.* *Petaſo.* *Campe.*

dere frondes, *Implicitus conchæ limax, hirſutáque campe.*
Fingit autem ruſticum oblitum carmicis, ut decorum
ſerver. *Quæ vis*] id eſt, *virtus numeri*] id eſt, rhythmi &
metri, quia *metra juvant animos*] id eſt, memoriam.
Unde ille; *Numeros memini, ſi verba tenarem. A tonitru*
Cadus. *roborante cados*] id eſt vaſa vinaria, in quibus per vehe-
mens tonitru vina obverti ſolent, & in vappam mutari.
Fœta. *Fœtas*] id eſt, gravidas oves: *Oeſtris*] quos Latini aſilos
Oeſtrum. vocant. Maro Georg. 3. *Cui nomen aſilo Romanum eſt,*
æſtrum Graii vertere vocantes: vitulos ardente ſole ni-
mium excruciant, & in fugam quaſi furentes vertunt.
Angina. *gutture anginoſo.*] Is enim ſuibus peculiaris eſt morbus.
Opera. *operas*] i.e. labores diurnos. *Fuci*] veſpæ ſunt inutiles apes
aut muſcæ non mellificantes, ſed mella furantes. Unde
dicit Maro de apibus, *Ignavum fucos pecus à præſepibus ar-*
Examen; *cent. Examina*] autem ſunt apum ſeu apium fœturæ; Ju-
Milium. ven. *Examenque apium longâ conſederat uvâ. Milium*) le-
gumen, ut quidam volunt, à *mille* dictum, quod *mille*
m m reddat: tamen primam corripit, ut Georg. 1 *& mi-*
lio venit annua cura. Vellera ſuccida) id eſt, cùm lanæ
Sentes. nondum lotæ. *Sentes*) id eſt, ſpinæ & vepres hirſuti: *Lap-*
Lappa. *pas*) id eſt, nodulos hirſutos in lappa herba creſcentes.
Memori mente) Ut vero ſimile faciat.

Alph. *Candide, Polluci pro ſollicitudine tanta,*
Pro precis officio, pro relligione putâſne
Dandum aliquid? Nobis pietate peculia creſcunt:
Cand. *Quid ni aliquid dandum eſt? Opus eſt per ſolvere crates.*
Alph. *Ruſticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*
Cand. *Crates & grates parvo diſcrimine dictant:*
Dandum aliquid: neu bis detur, ſine paſcha reverti,
Quando ſacerdotes commiſſa piacula ſolvunt.
Alph. *Quid dabimus? (vituli gravis eſt jactura) vel agnum*
Vel leporem: pietas etiam laudabilis anſer.
Cand. *Dona docet tempus, Lepores brumalia dona;*
Quando nive hibernâ currendi erepta facultas.
Anſer ad Autumni finem, nonâſque Calendas
Pertinet: æſtatis, coryli, nova poma, racemi
Munera: lactantes hœdi ſunt veris & agni.

Tum

Tunc ſi de cordis aliquem conſpexeris ægrum,
Aſ tenuem, qui nec vendi nec vivere poſſit,
(Munus erit ſolenne ſatis) donabimus agnum.
Ipſe mihi, cùm jam regredi poſt prandia vellem,
Carmina de Nymphæ ſolemnibus eruta faſtis
Tradidit, & dixit, ſi quando gravabere curis,
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.

candide, Polluci] Oſtendit poëta hoc figmento paſtorum animum ad gravitudinem, ut ad eam invitet, non immemor profeſſionis ſuæ. *Pietate*] id eſt, eleemoſynis piè exhibitis: *Peculia*] id eſt, poſſeſſiones. *Opus eſt perſolvere crates*] ut riſum excitet, facit ruſticum *crates* pro *grates* dicere. *Dandum aliquid*; ſed *nè bis detur, ſine*] id eſt, permitte paſcha reverti. *Piacula*] i. peccata expiatione digna: *Solvunt.*] i. abſolvunt. *Factura*] id eſt, amiſſio. *Etiam anſer eſt pietas*] i. eleemoſyna laudabilis. *Dona docet tempus*] id eſt, pro tempore danda ſunt dona; quia habent & opſonia ſua tempora: Unde *lepores* etiam debent dari in media hyeme, quando nix alta impedit aufugere, *Anſer* ad autumum & Calendas Novembris pertinet. *Coryli*] id eſt, avellanæ, & *nova poma, & racemi* ſunt munera *æſtatis. Hædi & agni lactentes*] id eſt, adhuc lac ſurgentes, *ſunt munera veris*] id eſt, verni temporis. *De cordis*] id eſt, cœno autumnali. *Qui nec vendi, &c.* Morem ruſticorum ſatyricè deſcribit, qui donant quod retinere non poſſunt. *Carmina*] ſcilicet ſequentia, *de Nymphæ ſolennibus etuſa faſtis*] id eſt, Faſtorum libris. *Pietas.* *Peculia.* *Piacula.* *Coryli.*

Quando Molorcheo Titan deſcendit ab aſtro,
Pronus, & Aſtræa jam limina virginis intrat,
Virgine lætatur pubes, & cana ſenectus:
Tranſiit ad ſuperos, & Olympica regna petivit,
Octoas ut toto jam tertia fluxerit orbe,
Feſta dies iterum: natalia virginis aras
Ignibus illuſtrant, offert nova liba ſacerdos.
Libra redit, noctes properans æquare diebus:
Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes
Illyricas, & Chaonias; cum mercibus adſunt
Thuſci, Umbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa

Cum donis turmatim adeunt; votisque salutis,
In sublime jugum lati ad commercia tendunt.
Et cum Thessalicas cursu brevi re sagittas
Sol subit, & frigent urentibus arva pruinis:
Clausa gynæcei sacris penetrabilus, hausit
Corde Deum toto, proprios oblita parentes.
Et cum semiferi fugiens Chironis ab arcu
Languit ad hyberni glacialia limina capri:
Induat ornatas & mas & fœmina vestes,
Lætitiâque diem celebrent quo semine sacro
Conjugis annosus gravidam pater imbuit alvum.
Illa dies etenim sanctæ primordia Nymphæ
Fecit & in nostras vetuit descendere sordes.

Quando Molorcheo] Docet quibus temporibus agantur solemnia festa divæ virginis: ut festum *Assumptionis* in medio *Augusti*, quando sol derelinquit *Leonem*, & ingreditur *Virginem*. Unde idem in Parthenice Mariana: *Terga feræ Titan Nemeææ extrema tenebat, Fulgentem cratera inter clarámque Coronam.* Sequitur autem in hac re opinionem Nigidii, qui hunc *Leonem* tradidit á Junonis jussu Junonis in terra Arcádia, & regione Nemeæ editum, & deinde in exitium Herculis demissum, quem Hercules jussu Euristhei clavà quam á Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaque postea clavâ pro gladio, pelle pro scuto usum Herculem fuisse. *Leonem* verò á Junone inter sydera relatum: qui ad occasum spectans supra caput *Hydræ* constitutus est. *Quando igitur Titan*] id est, sol descendit pronus, *ab astro Molorcheo*] id est, á Leone clavâ Molorchi interempto. Est autem longé periti[ssi]mus thetum. *Et intrat jam limina virginis Astrææ*] id est, justitiæ virginis, quæ *Astrea* dicta cœlum petiit; sed, ut dicit Ovid. *Ultima cœlestum terras Astræa reliquit.* Tunc sequitur *pubes*] .i. juvenes pubescentes *& senectus cana*] .i. senescentes, *lætetur virgine*] sc Mariâ: quia sc, tunc transiit ad superos, & petivit *regna Olymp.*] .i. cœlestia. *Ogdoas* describit festum Nat. D. Virg. dicens, *Ut*] id est, postquam *tertia ogdoas*] .i. octava, aut tertius, octonarius numerus. Ogdoas.
Est enim ὀγδοὰς εἶδος numerus oct. quoter replicato po-

Assu

Assumptionem, habetur natalis Virginis, *fluxerit jam toto orbe, iterum* (scil. est.) *festa dies*] quia *natalia virginis illustrant aras virginis, ignibus*] scilicet luminibus. *Sacerdos offert nova liba*] id est, libamina. *Libra*] scil. signum redit, *properans*] id est festinans, *æquare noctes diebus*] quia palò pòst est æquinoctium autumnale. Unde Maro, *Libra die noctisque pares ubi fecerit horas. Ager Picenus exultat.*] sc. festo solenni. *Adria*] id est, mare Adriaticum, *vehit puppes Illyricas & Chaonias*] i. e. Epirotitas, id est, vehentes Illyricos & Chaonas, seu Epirotas Lauretum visentes. *Thusci adsunt cum mercibus*] id est, rebus venalibus *Umbri, &c.*] *In sublime jugum*] ubi ædes est divæ Virginis. *Et cùm Thessalicas*] describit festum *Præsentationis* ejusdē Virginis, quod celebratur, cùm sol subit cursu breviori, quia tunc bruma est, *Sagittas Thessalicas*] i. *Sagittarium* signum, quod Chiron Thessalicus constituere dicitur: quia tunc *Clausa sacris penetralibus*) scil. templi: *Gynæcei*] id est, secreti virginum. Est enim Γυναικωνῖτις (i. *Gynæceum*) locus ubi mulieres versantur, ubi *Clausa hausit deam toto corde, oblita proprios parentes*) quia soli contemplationi divinæ vacabat, *nil terrenum sapiens*. Hoc autem festum celebratur undecimo Calendas Decembris. *Et cùm semiferi fugiens Chironis, &c.*] Describit festum *Conceptionis* ejusdē divæ Virginis, sequens ordinem Calendarii, non rei gestæ; quia priùs concepta, quàm præsentata fuit. *Et cùm sol fugiens ab arcu Chironis*] scil. Sagittarii, *semiferi*) id est, Centuari. *Centuari* enim sunt populi Thessaliæ, qui primi equos illi ascenderunt: unde procul visi, crediti sunt umbilico tenus equi. Unde fabula orta, ut infernè equi, supernè homines dicantur. *Languet*) quia parum habet caloris: *ad limina glacialia*] id est, ad ingressum frigidi *capri*) i. *Capricorni*: *hyberni*] id est, hyemalis signi, *tum* scilicet *& mas, & femina induat ornatas vestes*) id est, ornent se, & *celebrent lætitiâ*) scil. *cum*, id est, lætentur: *diem quo pater*) sc. Joachim, ut potior est sententia, *annosus*) i. vetulus, *imbuit semine sacro*) id est, prævento ab originali macula. *Alium conjugis*) scil. *Annæ gravidæ*: *Etenim illa dies fecit primordia*]

Centuari

primordia] id est, conceptum, *sanctæ Nymphæ*] id est, sponsæ altissimi Patris, *& vetuit descendere in nostras sordes*] scilicet orginalis peccati, in quod omnes de viri semine nati descenderunt.

Cùm volat imbriferâ lampas Phœbea sub urna,
Ad vernos reditura dies, jam proxima veri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura focis, faculas manibus date, ducite pompam:
Attulit in templum nova dona puerpera virgo.
Quando gregis princeps, aurato vellere fulgens,
Incipiet Zephyris aperire tepentibus annum,
Et dare majores luci quàm noctibus horas,
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem,
Et nova miranti referat mandata puellæ:
Festa dies Tuscis populos de collibus omnes
Cogit, & Arnicolas vocat ad Florentia templa.
Tum quoque, sed tenui virgo prius intervallo
Nupsit, & hæc teneris lux est celebranda puellis,
Quando sub extrema Cancri testudine Phœbus
Volvitur, & revehit vicina Canicula morbos,
Thure piam celebrate diem: redit hospita mater
In proprios à matre lares: altaria circum
Primitias Cereris geminæ suspendite matri.
Iste dedit Pollux, vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serenâ,
Militiam cœli, sparsósque examinet ignes.
His quoque plura dedit: sed carmina plura referri
Non finit extremum deponens vespera solem.

Cùm volat] Docet quando celebrandum sit festum *Purificationis*, aut veriùs *Præsentationis & Apparitionis* Christi, quo præsentatus à diva Virgine in templo. Ordo est, *Cùm lampas Phœbea*] id est, sol, *volat sub urna imbrifera*] id est, sub Aquario adhuc existens. *Reditura ad dies vernos*, qui incipiunt in Martio. *Jam proxima veri*] scilicet existens. *O nurus*] id est, nuptæ *omnes ite, date sacris altaribus ignes, date focis thura, date manibus vestris faculas, ducite pompam*] id est, læras supplicationes, seu processiones. *Quia virgo puerpera*] i. quæ virgo

go permanens puerum pepererat, *attulit in templum nova dona*) quia puerum, qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatum, & de Virgine natum : quæ duo maximè sunt nova, nec priùs visa, nec deinceps videnda. *Quando gregis princeps*) Describit festum *Annunciationis*, & *Incarnationis* Dominicæ, quod in Mario celebratur, sole existente in principe gregis, id est, Ariete. *Paranymphus*) id est, pro- *Paranymphus.*
nubus Gabriel Archangelus : *aliger*) quia alati pinguntur, angeli. *Miranti*) quia turbata est in sermone ejus, Luc. cap. 1. *Nova mandata*) quia, *Ecce, concipies in utero, & paries filium*. *Arnicolas*) id est, Arnum amnem colentes, *Arnicolæ* cujus accolas quidem Fluentinos volunt appellandos : unde non semel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrant. Non est autem legendum *arvicolæ*, quasi arva colentes: quia illi ubique sunt ; *Arnicolæ* in Thuscia tantùm. *Tum quoque*) Tangit festum nuptiarum ; quia priùs nupserat. Nam cùm esset desponsata missus est angelus, &c. *Tenui*) id est, modico : *intervallo*) id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus : *& hæc lux*) scilicet nuptiarum : *Puellis teneris*) nubere sperantibus, *Quando sub extrema Cancri*) Disertè docet festum quod visitationis nomine celebratur sexto nonas Julias, potiùs dicendum reversionis, quia statim, ut concepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres, usque post nativitatem divi Joannis præcursoris Domini. *Quando igitur Phœbus*) id est sol, volvitur *sub extrema testudine Cancri*) id est, extremâ parte, quæ testudinata videtur : *Et Canicula*) scilicet cœlestis. *Vicina*) id est, mox oritura, revehit morbos, *celebrate dium piam.*) 1. pii officii thure : *quia mater*) id est, prægnans virgo, quæ etiam ab Elizabetha mater vocata est, quia dixit, *unde mihi hoc, ut mater Domini mei, &c.* quod de ea potiùs quàm de alia prægnante dicitur : quia per eum quem gestabat certa erat etiam partu futura mater. *Hospita*) scil. Maria, redit à *matre*) scil. Joannis : *in proprios lares*) i suas ædes : *suspendite ego circum altaria geminæ matri*) scil. Mariæ & Elisabethæ : quia à quibusdam vocatur festum Elizabethæ.

Primitias

Primitias Cereris) id eſt, novas fruges, quæ nunc maturæ ſunt, *Iſta dedit Pollux, &c. dum examinat ignes*) id eſt, dum virtutem ſcrutatur aſtrorum. *Veſpera*) id eſt, *veſperus*, aut *veſper*, aut *heſperus*, & *veſperugo*, ſtella illa vespertina quæ mane *Lucifer* dicitur.

ECLOGA IX.

De moribus curiæ Romanæ poſt religionis ingreſſum edita, inſcriptaque FALCO.

JOANN. MURMELII argumentum.

Fauſtulus expertus Romani frigida tractûs
Paſcua, piſtorum mores exponit iniquos.
Fauſtulus & Candidus.

C*Andide, quo caſu patriis procul actus ab oris*
Hæc in jura venis? hic paſcua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ovilia tuta, nec umbræ:
Et tamen aſſiduus gregis hæc paſcuntur in uſus.

Cand. *Fauſtule me noſter Corydon, qui plurima quondam*
His armenta locis habuit, mrgnamque peculi
Congeriem fecit pecoris, me credere adegit
Eſſe ſalubres iſtis in montibus herbas.
At poſtquam ſegnes agos, & inertia ſaxa
Vidimus, & ſiccis arentem fontibus undam,
Pœnituit longæq; viæ, patriæq; relictæ

Fauſt. *Poſtquam te incolumen ſaltus intrahere Latinos*
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta ſubire
Jure ſodalitii; ſunt hic mihi pauperis agri
Fugere pauca, mea vix ſufficientia vitæ.
Quicquid id eſt, commune puta. Tibi forſitan ulla
Proſpera ſors aderit: fortuna ſimillima vento eſt:
Cariceæ ſuccede caſæ, dum præterit æſtus,
Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra;
Pone pedum, diſcumbe parum; recreabere potu:
Potu opus eſt; potuiſſe gravis compeſcitur æſtus:

Pocula

Pocula prende; fluet melius poſt pocula ſermo.
Cond. *Pocula quis tantâ demens æſtate recuſet?*
Fauſt *Vina ſitim minuunt, animique doloribus obſtant;*
Vina ut amicitias; vires ità corporis augent.
Cand *Hæc parit ora bonos (ſi patria vina) racemos.*
Fauſt *Funde iterum: Potare ſemel, guſtare. Secundus*
Colluit os potus. Calefacta refrigerat ora
Tertius. Arma ſiti bellumque indicere quartus
Aggreditur. Quintus pugnat. Victoria ſexti eſt,
Septimus Oenophili ſenis hæc doctrina) triumphat.

Candide] Inſcribitur hæc ecloga *Falco*, quòd compoſita eſt in gratiam Falconis Simbaldi patri ii Romani, Protonotarii, Apoſtolicíq; fiſci cuſtodis, de quo in epigrammatis mentio frequens: eſtque de moribus curiæ Romanæ. Inducitur autem *Candidus* perſuaſus á Corydone cum pecore Romam proficiſci, relictis patriis paſcui: cujus incœpti eum ſeró pœnitet. Occaſione cujus multa dicuntur in deteſtationem avaritiæ Romanæ curiæ. *Hæc in rura*] id eſt Romana: Preteribo enim quæ nota ſunt. *Jure antiqui ſodalitii*] id eſt, ſodalitatis, & hoſpitalitatis. *Fortuna ſimillima vento eſt*] id eſt, maximé incerta, & conſtans. *Caricea caſa*] id eſt, tectæ carice, quæ eſt herba acuta: Maro; *Et carice pactus acutâ. Pone*] id eſt, repone: aut depone, ut quieſcas. *Pedum*] id eſt, virgam paſtoralem quâ pedes ovium capiunt, & dirigunt: invitat autem ad potandum, nec abnuit *Candidus*: ut ſiqua petulantiùs in curiam Romanã dicta fiunt, à po is dicta cenſeàntur *Animi, doloribus obſtant*] Unde *Bacchus, Lyæus*, quód curas ſolvat, & *Liber*, quod ab eis liberet, dictus eſt, *Vina ut amicitias*] quia comparando trahitur magna familiaritas Comicus: *Qui compotrix ejus eſt.* Solomon & Cicero comparant vina & amicitias in hoc, quód utroque, quóveteriora, eó meliora putentur. *Hæc ora*] id eſt, regio, paria bonos racemos, *ſi* hæc *vina* ſint *patria*] id eſt, in hac patri nata. Unde *Fauſtulus*, potui magís quam verbis intentus, inquit, *Funde iterum*] quia *Potare ſemel* eſt *guſtare*] id eſt, pitiſſare duntaxat; *Secundus potus*] id eſt, hauſtus, *colluit*] id eſt, irrigat penitus os. *Tertius refri-*

refrigerat ora calefacta. Quartus aggreditur indicere ſiti adhuc prædominanti *bellum. Quintus pugnat. Victoria eſt ſexti*] ſcilicet *hauſtûs. Septimus triumphat*] ſcilicet de ſiti. Hæc doctrina eſt ſenis *Oenophile*] id eſt, amatoris vini; ut priùs docuimus.

Cand. *Res eſt conſiliis ſecura fidelibus uti:*
Utile doctrinis præbere ſenilibus aures.
Victa ſitis: mens ægra manet, curæque ſuperſunt.

Fauſt. *Ut ſedata ſitis, ſic mens ſedabitur ægra:*
Funde merum; bibe: Cardiaco medicina dolori hæc.
Utitur ad curas iſto medicamine Roma.

Cand. *Omne opus, atque labor vult intervalla: quieſcat*
Obba parùm; contra muſcas impone tabellam.
Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,
Creſcere nec duris poſſunt in cotibus herbæ:
Importuna fames, laberim probus, ærisque ardor
Confecêre nec gregem macie: vix debile corpus
Spiritus æger agit; vacuâ cute porrigit oſſa
Clunis, & exilis cava contrahit ilia venter.
Hic aries, qui fronte lupos cornúque petebat,
Nunc ove debilior, pavidóque fugacior agno eſt.
Hæc mihi (ſed nimiùm mi ardentia vota ferebant)
Omnia divino prædixerat omine cornix:
Vix egreſſus eram limen, cùm triſtia portans
Auguria, à dextra venit, tegetiſque ſiniſtræ
Culmine conſedit, preſſoque minaciter ore
Vociferans, iter auſpicio prohibebat aperto.
Heu pecus infelix, quo lacte & prolæ ſoleas
Affluere, in noſtris licuit dum paſcere campis!
Gramina dum quæris, ſucci plus perdis eundo,
Quàm referas paſtu. Simul hîc tabeſcimus ambo:
Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res eſt conſiliis] Graphicè docet, quid curæ valeant. *Quia victa ſitis*] ſc. eſt, ſed *mens ægra manet, curæque ſuperſunt.*

Cardiacus dolor. Ad quod Fauſtulus, *Ut ſedata ſitis eſt, ſic mens ſedabitur ægra. Cardiaco medicina dolori hæc*] Hæc medicina, ſc. frequens potus eſt, medicina dolori *Cardiaco*] i. cordis, quem qui patiuntur, nimiùm ſitiunt. Unde Juven.

Cardiaco

cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico. Dicitur autem κατὰ τὴ κεφαλήν. Quod Græcè dicitur *cor. Quieſcat obba*) id eſt, lagena lato fundo. Unde à Perſio dicitur *ſeſſilis obba. Impone tabellam contra muſcas.*) Tege nè à muſcis inquinetur. *Importuna fames*) quæ importuna eſt de via feſtis. *Labor improbus*) id eſt aſſiduus, & ità improbandus. Maro. *Labor omnia vincit improbus. Et aëris ardor Confecêre gregem macie*) id eſt, emacerave runt: ſed plus eſt *confici macie*, quàm *emaceravi*: quia quod *conficitur*, deficit. *Venter exilis*) quia vacuus. *Divino omine*) i. à diis portento, aut divinandi vim habente. Maro. *Sæpe malum hoc nobis, ſi mens non læva fuiſſet*, De cœlo tactas memini præcidere quercus: *Sæpe ſiniſtra cavâ prædixit ab ilice cornix. A dextra venit*) Cicero tamen, lib. 1. de divin. ſcribit *corvum à dextra*, à ſiniſtra *cornicem* facere ratum. Unde hîc potius videtur dicendum, *à læva*: verùm addit, *tegetiſque ſiniſtræ Culmine conſedit*) ubi ſc. viſa eſt. Et quia ſola, infauſti eſt augurii, ut Plin. docet. *Teges*) dicitur tugurium. *Vociferans*) Eſt enim infelicis garrulitatis avis. *Auſpicio* aperto) i. manifeſto. *Prohibebat iter*) id eſt: profectionem. *In noſtris*) ſc. Mantuanis. *Quàm referas paſtu*) i. è paſcendo; eſt enim *Nomen*. Simul *hîc tabeſcimus ambo*: *Tu*) ſcilicet infelix pecus, *tabeſcis*, ſcilicet tenui victu, id eſt, penuriâ victûs, & inediâ: *Ego*) ſcilicet *tabeſco*, victus curis amaris. *Obba.* *Teges.*

O Noſtræ regionis opes! O florida prata!
O campi virides! O paſcua læta, feráxque
Et nunquam ſine fruge ſolum, currentia paſſim
Flumina per villas, rivi per rura, per hortos!
Hinc pecus, hinc agri pingues, ſub ſydere Cancri,
Cùm tritura ſonat paſſim, cùm Julius ardet,
Arvâ virent, textæ lento de vimine ſepes
Poma ferunt, redolent ipſis in vepribus herbæ,
O nemorum dulces umbræ, molléſque ſuſurri,
Quos tecum memini gelidis carpſiſſe ſub umbris,
Turturis ad gemitus, ad hirundinis ac Philomelæ
Carmina, cùm primis reſonant arbuſta cicadis!
Aura ſtrepens foliis nemorum veniebat ab Euro,

Et

Et baccata super tendebat brachia cornus,
Ipse solo recubans pecudes gestire videbam,
Atque alacres luctari cornibus agnos.
Post somnos, per gramen humi nunc ore supino,
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam:
Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam.

Faust. *Vivere tum felix poteras, diciq; beatus:*
Sed bona, quod nondum fueras expertus acerbam,
Vilis erat tibi, téque ideo fortuna reliquit.
Quando iterum veniet, (veniet si forsitan unquam)
Sicut capreolis sursum nitentibus hærent.
Stipitibus, vites, stringuntque tenaciter ulmos;
Sic illam tu prende manu, neu desere prensam:
It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat,
Par Lamiis, quas nocte ferunt errare per umbras.
Molibis ut facies; ità mens deludere gaudens,
Quod dederat, tollit: pensi nihil: omnia casu.
Qui nimium metuunt sapiuntve, repellit, & odit.

O nostræ) Continua sunt verba *Candidi*. Nam Faustu'us sc Latinum significavit, atque in sua patria esse. Omnia autem usque adeò facilia sunt, ut vel minima expositio videatur inanis: nihil tamen est abjectius dictum quàm huic stylo congruat. *Arva virent*] Virgilius; *Ut quantum longis carpent armenta diebus, Exiguus tantum gelidâ ros nocte reponat. Sepes poma ferunt*] Miram narrat fertilitatem, sed non raram Italiæ, ubi in unis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non semel uno anno colligas. *Redolent ipsis in vepribus herbæ*] Id quoque verum est; quia rosæ nascuntur. *Mollésque susurr*] scil fontium & apum, Maro: *Sæpe levi somnum suadebat inire susurro.* Est autem. *susurrus* raucum & lene murmur. *Gelidis sub umbris*] Idem, *Hîc inter flumina nota, Et fontes sacros frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus*] quia ejus cantus est gemitus Idem. *Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.* Ad *hirundinis ac Philomelæ carminæ*: Hæ enim aviculæ dulcitur canunt. Maro: *Hinc alpa sub rupe canit frondator ad auras*: quod de Philomela intelligi posse docet Servius, *Cum primis*] Idem: *Sole sub ardenti*

Susurrus.

resonant

reſonant arbuſta cicadis. Ab Euro] id eſt, oriente. *Cornus baccata* aut *brachia baccata*] id eſt, baccis ornata, hoc eſt, cornis. Idem. *Victum infelicem baccas, lapidoſaque corna Dant rami. Et in eodem* 3. Æneid. *Baccatámque jugis Naxon Solo recubans*] Idem. *Recubans ſub ingmine fagi. Geſtire*] id eſt, geſtu alacritatem prodere, aut voce. Idem. *Nec calamis ſolùm æquipares, ſed voce magiſtrum. Rutilantia*] *quia matura. Frega legebam*] Idem: *Qui legitis flores, & humi naſcentia frega. Vive tum felix poteras, dicique beatus*: ſed *bona fortuna* erat tibi tamen vilis, quòd nondum fueras expertus *acerbam*. Id vero verius eſt: Unde dici ſolet, *Dulcia non meruit, qui non guſtavit amara*. Et ſic, *Dulcia non ſapiunt, cui non guſtantur amara*. Et ideo, quia deſpecta tibi fuit fortuna, *reliquit te.*] Id quoque moraliter: quo ſuadet præſenti uti fortunâ: quia multis dilatio nocuit. Unde Lucan. *Tolle moras, nocuit ſemper deferre paratis. Quando iterum veniet*] ſcilicet fortuna. *Veniet ſi forſitan unquam*] Bona *Parentheſis*: quâ incertitudinem fortunæ ſignificat. *Sicut vites hærent ſtipitibus*] id eſt, palis, hoc eſt, ad palos. *Capreolis*) id eſt, cordulis quibuſdam ad hoc natis. *Nitentibus*) i. tendentibus ſurſum. *Sic prende manu*) illam, ſcilicet fortunam: *neu*) id eſt, neve *deſere precſam*) i. ſemel comprehenſam. *Fortuna it & redit & mutat effigiem, nec conſtat imagine*) i. nec ſervat ſemper eandem imaginem; *Pari*) id eſt, ſimilis, *Lamiis*) i. mulieribus, quæ ſe transfigurare dicuntur: *Penſi*) i. excogitati & deliberati nihil, ſcilicet, *habens. Omnia caſu*) ſcil. faciens: *repellit, & odit, Qui nimium metuunt*) Unde dictum à Marone, *Audaces fortuna juvat*: aut, ut alii legunt, *Audentes. Ve*) pro *vel qui nimium ſepiunt*] quia, ut Philoſophus docet, quanto plus eſt ſapientiæ, tanto minus fortunæ: quia ſapientes ſunt prudentes, omnia proſpicientes priuſquam eveniant, & ità pauca eis à caſu & fortuna obveniunt:

Baccatum.

Capreolis.

Cand. *Delicias patrii quoties reminiſcimur agri,*
Ferre tot ærumnas animo non poſſumus æquo.
Sed quo mente ferar? Caſu afflictatus acerbo,

Unde

Unde magis crucier, felicia tempora volvo.
Majus adeſt, florent vites, humileſque geniſtæ,
Jam ſpicata ſeges, malus jam punica multo
Flore rubet, redolent ſepes albente ſabuco
In patria, per rura Pædi, per paſcua Minoî:
Hîc verò nec dum incipiunt pubeſcere montes.
Quod ſi vere ſolum torpet: Quid frigora brumæ
& olſtitiúmque ferat, gelidis cùm tetra pruinis
Albicat, & rubido cùm cœlum incanduit æſtu?
Sunt tamen hîc armenta quibus cutis uvida, cervix
Non ſignata jugis gemino frons ardua cornu
Luxuriânſque toris pectus: niſi pabula carpant,
Non erit hac tantâ humectum pinguedine corpus.

Fauſt. *Hæc armenta quibus caput à tellure levatur*
Altiùs, & cui ſunt longa internodia crurum,
Cuncta vorant, herbas primùm, mox ore ſupino
Arboreas frondes, ſummæque cacumina ſylvæ.
Hoc imbelle pecus, quod humi naſcentia tantum
Gramina decerpit, vacuis jejunat in arvis.

Cand. *Quid verbis opus eſt? Cunctis animantibus una eſt*
Conditio. Semper majora minoribus obſunt:
Agna lupo, mites aquilis ſunt præda columbæ;
Innocuos delphin venatur in æquore piſces.
Unde fit hoc? Certè res prodigioſa videtur.
Hæc loca ſi procul hinc videas è rupibus altis,
Pinque ſolum, & multo veſtitum gramine dicas:
Quò magis appropias, tantò magis omnia ſordent.

Fauſt. *Hoc eſt Roma viris, avibus quod nectua: trunco*
Inſidet, & tanquam volucrum regina, ſuperbis
Nutibus à longè plebem vocat: Inſcia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
Turpe caput, roſtríque minacis acumen aduncum:
Dúmque ſuper virgulta agili levitate feruntur
Nunc huc, nunc illùc, aliis veſtigia filum
Illoqueat, retinent alias lita vimina viſco,
Prædáque ſunt omnes viribus torrenda ſaligris.

Delicias patrii] Permanet querulus *Candidus*, ut tandem perveniat ad mores curiæ Romanæ notandos. *Unde magis*

magis omnier] quia ſummum infelicitatis genus eſt, *Fuiſſe felicem. Malus*) ſcilicet menſis floridus. *Jam ſpicata*] id eſt, in ſpicas formata. *Malus punica*] id eſt, quæ aurea mala fert. *Sabuco* pro *ſambuco albente*) ſcilicet floribus, cùm acinos nigerrimos habeat *Per paſcua Minci*] pro *Minci* per Apocopen, aut *Synæreſin. Pubeſcere*) id eſt frondeſcere. *Quod ſi vere*) id eſt, verno tempore: de quo dictum eſt, *Nunc omnis parturit arbos. Torpet*) conſtrictum frigore jacet: *quid frigora brumæ*) ſcilicet *ferent? Quid ſolſtitium?* ſcilicet æſtivale *feret?* Bruma inquam, *gelidis cùm terra pruinis Albicat*: Sol ſtitium autem, *rabido cùm cœlum incanduit æſtu. Cutis uvida*) id eſt, glabra & nitida: Horatius; *Me pinguem & nitidum & bene curatâ cute viſes. Cervix non ſignata jugis*) id eſt, quæ nondum portaverat jugum. *luxuriánſque toris pectus*] quod indicium bonum indicat Virgilius Allegoricos autem vult divites omnia ingurgitate, ut docet manifeſtè *Fauſtulus*. Vnde addit *Candidus*, *Semper majora minoribus obſunt*: *Agna eſt lupo præda, mites columbæ ſunt præda aquilis. Delphin*) quia *Balænas & Cete* alere dicitur, quia intrat eorum ea, & egreditur, cùm ſequentes piſciculi in alvum Balænæ demittantur. Unde quidam latronem appellant: *tenatur*) id eſt, inſidiis capit, quia nihil eſt pernicius eo. Multa autem per *Allegoriam* dicuntur. *Hoc eſt Roma viris*) id eſt, captatrix. Oſtentat enim ſe placidam & opulentam: & adventantes medâ confici-ſinit. *Quod noctua avibus*] quæ admirationi eſt eis & ità circumvolantes capiuntur aut viſco, aut reti *Lita*] id eſt illita, á lino: *Vimina*] id eſt, virgulæ aut perticæ parvæ. *Sunt præda torrenda veribus*] alii verubus legunt: Sed & Maro *viribus* dixit, *Pars in fruſtra ſecant, veribúſque trementia figunt. Salignis autem*) id eſt, ex ſalicibus: quia ſalibus utuntur ruſtici.

Cand. O bellum hoc! Poterit dici nihil aptiùs unquam:
Sed procul (en!) coluber tortos in pulvere greſſus
Flectit, & exertis iliens farit aera linguis.
Fauſt. Candide, quæ moneo memori ſub pectore ſerva.
Quando inter ſylvas graderis, defendere galero

Lumina: namque rubi prætendunt ſpicula longis
Dentibus, & curvus diſcerpit pallia mucro.
Nec depone pedam, multâque armare memento
Cote ſinum, ne te ſubito novus opprimat hoſtis;
Et Perone pedem tegeto. Spineta colubris.
Plena hominum vitæ morſu inſidiantur amaro;
Et hunc longa dies æſtu facit acre venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus iſtis
Luſtra tenent, & (quod dirum ac mirabile dictu eſt,
Ipſe homines (hujus tanta eſt violentia cœli)
Sæpe lupi effigiem moréſque aſſumere vidi,
Inque ſuum ſævire gregem, multâque madere
Cæde ſui pecoris. Factum vicinia ridet,
Nec ſcelus exhorret, nec talibus obviat auſis.
Sæpe etiam miris apparent monſtra figuris,
Quæ tellus affecta malis influxibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipſos
Vincant cæde lupos: & qui tutela fuerunt,
Hoſtile ineunt animos, & ovilia mactant.

O bellum hoc!] Aſſentatorum more, ut Perſius indicat, laudat dictũ *Fauſtuli*; quod tamen hîc amicè fieri poteſt: verùm oſtendit colubrum inſidiari cantantibus. *Exertis linguis*] ab *ex* & *fero*. Maro, *& linguis micat ore triſulci.*

Galerus. *Defende galero*] id eſt, largo pileo ruſtico. *Curvus mucro*] id eſt, pugio ſpinatum. *Pedum.* *Nec depone pedum*] id eſt, baculum paſtoralem. *Multâ cote*] id eſt, duris lapidibus. *Novus hoſtis*] id eſt, improviſus, & in expectatus ſerpens. *Et perone*] id eſt, calceamento ruſtico, crudo corio crura ambire ſolito. *Spineta*] id eſt, loca ſpinis & vepribus conſita. Maro: *Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos. Sæpe lupi effigiem*] Maro in pharmaceutria: *His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſylvis Mœrin, &c.* Id autem Arcadibus dictum eſt evenire ſolitum: ſed ſic intelligo lupos fieri, ut ſocii Uliſſis facti ſunt, & urſi & leones ac porci, quòd eorũ mores aſſumpſerunt: unde furaces, & rapaces ſignificat. Sed ad fabulam quoq; reſpexit: nam effigiem dicit & mores. Auguſtinus docet in Italia viſum eſſe quibuſdam, qd in aſinos eſſent verſi, & in ſubirent

Perone. *Spinetum.*

ſubirent onera, à conjugibus impoſita, more aſinorum. *Malis influxibus*] malis influentiis. Acri profectò acero conſpergit Romanos, quaſi veró cœlum id faciat. *Canes vilia mactant.*] Nota allegoria in prælatos, qui ſubditos ſpoliant

Fama eſt, Ægyptum colluiſſe animalia quædam :
Et pro numinibus multas habuiſſe ferarum
Iſta ſuperſtitio minor eſt quàm noſtra : ferarum
Hîc aras habet omne genus, contraria certe
Naturæ res atque Deo, qui dicitur olim
Præpoſuiſſe hominem cunctis animalibus unum.
Sæpe etiam morboſa æſtas, & peſtifer annus
Ingruit : & paſſim languens pecus omne per arva,
Sternitur ; extinctæ dum balat ad ubera matris
Agnus obit ; moritur duro ſub pondere taurus.
Nec modus eſt morbo, non eſt medicina veneno,
Sed vicina domus vicino à limite mortem
Haurit, & aſſiduè ſumunt contagia vires.
Iſta feras rarò peſtis rapit : utile ſemper
Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
Dente lupi, noſtrâque feræ jam jurâ opuleſcunt.
Can. *Heu. heu ! Ruam præceps miſerum me inſania traxit !*
Credere fallaci gravis eſt dementia famæ.
Romuleos colles, Tyberim, Romanáque tecta
Audieram : & ſtudio mens eſt accenſa videndi,
Ducendique bonis in tot præſtantibus ævum.
Acceſſi cum parte gregis : tentoria demens,
Trans juga ſumma tuli, multtralia, cymbia, ahena,
Et cacabos, & quo formatur caſeus, orbem
Fâgineum, impenſam, atque operas amiſimus omnes.

Fama eſt, Ægyptum] Docet omne genus ferarum habere aras ſuas Romæ, id eſt, omne genus vitiorum eſſe in honore & pretio : quod Juvenal. Sat. 1 graphicè docet, aſſerens, non niſi flagitioſos exilio & carcere dignos ſublimari, & ideo inquit. *Aude aliquid brevi Gyris aut carcere dignum. Si vis eſſe aliquid,* Fama eſt, Ægyptum] Idem docet Juven. Sat. *Quis*

neſcit, Valuſt Bithynice, qualia demens Ægiptas portenta colat? Crocodilon adorat Pars hæc: illa pavet ſaurum ſerpentibus Ibin, &c. Multas ferarum] id eſt, multas feras. *Iſta*]ſcil. Ægyptiorum ſuperſtitio: Superſtitioſorum & delirantium religio minor eſt, *quàm noſtra*] id eſt, Romana. Quia *ferarum hic aras habet omne gerus. Præpoſuiſſe*] ut in Paradiſo, Gen. 1. *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ movebuntur ſuper terram, Sæpe etiam morboſa æſtas*] hoc quoque verum: *pecus omne*] id quia paſtor dicit: ſed & homines plurimi peſtilentiâ abſumi illic quotannis ſolent: *Dum balat*] id proprium eſt ovis, ut boare bovis, & mugire taurì: *moritur duro ſub pondere taurus*] Hæc omnia nimis graphicè habentur Georg. 3. *Ecce autem duro fumans ſub vomere taurus Concidit, &c: Nec modus*] id eſt, finis eſt morbo *non eſt medicina veneno*] id eſt, infectioni venenoſæ, Ibid. *Quæſitæq; necent artes: ceſſere magiſtri Phillyrides Chiron; Amythaonius; Melampus. Iſta feras rarò peſtis rapit*] id quidem verum; & tamen non ità multiplicantur, ut pecudes. *Opuleſcunt*]id eſt, opulentæ & divites fiunt; ut *ferè* ſi. Nomen] Nam, ſi *ferè* ſcribitur, refertur ad lupos. *Credere fallaci gravis eſt dementia famæ*) Proverbiale: ſenſus autem eſt, ſe tractum famâ quæ erat, omnes qui Romam acederent, ditari, illùc ceu pecore commigrâſſe, & cum armis poſtoralibus, quæ graphicè enumerat. *Multralia*)vaſa in quæ lac trahitur & mulgetur *Cymbia*]vaſa in morem cymbarum, in quæ trâs funditur lac. *Ahena*] id eſt, lebetes ex ære factos, *& cacabos*] aliud genus vaſis, quidam *caldaria* vocant. *Et qui formatur caſcus, orbem*] i. vas rotundum quo imprimitur. Unde á forma *formaginem* vocat Apuleius. Unde Gallicum vocabulum. Hunc ut charum oſtendat *fagineum*] i. ex fago commemorat tornatum. *Impenſam*] ſcilicet pecuniam. *Atque operas amiſimus omnes*] quæ erat vox cervi aliquando Romæ venum expoſiti.

Quid faciam? quo me vertam? Sperata negantur
Fabula: tot caſus, tot ubique pericula cogor
In veteres remeare caſus; & cœpta fateri
Conſiliis egreſſa malis, iterumq per æſtus,

Et

Et montana pati longos per ſaxa labores,
Heu pecus infelix: ô lævo ſydere paſtor
Huc avecte! Fuit multo præſtantius iſtud
Ignorâſſe ſolum, patrióque in limine tutos
Conſumpſiſſe dies, gelidis ſenuiſſe ſub antris,
Aique Padi circum ripas, Athesiſve per agros,
Aut ubi per virides campos & paſcua nota
Mincius it, vel quâ vitreo natat Abdua curſu,
Conſediſſe, gregem pæviſſe ſalubribus herbis.
Fauſt, Te tua crudelitas, & me mea fallit in horas.
Vidi ego ſupremæ qui proſperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidiſſe, nec unquam
Emerſiſſe malis. Facit experientia cautos
Hi priùs explorant, & non laudata ſequuntur
Omnia; laude carent quæ ſunt meliora: fuerunt
(Non ego) quæ famam retinent, ac nomina ſervant,
Cuncta ſuis pollent vicibus. Luna, Adria, Troja,
Salvia, quas nobis memorabat ſæpius umber,
Nomine ſunt ſolo, delevit cætera tempus.
Si minor eſt patriæ (& forſan modò) gloria noſtræ.
Res tamen eſt melior: laudatæ gloria Romæ
Quanta ſit, in tota non eſt qui neſciat orbe:
Fama quidem manet, utilitas antiqua receſſit
Illi, priſca quibus maduerunt paſcua, fontes
Nunce humore carent, venis aqua defuit hauſtis.
Nulla pluit nubes, Tyberis non irritat agros,
Tempus aquæ ductus veteres contrivit, & arcus,
Et caſtella ruunt: procul hinc, procul ite capellæ;
Hic jejunæ fames & languida regnat egeſtas.

Quid faciam?) Deſperantis vox. *Et cœpta fateri Conſiliis egreſſa malis*) quod ſummè dolendum innuit Virgiliana Juno, En. 1. *Mène incœptis de ſiſtere victam? O lævo*] id eſt, ſiniſtro & inimico *ſydere, paſtor huc avecte*] potiùs quam *advecte* dicit, quia ábonis paſcuis ad ſterilia migrâſſe dolet. *Iſtud*] ſcilicet ſterile & ſcleratum. *Patrióque in limine tutos Conſumpſiſſe dies*] repete. Fuit multó tutius. *Athesiſve per agros*) qui fluit ex Tridentinis Alpibus. Tridentum alluit, & Veronam dividit. *Lævo*

Athesis

Minicius *Minicius*] fluvius Mantuanus, non longè à Mantua in
Abdua. Padum fluens, ſæpe commemoratus. *Abdua*] qui à Strabone *Adua* dicitur, fluvius ex verbano lacu ortus, in Padum quoque incidit. *Verbanus* autem, ut *Larius & Benacus*, ex Alpibus ortum habet atque incrementum *Conſediſſe*] à confido, id eſt, locum habitationis cepiſſe: ut Æn. 1. *Vultis & his mecum pariter conſidere regnis? gregem paviſſe*] repete, ut dixi, Fuit multò ſalubrius. *Te tua crudelitas*] docet non facilè credendum. *In horas*] & non *in oras*, legendum. Sed ſecundum, Vallam, quia non ponitur nota incremẽti, potiùs diceret *in horam. Vidi ego*] à certitudine argumentatur, quia *Plus valet oculatus teſtis unus, quam auriti decem.* Ordo eſt: *Ego vidi eos qui habebant culmina*] id eſt, ſummitatem, *ſuprema*] id eſt, ſummæ proſperitatis: Alludit ad rotam fortunæ: *Cecidiſſe, dum petunt laudata*] quia ſæpe, quæ bona & læta, vertuntur in pejus. Unde dici ſolet, *Dum bene vertant. Nec unquam*] ſcilicet poſtquam ſemel inciderant, *emerſiſſe malis*] id eſt, caput extuliſſe è malis, quibus obruti erant. *Facit experientia cautos*] & ideo ſenes difficulter inducuntur ad credendum: Quia multam experientiam fraudis habent. *Hi*] ſcilicet cauti, *Explorant*] i. exquirunt & examinãt priùs: *& non ſequuntur omnia laudata*] ſed quæ compererint bona: quia ſæpe *laude carent quæ ſunt meliora*] ſcil. laudatis. *Non nego*] i. fateor *fuerunt*) ſc. multa *quæ retinent famam, ac ſervant nomina*] cùm nihil habeant rei. Sed *cuncta pollent ſuis vicibus*] viciſſitudinibus: Unde Comicus, *Omnium rerum viciſſitudo eſt. Luna, Adria, Troja, Salvia*] hæ urbes qua *Umbri*] ſc. doctus ille, cujus ſæpe meminit *memorabat nobis* hoc ſemper, nè contra decorum plus quàm ut paſtorii competat ſapere dicatur. *Sunt*) ſc. nunc *ſolo nomine*] quia tẽpus delevit cætera; quia omnium ſeneſcunt, & labaſcũt
Luna. in tempore. Unde *tempus edax rerum, &c. Luna*] civitas olim Hetruriæ, ad Macram fluvium, de qua Lucanus, *Hic propter placuit Thuſcos de more vetuſto, Acciri vates, quorum qui maximus ævo; Aruns incoluin deſertæ mœnia Lunæ.* Interiit enim nunc: ſed regio adhuc *Lunenſis* nominatur

Adria]

Adriæ] quoq; urbs Italiæ fuit, quæ mari, cui vicina eſt, nomen dedit: quod *Adrianum* ſeu *Adriaticum* dicitur, & interdum etiam *Adria* genere maſculino, mare ipſum qd ſuperum vocant, quia orientẽ verſus in qua ora Venetiæ ſunt *Troja*] notior eſt, quàm ut de ea quicquam dicendum ſit. *Deleta eſt Salvia*] ut aliæ multæ: ut *Saguntus* in Hiſpania, *Carthago* in Africa, *Corinthus* in Peloponneſo, &c. *Si minor eſt patriæ (forſan modò) gloria noſtra*] Ergò & *Fauſtulus* ſe Mantuanum indicat: qui ait, *Res tamen eſt melior. Illi priſca, &c.*] Per *fontes*, beneficos in poëtas intelligit; ut *Mœcenatem*, *Auguſtum*, *Meſſalam*, *Pollionem*, & ſimiles. *Aquæductus veteres*] manifeſta eſt *Allegoria*. *Hîc jejuna fames & languida regnat egeſtas*] Selecta & apta epitheta: Nam ideo fames, quia jejuna; & ideo languidus quis ferè, quia egenus. Egeſtas. n. languorẽ parit, ſicut & inedia: ut patet in apologo, quẽ Livius recitat de membris, quæ in ventẽ conjura verũt:

Adria.

Hîc tamen (ut fama eſt, & nos quoque vidimus ipſi)
Paſtor adeſt, quadam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris dives, ditiſſimus agri,
Carmine qui priſcos vates atque Orphea vincat.
Orphea, qui traxit ſylvas & ſaxa canendo.
Hic alios omni tantum virtute Latinos
Exuperat, quantum Tyberim Padus, Abdua Macram,
Lenta ſalix juncum, tribulos roſa, populus algam,
Credimus hunc illi ſimilem, cui Tytirus olim
Bis ſenos fumare dies altaria fecit.
Hic ovium cuſtos, ipſo vigilantior Argo,
Daphnide nec ſolùm, ſed eo, qui dicitur olim
Admeti paviſſe greges per Theſſala rura,
Doctor: omne pecus Solymi curare magiſtri
Dignus, & antiquo dignus ſuccedere patri,
Qui fuit Aſſyrii pecoris poſt retia paſtor.
Iſte poteſt ſervare gregem depellere morbos,
Humectare ſolum, dare paſcua, ſolvere fontes,
Conciliare Jovem, fures arcere, lupoſque.
Si favet iſte, mane: quòd ſi negat iſte favorem,
Candide, coge pecus, melioráque paſcua quære.

Hic tam'n ut fama) Huc tendit principale institutum ut videlicet Falconem Sinibaldúà largitate laudet, aut ad eam invitet, cujus gratiâ videtur tota ecloga composita. *Ut fama est*) quæ sæpe mendax. Unde Maro, *Tam ficti pravi tenax, quam nuntia veri:* Ideo addit, *Et nos quoque vidimus ipsi. Pastor adest*) aut quia etiam imperatores vocant pastores, ut sermo sit pastoralis; aut quia datarius, & ut dicunt, eleemosynarius est, & ita multorũ pastor. *Quadam ducens ex alite nomen.* Dicitur enim Falco, quod & avis nomen. *Lanigeri pecoris dives.* Maro in Bucol. *Quám dives nivei pecoris, quam lactis abundans! Ditissimus agri*) Idem Æn. primo; *Huic conjux Sichæus erat, ditissimus agri Phœnicum. Carmine qui priscos vates, atq; Orphea vincat*) More Maroniano principem ad exercitu seperat ut egregium significet. Nam *Orpheus* unus priscorum est vatum; sicut Æneid primo; *Reliquias Danaûm atq; immitis Achilli*: ubi Achilles non excluditur á Daniis, sed excellere atq; egregius esse significatur. *Orpheaq, in medio posuit, sylvasq; sequentes. Et saxa*) quod Amphioni ascribit Horatius, dicens in arte poetica, *Sylvestres homines sacer interprésque deorum. Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ab hoc lenire tigres rabidosq; leones Dictus & Amphion, Thebanæ conditor urbis, Saxa movere sono testudinis & prece blandá Ducere quo vellet, &c. Tyberim Padus*) est enim Padus longè maximus fluviorum Italiæ quinq; ostiis in mare Adriaticum prorumpens. Unde Georg, 1. *Fluviorum rex Eridanus, &c. Abdua*) fluvius latus, de qua jam dixi, *Macram*) fluvium exigiũ cujus meminit Lucilius, dicens, *Nullasq; vado qui Macra moratus Alnos.* Macri autem campi sunt in medio Bononiæ & Ravennæ, & aliarum civitatũ, per quas itur Romam. *Lenta* (*alix juncum*) scil. exuperat. *Populus*) arbor frequens ad Padum, *Algam* herbam, quam projicit aqua, quæ ad populum sæpe jacitur Maro: *projectá vilior alga. Credimus hunc illi*] scil. Augusto Cæsari. *Cui Tityrus*) id est, Maro: *Bis senos*) ut in eclog. 1. *Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis, Bis senos cui nostra dies altaria fumant. Ipso vigilantior Argo*) cui tamen

Falco

Orpheus.

Padus.

Abdua.

Macra.

Alga.

Argus.

men centum erat oculi, quorum in duntaxat somnum acceperunt. Uerúm *Falco* quoque pervigil est avis. Unde in epigrammatis alludit de eo ad summum Pontificem: *Dubere sopitis, pastor, potes otia curis: Falco tuas Argi more gubernat oves, Daphnide*) quem tamen Theocritus & maro doctissimam, & divinandú peritum inducút. *Nec silùm*) scil *Daphnide doctior*, sed eo scil. *Apollino Nomio*, qui ob interfectos Cyclopas novem annis spoliatus divinitate, pavit armenta Admeti regis Thessaliæ juxta Amphrysum, ut alibi diximus. *Per rura* ergo *Thessala*) id est per Amphrysum. *Omne pecus*) i. totam Ecclesiam catholicam: *magistri Solymi*). i. Hierosolymitani, videlicet Petri: *& dignus succedere patri*) scil. Petro Papæ qui pater dicitur, qui scil. pater fuit. *Pastor pecoris Assyrii*) i. Iudaici, & totius Ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria. *Post retia*). i. relictis retibus factus est piscator hominú. *Conciliare Jovem*] aut Deum, aut summum Pontificem. *Si favet iste, mane*] Omnem ergó spem in *Falcone* collocandum esse: quod ut significet, hoc argumentum excogitavit.

ECLOGA X.

De fratrum Observantium & Non observantium controversia, post religionis ingressum,
inscripta BEMBUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Nunc veræ & falsi discrimina religionis
Narrat, oviumque pias Carmeli separat hœdis,
Candidus, Bembus, Batrachus,
& Myrmix.

Maxima pastores agitat discordia Bembe,
Qui Solimos colles Galilæáq; rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Judice te: paucis, si non audire recusas,
Et nisi te revocant majora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu scis componere lites,

Fur-

Jurgiáque, & blandis convitia tollere verbis,
Te quo Pierios fama eſt potâſſe liquores,
Et vidiſſe deas, quibus eſt cuſtodia ſacri
Fontis? & Europe campos, ac Phocidis arva,
Ipſe ubi fronde ſuâ tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit, citharam, nervos, & eburnea plectra.

Bemb. *Dicite, quandoquidem tepidos admovit adigne*
Nos hyberna dies, dum non ſinit ire per agros
Bruma gregem, flatu Boreas dum ſævit acuto,
Dum riget omne ſolum, tectis dum plurima pendet
Stiria, dum torpent ſub aquis glacialibus amnes.
Otio damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima paſtores] Hac ultimâ eclogâ, quam, ut ſuperiorem, in religione compoſuit, agitur *Carmelitarum fratrum Obſervantium*, quorum partes, *Batracus* agit, & *Non-obſervantium quos Myrmix*, defendit, controverſia, fictis non abs re contendentium vocabilis. Nam Μύρμηξ rana dicitur, cui ferè ſimilem habent *Carmelitæ de obſervatione* interiorem tunicam, quia piceam, aut, ut dicunt, griſeam βάτραχος autē formica, quæ nigra eſt, ut *Non-obſervantium* tunica. Maro: *It nigrum campis agmen.* Præterea, ut in fabulis eſt, ranæ elegerunt regem, ut *Obſervantes* ſub uno communiter vivunt patre. Formicæ autē in una quidē domo multos habent magiſtratus, ut *Non-obſervantes* diverſas habent culinas. Litem proponit *Candidus*, per quem ferè autorem intelligo. *Paſtores*] id eſt, *Carmelicolas*, aut fratres de *Carmelo* profectos. *Solymos*] id eſt, *Hieroſolymitanos*. *Tu pater es vatum*] Fortè *Genitalem Ordinis* hoc nomine appellat, *qui pater eſt vatum*, quia *Carmelitarum*; qui filii olim erant prophetarum, & prophetæ, qui & vates dicuntur. *Tu ſcis componere*] id eſt, finire: ut, *Ante diem clauſo componet veſper Olympo.* Et in Bucolicis: *Non noſtrum inter vos tantas componere lites.* Unde qui pacto litem terminant, ſe compoſuiſſe, aut compoſitionem feciſſe dicunt. *Pierios liquores*] id eſt, hauſtus muſicos, quibus poëta evaſerit. *Et vidiſſe deas*] id eſt, Muſas: quibus viſis, & ab eis ad *Hippocrenem* ductus Heſiodus, poëta evaſit. Unde Ovid. *Ecce*

deas

deas vidi, non quas præceptor arandi Viderat, Ascræas cùm sequeretur oves. Neutro autem modo dicit se Persius evasisse poëtam, in principio sic: *Nec fonte labra prolui caballino, Nec me in bicipiti somniâsse Parnasso Memini, ut repente sic poëta prodirem. Et Eurotæ campos)* Eurotas fluvius est Laconiæ laurifer: Unde illîc Phœbus fingitur docuisse lauros. In Bucolicis Maro: *Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus. Audiit Eurotas, jussítque ediscere lauros, Ille canit. Ac Phocidis arva)* in quibus Parnassus est mons, totus Musis consecratus. Ovid. *Separat Ænios Actæis Phocis ab arvis, Terra ferax.* Et paulò póst: *Mons ubi verticibus petit arduus astra duobus, Nomine Parnassus, superátque cacumine nubes. Fronde suâ)* id est lauro. Maro in Buc. *Phœbo sua semper apud me Munera sunt lauri. Dona redit)* scil. suam citharam, quam à se inventam Orpheo dedit. *Nervos]* i. chordas, & *eburnea plectra)* i. lyram heptachordam, quam invenit, cùm tetrachorda Mercurii dicatur. Horatius in arte: *Nè forte pudori sit tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo. Dicite)* Sic Palæmon Maronianus: *Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba, Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos.* Quod hic ex industria mutat, quasi per legem *Amœbæi* carminis contrarium dicens: *Tepidos admovit)* Persius: *Admovit jam bruma foco te, Basse, Sabino Boreas)* ventus septentrionalis, dictus rex Thraciæ, quòd illinc ubi regnat ad nos veniat: flatûs est acuti. Unde Maro, *Et Boreæ penetrabile frigus adurit. Dum riget)* scil. gelu. *Stiria* gutta in longum congelata. *Torpent)* stagnantium more. *Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant)* Unde Cicero principio tertii Offic. *Publium Scipionem dicere solitum scripsit Cato, nunquam se minùs otiosum esse, quàm cùm otiosus; nec minùs solum, quàm cùm solus esset. Magnifica verò vox, & magna viro ac sapiente digna, quæ declarat illum, & in otio de negotiis cogitare, & in solitudine secum loqui solitum.* Ubi scias velim *otiosum* dici, qui muneribus publicis vacuus operam dat rerum cognitioni; unde poëtica studia *otia* vocantur. Non ergò *otiosus* nihil agit, sicut cessator.

Myrm.

Myrm. *Paſtores, genus infelix, æſtate vagamur*
Pro grege ſolliciti: ſed, cùm nos frigidus imber
Continet in ſtabulis, lites & jurgia ſurgunt.
Batr. *Qui veterent audent ritus mutare ſuòque*
Arbitrio, & nullis ducunt ſub legibus ævum,
Hi ſunt ô Myrmix, qui bella domeſticæ gignunt.
Bemb. *De veteri ritu, de quo conſuetudine patrum,*
Rixa igitur vobis? Leges moréſque parentum
Batrache dic; dic, Cur noſtrum veniſtis in orbem
Ex Phœnice ſolo? Nos paſcua vidimus illa:
Vidimus herboſos feliciubigine campos
Vertice Carmeli vitreis ubervimus undis
Fons cadit, & rauco denſum nemus irrigat amne.
Vidimus & Jordanis aquis, ubi maximus olim
Paſtor oves mergens, ſcabiem recitavit avitam,
Amnis hic a Libano veniens, Galilæa per arva
Tranſite & ampla lacu conſurgit in æquora magno.
Unde coit rurſum; rurſum mare fundit apertum,
Vibis ubi Romani de nomine dicta Tiberi
Unda coit rurſum tandem Jerichunte relictâ
Intrat in infames Aſphaltî gurgitis undas.
Hinc ſatis eſt, nos oram omnem vidiſſe probatum:
Dicite, & hinc tandem veſtras de mergite lites.
Myrm. *Batracus audaci ſemper ſeſe ingerit ore,*
Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu.
Batr. *Non ego me ingeſſi: proceſſi i judice juſſus.*

(*Paſtores genus infelix*) proponit *Myrmix* litem, de reſtans eó quod qui *De obſervatione* non ſunt, quia molliorem ducunt vitâ, vellent in ſuo ſtatu ſine controverſia & moleſtio permanere: Contrá, *De obſervatione* vellent omnes ſui ſimiles eſſe. (*Æſtate vagamur ſprogrege ſolliciti*) Allegoricôs, pro victu. (*Sed cum nos frigidus imber, Continet in ſtabulis*) Maro Georg. i *Frigidus agricolam ſi quando continet imber.* Non exire autem ſtabulis, tunc dicit ibidem ſic: *cùm propiùs ſtabulis armenta tenerent.* (*Lites & jurgia ſurgunt*) Argu-é: quaſi in odium jurgiorum, litem refugit. Unde *Batracus*, *Qui veteres audent ritus mutare*, &c. *Hi ſunt, ô Myrmix, qui bella*

illa domeſtica gignunt] Quaſi dicat, Non nos ſumus in culpa, qui velimus in pace ſine injuria vivere; ſed qui ordini, & profeſſioni noſtræ injuriam inferunt per novos ritus: interloquitur autem *Bembus*, ſignificans ſe peritum eorum, & obſervationis veteris ut idoneus comprobetur judex arbitrarius. *Leges moreſque parentum*) id eſt, patrum & majorum tuorum, ad quos revocare vis. *Dic cur noſtrum veniſtiu in orbem?*] id eſt, in Europam. *Ex Phœnice ſolo*] id eſt, ex Galilæa, quam *Phœnices* ſecundum Strabonem habitant, & quæ eſt in *Phœnicia*. *Nos paſcua vidimus illa*) Ut paſtoralem agere rem videantur, & non impertinentem ad Bucolicum carmen, dicit *paſcua*, non *clauſtra*: *Feliti uligine*] Uligo, inquit Servius, eſt naturalis terræ humor ab ea nunquâ diſcedens: unde uliginoſus ager ſemper humidus eſt; humidus, aliquando ſiccatur. *Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis Fons cadit*] id eſt, defluit. *Ubi maximus olim paſtor*] Non tam de *Heliſæo*, qui illîc *Naaman Syrum* á lepra mundavit, quàm de divo *Joan Baptiſtâ* loqui videtur, qui ſcabiem avitam, id eſt, originalem maculam reſecavit baptizando. *Amnis hic*) id eſt, *Jordanis*, *Libano veniens*] per duos fontes qui dicuntur *Jor* & *Dan*, unde *Jordanis* nomen. *Rurſum mare fundit apertum*) ſcilicet Tiberia. dis, de quo Ioan. 6. *Abiit Jeſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis. De nomine dicta Tiberi*] pro *Tiberii*, ſcil. *Tiberias*. *Tandem Jerichunte relictâ*) Declinatur, hæc *Jerichus*, hujus *Jerichuntis*; ſicut *Amathus Amathuntis*, & multa alia. *Intrat in infames Aſphalti gurgitis undas*, Aſphaltus eſt, quod mare mortuum vocant, in quod urbes illæ quinq; infames obſorptæ ſunt igni & ſulphure propter abominabile crimen, quod ab illarum una *Sodomiticum* vocant. *Hinc*] .i. ex his quæ dixi, *ſatis probatum eſt, nos vidiſſe omnem oram*) .i. regionem illam. *Dicite* ergò *& demergite*) .i. obruite: *& ſpite*] hoc eſt, finite tandem: *hinc*) .i. de hac re veſtras lites. *Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu*] Volunt enim. *De obſervatione*, ut ſunt, præſtantiores haberi. *Proceſſi à judice juſſu*) dixerat enim judex *Bembus*, *Batrache, dic, &c.*

Virgo.

Aſphaltum.

Bemb

Bembo. *Pone pedum Myrmix, & tu quoq; Batrache: Non est*
Orandum armatis manibus, sed mentibus æquis.
Batrache, dic: Myrmix animi compesce furorem
Interea, ut venias magis ad responsa paratus.
Qui furit, insanit: qui verò insanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ait, vanum est; quicquid molitur, ineptum.
Batr. *Bembe, genus nostrum generisque exordia dicam.*
Venimus Assyria, ut Candidus inquit, ab oris:
Est pater Helios nobis, qui sustulit armis
Pastorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qu' ascendit in æthera curru.
Bemb. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago.*
Batr. *Pastores alii, quotquot per rura vagantur*
Omnia, sunt rivi nostris à fontibus orti.
Nos dedimus leges, pascendi ostendimus artem.
Quò magis hi peccant, qui, cùm sint ordine primi,
Primatum amittunt, studia inconsulta sequendo.
Nos radix, alii rami: sed nos quoque rami,
A veteri radice patrum jam ætate caduci.
Tradidit Helios certam pastoribus artem,
Quâ curare greges, quâ noxia pabula fors est
Discere, & occultos imbres, ventósque latentes:
Quive salutaris foret, & qui pestifer annus,
Signa dedit; nihil obmisit quod ovilia tangat.
Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci limpidus undâ,
Tramite mutato (patet id) modò currit in austrum:
Sed priùs (extat adhuc vetus alveus) ibat ad ortum:
Hi cursus fecêre novos: liquêre priores;
Quos dederat rivo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix] Quia acris lis est; nè ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi: pro quibus pastores pedum habent. *Et tu quoq; Batrache*] Bonâ phantasiâ priorem compellat eum, qui *De observatione* non est, quasi ardentior sit ad arma. *Non est orandum*] i.e. causæ non sunt ab oratoribus dicendæ coram judice armatis manibus: idenim vetant leges. *Sed mentibus æquis*]

Quia,

Quia diſturbatis animis, facilè veritas læditur. *Batrache, dic*] Reperit & confirmat quod ſuprà dixit. *Ut venias magis ad reſponſa paratus*] Bona admonitio, quia ardentes irâ rarò ſe purgant ut decet, intenti ad ingerenda potiùs convitia: ut patet apud Virgilium in Palæmone. *Nec corda nec ora gubernat*] Unde Horat. *Ita furor brevis eſt: animum rege, qui, niſi paret, Imperat. Quicquid moliturr*] id eſt, cum molimine & difficultate conatur attentare. *Bembe, genus noſtrum*] ut gratiam & benevolentiam judicis capiat, compellat enim proprio nomine, polliceturque exequi ipſius juſſa. *Venimus Aſſyriis, ut Candidus inquit, ab oris.* Dixerat enim, *Qui Solymos colles, Galilæaque rura colebant.* Judæa enim in Aſſyria eſt, cujus caput olim Babylonia. *Eſt pater Helias nobis*] ſcilicet Thesbites, de quo 3. &. Regum abundans mentio fit. *Qui ſuſtulit armis*] Neſcio an legendum ſit, *arvis.* Quòd ſi legendum eſt *armis*, intelligam *de armis zeli*, aut *de ignibus cœli*, quibus armatus, duas quinquagenas ſuſtulit. *Qui traxit Olympo Flammigeros ignes*] ut 4 Reg. 1. *Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos.* Idem 3. Reg. 18. *Invocavi ignem qui devoravit holocauſtum. Qui aſcendit in æthera curru*] ut habetur 4. Reg. 2. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago*] Quia monaſticæ vitæ princeps eſt Helias, & ſanctis literis perquam illuſtris. *Propago* autem quando *progeniem* ſignificat, primam corripit; quando *vitem*, producit. *Paſtores alii*] id, ut dixi, divus Hieronymus quoque ſentit. *Nos dedimus leges*] quia primi fuerunt, qui religioſorum more ſimul viverent & monaſticam vitam in Carmelo agerent. *Paſcendi oſtendimus artem*] i. normam ſimul vivendi. *Quo magis hi*] qui nova inſtituta appetunt; & vetera quæ digniora, & meliora ſunt, immutare volũt. *Primatum amittunt*] quia dicũt ſe ultimos medicantium approbatos, cùm primi ſint qui juſſi ſunt in ſolido ſtatu permanere. *Sequendo ſtudia inconſulta*] i. inconſultorũ, quibus novitas placet. *Sed nos quoq; rami, A veteri radice*] i pullulavimus à patribus noſtris: ſed alii quaſi perimitationẽ collateraliter, nos per propagationem

gationem ex vera radice: *caduci ætate*] id eſt, antiquitates à prima perfectione decidentes: quod dicit, propter *Non obſervantes*. *Tradidit Helias certam paſtoribus artem*) id eſt, formam rectè vivendi exemplo vitæ ſuæ reliquit, *Quiá curare greges*) ut rem paſtoriam (ut dixi) agere conſeatur, omnia ad paſtores refert, oſtendens officia paſtoris ovium, cùm *Allegoricos* intelligat animorum. Paſtorum enim eſt, curare greges, vitare pabula noxia; quia certis diebus ſaltem abſtinent á carnibus: *& occultos imbres*] id eſt, infectiones: *& ventos latentes*) murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgicorum primo dat verorum ventorum prognoſtica: *nihil obmiſit*) more ſuo *Poſitione* in *obmiſit* primam producit, cum Horatius, & ferè alii *omiſit* primâ brevi, ſcribant. *Sed fons ille fluens*] *Allegoricos*, vita religioſa. *Tam limpidus*] id eſt, purus & clarus. *Tramite mutato* (*patet id*) *modo currit in Auſtrum*) id eſt, in meridiem, qui amantibus, in Italia præſertim, eſt peſtifer: quia corrumpit etiam obſonia. Juven. *Tamen hic properat velut urgeat Auſter*. Horatius: *Præſentes Auſtri coquite horum obſonia, &c. Allegoricos*, vult bona inſtituta eſſe inverſa atque depravata. *Sed priùs ibat ad ortum*) ſcilicet ſolis, id eſt, ad Orientem: quia Eurus & Boreas ſalubres ſunt venti. *Allegoricos* intelligit, ad cœlum. *Extat adhuc vetus alveus*) per quem ſcilicet fons ille fluere ſolebat: id eſt, adhuc reperiuntur reliquiæ veteres religionis. *Extare* enim eſt, *ſuperſtitionem eſſe* aut *ſuperſtare*, dum reliqui occiderint. *Hi*) ſcilicet novi qui *Non obſervant*.

Myrm. *Quid tibi, ſive novo currat, ſeu tramite priſco,*
Dummodo fœcundis humectet paſcua lymphis?
Et quid de cœli quereris regione? Per Auſtrum
Solis iter: melior vitis, quæ reſpicit Auſtrum,
Et melior legitur Libycis de collibus uva.

Batr. *Et melior taxus Boream quæ reſpicite: ergó*
In Boream melius poterat decurrere rivus,
Paſtores: Et curá pecoris, maleſane, relictá,
Sermonem de vite facis; quaſi legibus iiſdem
Grex & vitis eant: nec quod diſcrimen in undis,
Graminéque,

Graminéque, & ventis noſti, & quàm noxius Auſter
Sit pecori. Diſce à Roma: ſi innoxius Auſter,
Cur Mutinenſis agri pecudes ſunt vellere fuſco?
Cur Clitumnus habet niveas? cur Mantua molli
Lanitio excellit; Veronáq; proxima Manto?
Unde hæc multiplici rerum variantia formâ?
Non aliunde niſi à cœlis & gramine & unde. (*auferſ*
Bemb. *Candide utrumq; pedum procul hinc* (*rogo*) *protinus*
Inter eos hodie video bellum acre futurum.
Clam cape, & auferto: ſubter ſarmenta reconde.

Quid tibi] Ruſticè reſpondet *Myrmix*, ut doceat. *Non obſervantes* ferè doctos eſſe, & non literis, ſed perditis ſtudiis vacare. *Quid tibi*] id eſt, ad te: ſicut in Evangelio; *Quid tibi & mihi, mulier?* *Dummodo fœcundus*] id quidem verum, ſi eam fœcunditatem pariat quam *Batrachus* deſiderat. *Per Auſtrum ſolis iter*] quia ſemper eſt in *Zodiaco*: *melior vitis*] ſcilicet eſt, quæ reſpicit Auſtrum; quia reſpicit ſolem incumbentem: Unde dictum eſt, *Denique apertos Bacchus amat colles. Et melior legitur Lybicis de collibus*] id eſt, *Libyam*, hoc eſt, meridiem reſpicientibus; aut revera de *Libycis* intelligit, ob eandem rem. *Et melior taxus*] Docet *Batrachus*, non eſſe reſponſum ad rem; quia licet ad *Auſtrum* verſa vitis ſit melior, non tamen continuó melior eſt pecori *Auſter*: quàm *Eurus* ſicut licét *taxus*, quæ frigora, ſecundum Maronem, amat, (dicit autem 2 Georgicor. *apertos Bacchus amat colles, Aquilonem & frigora taxi*) præſtantior eſt ad *Boream*: non ſtatim tamen ad *Boream* eſt melius pecus. *Sermonem de vita facis*] Argutè taxat eos ebrioſitatis & vitioſitatis; quia *ex abundantia cordis os loquitur*. *Quaſi legibus iiſdem*] ſcilicet *paſcuis* iiſdem. *Grex & vitis eam*] Quod eſſe negat; quia ſæpe ubi major vini copia, minor eſt pecorum: innuens per hoc, vini copiam officere caſtitati Religioſorum. Nam *venter mero æſtuans facile deſpumat in libidinem*, ut autor eſt Hieronymus. *Nec quod diſcrimen*] id eſt, quæ differentia, ſcilicet *ſit; & quam noxius*] id eſt, noxius *Auſter* ſit pecori. *Diſce à Roma. Si innoxius Auſter, &c.*] id quidem manifeſtum, quia eo flante varii ge-

nerantur morbi. *Cur Mutienſis agri pecudes ſunt vellere fuſco*] id eſt, ſubnigro. *Cur Clitumnus habet niveas?*] ſcilicet pecudes; ſed & juvencos ac tauros, quibus in triumphis utebantur. Unde Maro *Geor.* ſecundo; *Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro, Romanos ad templa deûm duxêre triumphos.* Clitumnus autem fluvius eſt in Merania quæ pars eſt Umbriæ partis Thuſciæ: de quo fluvio dicit Plinius in naturali hiſtoria, *quòd animalia quæ eum potaverint, albos fœtus procreant. Cur Mantua molli lanitio excelli?*] Eſt tamen in Euganeis mollior, ſed vicini ſunt: *Veronáque proxima Manto*] id eſt, Mantuæ urbi. Uſurpativè dixit Manto, quia non utimur niſi in Nominativo Accuſitivo, & Vocativo in *o*, & Genitivo in *ûs*, à Græcis in *o* longum exeuntibus, ut Manto, Mantus. *Candide utrumq; pedum*] quia depoſuerunt pedum, id eſt, baculum paſtoralem, ſed non longè à ſe rejecerant: nè à verbis ad verbera pervenirent, monet ſedulus paſtor. Bébus ſecretè Candidum, ut utriuſq; pedum *ſubter ſarmenta recondat*] Sarmenta autem, quia non omnes Gallicum noſcunt, ſût putamina & reſectamenta vitium.

Batr. *Bembe mihi tecum ſermo eſt: dum vivimus unâ,*
Dum commune pecus nobis fuit, heu! mihi quantum
Dedecus, (heu!) quot ſunt pecudes incommoda paſſæ!
Non merſare gregem fluvio, nec vellera certis
Temporibus (ſicut mos eſt) tondere licebat:
Nudabant ſpineta pecus nudata ſecabant
Terga rubi, ſcabie cutis aſpera, tabidus humor
Peſtis, & in totum ſerpebant ulcera corpus:
Multa igitur refert pecudes quæ pabula carpant,
Flumina quæ potent, & quâ regione morentur.
Dic mihi, die Myrmix, Priſcum cur lana colorem
Perdidit? hæc gregibus quidnam nova vellera fecit?
Cur pecus eſt nigrum quod erat melioribus annis
Clarum? Immutarunt mutati vellera mores.
Bembe ad te redeo, paucis abſolvere nitar.
Sed quo digna omni tua ſit ſententia laude,
Vera loquar: Tu jura tyres; ego facta docebo.

Ga'erus.
Pedum.
Pero.
Spineta.

Judi-

Judicium reddit verum enarratio vera.
His animadverſis, ægrè tot damna ferentes
Venimus ad fontem; rivúmque à vertice ſummo
Scrutari mihi cura fuit: Tu, provide Myrmix,
Interea nidos avium, vel dorcada parvam
Venabare, tuæ quæ dona darentur amatæ.
Myr. *Bembe, vides ut aperta in me convivia torquet?*
Augur oriſtâ manu his eſt, non ore, agitanda
Mos mihi non linguâ, maledicta refellere dextrâ.
Cand. *Batrache, ne verum taceam, linguoſior æquores.*
Jurgia bilem acuunt, convitia pectus acerbant.
Non tibi cum puero res eſt, nec homuncio Myrmix
Res male tuta viros lingua irritare proterva.
Batr. *Da veniam Myrmix; amitam proferri volenti*
Neſcio quis mihi miſit in os malus error amatam.
Myrm. *Do veniam, cave nē rurſum me voce laceſſas.*

Bembe, mihi tecum ſermo eſt) Quaſi dicat, In hoc homine nihil video rationis. *Dum viximus una*] id eſt, priuſquam per reformationem (ut aiunt) à *Non obſervantibus* ſejuncti ſumus. *Heu! mihi quantum dedecus, (heu!) quot ſunt pecudes incommoda paſſæ!*] quaſi dicat, maxima & innumera. *Nec merſare gregem fluvio*] id eſt, debitam curam animis adhibere. *Nudabant ſpineta pecus*] id eſt, mundanæ cogitationes & converſationes: nam litera ut dicunt, aperta eſt. *Tabidus humor*] vitium carnis. *Multum igitur refert*] id eſt, diſtat & ad rem facit, *quæ pabula*] De ſpiritualibus, intelligit. *Priſcum cur lana colorem perdidit?*] Quia prius, ut ex aulæis comprobaverunt, *Obſervantes* uſi ſunt veſtibus piceis, ſeu griſeis, qualibus adhuc in nonnullis utuntur fratres illiterati, quos *Converſos* vocant. *Nova vellera*) quia nunc nigra ſunt intrinſecus indumenta, quod factum dicunt, ut unius videantur gregis. Quia enim piceus color (ut in fratribus D *Franciſci* videmus) tam varius eſt, concluſerunt in nigrum immutare, quem *De Obſervatione Italica* reſpuunt putantes natalem & ſine fuco factum magis congruiſſe religioni: quod & Maro cenſuit, dicens, *Nec varios diſcere*

menti'i lana co'ore. Veritas enim præſtat mendacios *Quod erat melioribus annis clarum*] Si de exteriore loquitur, nonvidere procedere:quia omnes adhuc candidam ſervant chlamidem. Dicamus ergo *clarum*, id eſt, ſubnigrum,qui reſpectu planè nigri clarus eſt. *Vellera*] vulgò gemino *ll* ſcribitur : quia tamen à *velando* venit, poteſt ſimplici ſcribi. *Vera loquar*] Oratoriè juxta Rhetorum præcepta præ ſe fert fiduciam. *His animadverſis* ſcilicet malis,quæ pecori obvenerant. *Venimus ad fontem*] ſcilicet religionis. *Vel dorcada*] *Dorcas*, Græcum eſt: Latinè *caprea* dicitur,id eſt, capra ſylveſtris. *Tu provide*] Ironicôs id refert: *tuæ quæ dona darentur amatæ*] Id amaré,ſed utinam non veré.unde Myrmix, *Bembe,vides, &c. Mos mihi non linguâ, maledicta refellere dextrâ*]id autem acerbius contra ſe fatetur Myrmix, id eſt; non obſervans, ut ſe longè à Dominico conſilio abhorrere ſignificet,qui auferenti pallium docet potiùs tunicâ addere,quàm in pugnam procedere,aut litem inutilē fovere. Verum,quia neutrum decent convitia,accedit *Candidus* livoris expers: *linguoſior*] id eſt verboſior, *æquo*] id eſt,quam æquum & honeſtum eſt. *Jurgia bilem*] id eſt, choleram,quæ ſtomachum movet. Quia ſermo durus ſuſcitat furorem. *Nec homuncio Myrmix*] id jucundè: quia *Myrmix*, ut dixi, formica interpretatur, cui robor pro modulo corporis maximum ineſt quia grana majora *Myrmix.* infert interdum,& ovaſua ſe quoq; majora transfert. *Viros*] quaſi dicat animoſos, & mares animos. *Amitam proferre volenti*] *Amita* patris eſt ſoror,ut *matertera* *Amita. Matertera.* matris ; cui honeſtiùs quàm amatæ mittantur munera. Cætera nota,ut hæc ferè nota putem.

Bart. *Alveus excelſa ſaliens de rupe,lacunam*
Foderat, & clauſis ripas æquaverat undis.
Gurges erat texu ſylvarum umbroſus opaco:
Denſaque ſeptierant triſtem ſpineta lacunam.
Mille venenorum ſpecies in gurgite vidi,
Mille ſecus ripas in opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas ſinuoſo ſerpere greſſu.

Ob-

Obſtupui, & rapido rediens adobilia curſu,
Incipio palear furcâ verſare tricorni:
Ecce! caput tollit coluber, linguâque triſulcâ
Sibilat, inflatur fauces; nepa livida tendit
Brachia; ventroſus profert veſtigia bufo;
Vipera per ſtipulam ingrediens ſtrepit. O loca, dixi,
Non pecori tantum, verùm & paſtoribus ipſis
Noxia! mox grege diviſo, de ſedibus illis,
Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi,
Pérque iter antiquum fontis nova flumina duxi
In campos, ubi prima ſuos aurora colores
Explicat, & croceos Phœbi redeuntis adortus.
Hic mihi fœcundæ pecudes hic paſcua læta,
Et ſine labe liquor, dulces ſine crimine lymphæ:
Hæc loca primævæ ſunt quæ coluere parentes.
Signa caſæ ſuperant, puteus, cariofaque ligna
Fixa ſolo, ſeiuncta pedum diſcrimine ſeptem,
Et focus, & lucrâ quæ cingitur area ſepe.

Alveus excelſa] Docet *Batrachus*, quid in fonte videret, dicens. *Alveus*] id eſt, rivus ſaliens de excelſa rupe, *fodera*] ſcilicet præcipiti caſu, *lacunam*] id eſt, receptaculum aquarum & ſordium. *Gurges*] id eſt vortex aquarum *Spineta*] id eſt, ſpinæ denſæ. *Sepierant*] id eſt, ſepimento quodam clauſerant. *Ego vidi mille ſpecies venenorum*] id eſt, pravarum traditionum, & malorum morum. *Ad.*] i. juxta, *lymphas*] id eſt, aquas: id eſt, vidi fontem primæ religionis penitus infectum. *Obſtupui, &c. Furcâ tricorni*] id eſt, tria cornua habenti, *Nepa lavida*] id eſt, ſcorpius habens venenum lividum ſub cauda. Sed hic dicit *livida brachia*] id eſt, chelas liventes. *Ventroſus*] id eſt, habens magnum ventrem. *Bufo*] id eſt, rana venenoſa. *Vipera*] id eſt, aſpidum peſſima. ſic dicta, quòd *vi pa it*, quia non poteſt edere fœtus ſuos, quos ore concipit, & patrem concipiendo necat; ſed ipſi vicini partui, aut jam maturi ad partum dentibus ſecant ventrē maternū atq; ita vipera, neq; patrem neq; matrem vidt unquā incolumem: quod benignitate naturæ in nos efficitur ne tā noxia peſtis multiplicetur. *Paſcua quæ ſitum triſtis meliora*

receſſit] *Quæſitum*, ſupinum, id eſt, ut quæram, aut quæſiturus meliora paſcua. Unde docet *obſervantes* diſceſſiſſe propter pravos *Non-obſervantium* mores. *Perq; iter antiquum*] juxta traditionem primorum patrum. *In campos ubi prima ſuos*] id eſt, orientem verſus, ſicut priùs dictum eſt, ad ortum. *Croceos ortus Phœbi*] ſcilicet ſolis. *Hæc loca primævi ſunt quæ coluêre parentes*] Manifeſta eſt ergó *Allegoria*. Nam per orientem, eorum puram & ſalubrem ſignificat vitam: per meridionalem plagam & auſtrum, vapidam & mollem; ut ventus ille plumbeus & tepiduſeſt. *Signa caſæ*] ſcilicet paſtoralis *carioſáq; ligna Fixa ſolo, ſejuncta pedum diſcrimine ſeptem*] Tantum enim ſpatii cellis ſingulis congruit & *focus*] ſcilicet communis, quo ignis fovetur: *& area*] i. locus ſpatioſus in medio clauſtri; circum quem porticum deambulacra faciunt. *Cingitur ſæpe lacera*] *Allegoricòs* ſignificat clauſtrorum muros diruros, & pervios à *Non Obſervantibus* factos.

Myrm. *Cura viris levibus rerum ſolet eſſe novarum:*
Propterea certè nova paſcua quæris & omnes
Fingis inauditos, & vis novus autor haberi.

Batr. *Cura vivis gravibus ierum ſolet eſſe ſuarum;*
Propterea Myrmix nimis á gravitate recedit:
Hæc novitas non eſt novitas, ſed vera vetuſtas:
Religio & pietas patrum inſtaurata reſurgit,
Quam tua corrupit levitas & nota tuorum
Segnities. Igitur, ſi quis labentia tecta
Erigat, & ſterilem qui manſuefecerit agrum,
Judice te damnandus erit. Non ponitur arbor
Altera, ſed veteri inſeritur bona virgula trunco:
Sæpe prius lignum, noſtro ſit fertile cultu.

Myr. *Quamvis pingue tuo pecori ſit gramen, & unda*
Defæcta; tamen multæ cum matribus agnæ
Interière: lupi & paſtæ meminère volucres.

Batr. *Hæ, fateor, quæ dira tuæ contagia peſtis*
Accepère, etiam procul aſpicientibus obſunt:
Tantum virus ineſt veſtri vis tanta veneni.
Propteria magis atque magis diſcedere, ſemper
Eſt animus: patitur pecus hæc incommoda noſtrum

Sola,

Sola, quod in vaſtam nondum diſceſsit eremum, *Adria.*
Nec ſatis à vobis procul in deſerta receſsit.

Myr. *Batrache, de gregibus mentiris plurima noſtris:*
Certè alienarum tibi cura ſuperflua rerum,
Et temere aſſumis partes cenſoris iniqui.
Cur mihi, qui paſco cujum pecus, iſta tueri
Non licuit? Soliſne domus mea cognita vobis?

Cura viris levibus] Quanquam ad ſtrenuè cavet *Batrachus*, ne res novas dicatur molitus: tamen cum aliud non poſſet, id falſo objicit Myrmix. *Et vis novus autor haberi*] Hoc eis objicitur, quia ad reformationem alios vocant aut compellunt. *Cura viris gravibus*] Subtilis reſponſio, diverbium diverbio retundens. *Hæc novitas non eſt novitas*] id eſt, quam dicis eſſe novitatem, id eſt novitas, ſed vera vetuſtas. Unde manifeſtè dicit, *Religio, & pietas patrum inſtaurata*] id eſt, in ſtatum & formam priorē reducta (unde veriùs dicitur *inſtauro*, quam *reſtauro*) *reſurgit. Et nota tuorum*] ſcil confratrum. *Qui manſuefecerit agrum*] Redit ad trauſlationem propter ſæpe dictam cauſam, nè videlicet non paſtoralis agatur res. *Segne*] i. tardum & infœcundum, quamvis pingue. Docet etiam inter eos; qui ſe obſervantes dicunt, adhuc eſſe morbidos, & multos interiiſſe: ad quod *Batrachus*, *Hæ fateor*] i. fateor, quòd hæ oves interierint, *quæ dira tuæ contagia peſtis Accepere*] i. quæ infectæ ad nos venerunt, nec ſe purgari permiſerunt. *Tantum virus*] i. venenum. *Quod in vaſtam nondum diſceſcit eremum*] i. quòd nondum penitus ácommunione veſtra diſceſſit. Dicitur autē *eremus* ſine aſperatione, genere fœminino, & mediâ longa; quæ tria inverti ſolent. *De gregibus mentiris plurima noſtris*] cùm aliter ſe purgare nequeat, ad convitia reſurgit. *Cur mihi, qui paſco cujum*] Dictum id puto pro *Cujumcujum*. i. cujuſcunque pecus. *Iſta tueri*] i. proſpicere quæ tu mihi objicis. *Soliſne domus mea cognita vobis*] i. videtis voſne ſoli infectionem (ut dicitis) domûs meæ, quam nos ignoramus?

Batr. *Æthiopes una quoniam nigredine ſordet,*
Ille color nullo vitio datur: omnibus idem
Vultus & alterius ſiquis reprenderet ora,

Et ſua damnaret Pecori, pecoriſque magiſtris
Fœx eadem, ſcabies eadem, cutis & color idem.
Bem. *Parcite jam ſatis eſt lis intellecta, diéſque*
Inclinata cadit, jam poſt juga ſumma ruit ſol.
Audite ô magni generis longæva propago,
Lite ſuper veſtra quæ ſi ſententia noſtra.
Myr. *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis.*
Batr. *Non ego, ſed non æqua magis te cauſa laceſſit:*
Judiciumq; timet ſibi mens malé conſcia juſtum.
Cim. *Quando inimicitias tempus dependere rurſum*
Veſtra novas lites vecordia ſuſcitat: ergò
Perpetuis hæc rixa odiis æterna manebit.
Quæ nos debilitas capitù, quæ inſania vexat?
Non pudet his uti tanto ſub judice nugis?
Ergo animis audite æquis, odiiſq; ſepultis,
Ultima doctí loqui quæ ſit ſententia Bembi.
Bemb: *Ferre per antiquos patrum veſtigia greſſus,*
Et veteres ſervate vias: revocate vagantes
Per valles & ſano greges, per luſtra ferarum.
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Æthiopes una] Graphicè docet quare illi non videant ſuam deformitatem ſuáq; vitia: quia omnes tales ſunt. *Ille color*] id eſt, niger. *Fœx eadem*] id eſt, infectio. Quia verò ad manifeſta uſq; convitia proceſſum eſt; nè ultrà progreſſio fiat, dicit Bembus. *Pareite*] id eſt, abſtinete à convitiis; quia lis eſt jam ſatis intellecta, diéſque inclinata cadit. *Audite O magni generis longæva propago*] quia eos ab antiquitate laudat, timet jamdudum Myrmix cauſæ ſuæ, unde non attendit ad judicem, ſed ad convitia dicta, dicens, *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis*] id eſt, provocas ad iram. *Non ego*] ſcilicet, te laceſſo. *Sed magis*] id eſt potius, *laceſſit te cauſa*] ſcilicet, tua *non æqua*] id eſt, iniqua: *Judiciumque timet ſibi mens malé conſcia juſtum*] Multæ & egregiæ ubique ſunt ſententiæ, quas memoria commendaſſe profuerit. Interloquitur *Candidus* qui director videtur utrorumque litigantium; quia pro eis judicem delegit. *Quando*] Ordo eſt, *quando tempus*] ſc. eſt, *deponere inimicitias*, tunc ſc. *veſtra vecordia*]

id

id est, perversitas cordis *suscitat rursum novas lites. Ergo*] indignanter id dicit. *Non pudet his uti tanto sub judice nudis?*] Magni facit autoritatem judicis, ut sententiæ ab eo datæ majus sit pondus. *Ergo*] quia id decentius & honestius est, quam odiis progredi. *Animis audite æquis, odiisque sepultis*] id est, sopitis & oppressis. *Ultima*] id est, ut dicunt, *definitiva sententia.* Est autem hæc, *Ferte per antiquos, &c.*] id est, Incedite more majorum vestrorum. *Revocate vagantes per valles*] id est, qui aberrant à Carmelo, qui mons est; id est, à vera Religione in Carmelo institutâ. Intelligere autem potes molliter viventes. *Et per saxa*] id est, dura & aspera mundanarum curarum, *& per lustra ferarum*] id est, lupanaria: quia meretrices *lupæ*, quæ feræ sunt, dicuntur; & *lustra* ob id etiam *lupanaria.* Secluså autem Allegoricâ remotiore, manifestè vult errantis in perniciosis institutis & moribus ad rectam reduci Religionem, quæ antiqua est. Unde concludit, *Figite in antiquis iterum magalia campis*] *Magalia* (ut dixi) & *mapalia* Pœnorum linguâ sunt *tuguria*, & quasi pastorales casæ. Vult ergó, præstare, in antiqua vivere paupertate, dummodo sancta majorum suorum servent vestigia.

FINIS.

Index digestus juxta seriem Alphabeti continens Vocabula difficiliora, quæ in BADIANIS Commentariis sparsim exponuntur.

A.

ABdua, 144,146
Acernus 23
Adulta seges 2
Ænobarbus 75
Æolus 121
Ærarium 73
Æsopi patina 75
Æstimo 32
Alauda 102
Alchimiæ 92
Alcides 58
Alea 101
Alea 146
Alius 63
Alma 20
Alter 61
Amaror 8
Ambages 7
Amens 13
Amynticus 17
Angina 126
Anteire 28
Antennæ 116
Antiquus 2
Aonius 73
Apella 32
Appendix 20
Araris 43
Argus 146
Arma 77
Arnicolæ 131
Artocreas 117
Athos 119
Asphaltus 151
Assurgere 86
Astus 57,93
Athesis 143
Atrides 59
Aucupium 96
Augustus 70
Avarus 56,94
Aversor 41
Averto ibid.
Avertor 42
Auster 7

B

BAccatus 137
Bacillum 73
Baldus 31
Barathrum 111
Bardi 102
Bardocucullatus ibid
Bardus ibid.
Belides 58
Beblis ibid.
Bifidus 65
Bimestris 52
Bombyces 74
Bombycinus ibid
Boreas 85
Bustum 40
Bruma 70.125
Bryseis 59

C

CAdus 126
Campe 125
Calces 23
Calices 4
Canis sirius 55
Catreolus 137
Carbo 29
Cardiacus dolor 134
Cardo 8.34
Carmelus 119
Carthusia ibid
Casa 31
Casses 51
Cassiopea 121
Catones 28
Catus 9
Catula 106
Causari 15
Centauri 130
Ceraunia 54
Ceres 15.121
Chryseis 59
Cicones 58

Cimex

Annex 116
Circus 77
Cithara 72
Cloaca 118
Codrus 76
Cœnacula 65
Coitus 21
Condere 70
Concinnius 68
Concitare 89
Coryli 127
Crocodilus 62
Crudus 78
Cruentus 56
Crumena 73
Cura 3
Curare 44
Cymbia 68

D

Deianira 59
Demens quis 86
Demoliri 31
Dentale 15
Dibaphus 74
Discrimen 32
Dissimulare 51
Domina 40
Dryades 397
Dryas 131

E

Ebusus 97
Enucleare 4
Epicedium 40
Epitaphium ibid
Erebus 111
Erynnis 45
Eurydice 60
Examen 126
Excubare 38
Exhaustus 49
Extimo 32
Extemplo 113

F.

Facul 55
Facula 66
Falco 146
Farrago 73
Fasces 90
Fascinare 8
Fastidium 64
Fatum 24
Faxo 72
Feralis 51
Fides 83
Fistulicen 120
Fœnisecæ 90
Fœta 126
Fœtare 20
Fœtura 123
Fulica 61
Fulminare 59

G

Galatea 51
Galbula 121
Galerus 140
Ganea 56.80
Garganus 119
Gener 15
Graiæ 66
Gynæceum 110

H

Hamadryades 39 112
Harculus 31
Harpuæ 65
Hebrus 46
Hedera 45
Hernicus 55
Hilarare 20
Hippodamia 59
Hippolitus 58
Hispidus 117
Hyæna 62
Hyems 85
Hymen 6
Hymenæus ib.

I.

Ignis pro Amore 3
Iliacus 105
Illætabilis 20
Immaturus 45
Impendere 34
Imperiosus 56
Improbus ib.
Incestare 65
Inconsultus 35
Indigena 121
Indignabundus 56
Indigus 75
Iners
Ingemere
Insomnia 4
Insomnis 4
Ira aeris 3
Jurgia 3

Lav

L

Lævus 143
Lætamen 87
Lamiæ 125
Lampyris 15
Lappa 126
Larvæ 115
Laureta 119
Laverna ib.
Lavinia 59
Lena 56
Levis 36
Levitas 51
Libethrides 54
Libethris 121
Ligo 90
Linter 20
Liquor ĕris 18
Lucullus 73
Ludere 20
Lumina 44,52
Luna 144
Lupa 79
Lupanar ib.
Luscus 8
Lustra 116
Lyæus 16
Lympahticus 13

M.

Macra 146
Maga 56
Magalia 50
Males avibus 83
Mantis 116
Manubrium 79
Mariſca 125
Maſculus 81
Meditari 53
Meduſa 62
Melampodion 116
Melampus ibid
Melotæ 85
Mites 22.32
Milium 126
Milvus 119
Mimus 81
Mincius 144
Mimus 85
Modus 55
Moſes 105
Mulctralia 68
Mugire 85
Myrrha 58

N.

Næniæ 40
Naiades 39,66
Napæa 39,112
Narciſſus 24
Nauci pendere 116
Neæra 85
Nodus Herculis 72
Nomius 106
Noſter 18
Nugæ 78
Nugari 50

O

Obba 20, 135
Obductus 50
Oenophilus 16
Oenophorum ib.
Oeſtrum 126
Ogdoas 128
Olympicus 83
Olympus 66
Ominia 18
Onocrotalus 119
Operæ 18,126
Orare quid differat ab adorare 87
Orcus 42
Oreades 93, 112
Oreas 121
Orexis 4
Orgia 23
Orpheus 146
Oſſa 53

P.

Pádus 18, 53
Pan 123
Pannoſus 29
Papyrus 116
Paranymphus 131
Parnaſsis 45
Parnaſſus ib.
Paſiphae 58
Paſtillus 117
Paſtinum 90
Paſtus 5
Patulus 16
Pauperies 10
Peculia 127
Pedica 7
Pedum 140
Penula 68
Perna 9
Pero 140
Petaſo 9.125
Philtrum 45

Phlegethon 39
Piaculum 127
Pietas ibid.
Pileolus 72
Pilum 90
Polenta 85
Polyhymnia 54
Polymnia ib.
Pondo 37
Popinæ 118
Populari 52
Posthabere 33
Præcordia 8. 65
Præcox 45
Prospicere 22
Proximare 16
Pruina 80
Pyramis 87
Pyrrhus 76
Pythagoras ib.

Q.

QVàm 24
Quando 3,83
Quo 36

R

RAbula 96
Rebecca 58
Referre 50
Rhodope 53
Rostrum 6
Rulla 15

S

SAlax 56
Salignus 50
Scylla 57
Securis 90
Securus 32
Semiramis 58
Sentes 126
Septiforis 54
Seres 74
Sericus ibid.
Serræ inventio 80
Servitium 49
Serus 17
Setosus 121
Simulare 51
Sina 219
Sirenes 24
Solifosseres 90
Solivagus 42
Sopilus 50
Sopor 2
Soracte 119
Sortiri digitis 5
Spelæa 118
Spicatus 15
Spinetum 140
Spiritus 38
Squarrosus 73
Stimulus 90
Stiria 85
Stiva 15
Stratus 4
Striges 125
Stygius 111
Super 6
Supra ibid.
Sarculus 38
Suspicere 111
Susurrus 136
Sylvanus 39
Syrtes 7

T.

TAbescere 49
Tantalus 13
Teges 135
Telum 48
Tempe 54
Tentans 50
Tethys 121
Tetricus 28
Tibicen 102
Tityrus 18
Tontus 16
Trivia 8
Turgidus 7
Tyberis 53
Tyndaris 57

V, U.

VEcors 92
Venus 33
Ventriculus 16
Verna 20
Vertex 31
Vimen 9
Vindemia 96
Vinetum 16,80
Virus 65
Vites 90
Vitta 111
Uligo 152
Ulva 116
Umber 5
Ulna 4

FINIS.